

Knihovna FF MU Brno

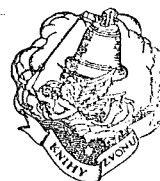

2571006078

MAGDALENA

JAN LIER:
MAGDALENA

NOVELA

KNIHY ZVONU. — ROČNÍK I. — KNIHA 1.
POŘÁDÁ FR. S. PROCHÁZKA. — TISKEM „UNIE“ V PRAZE.

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKC. SPOLEČNOSTI „UNIE“
1918.

Masarykova Univerzita Filozofická fakulta, Ústřední knihovna	
Přir.č.	6078-10
Sign.	888.0
Syst.č.	629298

Usměvavá tvář mistra Houžvičky pozvedla se od práce, a mírný hled jeho sivých očí zatoulal se přes brejle okénkem ven. Malý čtverec okna omezoval skrovničkou vyhlídku: kalně žlutý, široký, neurovnaný pruh cesty Jelení ulicí, za ním vlnitou zelenavou siluetu zanedbaných náspů hradebních a nad nimi jednotvárnou modř nebe, s kterého jarní teplo a jasno sálaly. Oko mistra Houžvičky nehledalo nic v této prázdnotě; odpočívalo zatím, co ruka nahmátkou chopila se tabatěrky, pohladila víčko a probírala tabák, chystajíc labužnický šnupěček. Po užití této libé pochoutky urovnal si starý mistr těžké brejle na nose a vysoukal z přadénka nit, zkoumaje prsty její pevnost. Jako mdlá struna zazvučela nit tichem chudobné světničky, v němž toliko odměřený cvakot a rachot očazených švarcvaldek, předení kocoura na kamnech a přešlapování hrdličky na vedlejších okně se ozývaly. Bývalo živěji kolem starého pracovníka, když pomocníkům a učnům kázával, když děti křiku a starosti natropily, a když později péci omrzelé ženy bída s nouzí se vadily. Ale pomocníků pozbyl, ženu pochoval, děti se rozešly do světa i na onen svět, a zámožný kdys mistr krejčovský byl spokojen, že na stará kolena zbyl mu bídny, polo zbořený domek s pustou zahrádkou ve ztracené končině Prahy. Mistr bral za vděk každou správkou a

vytěžil z trampot svého života skrovnou ale dostatečnou zásobu moudrosti, která s úsměvem vše přijímala a všeho se vzdávala. Usmívaje se, bral vděčně cáry do správký, čekal v předsíních, dal se plísňiti, odbývati, vzpomínal svých osudů, snašel nedostatek, udílel rady a krotil hněvy. Vše s tímž stálým, prostou tklivostí vítězným úsměvem, který věnoval právě rozedranému, po plecích vyrudlému kabátu, ježž uměním svým ještě na nějakou dobu některému svému zákazníkovi poctivě zachrániti se snažil.

Utrhnuv nit a tváře sama vráska zaměřil bystře očima i nití proti světlu do ouška jehly. Ale v tom zkalil mu nějaký stín světlo do temna. Krejčí spustil jehlu s nití do klína a brejle na špičku nosu, pohlédl pátravě do okna i pozdravil úsměvem a čilým kynutím hlavy mladého, slušně oděného muže, tážícího se po něčem posunký.

Mistr Houžvička přisvědčil a zatáhl šňůrou po pravé ruce. Slyšel, kterak závora na dveřích v síni se vysmekla, kterak příchodí vpadl do nízké, spádné síňky, kvičivé a vrzavé dveře opět za sebou přirazil, kterak skákal malým, kostrbatým dvorkem přes kaluže a stružky, vrátka zahrádky vytrhl a opět za sebou přitáhl.

Myšlenky mistra Houžvičky předběhly hosta i utkvěly na domku, ježž na konci zahrady, nad svahek k Jelenímu příkopu se vypíná. Toto osamělé, v zarostlé zahradě polo skryté stavení bylo perlou, avšak i nejméně výnosnou částí majetku Houžvičkova. Z mlžin prvních upomínek vynořoval se mu domek jako páchnoucí

a nečisté sídlo podomního obchodníka, ježž snášel kůžičky zaječí, kočičí, kůzlečí, myši a bůh ví jaké, sušil a roznášel, až zbohatl; jeho děti mají v městském parku dům a blýskají se po Příkopech brilianty a hedvábím. Po tomto vyvoleném nastoupil vyzábělý dlouhovlasý, smutný muž, znající každý kámen po Praze, všecky staročeské kroniky a mnoho řečí; tento podivín byl prý soukromý český učenec, zamiloval se do domku, snášel v něm hlad a zimu, a děti za ním pokřikovaly „učenec-mučenec“; zvald a zchřadl jako pergamen knih, mezi nimiž zemřel. Po ubohém vyznavači macešské Minervy přišel ctitel blahodějně Venuše; byl sličný, elegantní, rozdával po hrstích, vystlal domek koberci, krajkovím, zlatem a křišťálem a vsadil do skvostné skřínky líbeznou holubinku; skryl ji před krahujci a vrkal a líbal se s ní, až přihřel kočár a v něm starý, přísný pán, ježž rozplášil synovu milostnou idylu jako bláhový sen. Na to chuďas nějaký pletl tam dlouhou dobu košíky a slaměné židle, pokud syn mu nedorostl, se neoženil a nevyhnal otce na žebrotu. Přestalo pletení košíků; za to v přízemí bity žena a děti nezvedeným otcem, kterýž nahoře v saloně vyráběl Mikuláše a barevné posýpátko, drnkačky a ohňostroje, Betlemu a balonky, transparenty a dřevěné meče; jedenkrát vzňaly se hořlavé a třaskavé hračky, a ničemný všeuměl uhořel s nimi. Pak po delší dobu zabývala se domkem jen zvědavost vrabců a berního úřadu, ježž vrabčí fasse nikterak neuspokojovala. Posměváčkům v sousedstvu bylo tenkrát hej; dobírali si rádi mistra Houžvičku

pro jeho panské choutky, jakéž spatřovali v mistrově nevýnosné lásce k domku. Duch prý hlaďového učence tam posud obchází a mistrovi bláhovou pýchu do hlavy vštěpuje, říkali. „Hladomorna“, „větrný mlýn“, holubník“ a jinak se vtipnou škodolibostí nazýván prázdný a scházející zahradní domek, aniž by se byl úsměvný domácí pán pohoršil.

„Všeho do času, přátelé,“ odbýval mírně, ač poněkud s patra. „Ani Žižku, ba ani Švejdy můj altán nepamatuje. Nebožtík profesor, dej mu Pán Bůh věčnou slávu — krásně mne o tom poučil. Ale pamatuje lepší doby, kdy lidé uměli žít a se snášet, kdy znali se šatit a všeho pěkného si vážit. Opatruji kousek bývalé lepší Prahy. Zbytek z kroniky starých, zlatých časů. Mne to těší, a snad mi bude někdo příští za to vděčen. Kdož ví?“

Mistr Houžvička mluvil jako kniha, kdykoli se rozpovídal. Sousedé ctili v něm starého čtenáře a poslechli ho rádi. Ale jakmile domluvil, polechtávali ho po slabé stránce zas.

Konečně ztichli. Nahodilť se před nedávnem nájemník, v němž se mistrovi Houžvičkovi zalíbilo. Péčí a nákladem nového nájemce upraven znovu domek, a starému krejčímu přiskočilo ročního příjmu půl druhé stovky, činže nebývalá, činže, vydávající výmluvné svědectví o dobrém vkusu nájemníkově.

Domácí pán chválil si ho a byl hrd na hosty, kteří se občas po nájemníkovi přeptávali. Znalecké oko mistrovo rozeznávalo mezi nimi doktory,

profesory a vrchnosti, nebo aspiranty, těchto světovládných důstojenství.

Dnešní příchozí, jenž byl krejčímu navléknutí jehly zkazil, vřaďen Houžvičkou mezi profesory. V tomto případě byl však proslulý bystrozrak Houžvičkův ošálen zevnějškem a chováním hostovým. Týž měl ovšem vzezření filosofa, způsoby ostýchavých a nepraktických lidí; náležel však do cechu právníků, jsa doktorem veškerých práv, jménem Ladislav Jiruš, toho času koncipient advokáta dra Řípka.

Doktor Jiruš vídal přívětivého starého správce také rád a spatřoval v záři neodolatelného úsměvu Houžvičkova sešlou chatrč méně nevlídnou a zanedbaný dvorek méně špinavý. A za polámanými vrátky plotu vítala ho již sytou vůní a svěží přestrotou neveliká zahrada, hustě zarostlá bujným přepychem neošetřovaného rostlinstva. Spletitou zelenou houštinou prosvítalo asi ve vzdáli sto kroků šedivé zdivo domku. K příchozímu zaléhaly z budovy temné, úsečné zvuky rychle za sebou.

Dvě kamenné lávky, zapadlé v zdivočelé trávě a vysokém bejlí, po boku s překoceními vázami, označovaly vstup na půlkruhové prostranství, uzavřené omšným, oprýskaným průčelím sličného rokokového domku s kudrnatou obrubou oken a dveří, s bujnou porostlinou guirland a fantastických výstřelků, věncících mansardovou střechu, podobnou koketním dámským čepečkům z minulého století gracie a čtveráctví.

Po vyšlapaných a vymletých stupních vešel host pod stukový strop malé, půvabné před-

sínky. Zatřepav mimochodem klikou zamčených dveří v levo, vstoupil na pohodlné schody střežené rozmarným kamenným lvem a vedoucí v lадném oblouku vzhůru. Na prvním stupni se však zarazil. Nahoře zaduněla opět rána. Patrně výstřel. A zas druhý, třetí. Za chvíli čtvrtý. Váhavě a vrtě hlavou bral se doktor Jiruš vzhůru, a naslouchal nedůvěřivě několik okamžiků za dveřmi. Rozhodnuv se, zaklepal nerázně a otevřev opatrně stanul na prahu. Zíral do předpokoje nebo bývalé hovorny, zpola naplněné všemožným haraburdím nejrozmanitějších tvarů a barev: pohozenými papíry, kresbami, koberci, bijouteriemi a zbraněmi, obrazy a odlitky, truhlicemi a benátskými skly, Popelčinými střevíčky a dřeváky, vyšíváním a medvědími kožichy. Nikde živé duše. Jen vyjevená, pitomá tvář zkrouceného manequina vyvalovala z jednoho kouta hloupé oči na příchozího. Týž pootevřel ústa k hlučnému zavolání, avšak v tom pohlcen první lidský zvuk v prázdném prostoru houknutím výstřelu, jenž zahřměl v pravo za těžkou, v bohatých řasách splývající portierou. Doktor Jiruš odskočil bezděčně ke zdi a napřáhnul hůl udeřil několikrát do dřevěné obruby vchodu pod portierou. Po té zaslechl šust lehce obutých nohou po lýčeném koberci; čaloun se hnul, a do hovorny vnikla kučeratá, krátkým černým vousem obrostlá mužská hlava s výrazným, osmahlým obličejem.

„Ušetř nevinných!“ nutil se host prosebně do žertu jako v odpověď k zlostinému pohledu ztrnulých očí, kteréž hleděly překvapeně na hosta.

„Tyť se probíráš z nějakého šeredného Jiříkova vidění. Co je ti, Trojane?!“

Zamračený muž rozhrnul prudkým šklubnutím portieru, přejel si rukou svráštěné čelo, protřel oči a kynutím více velitelským než laskavým pozval Jiruš, aby vstoupil.

Udivený host vešel do rozsáhlého salonu, za malířský atelier upraveného, jímž vznášely se jak plovoucí závoje modravé obláčky čpavého dýmu.

„Jsem ve střelnici nebo v tvé pracovně?“ projevovav host svůj úžas a ustrašení, rozhlédnuv se a upřev tázavý, starostlivý pohled na přítele. „Co tu pro boha tropíš?“

„Odpravuji se drobet,“ prohodil malíř s tvrdou šíjnou nevrlostí.

„Drobet? — Samovraždy?“ vyhrklo maně z hosta, jehož zrak letmo ohledával pátravě údy Trojanovy.

„Anol!“ potvrzoval umělec úsečně, zarputile, ač přehánkami chmur po jeho tváři probleskl již záchvěv úsměvu, vylouděný úzkostlivým údivem přítelovým.

„Sedni!“ vybízel dále, ukazuje doktoru Jirušovi na pohovku, pod obrovským palmovým vějířem. „Přišel jsi právě snad vhod. Vyburcoval jsi mne ze záchvatu horečky, z třesění —“

„Nu, nu, nu!“ konejšil host. „Bývám také po čertech nespokojen s osudem, sám s sebou, s nebem i peklem a proto přece nestřílím kolem sebe jak divoch!“

„E, — co ty tomu rozumíš! Jsi z jiného těsta. Kvasíš zvolna. Nevíš, jaké to napětí, jaký var v hlavě a v žilách, když fantasie uchvátí jako

titanský pták, když vůle sopečnou mocí dere se z pout, nevíš, jaká to bouře, když duch s hmotou, časem a prostorem zápasí jako světlo blesků s potměšilou tmou.“

„Aha! Rozumím. Tedy tvůrčí horečka. A ty umělec, který toužíš vášnivě po drahocenném kvasu mocných inspirací, dovedl bys jimi porvhnout? Ty se chceš z bouří své duše vystřílet?“

„Zanech moudrého kázání. Musil jsem si ulevit. Způsobem jsi částečně sám vinen. Namluvil jsi mi, že tu není bezpečno. Abych tě upokojil, pořídil jsem si tuto bouchačku.“ Malíř hodil odloženým revolverem. „A teď se bojím. Bývá mi tak závrtně teskno — —. Poslyš: Tuším, že by se člověk velmi často utopil, kdyby měl vždycky v nakvašení neb lítosti rybník pod nohama. Abych se zbavil svůdných nábojů, vypaluji je, vraždím své tvory. Laciná, komická a kanibalská v tom rozkoš. Střela se v letu překotí, plácne sebou po délce do kartonu a trhá z něho cáry. To mne právě dětinsky těší! Pohleď!“ Trojan zaměřil zbraní šourem přes stolice do nejvzdálenějšího kouta na několik již děravých, kulemi rozsápaných náčrtků.

„Dost již!“ káral doktor Jiruš a strhl přítelovu napřaženou ruku. „Což není ti tvé práce líto? Styď se! Věčná škoda těch —“

„Škoda!“ řehťal se malíř v patách za hostem, jenž k rozedraným kresbám pospíšil. „Jsi první a poslední v Čechách, který tuto lichotivou lež řekne. To nejsou Turci na trafiky, ani kypící podobizny vytylých pijavek, ani návrhy praporů nebo diplomů pro spolky „Mezulán“ a „Čam-burina“. Co tedy s tím? — Dábel mi napískal,

abych poslechl starého Strzyckého a odešel z Paříže do Chlumu. V Římě vžil jsem se do malby monumentální, v Paříži a ve Chlumu jsem ji prováděl, v hlavě mi rojí celý svět velikých představ, a teď abych se s nimi protáhl klíčovou děrou do chladné a tmavé komůrky skrovňoučké všednosti. Chci pracovat, a pod rukou vyrůstají mi takovíhle panáci, pro které v Čechách nikde není místa. Nemohu se jich zbavit, pronásledují mne jako vyvolání duchové. Snad se dají postřílet!“

„Proč pak? Uveď je na pravou, přiměřenou míru, vtěsnej do menších rozměrů, aplikuj velké krásy na malé předměty. Právě v konciskosti, v pronikání všeho, i nepatrného výtvaru plnou tvořivou energií jeví se mistr.“

„Otřepané průpovědky!“ usmál se opovržlivě malíř. „Pravda, člověk musí se všude uskrovnovat, ale nikde tak bolestně a beznadějně jako u nás. Mlč! Vy všickni, co nejste rození šosáci a lokajové, víte, jak živoříme. Ženeme se do života s pokladem světoborného nadšení a jsme nuceni vydávat je pak ve zlámaných greších, kterých nikdo nebere, které mají nucený kurs a bývají u našich starých bab ještě v podezření, že jsou falešné. E — nechme toho! Obrátme list. — Sedněme si zase. — Už jsi se zbavil své — milé návštěvy?“

„Ano. Totiž —“

„Bohudíky?“

„Co že! Jakým právem —?“

„Ale, neupejpej se! Jen s barvou ven. Řekni: Bohudíky.“

„Já ti nerozumím. Co mi vnucuješ?“

„Pravdu,“ prohodil klidně malíř. „Zapíráš si ji. Nejsi upřímný k sobě. Na tom by snad nesešlo. Ale tys také neupřímný k své nevěstě. A to se mi nelíbí.“

„Z tebe mluví dnešní kousavý rozmar,“ odpověděl doktor Jiruš. „Jaké to řeči? Zbavil jsem se! Zbavil jsem se — své snoubenky! A tys řekl její návštěvy? Což byla Evgenie u mne návštěvou?“

„A u koho pak?“

„U své tety, u paní Ticháčkové!“ durdil se Jiruš. „Jako bys o tom nevěděl!“

„Podivno, kterak doktor veškerého chytráctví — pardon — právnictví dovede se tvářiti naivně. Ty bys byl skutečně neprohlédl, proč pan Vacek přivezl svou neteř a poručenku do Prahy? Proč se tu za malichernou záminkou zdržoval celičký týden a proč odkládal pak odjezd den ze dne, tento skoupý pán, který se bojí vydání jako jedu a poměje se rád dobře jenom za cizí groš? Vždyť jsi ho stále sám hostil a na svůj peníz všude prováděl.“

„Inu, — ovšem,“ přisvědčil doktor Jiruš, po jehož dobrácké tváři přelétl stín nemilé vzpomínky.

„Dopřál ti též na tvoje útraty dosti dlouhé lhůty.“

„Nač?“

„Abys konečně pověděl, kdy bude svatba.“

„Svatba?!“ užasl host a pohlédl s výčitkou na malíře. „Přátelství, Trojane, poskytuje mnoho práv. Ale mezi nimi není právo posmívati se při-

teli v nesnázích. Tobě nejlépe jest známo, jaká léta pídím se po založení své vlastní pevné existence, jak těžce nesu starý svůj dluh, svůj nesplněný slib, daný Evgenii. Dostojím poctivě svému slovu —“

„Ale kdy? Na to byl jsi tázán.“

„Tázán?“ Doktor Jiruš se zarazil.

„Aha! Rozpomínáš se!“

„Hm, připouštím, že i paní Ticháčková i pan Vacek snažili se v mnohé důvěrné chvílce zavést všeobecný hovor o mé lásce k Evgenii do určitých kolejí, které by ovšem vedly směrem —“

„K oltáři. A tys opatrně se uhnul?“

„Uhnul! Nu — ano! Ale opatrně? Nel! Instinktivně snad. Nedám se přece strhnouti k závazku, že budu zítra stavěti dům, když nemám z čeho!“ Doktor Jiruš vzchopil se podrážděn. „Až budu mít, začnu sám, ihned. Jak je ti povědomo, nedostane Evgenie krom výbavy žádného věna —“

„Vykládáš jí to ve zlé?“

„Třesky plesky! Víš sám nejlépe —“

„Vím, vím, že jsi poctivý blážínek. Proto tě mám od srdce rád. My se k sobě hodíme. A kdybys mi začal poučně vykládati vtipné spekulace na bohaté nevěsty, vyhodil bych tě nepochybně, abys šel po svých, někam na jarmark mezi dohazovače. Ale, poněvadž nemá tvoje nevěsta, bylo by záhodno, abys udělil sobě tutéž radu, jakou jsi prve plýtvál v můj prospěch,“ vykládal rozmarně malíř, uvelebiv se pohodlně na pohovce. Houpage trepkou na prstech pravé nohy, sledoval s rozmarným i ironickým úsměvem druhá, přecházejícího v rozechvění po atelieru. „Učel

ti posvěti prostředky, láska tě obrní silou a vytrvalostí. Krč se, hledej zadní dvířka, podlež, dotři se, blýskej se, kup si za dobrá slova, zpropitné a lichometné službičky slávu, přilep se na šosy autorit a vrchností jako neodbytný služebníček: zkrátka dělej totéž, co všichni chytří, snaživí lidé činí. Tobě bude všude na závalu tvé upřímné vlastenectví. Zakleješ se jím na úzké působišťe. Leč i tu lze s prospěchem operovati, jak okazují dosti četné příklady výnosného vlastenectví. S malým fondem i s prázdnou hlavou a prolhaným srdcem vyzískáš tu mnoho. Jen smělé čelo, drzou vyřídilku a opak všeho ostychu veď do boje pod praporem červenobílým; a hejlově potáhnou za praporem, a ty bezpečně za osobním prospěchem.“

„Ne tak! Máš sice pravdu. Ale oškliví se mi, hanbím se za ni a nemohu být jejím vyznavačem. Poctivá, klidná práce —“

„Jest směšnou a marnou oposicí, která jen výjimkou se vyplatí. Poslechni: Napiš Evgenii, aby na tebe nečekala. Dočkala by se k stáru buď sešlého, v služebnosti sklíčeného koncipienta nebo neobratného advokáta, jenž by se umohl a zanechal chudou vdovu s nebohými sirotky.“

„Jdi mi k šípku s takovou radou!“ rozhorlil se host. „Což jsem sketa? Mohu býti hrd na své přičinění. Zakládal jsem si na něm vždy a přes všecky svízele a hořkosti zůstal jsem mu věren. Tlapu si po vědomí a svědomí řádnou svou dráhu mozolně a zvolna, leč jistě. Vzpomeň —“

A doktor Jiruš, usednuv zase k příteli, jal se na obranu sebe a na přesvědčení přítelovo vzpo-

mínati svých rodičů, malé měšťanské rodiny, četnými dětmi pozeňnané, která ho záhy ostavila na vlastních nohou. Připomínal, jak na sebe býval v mnohém odkázán již na gymnasiu, kdež jako nadějný septimán před čtrnácti lety v mladické vznětlivosti a osvědčením první mužné snahy vroucně si zamiloval Evgenii, rozkošné děvčátko s dlouhými heboučkými copy, s párem jiskrných, čtveráckých a láskyplných očí a svěžím aksamitovým líčkem, kteréž umělo tak nevýslovně růžově se rdít a tak nesměle první sladké polibky přijímat. Slíbili si věrnost a stáli svědomitě, v slově. Tančili a četli spolu, kuli blaživé plány a stýskali si do kazimířské broukavosti starších, vpisovali si veršíky do památníků a překvapovali se malými dárky. V prázdninách pak nekmitaly se dlouhé copy Evgenie polem a lesem nikdy bez průvodu pomocné ruky, která je z ostnatého bodláčí a křoví přechoťně vyplétala.

Za Jirušových studií na vysokých školách v Praze přispívali milenci ze všech sil statečně k rozmnožení příjmů poštovského eráru; po letech dokázala Evgenie přesvědčivou srovnávací metodou, že milencovy zásluhy o zvelebení poštovského ruchu se zmenšily, že jeho dopisům ubývalo znenáhla na váze, obšírnosti a šťavnatosti, ba i počtu. Za to bývaly vážnější a věcnější, byť i posléze, když mladý doktorand nastoupil trnitou cestíčku praxe, nabývaly stručně skouposti, mnohdy až překvapující. Ale kdož by zazlíval mladému muži, souzenému dobýváním klobouku doktorského, státními zkouškami, nestálým za-

městnáním, ba i hmotným nedostatkem! Všecko nahradil dobrý Ladislav své milé Evgenii o prázdninách a později o rozmanitých svátcích v Hradišti, kdež pan Jiruš, nejprve za doktora povýšený listonošem a služkou Vackových, záhy se stal chloubou společnosti a rodiny Vackových. Strýc, Vacek dlouho sic a tvrdošíjně snažil se nahraditi v srdci své neteře a poručenky mlhavého doktora opravdovým bednářem; ale časem zahorela i jeho hlava na výsluní budoucí slávy Evgenie, již po maloměstsku záviděno, že se dostane za „pána“. Řečené slunce nechtělo se sice pořáde od dalekého, obzoru odtrhnouti, a zprvu naléhal pan Vacek pilně a důrazně, aby si milenci popílili; později po úmrtí paní Vackové, když Evgenie ujala se mimoděk správy domácnosti strýcovy, hartusil zas, aniž by připustil, aby se Evgenie odstěhovala k paní Ticháčkové do Prahy. Tato dvojakost jednání strýcova rmoutila dívku, již přestalo v Hradišti svědčiti. Touha po Praze jímala ji usilovněji a usilovněji, nalézajíc na neštěstí vyhubavého sluchu u pražské tety. Paní Ticháčková bědovala, že má své rodiny dostatek a svíjela se láskyplnou obavou, kterak by nezámožnou neteř slušně opatřila. Evgenie chtěla se posléze odtrhnouti od příbuzných a vyčkati po blízku milence svatby, krátíc sobě dlouhou chvíli nějakým vedlejším zaměstnáním. Tomu protivil se zase Ladislav. Takové starosti přitěžovaly doktoru Jirušovi, jemuž úzkostlivá svědomitost zbraňovala připoutati k vratké své existenci ženu a děti. Na svobodě, bylo mu snadno měniti zaměstnání, chefy, dovedl vystačiti s nestálými příjmy.

Jako ženatý nesměl nikdy býti v rozpacích, musil, míti vždy dostatek pro své milé, byl povinen zakládati na jistotě, že beze strachu o rodinu smí každé chvíle klidně zemřít. Tak si ukládal. Avšak steré zklamání odvrátilo jej stokráte od vytčeného cíle. A tam, kde jiní v bezohledném zápase tisíců a tisíců hladových neštíteli se klíček a bez rozpaků vztáhli ruku, aby uchytili se břehu, byt i vytrhli kořínky cizí existence, tam doktor Jiruš neuměl a nechtěl závoditi. V duchu vinil se přece z něčeho, z nedostatečné lásky k svému povolání. Koncipoval mnohem raději tajné veršíky nežli jakékoli žaloby, a návštěvy sbírek a koncertů podnikal čileji nežli chůze na stání; ba i v hanbě malířského pokoutnictví liboval si spíše než ve slávě veřejných turnajů právnických. Přes to nezoufal. Přičinil se, utvrzoval sebe a Evgenii ve vytrvalosti, byl hrd na svou vzácnou věrnost, přiváděl si na mysl skvělé úspěchy příkladů zdatné, svědomité práce a rozjařeně sliboval si skvělé vítězství.

„Tisíc láter!“ zahromoval Trojan a vymrštil se z pohovky jak uštknutý. „Toho Battoniho bych zabí!“

„Battoniho?!“ trnul doktor Jiruš, hledě na přítele, jako by s nebe spadal, „Batto —“

„Pompea Girolama Battoniho!“ utrl se malíř, bubnuje zuřivě na okno. „Čertův chlap! On se narodí sto a padesát let přede mnou. On mne oloupí —“

„Mne oloupil o tvoji pozornost,“ vytýkal doktor Jiruš přítele. „Tys povedený přítel. Vypravuji ti svou historii —“

„Znám ji už nazpaměť!“

„Vylévám ti své srdce, a ty, jako bych přesyčenému vyseptalou okurku kráje!“ žaloval dále pohoršený host. „Nemáš-li pro mě kdy —“

„Opovaž se, dělali po mně zhorka nakvašeného!“ chlácholil malíř, zastoupiv příteli cestu a nutě ho k usednutí. „Nebyl jsem tich jako pěna? Nedal jsem si vypravovati kroniku tvé lásky a tvých tužeb a snů již po desáté? Mohu za to, že člověk je schopen poslouchati známou písničku a honiti se zároveň v myšlenkách bůh ví za čím? Slyšel jsem všechno, ani slůvko mi neušlo! Souhlasím s tebou, přeji ti všeho zdaru, skočím pro tebe do ohně, ale popřej mi tolik osobní svobody, abych směl nenáviděti Battoniho. Jeho Magdalena mi učarovala. Nejsem schopen mysliti na jinou. Není-liž to strašné, pitomé, k zbláznění!“

Doktor Jiruš dal se znovu posaditi. Rozmrzen, mlčel zatvrzele, nechávaje svého přítele beze známky útěchy a účastenství, jak oplátku za jeho nevšímavosti.

„Nejvyšší čas, abych se pustil do práce. Hoří! Proto jsem své panáky postřílel. Ta havěť větší se mi jako pekelné mámení na ruce, na myšlenky, na štětec. Dost již! Buďme moudří! Peskuji se a napomínám již půl roku, co jsem v Praze, a nedělám nic, pořáde nic. A ty mi ani nedomluvíš! Pěkný přítel, který se dívá klidně na záhubu bratrské duše!“

„Máš krátkou paměť,“ namítal chladně doktor Jiruš. „Pobádal jsem tě častěji k práci, a tys měl plno výmluv. Po horlivé činnosti v Chlumu

věnoval jsi se zotavení, mazlil jsi se s tímto domkem, upravoval a šperkoval jej, skupoval starožitnosti a vzácnosti. Nic ti nebylo drahé, nic vzdálené; ve svém horování rozhazoval jsi, častoval po panskú kde koho, žil jen svým choutkám a fantasiím, jako by tě nade všechny důležitosti povznášela knížecí odměna Rejnburkova —“

„Byla knížecí! Ale suď bůh, kterak to, že i největší sud má dno!“ divil se malíř. „E, což na tom, nejsem zrozen za Harpagona. Jen kdybych nepozbýval důvěry ve svou platnost na světě! Nikdo ničeho ode mne nechce, žádný mne k němu nevybídně, živá duše se nepozeptá, co pracuji, čím se mohu pochlubit, čím zavděčiti. Taková opuštěnost ochromuje, pokořuje. Jsem zbytečný a ve křiklavém světle těchto fakt scvrká se význam mého umění v nic. Mé sebevědomí je podryto —“

„Což Děkanovský?“

„Neukázal se vícekrát. Bídák, lotr, upír! Jak správně vycítil svým dravčím čichem, kdy mi začalo být úzko. A již se přibelhal jako čert, abych mu prodal svou duši. Já mu budu ze staré německé mazanice dělat Rubensa! Ruce bych si raději usekal než takový do nebe volající zločin. Však jsem mu dal na pamětnou!“

„A odpudil si prostředníka značného vlivu a rozsáhlých styků. Po druhé na lišku liščím způsobem, Trojane!“

„Kat ho spral, vydřiducha, lidokupce! Ani slyšeti o něm nechci!“

„Jak s Andresem? Jste již vyrovnáni?“

„Také takový hořký host! Ještě ho vidím, jak vzpupně vchází, jak svým řetězem břínká, — vola by na něm utáhl, — jak se rozhlíží, každý stěp mi odhaduje. „Pane“, spustí huhňavě, „jsem Andres, — Quido Andres & comp., importér fysikálních nástrojů. Doslechl jsem o vás, máte prý volné ruce a prázdný čas. Je-li libo vám — potřeboval bych svůj portret v životní velikosti do svého rodiště. Vyžebra-li tam ode mne tisícovku a na vrch vynucují na mně podobiznu, pro věčnou památku, do sbírky portretů slavných rodáků na radnici. Nemohu odepřít. Chcete?“ — Chtěl jsem. Co dělat! Člověk by budoval paláce a musí stavěti psi boudy. Když nemohu malovati bohy a reky, musím malovati maškary. Jak se ti líbil ten pošetilec, vypodobněný uprostřed ohromného arsenálu fysikálních nástrojů?“

„Jako učiněný Koperník.“

„Mně zas jako Cagliostro v nejhoupějším vydání. Plachta před boudou na jarmark! A co se mne při té odporné práci nasužoval. Jaký impozantní cynism vkládal do svých opovržlivých úsudků o umění. Malba je prý již tak zbytečná a zastaralá jako mletí krupice rukou. Fotografie prý nás již zabila. Domlouval mi neodolatelně, abych zahodil štětec, a sliboval, že ze mne bude docela kloudný fotograf. Mám prý talent a budu mítí dům, kdežto prý v celé Praze není malíře, který by se mohl pochlubit chalupou, jakožto výtečkem své práce. A konečně filuta dal mi s nechutí sto zlatých a za ostatek, za tři stovky, vnucuje mi onen fotografický aparát, který se tam z kouta na mne šklebí jako vražedné me-

mento, jako drze rozkročený posměváček. Tvůj příchod jej zachránil. Měl jsem naň právě namířeno, když tvé zatukání ránu mi srazilo.“

„Gratuluj si, že jsem zadržel tvou slepou zuchtivost. Aparát vrátíš Andresovi. Rozumíš? A žádej doplatek na smluvený honorář. Nepovolíš a dosáhneš svého, ať po dobrém, ať po zlém. Nedáš mu pokoje —.“

„Dám,“ odporoval zhurta Trojan. „Ušetř mne všeho popouzení, aspoň dokud nebudu hotov se svou Máří Magdalenou.“

„Neklamu-li se, mluvil jsi o ní již v lednu?“

„Ano. Tenkrát si ji pán z Rejnburka přál. V tom vězí Strzycki, ta stará dobrá duše. Zasteskl jsem si mu, a za několik dní došel krom všeho nadání lichotivý přípis Rejnburkův s požádáním za nový oltářní obraz svaté Marie Magdalské do kostela Rejnburského patronátu na Čermné!“

„Pamatuji se. Dobrého čtvrt roku tomu!“

„A já dosud neškrtl uhlem! Za to rozutíkala se mi Rejnburkova záloha, čtyři sta.“

„Tys věru znamenitý hospodář svým talentem, časem a penězi!“ zhroutil se doktor Jiruš. „Co si počneš?“

„Nevím. Rejnburk dal mi sice úplnou volnost a naznačil jen mezi řádky, že by ho těšilo, kdyby můj obraz zaskvěl se při letošním svátku Máří z Magdaly na oltáři Čermenského kostela. Toužím vášnivě po tom zavděčiti se Rejnburkovi. A proto obraz musí býti hotov. Mohl bych ovšem práci ještě na měsíc odložit a zatím si nějak z okamžité nesnáze pomoci. Jsem počten zakázkou — ani jsem se ti nepříznal — kresliti

obálky na cikorii a ilustrovati provaznický ceník. Ale obávám se, že bych se při tomto díle buď oběsil neb zmořil do úplné neschopnosti.“

„Zajisté. A proto vyměníme si jedenkrátě úlohy. Obvyčejně ty mi velitelsky radíváš; dnes já ti po přátelsku poručím. Zítra dostaví se k tobě náš sluha s blanketem plné moci pro mého chefa. Podepíšeš ji a přidáš sluhovi Andresův aparát, a doplatek Andresův zbaví tě nesnází. Shod' se se sebe všecku sklíčenost, buď klidný. Soustřed' se, maluj —“

„Co?“

„Magdalenu.“

Malíř hodil zlostně hlavou a zakroužil v prudkém rozběhu atelierem.

„Kdybys roztloukl mou hlavu na prášek,“ vychrtil divoce stanuv před hostem, „nevykrešeš z ní ani jiskřičku slušného nápadu. Je v ní jako v zakletém zámku, všecko spí jak utopené. Plocha obrazu je určena: stlačený čtverec, bezmála obdélník, vyvýšený svrchu obloukem. A v této ploše vidím pořád a pořád Magdalenu Battoniho. Ani v nejohybnějším svém snu nemůžeš mítí zdání o mukách, jaká zakouším. Po delší době lelkování, hraček a některé lehké práce probouzím se před konkrétním úkolem, který by mohl přec účinkovati jako kouzelný prut na zdroje umělecké tvořivosti v mém nitru. A ve mně zůstává hluch, mrtvo. Mne projímá jak vražedný mráz hloupý, titěrný a přec děsný strach z umělecké impotence! Čím to, že napínám a hmoždím svou vynalézavost do krve, do zšílení a že po všem úsilí vynořuje se přede mnou jak démon zas jen

Battoniho Magdalena! Desetkrát, padesátkrát setřásl jsem již tuto svůdnici, zažehnal ji, chopil se tužky a — moje ruka jak očarovaná sklouzala sama neodolatelnou mocí do kontur té —“

„A proto se chytáš stropu? Tys dětina! Jásej, kochej se v přesvědčení, že jsi Battonimu roven. Jste oba kongeniální —“

„Vyprosím si úšklebky. Kongeniální! Každý hňup, ozdobený cizím peřím, bude se již za nedlouho vychloubati, že je vypotil sám, ze své „kongeniální“ kůže. A když břídil uklohní cosi po mistrovském slohu, vezme za štít a položí si za podstavec své znamenitosti „kongeniálnost“ ... Bůh mne chraň všeho přibuzenství s takovou pasofitnickou cháskou. Ovšem, Battoni také vytvořil svou světici kongeniálně k Magdaleně Correggiově, a věru řas aby našel pro biblickou tu krásku novou podobu, duši, posu, výraz, barvu! A já chci býti ve všem a všecek svůj, původní osobitý, do krajnosti nový.“

„Jsi ješitný jako výstřední koketa. Raději by se neviděla, než rovnati se efektními zvláštnostmi jiným.“

„Tak?!“ rozkřikl se Trojan. „A což mé umělecké svědomí!“ bušil si na prsa, v nichž poznovu vše vělo. „Což ty citlivé vážky mé umělecké ctižádosti, které nesnesou ani pírkem cizího přivažku?! Ani stín zdánlivé podobnosti nesmí na ně padnouti, aby se nezachvěly a nevyšinuly mne z rovnováhy povinné a nezbytné vážnosti k sobě samému!“

„Souhlasím, docela souhlasím,“ přizvukoval dr. Jíruš, kroutě si kníry, pod nimiž hrál potutelný

úsměv; projevený souhlas byl patrně pouze léčkou na malíře, jenž si počínal jako dovádějící lev. „Jsi na sebe od jakživa přísný, až krutý. Můj respekt a moje účast k tobě bývají tím jen utvrzeny. Kdybych se stavěl na hledisko jiných, pomyslel bych si, že si ukládáš někdy příliš mnoho —“

„Kdo si ukládá málo, ať spravuje bačkory!“ katil se malíř.

„Zajisté, toť také moje řeč. A vzpomeň si na to rovněž laskavě, až si opět zmaněš zlehčovati mé soukromé snahy úsměškem. Tys tedy vytkl si za úkol, býti svůj, veskrze svůj. Hm! Dokonale nové motivy v absolutně v nových formách kázal jsi onehdy tak hromově, tak rozniceně, že jsem se sám rozjařil. Přemýšlel jsem o tom. Jak ti povědomo, nemám dosti odvahy ani talentu zaměstnávat se uměním prakticky; obírám se jím teoreticky. A jakmile o tom ceknu, sprážíš mne přezdívkami a potupou; pak jsem hlupák, pískle, dívám se na svět jako Honza na nová vrata a podobně. Ale i v klábosení bláznů bývá zrněčko pravdy, a pakli se nemýlím, bylo ti — k mé tiché radosti — moje blábolení nejednou vodítkem na cestu — nehorši se — na cestičku za některou docela podřízenou nepatrnůstkou.“

„Nenamluv mi zde za groš do pytle. A já ti za to ani ten groš palmáru nezaplátím! Počkej, až budeš advokátem a já tvým klientem. Potom napovídej na můj účet dvacet archů nesmyslu. Teď stručně mluv! I to připouštím jen v naději, že mne tvé tlachy rozveselí.“

„Nezdvořáku! Inu ovšem, když si člověk navykne rozmlouvat s bohy, neumí posléze hovořiti

s lidmi. Za trest povím ti upřímně své mínění. Tvé domnělé impotence nelekám se ani za mák. Spatřuji v ní toliko dočasný, mámivý stín tvé veliké horoucí snaživosti. Oč ti vlastně běží? Všecko již bylo. Vzpomeň, kterak čítávali jsme spolu klasiky a jak jsme trnuli podivem, že člověk před dvěma tisíci lety ve všem, do všech záchvěvů své duše a se všemi svými ctnostmi a neřestmi, ve vši své bestiálnosti a rafinované zhýřkanosti byl týž, na vlas týž jako dnes; kterak jsme se musili ujišťovati, že čteme klasika a nikoli některého moderního autora; jak jsme si říkali, že dávno již myšleno, nalezeno a pověděno všecko, čím člověk jest, a že by úplně stačilo přestati na klasících a nelíčiti lidstvo lidem pořádě znova. Proč se tak tedy přece děje? Prostě proto, že každá generace objevuje svět zbrusu nově. Proto také lichotí si mladí vždycky domněnkou, že oni vynalezli kámen moudrosti, že ti dobří ubozí staří měli o tom všem jedva mlhavé potuchy. Rozdíl a pokrok jsou v podstatě nepatrné. Každá generace hledí na starého Adama svýma očima a chce jej studovati v zrcadle své barvy a fasony. Říman objížděl země na veslové lodi, my je objedeme po parníku; toť vše. Ale přece ještě něco. Horizont lidstva šíří se pozvolna zkušenostmi předků, přejímáním tohoto dědictví, které však rozmnožuje pouze vědomosti a zůstává jinak beze všeho vlivu na povahu, bídu a štěstí člověka. Slunce nás živí pořádě stejně, ať jsme je změřili čili nic, ať jsme si jeho světlo rozložili spektrem nebo nechali tak. Vede se nám ve všem pokroku jak s barvami. Prvotní lidé

znali jen základní barvu, pozdější pokolení bystřila si smysly rozeznáváním odstínů, četných a četnějších. Ale primární barvy zůstaly a zůstanou tytéž jako lidský organism. Tak jest i se základními motivy lidských činů a našeho umění. Novota uměleckých námětů může býti pouze relativní. Staletí střídají toliko masku člověka. Naivní středověk převáděl svaté a světice do mezí své doby a svého stylu. A trvám, že o toto přiblížení ke skutečnosti byli tito světci účinnější, morálka jejich legend srozumitelnější. Snad by pokus moderního umělce —“

„Což mohu znázorniti Magdalenu, jak sedí kající v průjezdě s košátkou pomorančů? Nebo jak drhne kdesi škopky? Nebo jak obchází po hospodách s ředkvičkou? A myslíme si nakrásně zkušnou moderní světačku, která se po masopustě ze svého života může káti v teplém a útulném pohodlí, nevyrušována ze svého rozjímání nouzí a shonem po kůrce chleba. Připustil bys takovou sentimentální ilustraci z modního časopisu na oltáři?“

„Proč ne? Radím ti k novotě —“

„K bláznoství! Magdalena nedá se vyloupnouti ze slupky biblického okolí ani z draperie, ustálené a posvěcené tradicí!“ vykládal hněvivě malíř. „Nezapírám, že mne tvé rozumování lecčím překvapilo. Bývá tak, že vy šosáci a skribenti o umění dovrtáte se někdy případného slova k hlasitému a dosti správnému vyjádření citu nebo poznání či tužby, která nás umělce nevy-slovena a nedefinována do hlubin duše ovládá. Tentokráte však nemám z tvého naučení žádného

užitku. Moje otázka zní docela obráceně než tvoje odpověď. Nikoli pouhá maska, nýbrž celé řešení hádanky musí býti výlučně moje, zbrusu nové.“

„Těžká rada!“ pochyboval o úspěchu přítelovy snahy dr. Jiruš.

„Věřím. Od tebe jí ani nečekám a nežádám, Ty se vyznáš v ženských sujetech! Haha! Ani svou Evgenii jsi neprohlédl. Otevřeš teprve oči. až bude pozdě!“

„Jaká to řeč!“

„Upřímná. Poslyš! Mám pro tebe za lubez rozšafné slovo.“ Trojan zastavil se před hostem. „Pálí mne již dávno na jazyku, a dnes — v dík za tvou dobrou vůli — povím ti bez obalu, že jsi hlupák.“

„Zase? A totě roztomilé!“

„Ano, hlupák a mizerný počtář a špatný člověk!“

„Toť pochopitelné. Kartony jsi už postřílel, a teď jsem se ti namanul do rány. Může-li býti co vděčnějšího, jako chladiti si na mně záhu za domnělou tvou impotenci.“

„Nemysli, brachu, že jen tvůj spekulativní rozum má privilej střílet do černého. Ty na tom, já na onom terči se vyznám. Já na ženském bezpečně. Přebral jsem již mnoho sukní a ty nic. Moje placené i bezděčné modely jsou mi venkoncem lhostejny a proto zřetelné, ve svých způsobech a své sdílnosti průhledné. A ty jsi se ženských vždy bál, tys vykopal svým ostychem mezi nimi a sebou propast nevědomosti, do které spadneš. Já byl dokonce i jedenkrát ženat, ovšem bez kopulačních ceremonií; za to jsme se při

rozchodu obešli také bez obřadů autorit. Ale užil jsem iluse manželství asi po tři nebo čtyři měsíce dokonale. E, — nebudu se ti vychloubati, chci jenom naznačiti, že jsem dosti zkušený, abych dovedl vyložití leccos na kostě života, který maluji. Jinak byl bych školák, i ve svém umění. Ty bys ovšem z právnické praxe také mohl mít zisk, ale u všech všudy podivno — podivno, kterak mnozí lidé klopýtají pořádě přes drátky a nitky komedie života a přec dívají se na svět jako děti na divadlo.“

„Podobá se, jako bys chtěl zamluviti svůj neuctivý nájezd na mou nevěstu,“ přerušil dr. Jiruš malíře. „Slíbil jsi býti upřímným. Čekám.“

„Tu jsem. A nabodnu tě hned na háček věčné otázky. Proč jsi mne s Evgenií nenavštívil?“

„Proč? K smíchu. Bydlíš kraj světa —“

„Na Hradčanech. Prováděl jsi po nich pana Vacka s Evgenií půl dne.“

„A sluší se, navštěvovati s dívkami staré mládež?“

„Sluší. Atelier malíře jest otevřen každému. Kdo ke mně vkročí, netratí na cti. A já, tuším, nekoušu. A mám tě od srdce rád, přeji od srdce tvému štěstí, беру radostně podílu na všem, co tebe blaží, a byl bych vděčně a přátelsky pozdravil tvou nevěstu. A jí by snad rovněž bylo vítáno stisknout ruku starému věrnému tvému příteli. Tys opomenul seznámiti nás; neříkám schválně, ale instinktivně . . . A proč? Abys vyhnul se rozpakům, abych nezavrtěl nad vámi hlavou, abych —“

„Dovol: Evgenii vezmu si já a nikoli ty. Jest mi lhostejno, vrtíš-li nad námi hlavou —“

„Ižeš! Dnes již není ti lhostejno, čísti na cizích nebo známých tvářích výčitku své chyby, návštěví neutešené budoucnosti.“

„Aj, aj!“ usmál se kysele host. „Čeho jsem se jen dopustil nebo dopustím! Jaká, prosím, jest moje chyba?“

„Roztomilé, poetické dětinství, vhodné za líbeznu upomínku do památníku tvého mládí,“ hovořil s přízvukem lichotné i vážné důvěrnosti Trojan, „dětinství, neškodné jako překonaná etapa, ale povážlivé jako dobrovolný, tvrdošíjně udržovaný závazek. Domníváš se, že v osmnáctém nebo devatenáctém roce dospěl jsi na temeno života, žeš tenkrát dovršil svou zralost a mohl si s lehkým srdcem zatarasiti volnou cestu k zkoušení a užívání, k blahu a trpkostem, k dosažení vykvašené, jadrné mužnosti, která ti dá sama v pravý čas na rozhodnutí svobodnou vůli, abys vybral si ženu, přiměřenou sobě, vyhlédnutou a poznanou bystrým, jasným okem, plným žáru dospělé touhy? Trvám, že nejsi schopen té bláhovosti, abys mi odpověděl ano. Mezi tvými gymnasijními kratochvílemi nalézá se také studentská láska. Jak jinak? Kdož pak odolá slastnému, lechtavému pokušení vykouriti první doutník a milovati první děvče dlouho před maturitou? Takové mladistvé milostné záchvaty navštěvují bezmála každého. Asi půl tuctu jich pamatují. Jsou to pokusné přípravy, zkoušení křídélek, první výlety mladých ptáčat, podnikané s velikým křikem a rozčilením, namáhavé, v maličkosti obrovské a prudké. A po letech obveseluje zralého muže a vyspělou ženu příjemná vzpo-

mínka na krásné a přepodivné, čisté a komické první záchvěvy dětinského srdéčka. Není hořkosti v takovém dobrodružství. Jen ty si jím ztrpčuješ osud. Připoutal ses ke studentské lásce. Jako nerozvážný hoch spial jsi okovem své malé, nevyvinuté srdce a první výkon z něho ustanovil jsi za poslední, nejvyšší a nejdokonalější květ na stromě svého života. Ale bylo to jen mlázi, předčasné a slaboučké; nedal jsi mu docela zvadnouti, udržoval jsi je uměle, promrhal na jeho výživu úmorného úsilí a ohříval jsi zakrslíka strojeným teplem umíněné věrnosti. Ale zakrslík zůstává zakrslíkem, mdlou, zchřadlou, vyčichlou květinkou. Jsi na ni tvrdošíjně hrd, ač bezděky hroziš se té chudobné zahrádky, do které ses jako chlapec uzavřel. Tvoje nevěsta tě již nevábí, jen zvyk a dávné, dobou ztuhlé slovo tě k ní víže —“

„Dlouhé řeči krátký rozum: Těkávého člověka tvého rázu nudí naše stálost!“ ozval se nevrle dr. Jiruš.

„A tebe rovněž tak.“

„Nejsi schopen porozuměti svazku našich srdcí. Srostli jsme spolu, jsme nerozluční v jednotě citu, smýšlení a poctivé, ano velebné vytrvalosti. Kdyby nám tak bylo souzeno, počká na mne Evgenie bez reptání, radostně do šedesáti let —“

„I šlaka!“ usmál se malíř ironicky. „Rozumím, proč si svou houževnatost chválíš. Plakati pro ni přece veřejně nemůžeš. Svými deklamacemi snažíš se ohlušiti sebe i jiné. Ale v hloubi své duše si již dávno nevěříš. A Evgenie? Prosim tě, pomysli si pannu, úplně rozkvetlou pannu, pořádě

po čtrnáct let v září první lásky. Příber v účet lidskou zlomyslnost, vlož ji do koutků jedovatých úst a do bodavých hledů škodolibých očí a představ si, že tyto úsměvy a tyto pohledy stíhají Evgenii v Hradišti mezi milými přítelkyněmi, které již dávno se provdaly, mezi děvčátky, které zatím na vdávání dorostly a nastoupiti chtějí ve svá práva beze zkrácení staršími. Uvážil jsem to vše a pochopil úplně horoucí touhu Evgenie po Praze, po tobě, a její neunavné vynalézání rozmanitých způsobů, jak by strýce v Praze zdržela, jak by u paní Ticháčkové uvízla —“

„Co — co — co pravíš?“

„Co vím. Jak ti povědomo, hledal jsem tě před několika dny u paní Ticháčkové. Hodná ta paní ujistila mne, že se vrátíš v tu chvíli, a zdržovala mne půl hodiny, hodinu, dvě hodiny. Považ, co taková hovorná žena za dvě hodiny namluví, co vše skomponuje, napoví, zapře a vyzradí.“

„Hm! A tys jejím vyslancem?“ broukl mrzutě dr. Jiruš, prohlížeje si zamračeně nehty.

„Od starých bab nepřijímám posláná, ač jsem ani okamžik nepochyboval, že si mne vyhlédla za medium, které by mohlo příznivě na tebe účinkovati.“

„A ona pověděla na Evgenii, že —?“ vyzvídal host naléhavě, ostře.

„Napověděla mezi řádky, že bude brzy svrchovaný čas, abys uchránil Evgenii od hanhy vrátiti se s prázdnou do Hradiště.“

„Tos mi již vyřídl! Vacek a Ticháčková by se rádi mé nevěsty zbavili. Toť jádro těch pletek!“ rozhorlil se dr. Jiruš. „Ostatek, vše cos o Evge-

nii pověděl, je lichá, ničemná smyšlenka. Zakazuji si, abys moji snoubenku pomlouval!“

„Slunce stůj! Jozua Jiruš tak velí!“ smál se umělec. „Bylo by radno, abys také zapověděl aritmetiku.“

„Obmyslnou a jízlivou zajisté.“

„Jest jízlivá. Velmi! Ona naučí na příklad, že tvoje nevěsta má o patnáct let více než ty.“

„Kýho výral!“ řehťal se nuceně dr. Jiruš. „Tys vynalezl nové počtářství! Ven s ním. Bav mne! Proveď svůj zázračný počet!“

„Hravě, můj drahý, ti vyhovím. K tobě by slušela žena o sedm let aspoň mladší; a pro Evgenii hodí se muž nejméně o osm let starší. Sedm a osm je patnáct. Jaký to zázračný počet!“

„Eskamotérský, příteli, nic více. Žádné pravidlo nemá platnosti absolutní. Výjimkou jest Evgenie pro mne stvořena, jakkoli čítám tři a třicet a moje nevěsta o rok méně. Nám na tom nesejde. my se vysmějeme všem tvým výpočtům —“

„A požadavkům přírody, neúprosným zákonům stárnutí jak by smet,“ dodal Trojan. „Obdivuji se ti. Již dávno, již od těch časů, kdy jsem před lety Evgenii poznal. Theorie o sdružování doplňovacích barev osvědčuje se netoliko v koloristické technice, nýbrž i v lásce a v manželství. I lámu si hlavu otázkou, čím vy dva se můžete doplňovati. Oba rusovlasí, modroocí, oba jak z másla, oba měkkí, nerozhodní, hlubocí v citu a ostýchaví v jeho výrazu. Umím si vyložit, proč jste se zprvu neodpuzovali. Na malém městě se člověk velmi snadno zamiluje a za skrovného výběru nalezne honem bohyni. A nevyvinuté

mládí nemá zraku a měřítko. Teprv později zatouží přirozenou, určitou nutností měkký muž po silné ženě a mdlá ženská duše po energickém choti. Nevedlo se vám podobně?“

„Vedlo by se, Trojane, kdyby všecko na světě dalo se vpravit pod čepici jediného schema. Na štěstí existuje nespočetná rozmanitost povah a důsledně i požadavků lidských. O mé štěstí nepřipouštěj si obav. Příčinil ses poctivě, abys mne od Evgenie odvrátil. Neúspěch tvého úsilí poučí tě snad i o nevhodnosti tvého počínání.“

„Není rady, není pomoci,“ pokrčil malíř rameny. „Varuji tě včas,“ pokračoval sraštiv čelo. „Dělej co dělej, já tě vidím před sebou pořáde v takovém manželství: Po dlouhých letech postu, lakomin, strádání a mlsání usednete s předrženou, uměle udržovanou chutí k slavnostním hodům. Co vám zbylo do manželství? Všechna lahůdek bezmála jste okusili, vše desetkrát a stokrát ochutnali. Nutíte se do čilosti a hladu, do mladické naivní nenasytnosti a za chvíli zděšení poznáváte, že vše vystydlo, zvětralo, zamřelo, že jest po tabuli dříve než kvas počal. Tys mladý, ona zestárla. Ty rmoutíš se pro své náhlé, schválně zdržované neštěstí, které tušila, před nímž se třásla. Tys miloval po čtrnáct let hebounké, růžové líčko mladinké dívčiny a pojednou shledáváš pracně sledy bývalé spanilosti ve zvadlé tváři. Objímáš váhavě ženu, kteráž jest ti od hlavy k patě jediným zklamáním. Ona nutí se do svěžesti, vyhlazuje vrásky, a tys jí pramálo vděčen za tento klam, který jí dokonce nesluší. Viniš ji z komedie, nalézáš na ní z čista jasna sta chyb a uvalíš

na ni podezření, že tě ošálila, ač v pravdě uvedl ses v omyl sám. A ji rovněž tak. Žena právem žaluje na tvou svědomitou, dobře míněnou, šlechtnou licoměrnost. Konec: Jste nevýslovně, nadobro nešťastní. Neužili jste mládí, ve vašem životě zeje mezero. Stoupali jste dlouho a pracně, abyste ocitli se ihned na sklonku. Spočinutí, horování a rozkoš na vrcholku mihly se jen kolem vás, neznáte jich leda z prahnutí tužeb a z hořkosti zklamání. Nenutí tě svědomí odvrátiti takovou dvojnásobnou sebevraždu?"

Dr. Jiruš pootevřel ústa k odpovědi, zarazil se však ihned prudkým, pohrdlivým posunkem. Přesed několikráte se sklopenou hlavou a zasmušilou tváří atelir, vyrazil dveře na balkon.

„Jsi povedený advocatus diaboli!“ hodil za sebe přes rameno. „Hvězdy bys dovedl očernit a dech andělů otrávit.“

Trojan stanul nepohnutě uprostřed atelieru; ponořiv ruce do kapes, zadíval se přemítavě za svým dávným druhem, nejlepším přítelem od dětství, ze škol, ze strastí a slastí vezdejších. Zíral dlouho upřeně na hezkou, ušlechtilé modelovanou hlavu, obestřenou zlatou září hojných, hebounkých, světlerusých vlasů, jež věnčily bílé skráně a vysoké čelo souměrného, milého obličeje.

Za drahnou chvíli teprve vytrhl se malíř z dumy a zaměřil loudavě do kouta, z něhož vytáhl štíhlou, rozkošným filigránovým vykládáním jak opředenou hindskou huku. Naplniv kalíšek jemným tabákem a vloživ do něho zapálenou hubku, vynesl nargilé na balkon a přitáhl za přítele dvě lehouché skládací židle.

„Dýmku míru, Ladislave,“ ozval se, vybízej doktoru Jiruš k usednutí a podáváje mu druhý, parfumovanou vodou prve spláknutý troubel.

Host němě a vzdorovitě učinil Trojanovi po vůli.

„Vlastně jest hříchem, kaziti si vůni a ryzotu jarního vzduchu čoudem tabákovým,“ poznamenal po delším mlčení malíř.

„Ba,“ přisvědčil doktor Jiruš za chvíli. „A jedovatými úvahami neméně.“

„Setřes je. Domluvil jsem. Již ani nemuknu. Ukázal jsem ti rub medalie. Oslň mne skvělým lícem, a budu spokojen.“

„Dočkáš se toho.“

Trojan sklonil vděčně hlavu a rozložil se pohodlně na židli, toulal se zrakem po širém rozhledu. Pod balkonem nížila se zahrada k neda-
leké a nevysoké zdi, od níž sbíhá svah k Jelenímu příkopu, vroubenému dlouhou řadou omšných, pestrých, tichých domků Nového světa. Nad pásmem této nuzné ulice kupily se a vršily malebné paláce a památky Hradčanské. Nejdále na levo jako obrovský patník, uzavírající horizont čněla velebná, mohutná věž svatovítská nad střechy zámecké, před nimiž bělala se rozsáhlá skupina arcibiskupského paláce a svítila okna Šternberského domu. Za sídlem metropolity vyčnívaly krásné štíty Rožmberských někdy paláců, sousedící s pavilony Toskánského zámku; přímému pohledu a nejbližše nabízely se tupé, nízké vížky bývalého kláštera Uršulinského, nad nímž jako obrázek vznášel se vysoko malý kostel sv. Vavřince na Petříně. Odtud horizont, uzavřený

sličně krenelovaným cimbuřím „Hladové zdi“, obepínal palácovitou svatyní Lorety, z níž vyrůstají štíhlé, rozmarné vížky, a velkolepou, energicky rozčlánkovanou masu královského někdy paláce Černínů; Strahovské věže převyšovaly střechy této ohromné budovy a pod ní ležel skromně rozsáhlý, asketický holý klášter kapucínský; od Černínských kasáren rozbíhal se obzor ve vlnité kontury vršin Svatomarketských a v kostrbaté obrysy polorozvalených bašt. A vše bylo ztopeno ve skvoucích barvách, svítilo a hřálo, houpajíc se v ryzém, opojeném dechu plného, rozkvetlého jara, prosyceného vůní a protkaného zlatou září planoucího slunce. Daleký šum města zalehal k domku ztlumen jak bzučením much, a tichem nesly se jen táhlé zvuky zvonů nebo ohlasem veselý výskot dětí, skotačících po Novém světě.

Na balkoně nehnul se a nepromluvil nikdo. Přátelé, obestřeni modravou mlhou vonného dýmu užívali pohovy, zírajíce do prázdna, kochajíce se v luzné vyhlídce a těkajíce zrakem a myšlenkami za střídavými cíli.

„Kdyby tam,“ promluvil pojednou malíř, ukazuje trubelem k Loretánskému náměstí, „prostírala se Piazza di Spagna a nad ní vypínal se Trinitá de' Monti, věděl bych si snad rady. Neohlížel jsem se posud po modelu, ač se bez něho neobejdu. Rád bych se ustálil na propracované ideji své Magdaleny, prve než ji počnu vtělovati do lidské podoby. Model poslouží obyčejně toliko k aplikaci mé představy na podklad tělesný. Udává se ovšem někdy, že zjev modelu sám vnukne

mi šťastné řešení úkolu. V Paříži potázel bych se s objemným adresářem nejrozmanitějších modelů, v Římě bych probrakoval hojně zásobený trh modelů na schodech Piazzzy di Spagna k portálu kostela sv. Trojice a trvám, že by mi bylo pomozeno. Běží mnohdy o to, uhoditi tak říkáje na pravou klávesu; pak již hravě nalezne se hledaný základní ton a rozvine pod rukou člověka v bohatou kompozici. Ale zde v Praze! Skrovňoučká nabídka, chudinký výběr —“

Umělcův stesk vyzněl v zlostném povzdechu. Trojan opřel se loktem o koleno a složiv svrastěné čelo do dlaně, hleděl mrzutě pod sebe.

Dr. Jiruš díval se na schýlenou, jako pod zdrcujícím břemenem beznadějně klesající hlavu přítelovu, a zasmušilá jeho tvář se znenáhla vyjasňovala.

„Proto tedy dnes jezdiš na splašeném koni!“ prohodil za chvilí. „Proto si děláš ze svých obrazů terče a vrážíš mi nelítostně hřebíky do hlavy! Model ti chybí! Ale nebylo třeba tak hlučného úvodu k této žalobě.“

„Všecko svatá pravda, co jsem řekl,“ vzchopil se zhurta malíř.

„Jak jinak!“ ironisoval host. „Nejsi ty vždy neomylný, kdykoli na tebe sršání sednou!“

„A! Podráždění rozvázalo mi jen jazyk. Zapiš si moji radu za uši, chceš-li. A není-li ti líbo, nech tak. Mne mučí jiné starosti.“

„Slyším. O model, a pak o nadšení. Nebo snad obráceně. Ale obávám se, že snáze dozlobíš a dopíšeš se modelu nežli posvěcení. Soudím, že novověkému umělci jest obtížno a namnoze zho-

nemožno roznítiti se čistou, nezkalenou vroucností náboženskou, ze které vytryskaly jako zářivá zjevení posvátné malby středověkých a renaissančních malířů. Věk náboženského nadšení minul a s ním přirozené podmiňky energické, vniterné, samorostlé tvořivosti církevního umění. Nemůžeš za to. Zázrak, předělati se v člověka ze šestnáctého století, nepodaří se ti. Musil bys vytrhnouti svou bytost se všemi jejími kořínky, i nitkami, kterými organicky setkána jest s nynějším světem, musil bys naroditi se zítra znovu bez potuchy o netečné střízlivosti, skepsi a pessimismu a běžeti sám a sám do temna minulých dob a zaklepati jako cizinec na zavřené již brány slavného, dokončeného chrámu církevního umění. Vyznělo úplně i dokonale ve všech vrcholcích a výstřelcích. Brutální naturalism ničeho mu neubere, a pokusy v pokračování praničeho mu nepřidají, leda výrůstků jalové, lesklé a hlučné fráze, kteráž nikoho neuspokojí, nebo imitací ať vědomých ať bezděčných. Řetězy spolehlivých zkušeností nepřetrháš, Trojane, a ze své kůže nevyletíš.“

„Tolik také vím,“ osopil se na přítele umělec. „Radu dej nebo mlč!“ A mrštiv troubelem huky, utekl do atelieru. Jantar špičky rozstříkl se o brlení balkonu v zlatotřpytnou kaskádu.

„Tys kus potřeštěného kazisvěta,“ volal doktor Jiruš za přítelem. „Nezmůžeš-li krávy, tlučeš dížkou o zem! Styď se!“

„Promiň dobrotivě, vzorný kazateli,“ žádal pichlavě Trojan, vrátiv se. „Lidé by se nesnesli, kdyby si neměli co odpouštět. Slabosti sblížují,

tak učíváš sám. Tvoje rybí krev se ovšem nezpění a chladný mozek nerozpálí. Ale tím jsi mi dnes málo platen. Zvažme své vzájemné přispění, jakým jsme se právě v tuto hodinu obmyslili. Já ti mluvil do duše ryzí pravdu těžké váhy. A ty? Jak pírkó vyletí tvoje vážka vzhůru; cos mi uštědřil? Chladivé náplasti, správně vykrájené a mrazivou moudrostí namazané, bavlnku do mých ran —. Ani sledu pokynu, ani jiskřičky světla na nějakou stopu nevyberu si z tvých střízlivých řečí.“

„Vždyť zamítáš zpravidla cizí nápady jako plevu,“ bránil se host. „Semínko z jiného ducha prý se v tobě neujme, tak tvrdíváš.“

„Ba že neujme. Bývá namnoze hluché! Což vy šosáci znáte ze života! Teprve, když vám z jeho hlubin vynese umělcova ruka perly a obľudy, otvíráte oči, žasnete a otřásáte se.“

Potupná výtká malířova dotkla se nemile doktora Jiruš. Třeba pronéstí nemístnou a malichernou výčitku toliko s vyzývavým důrazem, a nejrozšafnější člověk neodolá pokušení hájiti se a vésti důkaz, že se ho nařknutí netýká.

„Co vím,“ ozval se bezděčně právník, „chováš v zásobě příhodnou krasavici. Mnoho jsi o ní nablouznil. Zpeněz ji konečně. Přivede živel půvabné krásy do tvého díla. Načrtl jsi ji už několikrát, — tam podle dveří ji zase vidím —“

„Paní Narcissu z Rejnburka?“ ztrnul malíř, sleduje zraky přítelovy. „Což mohu v poledne malovati noc a z učiněné něžné pohádky dusnou žhavou tragedií? Pohled na ni! Je v tomto rajském dítěti sledu po Magdaleně? Kdož by pocho-

pil, z čeho se kaje? Ji jen zvednout a zlíbat za komický nápad hráti si na něco, čím zhola býti nemůže. Není predestinována, ani ve snu, silně, vědomě hřešiti a rovněž tak se kát. Jak říkám, ty nemáš za nehet kloudné myšlenky. Hříšníci mi přiveď, dokonalou, ušlechtilou, horoucí křve, aby vášněmi a studem planouti dovedla.“

Doktor Jiruš trhl hlavou a skloniv ji opět zvolna, zamyslíl se.

„Snad vím o nějaké!“ oznamoval, rozhodnův se konečně.

„Jdiž! Ty? Toť by slepé kuře našlo zrna.“

„Nalezlo,“ trval host na svém. „Je-li ti vhod, ukážu ti je. Není-li, půjdu. Beztoho si chef pomyslí, že mé řízení na Malé Straně trvá příliš dlouho. Z opatrnosti vyšel jsem hned po obědě —“

„A přijdeš včas, abys pomáhal svému pánovi oškubávat klienty. Tři hodiny! Totéž rána! Jsi-li omluven, seď a vypravuj.“

Trojan odběhl na okamžik pro čerstvý tabák do nargilé a přinesl si záložní troubel pro sebe. Po střídavých rozmarech byl zase v dobré míře. Opřev se pohodlně o lenoch svého sedadla, upřel na doktora Jirušeho tázavý pohled soustředěné zvědavosti.

„Asi před týdnem,“ jal se vypravovati jaksi váhavě právník, „sešel se tu pan Vacek se známými z Hradiště. Byli jsme vespolek v divadle na opeře. Páni z Hradiště divili se povinně všemu a nudili se v duchu. V meziaktí řekli si, že po takovém vážném požitku nutno dopřáti si osvěžení.“

„Slovem, zachtělo se jim pikantních zákusek. To si venkovan v Praze nerad odepře. Docela pochopitelné. Dále.“

„A s neodolatelnou, lichotivou důvěrou zvolili si mne za průvodce. Byl jsem povinen tvářiti se, jako bych se cítil vysoce poctěna. A zatím bylo mi jako nevědomému školáčkovi před choulivou zkouškou. Po divadle odvedla paní Ticháčková Evgenii a já tu stál se svými společníky, nevěda kudy kam; jejich dychtivé očekávání ukládalo mi, abych se vyznamenal. Zavedl jsem je do nějakého tingl tanglu, doufaje, že je sípavé a hektické zpěvačky ukřičí. Chyba lávky! Moji hosté se nedali. Za hodinu byli zklamáni, a já se radoval, že tímto průlomem v jejich ilustrích šťastně uklouznou a bodré sousedy před bláhovostí zachráním. Nedali si říci, žalovali, že je chci ledabylo odbýti, a nutili, abych se polepšil. Moje čest prý toho žádá. A ku podivu! Hodný, střídavý strýc mé snoubenky sváděl nejvíce.“

„Co lidí vydává své skrblictví za ctnostnou zdrželivost! Pan Vacek je z nich. Byl by blázen, aby si nevyhodil z kopýtko na cizí útraty. Platil jsi zaň?“

„Ovšem. Byli jsme zas na ulici a já nevýslovně v úzkých. Jak ti povědomo, štítím se nočních dobrodružství.“

„Ano, tys nevšední báť!“ přisvědčil klidně malíř. „A dovol mi malou vedlejší glosu. Vzpomeň si vždýcky na tuto svou idiosynkrasii, kdykoli by ti pošetilst našeptávala, žeš rozeným umělcem, že tvůj doktorský klobouk jest vlastně toliko nedůstojnou mučenickou korunou na ge-

niální hlavě umělecké. Jsi diletant. Umělec, lékař, kněz, učenec nesmí se štítiti ničeho.“

„Díky za poučení. — Vykročil jsem se svou společností na slepo. Pot šeredných skličujících rozpaků stál mi na čele, a nějaká spásná mdloba byla by mi docela vítána bývala. Na štěstí bleskla mi hlavou myšlenka, dříve než páni z Hradiště poznali, že je vodím křížem krážem na zdař Bůh. Zastupujeme jednoho klienta v pestré soudní historii. Nic valného na ní není, ač jedna epizoda odehrává se v noční kavárně se ženskou obsluhou. Po mém soudě byla by nepatrná na pohled epizoda dosti důležitá, a k jejímu správnému objasnění obhlédnutí místa nutné. Můj chef nesdílí toho mínění. Jsem s ním osamocen a přidržuji se ho tím houževnatěji. Vzpomněl jsem si na tuto kavárnu. A mžikem bylo mi zřejmo, že dosáhneme tam všichni svého cíle, já názoru o lokalitě, moji druzi kýžené zábavy. Dovedl jsem je tam. Zprvu jsem byl jako zmámen a tápal v jakési opojné a nechlutné mlze, která mne na prsou dusila. Teprve za chvíli jsem se vzpamatoval a prohlížel zvědavě zajímavé —“

„E co zajímavé! Tlumený hovor, výpary z nápojů, porůznu hlasité žvasty drzých a polozpitých mluvků, napudrovaná, vyfintěná, nalíčená děvčata s nuceným smíchem a strojenými žerty.“

„Ano, ano. Pouze jedna seděla upjatě a jaksi nepřístupně opodál. Stará ochechule z bufetu strílela po ní káravými pohledy a posílala ji schválně co chvíle s tácky a sklenicemi mezi hosty. Děvče poslechlo němě, vykonalo své poslání jako lhostejný automat, vrátilo se zas na své místo

a pohlíželo před sebe opět skrze prsty, do slova skrze prsty své hezoučké ručky, kterou si obličej zakrývalo. Litoval jsem jí.“

„Tys naivní!“ usmál se malíř. „Takové osůbky dodávají si všelijak zajímavosti. Snad byly ty prstíky léčkou právě na tebe.“

„Možná! Zpozorovala mé účastenství.“

„Ale! Dříve než ty!“

„— a tuším, že jsem cítil pořáde, jak mne její oči na tváři pálí. Bylo mi nevolno; za krátko přemáhaly mne únava i ospalost po nezvyklém rozčilení. Moje družina vyrazela se chutě a smála se z plna hrdla. Byl jsem zbytečný. Vyloživ panu Vackovi, že nemám nikterak chuti vypítí pohár této rozkoše až na dno —“

„Což znamenitý strýc tvé nevěsty považoval ihned za farizejství —“

„Tak jest. Popřáv sousedům veselé zábavy a dobré noci, vytratil jsem se. Chci si v pološeru vestibulu z hloubi duše oddechnouti, a v tom uchvátí mne jakýs vonný, hebký a teplý mrak šumného hedvábí a krajek, zavíří mnou, a než se naděju, stojím uprostřed malého, útulného kabinetu, sám ve společnosti té — viš —“

„Vím, vím!“ smál se Trojan upřímně.

„Byl jsem jak opařen, slova neschopen, s mžitkami v očích, s mdlobami ve všech údech. Děvče počínalo si před zrcadlem jako před každým jiným, a teprve za chvíli povšimlo si mé rozpačité malátnosti. Ale zvyklé snad rozmanitým způsobům hostí, pohládilo mne a chtělo se ke mně přituliti —“

„Pokušení svatého Antonína! Pochodila, co? Jako Putifarka s ctnostným Josefem!“

„Nebyl jsem s to, abych jí řekl něco zlého. Nevím proč, kdybys mne krájel. Snad z útrpnosti. Špetnuv, že je mi třeba klidu a požádav o sklenici vody, usedl jsem na chvíli k odpočinku. Ji — Natalie si říkala — bavila moje nejpustota, a já — kat aby to spral — já se styděl!“

„Docela správně. Ješitnost neopustí člověka nikdy.“

„Hledal jsem úzkostně jakous rozumnou průpovědku, která by moji přítomnost a moje podivné chování odůvodnila. V tomto šukavém tékání myšlenek a očí namanuly se mi po stěnách bídné barvotisky a obrazy rozmanitých bakchanálií. Vzpomenuv si na svůj diletantský štětec, namluvil jsem děvčeti, že pro svou malbu sháním se po modelu a po ničem jiném. Pochválil jsem její pěkně urostlou postavu a — u všech všudy, nelhal jsem. Děvče je ti od hlavy k patě jak vysoustruhováno. A líc velmi hezká, nad míru zajímavá. Poskytla mi záhy příležitost, poznati na její tváři také její duši. Bylo, jako by náhle procítala a nedůvěřovala si v prvním okamžiku —“

„Dětinol!“ usmál se s patra malíř. „Snažila se udržeti si dobrý dojem. Zalichotils jí. Na tuto vějičku dostaneš každou ženštinu, i nejprohnanější. A za cenu záliby dovede se přetvařovati, jak se ti líbí.“

„Ne, ne, přetvářkou nebylo to vzplanutí jejích očí, kterým uvítala zákmit naděje na nový život. Dala si ode mne vyložit, jaké bývá zaměstnání uměleckých modelů, a poslouchala po-

zorně, tajíc téměř dech a vypíjejíc mi každé slůvko z úst upřeným, hlubokým pohledem.“

„Věřila ti?“

„Na počátku nikoli, a na konec objevily se na její výrazné tváři zase záchvěvy pochybnosti v trpkém pousmání a polonedůvěřivém třpytu očí. Ale právě tyto změny a její ochotné, opravdové utonutí v proudu mých slov —“

„Tys byl hovorný?“

„Ano, rozpovídá se, a bylo mi tak nějak blaze —“

„Přítelil!“ hrozil Trojan výstražně prstem. „Ne-vyprovázej nikdy po divadle žádné venkovské sousedy na pikantní zákusky. Tys jako stvořen, abys padl do vlčí jámy. Jsi slaboch, ulisovaný mezi knihami. Tvoje nedobrovolná asistence pánu z Hradiště svědčí nejlépe o tvé poddajnosti. Kdyby se mi do nebe nechtělo, nedostal by mne tam žádný archanděl. A zachce-li se mi do pekla, půjdu tam. Ale ty vrávoráš mezi ohledy, bojíš se tisícerych poklesků a přece dáš se zavléci do nehledané situace, kterou si svými vrtochy teprve důkladně zhoršíš. I v hřešení je polovičatost nejošklivější —“

„Nech mne domluvit! A přetvářkou také nebyly její vlhké oči a přehánky mráček zahanbení a ošklivosti, a vzdorné a hněvivé svírání jejích plných, granátových rtů —“

„Purpurově malovaných —“

„— když mi žalovala svůj osud,“ pokračoval právník, šlehnuv po malíři káravým pohledem, „když líčila upřímně a pravdě podobně — já jí věřím úplně — která zavedena nehodami, vlast-

ními slabostmi a nesvědomitostí nás, bližních, na scestí, kterak se chvěje ošklivostí a touhou po dobrém srdci, když svou přízeň musí věnovati odporným ožralům i slušným lidem, kteří s ní neslušně nakládají —“

„Můj drahý,“ vpadl Trojan svému příteli do řeči, „takové povídky známe. Jen hejlové dají se jimi obloučiti; my bychom zmrhali zbůhdarma drahocenný čas a klid, kdybychom se krokodilskými slzami řemeslných hřišnic dali obměkčovat. — Konec tvé příhody? Rozešli jste se —“

„Vážně a obřadně jako grandové. Já se slibem, že si na ni vzpomenu, jakmile počnu malovati obraz, ke kterému jsem si ji vyhlédl; ona s dlouhým pohledem prosby a nesmělé důvěry.“

„A zklame se, aniž by tě svědomí hnětlo.“

„Pochybuji. Následujícího dne proklínal jsem sice pana Vacka i s jeho sousedy a zavrhoval všechny vzpomínky na minulou noc jako ohlasy pitvorného, prahloupého snu; ujišťoval jsem se, že Natalie lhala, že ztropili jsme si navzájem ze sebe šašky —“

„Zajisté!“

„Ne. Jakýs vnitřní hlas ve mně dává Natalii za pravdu a kárá mne za pomyšlení nevykoupení se z daného slibu. Nu což!? Dosud napadlo mne ob čas pokaňhati kousek plátna, papíru nebo prkénka špatným obrázkem leccaké bídné krajinky nebo karikaturou žebravého dědka —; a teď pokusím se o vděčnější sujet. Zkazím její podobu, o tom pohříchu nepochybuji. Ale co dělat! Neužme-li se toho pokladu spanilých a výrazných kontur povolanejší umělec — a děvče by to zasloužilo —“

Malíř pouštěl obláčky tabákového dýmu v hustých kotoučích do vzduchu a rozháněl je jako své rozvažování.

„Adresa?“ zeptal se posléze vyčkávajícího dra. Jiruše.

„Řetězová ulice, číslo 27. Vybídneš ji?“

„Snad. Nevím. Ty míváš dobré oko, vycvikoval jsi je. Ale co hodí se jednomu, nehodí se druhému. Rozmyslím se ještě.“

„Spěchat není třeba. Natalie nemůže hned z místa. Je prý prodána v několika stovkách za toalety, stravu a bůh ví co; její paní počítá jí každý knoflík jako dukát a byla by ji pro svěhlost a vybíravost v hostech dávno vyhnala, kdyby nebylo tohoto dluhu.“

„Kterýž tě patrně více bolí než tu lehkomyšlnou holčinu. Počkej, vyprovodím tě. Jen co kabát převleknu a klobouk naleznu. A že tě ponoukal zlý duch,“ bručel malíř do kouta, v němž visela jeho garderoba, „abys Natalii vykoupil?“

„Nu, kdybych měl na zbyť —! Víš-li pak, co mi nejde s myslí? Hloupost, nepatrný detail, komické kouzlo, malá, kyprá, ohnivá ústa, pěkný nosík a od něho široce rozepnutá obočí nad mandlovitými očima. Takové tmavé, hluboké, čarovně kreslené plovoucí oči vlhkého lesku pod závojem dlouhých řas — ach, ty vábí a lákají jak sirení lůno bezedného, sladkého, opojného jezera. Utopil bych se v nich —“

„Ale vždyť Evgenie takové oči nemá!“

„Evgenie! Evgenie!“ zamrzl se doktor Jiruš, skáče před uzavírajícím Trojanem po schodech. „Což mluvím o své nevěstě? Tys matino!ha!

Splete páte přes deváté a nic moudrého. A nezapře se, jízlivá vyřídilka!“ vybuchl rozzloben. „Já mu pustím v plen svůj skvostný nález, a on již drápkem po mně! Prosim tě, co sejde na takové podřízené, chvilkové choutce nebo zálibě u srovnání se vznešeným světem ustálené, pevně zakotvené, čisté lásky?“

„Totě jako špetička pronikavého koření u srovnání s neslanou a nemastnou postní tabulí.“

„Však ty se v nás ke své hanbě zmýlíš, ukrutný pochybovači.“

„Nezmýlí! Protáhne-li se tvoje svatba ještě o nějaký rok, počneš se těšiti názorem, že všechno jest marnost, a budeš si tvrditi, že ti pochoutky bez koření, soli a octa půjdou znamenitě k duhu. A zůstaneš obdivuhodně zdrav a jarý, ač se budeš sytiti čirými gastronomickými teoriemi a vzpomínkami na lahůdky, kterých ti manželství poskytne na mále. Jiný by takovou krutou, lupičskou censurou svého jídelního lístku pokojně nesnášel —“

„Což jsem zvíře?“

„Ani pomyšlení! Duch jsi, nezávislý na blahu svého vezdejšího organismu. — Hleď, mistr Houžvička. Ten chlapík se mi líbí. Užil trampot a radostí života jako celý, pravý člověk a odpočívá teď v duševní a tělesné rovnováze, usmívá se na nás jako tichý, čistý podzimní den v říjnu. Dobrou noc — pane domácí!“

„Jakže? Teď, o půl čtvrté?“ podivil se dr. Jiruš.

„Ano. Než obejdu poslední známé s přepřávkou, zdali by o něčem kloudném nevěděli, a než spravím to a ono a dopídím se svých dveří na Jelení

cestě, bude bezmála půlnoc nebo ráno,“ vykládal vesele malíř, zavěsiv se za rámě přítelovo. „A zítra časně dostaví se tvůj posel pro Andresův aparát i moji plnou moc.“

„Bezpečně.“

Za týden ťukal doktor Jiruš zase na okénko mistra Houžvičky. A správkař zase pošinul brejle na špičku nosu, prohlédl si rušitele svého míru, ale zadržel své pozvání k volnému vstupu do domu. Zvedl ukazováček do výškn a zakýval hlavou, řka tímto způsobem: „Hej pane! Strpení, až si s vámi promluvíme.“ A odloživ trosku nějaké vesty, vyšel do sínce, aby hosti vlastnoručně otevřel.

„Služebník, pane profesore,“ vítal přichozího, podáváje mu tabatěrku. „Doufám, že pro vašnost bude pan Trojan doma.“

„Jen pro mne? A pro nikoho jiného?“

„Hm — jen tak na polovic,“ napověděl důmyslně mistr Houžvička, třepaje pochybovačsky šátkem. „Na mně to záleží. Pan Trojan přeje si míti svou vůli, bez zbytečného vytrhování. Jsem docela srozuměn.“

„A proč?“

„Inu, — maluje. — Někaké pěkné stvoření!“ dodal za okamžik. „Dámu,“ vyzradil po krátkém pomlčení, „elegantní slečnu, tuším od divadla, nebo tak něco znamenitého — víme!? Ta má oči! Takovéhle! A postavu! My krejčí tomu rozumíme! Nu, račte se obtěžovati jen dále. A teď již dost. Nepustím nikoho více do altánu.“

„Však je můj malíř tak zabrán do práce, že zapomíná platit činži,“ povídal si domácí pán,

zavíraje za hostem. „Ale to si nechám pro sebe. Člověk musí umělcům rozumět —“

Poháněn zvědavostí a předtuchou, vyběhl doktor Jiruš po schodech domku, a jedva že se po netrpělivém prvním klepotu nic neozývalo, horšil se na přítele, kterýž nepřál hlučným a řinčivým zvonítkům. Zvonek byl by ho jistě vytrhl. Ale temný klepot —! Zabušil mocněji na dveře.

Pověstný šustot kročejů po koberci ozval se uvnitř, závorka cvakla, a na práh otevřeného vchodu vstoupil Trojan, zahrazuje vetřelci cestu.

„Ach, ty!“ poznával přítele. „Jak na zavolání.“ Couvnutím vybidl hosta, aby vešel. „Byl bys dostal dnes ode mne jistě psaní.“

„Pracuješ?“ vyzvídal doktor Jiruš. „Snad —?“ Výmluvným posunkem k zavřeným dveřím atelieru doplnil svou otázku.

Nevrlé mávnutí ruky malířovy bylo odpovědí. „Pracuji. Ale jak!“ zahučel do vousů. Po jeho tváři prostíral se stín hluboké nespokojenosti. „Nech toho a otevři uši. Musíš mi zjednatí úvěr, ihned a vydatný. Potřebuji nevyhnutelně peníze, abych na čtvrt roku byl zbaven všeho vyrušování odporou starostí —“

„Sním, či bdím? Vždyť jsi dva dny po mé minulé návštěvě prodal svůj požadavek u Andresa na kvap mému chefovi! Odkoupil ti jej toliko po velikém naléhání za půltřetího sta. A tys je už zase zmrhal? Z okna vyhodil? A já ubožák mám do tvého bezedného sudu zase sháněti? Tys marnotratník! Opatrovníka ti zjednám a haléř neseženu —“

„Pst! Nekřič! Nemohl jsem jinak. Sud' sám: Vyhledal jsem Natalii a seznal, že by se mi z nedostatku za model hodila. Její paní činila mi všemožné nenáze. Co dělat? Čekati se mi nechtělo, i vyplatil jsem Natalii rovnými dvěma stovkami —“

„Drahocenný příteli!“ zaradoval se doktor Jiruš. „Tys —?“

„Ano. Děvče bylo mi povděčno, slibovalo hory, doly —. E co mi po tom! Potřebuji pouze model. Ale nemohl jsem ji nechati na ulici, jedva získanou. Abych ji udržel při dobré vůli, dal jsem jí důrazné napomenutí a několik desítek na ruku, aby měla na byt a stravu. Ošacena je. Ale teď jsem já na holičkách.“

„Žádné obavy, příteli,“ pravil naléhavě právník, „Zítra tě zasypu penězi. Totiž opatřím, co mohu. A kdybych je měl vydupat! Natalie —“

„Díky. Spolehám.“

„— je tu?“ dokončil doktor Jiruš přerušenu otázkou chvatně.

„Ano. Ale mám s ní hrozný kříž! Obávám se, žeš propadl klamu, a já po tobě. Sličné tělo bez duše. Živý mannequin. Zkouším s ní všechny možné posy, mluvím do ní, navádím, jak by se měla tvářiti, dávám pokdy na rozmyšlenou, nutím ji do nálady hovorem, lekturou — a vše marné. Je nepoddajná; ráda by vyhověla, a není s to, aby překonala svůj odpor, svůj ostych před pokořením v zkroušeném studu. Anebo si jen tak domýšlím, a děvče je prostě již neschopno zhroziti se své hanby.“

„Volá tě!“ upozorňoval dr. Jiruš.

„Nech ji volat. Herečka bez talentu pro jedno-
 duché, přirozené úlohy nesmí si poroučeti. Zkusím
 to s ní ještě nějaký den a pak — abych ji nechal
 běžet! Po takové lopotě a ztrátě času! Kdyby
 aspoň měla méně zajímavý, typický obličej, sub-
 stituoval bych její tvář, upravenou podle své
 představy. Ale její rysy svádějí mne mocně,
 abych se jich ve svůj prospěch přidržel, drží mne
 jak v kleštích, aniž by se podrobila mé vůli.“

Trojan přeslechl opět volání Nataliino.

Za to byl sluch doktora Jiruše na stráž a
 výzvědách — i postřehl zavolání a uvedl nohy
 hostovy v rychlý pohyb.

„Jen vejdi!“ svoloval malíř, vida přítele u por-
 tiery váhati, „Ptává se po tobě častěji —“

Doktor Jiruš rozhrnul koberec a stanul bezděky
 pod římsou vchodu.

Na vyvýšeném podiu před ním odpočívala na
 lehátku bohatě drapovaném spanilá, lepotvárná
 krasavice, zahalená v skvostné roucho. Plné svět-
 lo oblévalo její postavu a pohrávalo si ve třpyt-
 ných okrasách a hedvábných reflexech jejího šatu,
 v měkkém, mdlém lesku jejích černých vlasů,
 rozpuštěných v dlouhé, svůdnými vlnami sply-
 vající prameny. Byla napolo vzhopena, opírajíc
 se levou, krásně modelovanou rukou o podušku
 jako v napiatém očekávání; bílá, půvabná noha
 svezla se s lehátku jako hotová k sestoupení a
 pokročení vstříc. A luzný obličej kypré, sálavé
 ženy svítil vděkuplným pozdravem, její oči zá-
 řily, ohnivá ústa vítala a vábila čtveračivým
 úsměvem.

„Po vrkotu jsem vás poznala, nesmělý holoub-
 ku,“ oslovila doktora Jiruše. „Pan Trojan objasnil
 mi vaše roztomilé nehody oné noci, a já se těšila,
 jak se spolu tomu žertíku zasmějeme.“

Ale host nesmál se a nehnul nohou, zůstáváje
 jako přimrazen státi vedle malíře, jenž byl za
 ním přišel. Zámihy blednutí a ruměnce střídaly
 se po líci doktora Jiruše, po čele mu hrály
 vrásky, ústa křivila se v nezdařených úsměvech,
 a všečen zjev přichozího poskytoval obraz
 náhlých, trapných a odporných nesnází, studu
 i hněvu.

„Jste velice — laskava — sleč — Natalie,“ vy-
 pravil ze sebe trhaně. „Velice, ano. Těší mne, že
 jsem zastal vás tak veselou. Odpusťte, zmýlili jsme
 se. Přítel Trojan měl pravdu, já se v ničem ne-
 vyznám, promiňte. A ty, Trojane, také.“ Hlas
 právníkův nabýval určitosti a temného, chlad-
 něho tonu. „Skutečně; po Magdaleně ani sledu,
 Trojan! Ale ani potuchy. Nad míru zábavné
 qui pro quo! Bude věru nejlépe, když se mu vy-
 smějeme!“

A doktor Jiruš dále se do nehorázného smíchu. Leč
 Trojan nepřipojil se ani šeptem k výbuchu ve-
 selosti přítelovy. Odstoupil jako odpuzen stra-
 nou a usednuv obkročmo na stoličku před svůj
 karton, pozoroval bedlivě přítele i model. A dívka
 byla jako opařena. Temný ruměncem přelétl její
 tvář, oči zajiskřily vzdorně, horní ret sevřených
 úst zvedl se hněvivě.

„Snaď bude mně spíše slušeti, abych se omlu-
 vila,“ řekla. „Připadám si jako směšná loutka
 a nedovedu se zapřít. Co není ve mně, nevidíte

na mně. Nedovedla jsem se nikdy na dlouho přetvařovati.“

„Kterak byste byla jinak svou — lásku — odbyl“ namítal doktor Jiruš. „Jen spřetvářkou —“

„A bez ní!“ hájila se dívka vášnivě. „Kdož pak se ohlížel, zdali se povržená ženština před ním třese ošklivostí! Což nevíte, jak lidé jsou suroví!“

„Vždyť vám ničeho nevytýkám. Neumíte — neumíte.“

„A co chcete, pane! Daroval jste mi hrstku těšínských jablíček a odstoupil mne svému příteli. Pan Trojan dal si záležeti, aby mne naučil potřebné úloze, ale zachází se mnou jako se svým panákem. Nehněvejte se, vím, že dobře se mnou smýšlíte, leč co naplat, když ve vašich naučeních slyším pořáde netrpělivé poroučení, jako bych byla rekruta nebo statista nebo nějaká věc, kterou se smýká semo tamo.“

„Vždyť jiného nic nejste, neumíte býti,“ vytýkal doktor Jiruš. „Jsem blázeň, padám jak s nebe. A je mi vás líto, Natalie. Vysmějte se mi z plného hrdla.“ Doktor Jiruš přistoupil blíže, nahnul se k dívce, a jeho tvář zachmuřila se výrazem upřímného, dojemného zarmoucení. „Domníváte se skutečně, že jsem s vámi prováděl planou komedii? A netušíte, že mne bodalo do duše, když jste mi vypravovala s lítostí — já bláhový myslil, že je nelíčená — když jste mi vypravovala o své vzdálené dobrotivé, počestné matce, které by puklo srdce hořem, kdyby zvěděla, kde jste?“ Jirušův tón dral se z hlubin stísněných prsou, měknul a nabýval v stoupání

a klesání tklivé vřelosti a zase žalobné britkosti. „Mně nepukne, — nemám k tomu práva, a — vysmála byste se mi zase. Ale vaší zásluhou zůstane v něm osten nelitostného povržení vámi a všemi podobnými, vámi, které za útrpnost odměňujete se výsměchem. A posmívejte se, já přece s bolestí budu vidět vašeho ducha, vaše srdce, vaši krásu na pranýři, po kterém plivne každý pobuda. Smějte se, pravím! Až tento komický, mou bláhovou citlivostí zaviněný výjev odbudeme, zasmějem se vespolek. A vy — půjdete snad zase po svém!“

V tvářnosti Natalie udála se veliká proměna. Její vzor rozplynul se v trýzni náhlého studu, v záchvatu nevýslovného zahanbení; zbledé, chvějící se líce třpytily se její oči, zvlhlé ještě od stesku na surovost lidskou, upínaly se úzkostně, prosebně k Jirušovi, hledající útěchy a vítající v plaché důvěře soucit jeho žalob jako světlý paprsek naděje.

Ani host ani dívka neznamenali, kterak se malířův zrak roznítil, jeho ruka chopila tužky a rýsovala v energickém nadšeném chvatu podobu Nataliinu.

Doktor Jiruš vzpřímil se zvolna a namáhavě. Natalie chopila se jeho ramene, jako by ho chtěla zadržeti a povznese jeho ruku ke svým ústům. Ale v tom mrštila ji od sebe.

„Bez mála bych byla políbila tu vaši zlou ruku. Zbičovala mne do krve, jako bych starých ran neměla dosti! Ale já je neukazuji!“ Propukla v usedavý vzlykot a vrhla se obličejem do podušek. „Mějte jen strpení s mou ubohou duší!“

Malíř i jeho druh přiskočili.

„Jděte ode mne pryč! Styďte se, mučíte nešťastnou ženskou.“

Trojan uchopil doktora Jíruše pod paži, odvedl ho do hovorňy a objal jej vášnivě.

„Tys vykřísł z ní oheň a vláhal!“ jásal. „Jest mojel A ty s ní. Od zítřka obědváš u mne. Ve dvanáct čeká na tebe fiakr u kanceláře, a já budu malovati, jako by hořelo. Kujme železo, dokud je žhavé. Ona se tebe bojí, ona si tebe váží, bude se před tebou třást, litovat, doufat a slibovat. Ona spoléhá na — E což! Mám svoji Magdalenu! I její posa je šťastně nalezena. Než jsi přišel, nutil jsem ji, aby v kleče spínala ruce a hleděla zkroušeně k nebi. A již jsem viděl Řiberovu Marii Egyptskou, bezděčný plagiát; ovšem bez náležitého obličejce, poněvadž tato hra dráždila Natalii k smíchu. Dusila jej, a já ji poručil, aby se vrhla na lehátko jako překonána poznáním své bídy, aby rozjímala. Nešlo to zas. A v tom tě bůh poslal. Ve vábivém vyparádění na lůžku zračí se její minulost; studem a poznáním vytržena se náhle vzchopuje z měkkých podušek, trne jako ohromena náhlým zjevením — vše tak přirozené, nutné, výmluvné — ano, ty zítra přijdeš zase. Neodmlouvej! Děvče bude v tvých rukou jako z vosku, a ty ji napraviš. O to nedbám, ale tak nalezneš i ty svůj vděk při našich séancích. Ještě jednou: zítra tě dám po prvé přivéztí. Urči si jídelní lístek, pošlu ti posluhovačku třeba do šlechtické ressource, kdyby ti oběd odjinud nevoněl. Ani muk! Smluvno.“

Doktor Jíruš nebyl ani s to, aby odmlouval. Rozechvřen přecházel a usednuv po té únavou, hleděl smutně před sebe.

„S bohem!“ vzchopil se náhle.

„Netrap ji dnes už,“ obrátil se na schodech k Trojanovi.

„Jako s nemocným dítětem budu s ní zacházeti,“ sliboval ochotně malíř, „a propustím ji brzy, jakmile se zotaví po rozčilení. Buď zdrav, mé zlato. A zítra na shledanou!“ — A rozběhl se ještě za přítelem: „Nezapomeň na svůj prvéjší slib.“

Jíruš přikývl hlavou.

Mistr Houžvička vyšel otevřítí a hleděl upřeně za odcházejícím, pokud nezmizel za nárožím k Prašnému mostu.

„Co pak,“ mudroval potom potřásaje šnupeček, „co pak se tomu pánovi asi přihodilo?“

Malíř vrátil se po schodech skočmo vzhůru do hořeního patra domku. Vešed do svého atelieru nalezl lehátko na výstupku před stolanem prázdné.

Šust za pestrrou, svítivou žaponskou zástěnou ve vzdáleném koutě věstil, že se model převléká do svých šatů.

„Natalie!“

„Přejete si?“ ozval se nevelmi ochotně hlas dívky z kouta; zněl spíše jako svištění fleuretu odrážejícího výpad.

Trojan v úsměvu pohodil hlavou, jako by si řekl: „Aha, uhodilo!“

„Směl bych prositi ještě několik okamžiků —?“ dodal hlasitě.

„Tu jsem,“ hlásila se Natalie, vystupujíc v elegantním promenádovém obleku, s kloboukem na upraveném účesu, s přehozenou jarní pláštěnkou a s navlečenými rukavicemi.

„Aj! Vy jste si popíjila!“ podivil se malíř, vkládaje do svých slov přízvuk mírné výčitky. A vyňav hodinky dodal: „Byl bych oprávněn, žádati vás ještě o dobré půl hodiny strpení —“

„Nemohul!“ odmítala dívka, dotvrzujíc svůj výrok úsečným mávnutím slunečníkem.

„A já již nechci. V tomto ustrojení a s tímto obličejem nejste mi mnoho platna. Za to si vyprosím zítra o půl hodiny dříve.“

„Budete mne zase mořiti?“

„Nebudu. Spokojím se již,“ ubezpečoval Trojan, usmívaje se pod vousy a hledě na sličné děvče po prvé s vděčným, nezkaleným zájmem uměleckým. A bezděky přikročil k stojanu, ruka maní sáhla po tužce a přenášela s tváře modelu na kresbu ještě tu a tam drobné rysy. „Doufám, že budete také spokojena,“ hovořil dále, jen aby Natalii zdržel. „Hleďte, — nevím sic, jak vám na mé práci sejde — ale mívál jsem již modely, které sledovaly mé dílo s upřímným účastenstvím. Nebývaly to jen modely, naplněné ješitnou pýchou z osvědčeného posování. Byly mezi nimi modely zbrusu nové, nahodilé, leckde nalezené — nehleďte tak zamračeně pod sebe, Natalie, nesluší vám to. Zvedněte hlavu a podívejte se před sebe, výš, výše hleďte, poněkud v pravo — ano tam, tam na studii ženské hlavy a půvabného poprsí. Ach, tu si vzpomínám — také takový model — pařížská práce — děvče v mnohém vám

podobné. Povšimněte si jí dobře. Byla již považována za ztracenou a sama dělávala v šibeničním homoru nad sebou kříž. A najednou setkal se s ní nějaký Američan, chlap jako hora a dobrá buchta. Přišel přímo ze svých lesů nebo prerií do Paříže, zamiloval si děvče — ovšem za okolností docela nezávadných — a dříve než ho zlí jazykové o nehodách mého modelu zpravití mohli, odvezl si ji jako ženu na svou farmu. Nedivte se tomu tak! Ze žaponských jošivar vychází prý na tisíce počestných žen, věrnějších nežli v Evropě z pensionátů, a já — znám-li Tiennettu dobře, a tuším, že znám — vypil bych jed na to, že se proměnila ve statečnou farmářku, oddanou a vděčnou svému muži za neočekávané štěstí býti řádnou ženou. Povšimněte si jí ještě chvilku — prosím, tak — a dáte mi za pravdu. Z té tváře vyzírá síla, schopná i dobrého, a z těch očí svítí zlato dobré duše a teplo vělého srdce. Ba — leč ta historka napadla mne jen tak mimochodem. Chtěl jsem vám říci, že dobrý model bývá často okouzlen a povznesen svým úkolem, a že mu vděčný umělec ochotně dopřeje té marnivé radosti, aby se model považoval za spolupracovníka, za jakéhos příbuzného člena umělecké obce. A častěji mívají k této hezké domýšlivosti modely více práva, než bývalí třiči barev a nyní atelierová sluhové. Neboť vyznám rád, i ze své zkušenosti, že opravdovost, s jakou některý model své povinnosti vyhověti se snaží, nebo jeho zanícení pro umělcovo dílo, jeho naivní účastenství a roztomilé žvatlání, jeho prostoduchá, knihami nezkažená kritika, ba i jeho samolibost po-

skytnou nejeden — vhodný a nevhodný — pokyn umělci a připojují se jako vliv světla, nálady, pomůcek k těm mnohým faktorům, které vtěluje myšlenky v čin musíme bráti do počtu. — Těšilo by mne, kdybych vás dovedl také upoutati a vzbuditi u vás pro své dílo zájem, který by vám byl cennější a trvalejší odměnou než skrovná mzda, jakou za několik hodin ode mne přijmete —“

Natalie, sklonivši zatím opět hlavu, rozrývala svým slunečníkem koberec.

„Přijde pan — váš přítel zas?“ optala se náhle, upřevši své temné oči na malíře.

„Ach, toť vás patrně více zajímá než moje výklady? Můj přítel, pan doktor Jiruš, navštíví nás nepochybně opět; ano jsem si toho jist. — Což — není vám to po chuti?“

„E! Mně je lhostejný,“ řekla Natalie s patra, odhrnujíc povržlivě horní ret, jako by chtěla ukázati své malé, bělounké zoubky. „Ale jeho kazatelský tón dlouho nesnesu, to vám povím upřímně, pane Trojane! Po dobrém svedete se mnou všechno, po zlém nic. Rákosce jsem již přece odrostla. A nedám se za to bít, že jsem nešťastna. Ach co, nešťastna! Nechci žádnou útrpnost. Pomůžete-li mi, dobře. Ale já se povedu sama a nebudu vám klečeti na hrachu a neposypu si hlavu popelem a nebudu zkroušeně plakat a ve dne v noci podle vůle vašeho pana doktora —“

„A hleďme, jak jste z čista z jasna nedůtklivá! Čím pak vám můj přítel ublížil? Vždyť ode mne jste přijala již pernějši pravdy a příkrejši výtky

a krutější mravoučné poznámky bez hlesnutí, s klidnou tváří, ba smíchem.“

„Ano. Ale od vás mne peskování tak nebolí,“ vyhrklo z dívky. „Poněvadž, poněvadž,“ hledala rychle objasnění, „málo mi na tom sejde, co pravíte, vy a pan doktor Jiruš také. Konečně budu přece jen taková, jak se mi zlíbí!“ rozhorlila se. „Nač mne pan doktor svým soucitem pokouří a zahanbuje? On má takový protivný způsob dívat se mi do očí a mluvit do mne jako — jako — k smíchu! Ale uvidíte, že vám uteku, začne-li znova.“

„Výborně, můj drahocenný modele,“ svědčil obveselený malíř. „Mne si tedy chválíte za to, že vás nesvádím ani k dobrému ani ke zlému, byť bych vám i projevil bez obalu své mínění. Ukažte mne jako skvělý příklad Jirušovi hned zítra. Budeme obědvati ve třech. Prosím jen, abyste si na Jiruš zoztra nevyjížděla. On je nejlepši člověk na světě a spíš by si sám něco udělal, než by kuřeti ublížil. Nebude-li vám jeho soucit na prospěch, nebude vám na škodu jistě. Vyspěte se na to dobře. Na shledanou!“

Dívka odcházela všechna zrůzněná opožděným vzkypěním svého vzdoru. V rozkvašení zapomněla Trojana řádně na rozloučenou pozdravit a peníze vzíti, kteréž pro ni připraveny ležely v ozdobné misce na roztomilém rokokovém stole u dveří.

Ale vrátila se z hovorny přece. Zaměřivši přímo k velkému zrcadlu ve věnci delikátního, půvabného rámce z porculánu, zatkla v účesu tu onde

jehlíci, upravila si koketněji klobouček, srovnala bedlivě trásně na pláštěnce a záhyby na sukni — „Ženskál!“ prohodil Trojan s humorem.

„Ovšem!“ usmála se naň Natalie do zrcadla, používajíc příležitosti, aby také svou tvářnost uvedla úsměvem v příjemný soulad. „Vždyť drobet mého obličej a mé postavy jsou všeco mé jmění. Což na tom, hledím-li si jich?“

„Arci! Což na tom!“? přisvědčil malíř tonem člověka, kterýž nijakou námitkou nechce popouzeti. A upozorniv dívku lehkým pokynem na peníze, dodal určitým způsobem zákazníka, jenž používá svého práva, poroučeti: „Nezapomeňte zítra si pospíšiti. Čím dříve, tím lépe. Abyste byla před obědem aspoň kostymována. Pak vesele pojíme a dáme se do díla. Chci notný kus práce utrhnouti.“

Dívka slíbila ochotným sklonem hlavy a vložitvši peníze do tobolky, odešla jistým, pružným krokem.

„Panenka jako lusk,“ chválil si mistr Houžvička, vyšed opět před zavřením domku za odcházející. „Všeco v ní jen hraje,“ přikyvoval si se zalíbením. „A kdybych mohl o třicátku omládnout, šel bych jí na místě živůtky raději, než ji pan Trojan maluje. Ačkoli — umělcům a krejčím prý bývá člověk jako člověk. Vezmou na míru, udělají svou práci a hledí si jen toho, aby jejich dílo obrazu božímu slušelo. A dobře tak. Jen kdybych věděl, s jakým vrtochem pan profesor prve odcházel! Tahle dáma přec — ne, — člověk se jinak dívá na svět, když se mu pěkné ženské stvoření na oči připlete — —“

Trojan byl všecek vyměněn. Přecházel a předsedal po svém atelieru, oči mu svítily, tvář zářila, a zraky, ruce, nohy nestačily jeho vzrušení. V umělcově duši vykrystalovala se idea v určitou představu, v útvar, žíhaný roznícenou fantasií a ciselovaný chvatnou zručností znalecké mysli. Jak v jiskření a zásvitech žáru kmitaly se vidinou malířovou tvary, světla, barvy, podrobnosti a co chvilé přiskočil umělec k stojanu neb stolku, aby zběžnou črtou zachytil prchavý pomysl a zachoval si jej pro skutečnou práci. A střídavě zase studoval osvětlení, vzdálenosti, draperie, zkoumaje vše v mysli, kteráž počátkům díla daleko předbíhala, letem vzrušené, tékavé obraznosti umělce unášejíc. Stíny podvečera, následující západ slunce, překvapily malíře neočekávaným, nevitným vytržením ze slastné, hravé a horečné práce.

„Půl osmé?“ podivil se, naslouchaje pojednou zvučnému bití krásných barokových hodin na konsole, jichž byl po celé odpoledne ani jedenkrát neslyšel. Odhodiv s povzdechem křídlo, vyvlekl na balkon jako před týdnem židli a nargilé, zapálil si a obestřen vonným, modravým obláčkem, zíral v blahém snění tvůrčího ducha na báně, štíty a věže hradčanské, pozlacené gloriolou čistého, svěžího jarního podvečera.

Zamrazení vytrhlo jej ze snů a upomnělo na fyzické meze všeho lidského horování.

„Věděl bych, kam na večeri,“ kdyby mi byl Jiruš pověděl, v které hospodě se mu právě zalíbilo,“ broukl malíř oblékaje se k odchodu. „Choulostivý člověk,“ myslil dále zcela nahlas,

„podivná směs vybíravosti a skromnosti! Stěhuje se z restaurace do restaurace. V jedné jsou mu proti srsti lidé, v druhé mu nevoní kuchyň, ve třetí jej obtěžují sklepníci — A Vacek mi ho drobet odcizil. Jídávali spolu kdesi na Vinohradech, snad proto, abych měl k nim z Hradčan hodně daleko, aby si byl Jiruš se svou vyšeptalou láskou k Evgenii před mým přepadením jist. A styděl se za to maloměstské vláčení rodiny Vackovic a paní Ticháčkové po hospodách s dýmem, lomozem a muzikou. A kdyby jich byl tak neutil, žalovali by, že je Prahou neprovedl, že se s nimi skrýval. Ubohý hoch! E, však není pozdě. Tuším obrat —. Enfin, co mi po tom! Mám svou Magdalenu. Buď pozdravena, moje spáso z lenosti a temnot! — Dobrou noc!“ loučil se umělec láskyplně se svou skizzou.

A „dobrou noc!“ volal za ním mistr Houžvička, potěšený bujným rozmarem nájemníkovým. „Toť jako by udělal velkou trefu nebo vyhrál proces o sto tisíc!“ mudroval domácí pán „Však býval v těch dnech učiněný šťovík. Zprotivil se snad sám sobě a obul se na to jinak. Měl na mále, že bych naň byl vzal pilník! Morous je na světě tolik platen jako rezatá jehla. Do starého železa s nim!“

Příštího dne dostavila se Natalie vedle slibu svého časně. Vyměnila svůj oblek za kostym, zaujala vykázané místo na lehátku, a malíř jal se kreslit. Zkoušel propracovati zatím některé podrobnosti na periferii své představy; leč mysl, zrak i ruka vracely se stále k středu, ke tvářnosti, nutice, aby nejprve jádro bylo ustáleno

a pevně založeno, než slupka kolem něho se klásti počne. Výraz dívky nesvědčil však docela úmyslům Trojanovým; byla roztržita, v napiatém očekávání, jež také malíře znepokojovalo. Oba byli sluchem a pozorností pořáde na číhané přede dveřmi; umělec, aby přítel již již vyloudil z modelu kýženou náladu, dívka, aby protivného mravokárce mohla po zásluze vypeskovati.

A jejich netrpělivost sdílela kmotřenka mistra Houžvičky, kteráž domácímu pánovi a jeho nájemníkovi poklízela i posilkovala. Na rozkaz Trojanův vytopila v přízemku kamna v kuchyni a v ložnici malířově velmi opatrně jako mírné rechaudy, do kterých za drahé peníze snesla vzácné a chutné pokrmy k obědu. Libovala si dlouhou ve svém mistrovském udržení vonných a lákavých jídel v přiměřené teplotě. Konečně však ji počal opravdově jímati strach, aby všechno přece nevysmahlo.

Mistr Houžvička, vytrhovaný z klidu stálým přebíháním své kmotřenky, vyšel na Jelení cestu, aby se po očekávaném fiakru ohlédl. A tu se batolil povoz, pomalounku jako z večera ke kornám.

„Že se přec jedenkrátě hrkáte!“ volal naň krejčí, pohoršený loudavostí fiakrovo. „Tohle vědět, byl bych vás do soudného dne nezjednal.“

„I co bych své klisny do vrchu štal,“ odpovídal neomaleně koč. „Ať si pohoví, když jedou na prázdno. Však nic nezmeškáme.“

„Na prázdno?“

„Nu, tak docela ne. Já toho pana doktora přece vezu. Ale v psaní.“

„V psaní?“

„Ano. Místo sebe posílá tuhle to.“ Kočí vyňal z kapsy zapečetěný lístek. „Pr! Pr! Mně je to jedno. Ale dostanu ještě zlatku. Vyřídíte to, pane mistr! Pan doktor nechal mne dobré půl hodiny před vraty čekat, než svou omluvenku napsal. Za pisaře bych ho nechtěl. Písmenka jdou mu z pera jako smola. Ještě zlatku, mistře, hej, nezapomeňte!“ křičel kočí za Houžvičkou, jenž pospíchal s přijatým lístkem k Trojanovi.

Malíř vyškubl krejčímu psaní z ruky, rozsápal obálku a mrštil zuřivě listem, když jej byl jediným lačným pohledem přelétl.

Poté rozběhl se hovornou.

„Co tu zevlujete?“ osopil se na domácího pána, zočiv ho znenadáni.

„Račte prominout. Kočí si počítá ještě jeden zlatý —“

„Karabáč naň obrátím,“ kasal se umělec. „Ať se mi klidí, okamžitě!“

„Vyřídím, jak poručíte. On chudák ovšem za to nemůže. Podle taxy patří mu také za omeškání před kanceláří —“

„Co mu náleží, náleží mu,“ vzpomatoval se malíř. „Tu máte!“ A vyšed za mistrem, volal se schodů: „Paní Baruško, oběd!“

Paní Barušku zabořelo srdce, když viděla, jak divošsky Trojan s dobrými krměmi nakládá. Řádl po talířích beze vší úcty a lásky k vybraným božím darům a proléval je bez ladu a skladu vínem, vodou a pivem.

„Ký div, že ani té dámě od divadla nijak nechutná,“ stěžovala si dále kmotrovi. „Sedí chuděrka nějak všeka zaražená.“

„I kdož pak ví, zdali v tom sama nevězí,“ prohodil krejčí stranou, pro sebe, zachovávaje vždy před povídavou Baruškou přiměřenou opatrnost. „Pan doktor neodcházel včera nadarmo pohoršen. Ale zato my si smlsíme na zbytcích, Baruško, co? Já vám ukážu, jak se takové lahůdky jedí. Pamatuji z lepších času ještě všelijaké labužnictví —“

„Pan doktor Jiruš nepříjde?“ přerušila Natalie jako maní trapné ticho u stolu.

„Ne.“

„Odřekl?“

„Ano.“

A zase skřípaly Trojanovi pod rukou nože a vidličky po talířích, odletovaly lžíce a prázdnily se sklenice s ledovou, chladivou vodou.

„Co mu zašlo?“ pokračovala dívka za chvíli ve svém nedbalém přeptávání, jako by malíře toliko ze zatvrzelého mlčení vytrhnouti chtěla.

„Vy.“

„Kterak to?“ ustrnula Natalie.

„Váš vzdor ho zabořel. Vzpomeňte, co jsem vám řekl: Nejlepší duše na světě. A vy jste se naň za to ještě chystala! Je snad lépe, že odřekl. Mohla jste mi ho nadobro vyhnati!“

„Moje nepatrná osůbka zhrdne,“ poznamenala dívčina ironicky. „Pan doktor prokazuje mi velkou čest.“

„Zajisté!“ potvrdil úsečně, mrazivě Trojan.

Natalie neodvětila již ničeho.

„Na vaše místo!“ žádal velitelsky malíř, odloživ po skončeném obědě ubrousek. „Ale prosím, abyste se dříve svlékla, dočista. Počneme doopravdy s tělem, nemůžeme-li s duší.“

Dívka zmizela bez hlesnutí za žaponskou zástěnou v atelieru.

Umělec vyčkával v hovorně, co Baruška uklidí se stolu. Zvednuv pohozený dopis přítelův četl teprv bedlivěji;

„Milený Felixel

Píšu ti snad již po desáté. Jako první dopis milence, po noci napolo probdělé, po zmoření v reji všech možných a nemožných úmyslů. Mám plnou hlavu, že bych si kladl namluviti přátelské duši celou knihu. A zatím nejsem sto, abych napsal dvacet rozumných řádek, do kterých by člověk střízlivější srovnal hračkou vše, co Ti chci vyložit.

Pokusím se také o to.

Nemohu Ti vyhověti. Nemohu!!! Proč? Spočítej si na prstech: Nemám ani času, ani moci, ani povolání hráti si na misionáře ctnosti. Začal jsem nuzácky a skončil bych ještě bíději. Bylo by s hříchem mařiti skrovné síly, odbíhati s jasně, přesně vytčené cesty za mou svatou, již svrchovaně nalehavou povinností! Musím své snažení koncentrovati na jedno jediné, na starost o sebe a Evgenii.

Vždyť Natalii ani nezmohul! Kosa uhodila na kámen; ona je rázovitější, silnější povaha nežli já. Učiní, co se jí zlíbí, ať chci nebo nechci, aby sledovala mé pokyny. A mě se tak líbí, ač přejí si vroucně, aby se povznesla tak vysoko, jak si

zaslouží. Ale kterak na ni? Utvrzovati v svéhlavosti ji nesmím a vnucovati se jí jako nezvaný mravokárce nebudu. Zručný a trpělivý vychovatel obrátil by ji snad pomocí její pýchy a ješitnosti k lepšímu. Na takové dílo jsem však sláb, neschopem, nevycvičený — — Slovem: Nemohu!!!

Promiň! Snažně Tě prosí Tvůj,
všecek Tvůj

Ladislav.

Douška. Jednej s ní co nejšetrněji! Každou špetkou slušné dvornosti dobudeš si od ní více díky než já nejapným horlením. Nezapomínej ani na okamžik, že je ubohá. S nešťastnými něžně! Spolehám ve všem na Tvé dobré srdce.

N. B. Sděl mi v brzku, jak Tvé dílo se daří. Zajímati mne bude vše, všecinko. Myslím na Tebe neustále.

Apropos! Mám na mysli také tvou žádost o peníze. Opatřím Ti je snad ještě dnes, snad zítra, stůj co stůj! Zaručuji se ti celou svou bratrskou oddaností.

P. S. Večeřím „u rajského stromu“.

Blesky nevrlosti v Trojanově oku pohasly a chmura na jeho čele rozešla se v stín zasmušilosti, jenž rozhostil se mu po líci.

„Pro nikoho nejsem doma!“ ukládal posluhovače, zavíraje za ní na závoru.

Vešel do atelieru právě, když Natalie, na polo v pavučinový mušelinový šál zahalená, přeběhla plaše od zástěny k lehátku. Tam teprve shodila šál se sebe.

„Jak se mám tvářiti?“ otázala se, patrně jen proto, aby hlasitou, věcnou otázkou vyprostila se z nesnází.

„Podle své chuti; jako by mne zde nebylo. Nenutíte se do ničeho; zachovejte jen určenou posu. Jinak myslíte si, nač chcete. Každý si hledme svého,“ odpovídal stručně malíř.

Jeho přísný, chladně zkoumavý pohled vracel se od kresby stále k sličnému modelu pro ladné vlny pružných kontur, jež dovedná ruka slučovala jako pevný, spolehlivý základ v zdravé reálné jádro kostymované postavy světice. Umělec chtěl tak užitečně vyplniti čas do příchodu Jirušova, jež hodlal přivéztí buď jak buď.

Natalie, vidouc, že malíř zírá na ni jako na bezduchý předmět, prostý všeho žaru, veškeré svůdnosti, zabrala se ve své myšlenky. Lhostejnost umělcova, ticho v atelieru, ztrnutí ve vykázané poloze zkonejšily ji v klid a uvolnily jejího ducha, zbavující dívčinu napolo vědomí tělesnosti, kteráž toliko jako mdlý, vybledlý stín v zakaleném zrcadle uražené a pokořené ženské samolibosti k vědomí se hlásila. Ano. Natalie byla velice nespokojena, přese všecko úsilí nespokojena i zahanbena netečnou pozorností Trojanovou. Přestala si umělce všimati. A každý hledl si svého —

Malíře ovládlo pilné zaměstnání úplně. Mocný umělecký zájem zapudil znenáhla všechny mráčky z jeho duševního obzoru, jak na teplém, čistém výsluní vystupovaly krásné tvary a graciosní obrysy ladné ženy, a jejich půvabná hra naplnila duši malířovou harmonickou hudbou, která jej

v blaživé zapomenutí všeho mimotního povznášela.

Jako nenadálý cizí tón zalehla do tohoto koncertu bezděčná vzpomínka Trojanova, že v kytici studovaných vnaď bije srdce pozemské bytosti. Jeho zrak zalétl od nohou k líci Natalie, a jeho ruka spočinula na díle již bezmála hotovém. Malíř byl upoután výrazem, jímž nepovšimnutý obličej dívčin zatím se oděl. V samotě svých myšlenek upadla Natalie v hlubokou, opravdovou tesknostu trapného rozjímání, kteréž smutkem obestřelo její tvář a naplnilo její oči.

„Opět Jiruš!“ zaradoval se Trojan v duchu, a bez okázalosti, ostražitě, nechť je dívku vyplašiti, zatoulal se křídou a tužkou na včerejší skizzu obličej, vkládaje do mocného vzrušení výrazu něžnosti a tklivost upřímného, touživého zarmoucení.

„Smím si odpočinout?“ vytrhla Natalie teprv za dlouhou dobu sebe a malíře. „Jsem již zemdlena, v rameně se necítím —“

„Pohovte si,“ svoloval ochotně umělec. „Přeručíme na půl hodiny, na hodinu seanci. A pak vás budu jenom na krátko obtěžovati. Zde máte na obcerstvenou víno, cukroví, ovoce, vodu“ — Trojan snášel vše na filigránský čínský stolek, jež před Natalii postavil — „a přejete-li si ještě něčeho —?“

„Díky,“ odvětila prostě a skromně. Zahalivši se opět v šál, nalila si vína s vodou a sáhla po cukrovinkách.

Malíř ji nechal. Přehlédl své dílo, zesílil neb opravil tu a tam něco křídou i tužkou a zapáliv si poté cigaretu vyšel na balkon.

Stranil se dívky zúmyslně.

Za půl hodiny zavolala jej sama, a Trojan v brzku dokončil náskres postavy.

„Zítřa opět v kostumu,“ oznamoval, propouštěje model. „S figurou jsme hotovi, počneme ji oblékati.“

Natalie mlčíc dokončovala svou toaletu před zrcadlem. Podobalo se, že jí tíží slovo na jazyku, jež vysloviti váhá. Pojednou, pohodivši hlavou, odvrátila se rozhodnuta od zrcadla, uklonila se zběžně malíři a spěchala rychle ven, jako sama před sebou utíkajíc. Pod řasami portiery stanula však přece.

„Setkáte-li se s panem doktorem,“ řekla v zápasu před vzdorem, „prosím — aby se na mne nehněval.“ A již byla ta tam.

„Aby se na tebe nehněval?“ opakoval Trojan. „Požádej si ho sama. Zítřa bude zde.“

Pužen svou netrpělivostí vešel malíř dosti záhy z večera do restaurace „u rajskeho stromu“.

Dohasínající denní světlo splývalo se září ne-mnohých plamenů plynových ve zvláštní směs různobarevných polosvětél a polostíňů, jež pohled matou a obraz interiérů v jednotlivé kouty a části rozptylují.

Umělec vyhlédl si stůl blízko u vchodu, aby Jiruše neproměškal; chtěl právě zasednouti, když tlumené volání svého jména zaslechl. Ohlédnuv se po známém hlase, spatřil ve výklenku okna za splývající záclonou u malého stolku osamělého hosta, jenž naň rukou kýval.

„Jiruši!“ podivil se malíř radostně. „Po tvém listě bych byl soudil, že se pokušiteli Trojanovi

raději vyhneš. Prosím tě,“ naléhal, přitáhnuv si židli těsně k příteli a položiv mu ruku na ramě, „jaký vrtoch tě zas osedlal? Tvé psaní je čirý nesmysl —“

„Nechme toho,“ vpadl doktor Jiruš umělci chvatně do řeči. „Očekávám tě, abych ti mohl odevzdati slíbené peníze. Vezmi, pět stovek, přepočítej a basta. Netrať o tom slov, nic, žádné díky, nic nechci slyšet. Vypravuj, jak se ti dnes vedlo.“

Trojan poděkoval se za půjčku upřímným pohledem a srdečným, dlouhým stisknutím ruky přítelovy.

„Kterak se mi vedlo! Z kůže byl bych vyletěl, hromy na tebe — ne — pro tebe poslal — neodmlouvej! Teď zas já mám slovo! A ty mne vyslechněš, a kdybys tě měl na židli přivázati. Znáš mne! Přirozená prudkost malířova dávala hrozbě váhy. „Tvé bláhové psaní je odepřením požadavku, který ti živá duše na světě neukládá! Kdo tě ponouká, abys Natalii napravoval? Ký ďas ti našeptal, že se k ní nemůžeš přiblížiti jinak než duchovní rádce? Jakým právem si osobuješ zodpovědnost za její mravy? Kde jest psáno, abys hasil, co tě nepálí? Zjednal jsem si ji po tvém laskavém a prospěšném upozornění za model. Ona jest mediem, které přijímá na sebe podobu mé vidiny tvým vlivem; tys pouze jako magnetisér na chvíli, z poctivé a povinné přátelské ochoty a za účelem vykonání záslužného díla. Voilà tout! Co nám pro boha na děvčeti dále sejde?“

„Tobě ovšem —“

„A tobě?“ kladl malíř otázku břitkým, badavým tónem.

„Subjektivně nic. Ale objektivně nemohu se dívat s pokojem na cenný drahokam, zapadlý v propasti, zašlapaný do kalu, a mučiti se vědomím malomocnosti, býti neschopným vynést a očistiti jej —“

„Nechť se mučí někdo jiný, kdo se schraňováním ztracených perel zaměstnává. My jsme se tomu neučili a svedli bychom jen břidilskou, nepovedenou práci. Ale ovšem — poškrábat, porouchat a spálit mohli bychom se všelijak při slézání do propastí a dobývání skvostů z dračích spárů neřestí —“

„Toho se právě bojím.“

„Tak? Ty se bojíš?“ Dlouhý, pátravý pohled umělcův zatkl se do tváře Jirušovy. „Máš snad strach o svou lásku k Evgenii?“

„E!“ utrl se příkré právník. „Podivné srovnání. Kdybych tě neznal, neodpustil bych ti takové nerozvážné zlehčení mé snoubenky a mé náklon —“

„Pardon! Mille fois pardon! Ptám se toliko neobratně, čeho že se bojíš?!“

„Zbytečného, bezúčelného vytrhování ze svých nalahavých prací a starostí, okrádání o svůj nezbytně potřebný klid duševní —“

„Což oběd a kavárna podvracejí mír tvé duše? Někde obědváš a někde vysrkeš svou černou kávu za čtení novin a rozhovoru se známými. Toť fysickou a zvykovou potřebou. Vzpomenuté někdy bude krátkou dobu u mne. Najíš se dobře a do syta; vypiješ nejlepší kávu; seženu ti novin,

jakých se ti zachce. A při tom si sed' a choď, mluv a mlč, piš a zívej, kuř a čti, škareď nebo směj se docela po svobodné a nevázané vůli. Nic od tebe nežádám krom tvé osobní přítomnosti, která na můj model příznivě účinkuje, která z něho vybaví duši a vyloudí cit, ať o to dbáš čili nic.“

„Nemohu.“

„Ladislave, prosím tě! Zaklínám tě! Činím tě zodpovědným za zdar a nezdar své práce, za kus svého života, své umělecké —“

„Jdiž! Nepodceňuj se zbůhdarma. Pomohu ti ve všem. Ale tvé zvláštní, okamžité choutce vyhověti nemohu. Ani nesmím.“

„Co ti zabraňuje?“

„Nutnost ukázati se již mužem, hodným Evgenie. Dáblu bych se zapsal, kdyby mne zítra chtěl s ní dovésti k oltáři.“

„Žasnul Z čista jasna hoří?“

„Ano. Jsem své cti povinen vzít si Evgenii co nejdříve, nejlépe hned.“

„Aj! Hleďme, hleďme!“ vzrušil se malíř dobromyslným čtveráctvím. „Nu, nu, neplaš se proto. Takové interesantní urychlení sňatku přihází se snoubencům častěji. Jak říkám, milostný poměr mezi ženou a mužem nedá se bez trestu protahovati do nekonečna —“

„Felix!“ rozhoril se Jiruš opravdově. „Zakazuji ti, abys nehanobil jedním dechem mou nevěstu i mne. Tupíš sám sebe, ukazuješ se opět a opět neschopným porozuměti našemu čistému svazku —“

„Pravda, pravda,“ přiznával zkroušeně malíř. „Láska bez vášně byla mi vždy tak neznámá jako slunce bez tepla. Odpusť mé nevědomosti a pověz mi, co tě najednou do chvatu žene?“

„Evgenie mi psala zoufale. V Hradišti berou ji posměchem a výčitkami na vidličku. Paní Ticháčková přilévá do její útrapy jednu potměšilými dopisy a viní mne z falše, Vacek ji sužuje, a všichni žalují, že jsem oklamal jejich naděje, utratil mládí a zmařil štěstí a budoucnost Evgenie. Desetkrát prý se již mohla vdáti, bednář prý se o ni pět let ucházel a ona zamítala v nezasloužené důvěře v mé licoměrné sliby nápadníka po nápadníku —“

„Poslyš, toť vyznání velmi krásné duše!“ přerušil Trojan přítele, svraštiv čelo. „Tvoje vznešená láska smršťuje se mi v šosáckou namlouvačku o fortelné zaopatření děvčete. Počínám hluboce litovati, že tvoje nevěsta láskyplné houževnatosti bednářově odolala —“

„Neznáš Evgenii. Ona si nestýská na mne, nýbrž právě na bídácké hartusení a poštívání příbuzných a známých. Farizej Vacek používá chytré mé malomocnosti, aby se ukázal pečlivým pěstounem a poručníkem, ač jsem jist, že bude skučet jako dravec, ošálený o kořist, až mu lacinou správkyni domácnosti odvedu a moje nevěsta o své dědictví ho požádá. Nebyl jsem nikdy škodolibý, ale na spražení Vackovy skoupoty se těším.“

„Žalostná útěcha, Ladislave! A nebude-li tvůj snátek ničím více než satisfakcí pro nízké tužby

a zkarikované snahy — dojde na moje slova. Ba bojím se, že bude ještě hůř!“

„Ušetř mne laskavě škarohlídným prorokováním. Malicherné obavy stranou. Teď běží o rozhodný čin. Situace je nesnesitelná. Mohl bych ztratit jen slovo, a Evgenie byla by zítra zde, u mne.“

„Pozvi ji tedy.“

„Třeštíš? Smím zahoditi úctu k budoucí své ženě, smím vydati ji pomlouvám —“

„Dobře. Je-li tvá oblíba v konvencienci mocnější než tvoje náklonnost k Evgenií, nech tak a neběduj. Po mém elementárním rozumu nebývá sic úzkoprsá šetrnost vždy projevem energické lásky, ba pokládám za přirozené a velkolepé, když mocná vášeň přemůže vítězně formalism všednosti — Nu, na, nevrť sebou hněvivě. Uchovej bůh, abych se odvažoval porušiti tvé zásady. Opři se o ně a vzchop se k rozhodnutí. Co učiníš?“

„Suď bůh!“

„I totě roztomilé! Tváříš se jako sopka, která hrozí obrátiti všecko na ruby prudkým výbuchem, a najednou splaskneš. Fatalistický povzdech místo blesku! Poznávám tě, brachu, zas. Ale tentokrát s tebou souhlasím. Bič cizí nedočkavosti tě plaší, avšak nesmí splášit. Vyvedl bys něco zbrklého. Evgenie čekala čtrnáct let a počká ještě rok.“

„Ale jak ji uchlácholím? Svého ideálu, samostatnosti se již nedodělám. A sloužit? Začnu-li znova u soudu, je průtah ženitby nevyhnutelný, dokud budu tít nouzi. A kde jinde? Onehdy nabízel mi krom všeho nadání jeden můj příz-

nivec výnosný úřad u peněžního ústavu; banka ta odírá lidi — odřekl jsem. A v advokacii? Střídám své pány jako služka, kterou nabídka hladovějších a lacinějších uchazečů pudí z místa na místo, z bídného platu na bídný plat. A kam se vrtnu, všude padá přede mne stín pověstí, že jsem spolehlivý, svědomitý, vědomostmi bohatý, leč nepraktický a nedůtklivý. Aniž bych věděl, hraju prý si na soudce a odpuzuji darebáky, kteří přec výnosnější polovinu klientů reprezentují. Však jsem si proto nastěžoval do omrzení. Včera zalekl mne chef nevrlou výtkou, že prý si počínám jako náměsíčný. A bylo by se mnou ještě hůře, kdybych se rozptyloval, kdybych si přikládal starostí — také o tvůj model —“

„Dětinské obavy!“ rozhorlil se Trojan. Zmínka o Natalii roznítla v něm poznovu plamenný zájem umělecký, na chvíli mrazivým dechem stesků přítelových zdušený. „Vyložil jsem ti, oč běží. O přátelské posezení u mne! Věř, že ti denně hodina, dvě hodiny se mnou prospějí. Zbavím tě nejednoho úzkostlivého vrtochu, vyvedu tě mnohdy z nerozhodnosti, povyrazím tě. Slovem, Ladislave, přijď! Přijď!“

„Nech mne! Jak ti vyhověla dnes?“

„Kdo?“

„Kdo! Nu, tvoje — tvůj model, Natalie?“

„Nech toho. Nač bys o ni dbal! Myšlenka na ni odváděla by tě od pilných a důležitých povinností.“

„Neptám se po ní, nýbrž po tvé práci!“

„Šla mi poněkud lépe od ruky. Děvče bylo smutné —“

„Jakže? Smutné!? Pro boha, proč?“

„Pro tvé odřeknutí. Hnětlo ji. A zítra bude litovati tvé nepřítomnosti zase. Ráda by se ujistila, zdali se nehoršíš. Povím jí, že se ti nedostává času, chuti, krátce aby dala pokoj. A děvče hodí hlavou a pomyslí si: E co bych se trudila, když se tím nikomu nezavdčím! A budu míti po radosti, a můj model půjde nepochybně tam, odkud přišel.“

„Ty bys dopustil —?!“

„Nezabráním tomu. Já, příteli, taktéž nemám pokdy a vůle napravovati ji. Musím si hleděti svého. Zaměstnávati ji stále nemohu, jiným se snad nehodí, a malá, chudá umělecká obec v Praze vůbec neuživí svých modelů. — Ať jde!“

„Nemožno! Děvče má vnímavého ducha i dobré srdce.“

„Podobá se. Zarmoutils ji dnes opravdově.“

„Prosím tě, upokoj ji! Ubezpeč ji, že se nehněvám, řekni jí —“

„Byl bych blázen! Ať je chvíli ještě vážná. Však mi dosti záhy ukáže zase vzdorovitou schválnost a světácký obličej, který mi do konceptu nijak nehraje. Potom teprve jí povím, žeš buchtu a vrták.“

Mrzutě seděli přátelé vedle sebe, všimajíce si jen jídelního lístku neb časopisů a obnovující chvílemi všedními výroky násilně hovor, jenž ihned zase v obapolné roztržitosti a nechuti utonul.

Vnitřní kvas, tlumený a skrývaný maskou skličující nudy, unavil oba druhy vbrzku. Jako na povel vzb chopili se dříve než kdokoli jiný.

„Kam?“ pozeptal se Jiruš malíře, vyšel s ním na ulici.

„Dnes výjimkou domů. Nemohu déle odkládati několik nutných dopisů. Také Rejnburkovi ujištění, že bude Magdalena v čas hotova. A zítra bych si rád přivstal na práci. Byl jsem dopoledne ve výroční umělecké výstavě, a podobá se mi, že tam českých prací po čertech málo. Rozmnožím je snad, aspoň číselně, až uvidím, co se dá z mých hotových a polohotových vybrati a na rychlo připravit.“

Jiruš chopil se ochotně nabídnuté látky, aby čilým přetřesem vymluvil sebe a přítele z nevole. Bezděčná snaha udobřiti Trojana propůjčovala jeho slovům lichotné přítulnosti a nedala mu odtrhnouti se od malíře. Vyprovázel ho jako připoután zlým svědomím, jež nedá pokoje, pokud není usmířeno spasným prominutím.

Přešli Karlův most a Malou Stranu.

„Že by se ti chtělo utráceti zchvácené plíce,“ napomínal Trojan, vystoupnuv na první stupeň zámeckých schodů a obrátiv se k Jirušovi. „Co chvíli ti dochází dech —“

„Nemáš-li tuze na pilno, jděme zvolna do vrchu Ostruhovou ulicí a Úvozem. Není mi nikterak do spaní a nevím, co bych si počal.“

Malíř svolil. A než se nadáli, zalesklo se před nimi okénko mistra Houžvičky, jenž po chvalitebném svém zvyku buď již spal, nebo v nedařlé hospůdce rozumy sousedům vykládal.

Přátelé odmlčeli se. Umělec rachotil a skřípal v zámku velkým a zubatým klíčem a obrátiv se po příteli, pohlížel naň tázavě.

„Nemohu!“ vyrazil ze sebe pracně Jiruš opět, po dvou hodinách, jako by se byl všecken ten čas pouze na tuto odpověď chystal.

„Dnes! Budiž!“ odbýval Trojan. „Ale přivez mi zítra svou bláhovou odpověď zase. Fia kr přijede pro tebe opětně a každý den, až tě z upejpavosti vyléčím.“

„Ale což!“ rozhodoval se právník, zíraje do nevábného temného lůna Houžvičkova domku jako do lákavé tůně neodolatelných sírén. „Jsem-li tu, směl bych se snad podívat, jak za dnešek tvá práce pokročila?“

„Smíš. — Za mnou!“

V atelieru rozžehl malíř všechny kousky svíc, rozstrkané po lustrech, svícnech a nástěnných kandelábrech nejrozmanitějších tvarů, snesl, co se dalo snést, k stojanu a umístil světla příhodně.

„Hlava naznačena pouze v zběžné kontuře,“ podotkl, odstupuje. „Obličej skizzoval jsem včera a dnes tam zvlášť. Čekám, až bude výraz docela ustálen. A spoléhám, že tento delikátní úkol tvou pomocí skvěle rozřeším.“

Jiruš neslyšel. Zůstal chvíli jako zmámen před plochou obrazu, na jehož teplém, barevném základu vlnily se v jemné křídové kresbě luzné obrysy vlnadné krasavice, jak by dýchala.

„Vrhnu se obyčejně hned na plátno celou silou prvního zanícení, které člověk v příušném puntíkování náčrtků a studií snadno zmrhá,“ vykládal malíř. „Studií nakupil jsem již dost, a obraz tane mi hotový na mysli jako zjevení. Jen do tvarů a barev s ním, pokud mi svítí.“

Jiruš zburčován Trojanovým hlasem, odtrhl od rozkošné postavy zraky, jež obrátily se k tváři dívčiny, hledící naň teskně jako v nesmělé, tklivé touze. Mámivým plápoem svěc chvěly se líce a hluboké oči dívky jako živoucí.

Host sfoukl rychle světla. V šeru, jímž kmitala jen svíce na vzdáleném nástěnném kandelábru u zrcadla a světlo visuté lampy opodál, ztratila se bledost, jejíž chlad Jiruš na obličejích tom pocítoval.

„Pěkně!“ vynutil ze sebe a dav se umělcem z domu vyprovoditi, stiskl mu na rozloučenou němě ruku.

Druhého dne přihrčel fiakr čilým klusem. Kočí shoupł se s kozlíku s potutelným úsměvem, vytrhl před mistrem Houžvičkou dvířka, a uklo-niv se z vozu, sáhl do něho, jako by někomu pomáhal. Ale vzal se sedadla jen visitku, zalepenou v obálce.

„Toté povedený brouk, ten pan doktor,“ řeh-tal se kočí, podáváje udivenému mistrovi lístek. „Vezl jsem ho. U svatého Mikuláše piští za mnou gumový míč, zarazím, nahnu se, a pán dívá se na mne jako z Jiříkova vidění. „E nic!“ povídá. „Jeďte!“ Dodrápeme se před zámek a zas ozve se píšťalka. „E nic!“ pomyslím si a prásknu do koní. Ale píšťalka nedá pokoje, cítím, jak se mi kára šlápnutím na stupátko nahýbá na stranu — Prř! A na moutě věru, pan doktor utíká z vozu, jak by v něm hořelo. Vyjme visitku, škrtne na ni cosi, — ruka se mu třásla — a povídá: „Ode-vzdejte jen lístek a neříkejte ničeho,“ — Slyšíte, mistře? „Dodejte jen kartu a držte za zuby!“

„Nemohu se odhodlati!“ v ta slova rozluštil Trojan čmárnutí po visitce Jirušově. Vrátiv se do atelieru, nedbal upřeného, tázavého pohledu dívčina a pozval ji za chvíli nervosním pokynem k obědu, při čemž zase nepromluvil, ač v něm hárala hluboká nespokojenost. Natalie vztahovala malířovu nelibost k sobě a chovala se tiše, poslušně. A jak Trojan dobře předvídal, zasmuše-ním její tváře bleskl chvílemi starý, jedva poko-řený vzdor. Ruka umělcova spěchala s dílem, aby zachytila ještě měkký výraz, dříve než jej kúra zatvrzelosti skryje.

Večer očekával přítele „u rajského stromu“ marně dlouho do noci,

A ráno zburčován nenadálým šramotem ve své ložnici, vytřeštil udiveně oči na — Jiruš.

„Toš ty!“ zíval. „Ký đas štve tě tak záhy na mne?“

„Řekni mi, čím se zabývá Natalie po všechen ten čas, co není zde u tebe?“ ptal se host, vrhl se vσεcek určený na židli u malířovy postele.

„Ptej se mne, co dělá kometa, když zmizí s očí. Svítí a brousí nepochybně jinde.“

„Musím to vědět. Proto dnes v poledne přijedu. Já jí domluvím, já ji — Nu uvidíme! — Po-slyš: Včera jdu na večeri —“

„Čekal jsem na tebe.“

„— a na Jungmannově třídě,“ pokračoval host, nedbaje přerušení, „mihne se mi ona. Dech se mi zatajil a trhnutí projelo mne až do nohou. Nechtě zastavím se a ohlédnu. A v tom vidím, že ji stíhají dva hejskové. Rozešli se na obě strany ulice, jeden jí nadeběhl, ona vklouzla do

průchodného domu a oni těž. Já v patách za nimi a přiskočím právě, když na ni doráželi. Odbyla je nějak zhurta, odlétli jako bodnutí. Neznaje se rozhořčením kasám se na ně, leč v tom chopí mne ona za ruku, velí „ticho!“ a vleče mne spěšně polotemným dvorem pryč. Oba polití floutkové ulevili si za svou porážku posměchem: „Její Pepíku!“ chechtali se za mnou. Natalie se zarážila. Byla všecka rozechvěna, oddychovala těžce. „Zachovejte se!“ kárala mne. Celou noc lámal jsem si hlavu, byl-li její tón hněvivý, prosebný nebo uštěpačný. „Uhájm se sama. Nechte mne!“ dodala s rozhodným posunkem. Tak mi zakázala, abych ji nevyprovázela. A jak vítr, bez ohlednutí vpravo vlevo ulicemi metla, až zmizela v domě číslo 23. na Křemencově ulici. Přeshlapoval jsem kolem něho, nevím jak dlouho, až se mi podobalo, že si mne domovník všimá. Dodám si odvahy, tvářím se jako nepovědomý a ptám se ho, zdali v domě bydlí nějaká slečna Natalie, Natalie — jméno jsem zapomněl. Za důkladné zpropitné byl domovník učiněná úslužnost, ale o jakési Natalii nevěděl ani zbla. Snad se tam jen skryla nebo zaběhla náhodou — bůh ví! Hlídal jsem dům do jedenácté marně. Co tomu říkáš?“

„Pranic. Avšak přec: Děvče mělo více rozumu než ty. Ostatní vyzvěz od ní sám. Mne zajímá pouze tvá dnešní dobrá vůle. Těším se na tebe v poledne. Nežli přijdeš, bude přes moji Magdalenu rozestřen úplný kostym. Byl jsem včera pilný — Ale ty máš nějak na spěch. Do práce? Nezdržuj se. S bohem a na shledanou!“

Právník dostavil se o polednách skutečně a dříve než byl očekáván.

Dívka uvítala ho s nádechem ruměnce v tváři a zátiřím radosti a uleknutí v očích.

Host prohodil několik útržkovitých poznámek o svém zchvácení, jež zaviniily spěch, nehody, drobet jarního nastuzení a podobné drobné nepříjemnosti; z výkladu vynechal toliko bušení svého srdce, kterým se mu hrud' dunivě ozývala. Usedl lapaje dech a škubaje nervosně rukavičky s prstů. Ač snažil se upřítí své zraky pevně na dívku, tékal jeho pohled stále, jako by hledal pevný bod, o nějž by se mohl opřítí a pronikavou stělou na děvče vrhnouti.

„Jsem povděčna vaší návštěvě, pane doktore,“ promluvila Natalie sama. „Prosím, abyste mne za včerejšek laskavě měl omluvenu. Na ulici nebylo pokdy a místa na přiznání, jak mne vaše nezasloužená pozornost překvapila a zabořela.“

„Zabořela?“

„Jak jinak? Byl jste na skoku způsobiti výtržnost a sobě ostudu. K vůli mně! Pomyslete. Děkuji vám vroucně. Takové vzpomínky bývají zlatými kotvami v zoufalosti — Ale prosím, abyste na tom přestal. Šetřte svých služeb pro hodnější — — Mně — mně nemůže nikdo ublížiti!“

„Tak!? Na takové poslední slovo dopřejte si ještě pokdy. Co hledáte pozdě za tmy na ulici?“

„Nesla jsem si večerí domů.“

„Ale vždyť tam nebydlíte! Nikdo v domě o vás neví.“

„Ach, pan doktor se přeptával? Nedoptal jste se ovšem, v domě bydlí sice bývalá kandidátka učitelství, Karla Šípova, ale nižádná záhadná ženština jmenem Natalie.“

„Vy kandidátkou učitelství! A tak jste po —“

„Poklesla, ano, libo-li vám,“ svědčila rychle Karla, oddechnuvši si rychle po odhalení svého pravého jména jako po nevyhnutelném vyznání. „Je-li děvče hezké, neškrobené, marnivé, osamocené, padne snadno do léčky, kterou vy ctnostní páni bližní horlivě mu strojíte, abyste potom farizejsky mohli zaplakati nebo za svůj hřích svou oběť krutě odsouditi. Ale neomlouvám se, dokonce ne. Sudťte mne!“

Vyzvání minulo se cíle. Doktor Jiruš netvářil se nikterak jako pedant, jenž vybízí ztůjujický vzdor. Podléhaje citu, odzbrojoval dívku, podrobuje ji citu též.

„Čím si doma krátíte chvíli?“ vyzvídal opět.

„Snažím se vyhledati si zaměstnání, vracím se k někdejší své práci, čtu, šiji, píši a přiučuji děti — v rodině, u které jsem v podnájmu. Oblíbily si mne. Jsem tomu od srdce ráda. A krom pochůzek do ateliéru k panu Trojanovi nevycházím ani z domu, leda za tmy a pod závojem. Jako včera.“

„Což si nemůžete poslat?“

„Mohu. A činím tak. Ale i nejbídnější tvor musí někdy po své vůli ven na vzduch, jen aby si zjednal jistotu, že není dosud pohřben. Jinak by se zalknul.“

„Připouštím. Ale vydáváte se tak v nebezpečí —“

Vděčný úsměv dívky políbil za toto slovo rty Jirušovy.

„Nedbám ho, poněvadž je nevyhledávám,“ odvětila upřímně.

Právník pohlédl pátravě Karle do očí, jako by v nich hledal spolehlivé ujištění. A roznítil v nich jiskru hněvu a na lících ruměný žár.

„Jakým právem podezříváte mne ze lži?“ ozvala se prudce trpkým steskem. „Abyste podryl mou důvěru ve vás a v sebe? Jen pokračujte, pane, až zvikláte své dílo. Vaše dílo! Vašel Nedomýšlejte se toho. Budu jiná, neboť tak jsem si umínila. Já sama. Odmítnu každé nešetné přispění. Trvám, že moje důvěra zavazuje vás k šetrnosti. Demaskovala jsem se, vyznala jsem vám své rodné jméno. A dopustila jsem se snad bláhomost!“ Děvče bylo všechno rozzechváno. „O Natalii neznámé sudťte, jak vám libo, ale mne, Karlu Šípových, dceru řádného otce a předobré matky, ušetřte! Jinak — zkazíte mne nadobro.“

„Promiňte,“ krotit ulekнутý Jiruš Karlin hněv mírně. „Nedomýšlím se ničeho a dotkl jsem se vás bolestně z pouhé nejapnosti, ano nevědomky. Pouhá bezděčná obava, aby vaše smutná minulost — prosím, nehoršete se — nezkalila žádným stínem jasné pásmo vašich šlechtných úmyslů. Věřím vám, rád, vděčně. Nehněvejte se, prosím snažně!“

Malíř, dbající toliko o své dílo, vytrhl se z práce, znepokojen výbuchem podráždění Karlina. Jeho zrak přelétl několikráte od hosta k modelu a vrátil se za chvíli opět spokojeně k dílu; spatřil, kterak tklivé odprošování Jirušovo srazilo

dívčiny vzdory a pýchu hloub než jakékoli kruté domluvy. Štětce v ruce Trojanově se jen kmitaly v čilém, divotvorném pospěchu; vládlat jimi zázračná moc hluboké, svěží inspirace a neodolatelného, samovládného nadšení.

Dvakráte přeslechl umělec volání Baruščino, oznamující, že je prostřeno k obědu. I po jejím zavolání protahoval ještě séanci, kořistě z každého okamžiku jako nenasytný lichvář. Vzchopiv se konečně, pobádal k chvatu a počínal si u stolu jako v nádražní restauraci o pětiminutové přestávce. A rozjařen, usmívaje se chvílemi pod sebe, střežil jazyk, nepovzbuzoval ničím zamlklých, sklíčených hostů svých k veselosti, obávaje se, že by po zkušenosti vznětlivým nějakým žertem mohl rázem vytrhnouti stísněné duše jejich z útrap a smazati s líce Karlíny zkroušenou tvářnost, na níž si umělcovo oko pochutnávalo. Nechal je hovořiti skoupě a po trapných přestávkách o mimotních věcech vezdejšího života, jehož krajních obrysů se oba úzkostně přidržovali, tajíce obavu, aby nepřeklouzli do choulostivé palčivosti a světlosti plných barev a tónů. Po obědě rychle odbytém, jehož mísy štvaná Baruška odnášela k potěše Houžvičkově toliko napolo vyprázdňené, bylo v atelieru krom malířovy planoucí duše opět teskno. Jiruš nabyt sice klidnější myslí, avšak jeho rozmanité pokusy povyraziti Karlu dojímalý dívku toliko a utvrzovaly na její tváři sličný kající výraz, prochvívaný nesmělými tužbami a tlumeným trudem — —

„Vroucí dík, můj drahocenný příteli, jediný,“ odvděčoval se malíř Jirušovi v opravdovém po-

hnutí, vypovázaje ho na odchodu ke třetí hodině ven. „Ještě zítra budu tě obtěžovati; pak již věnuj se svým důležitostem úplně. Zapomeň na mne, pokud tě znovu nepo —“

„Jen zítra ještě?“ zarazil se právník.

„Nu, ano. Tak je ti to přece vhod? Na štěstí jde mi práce znamenitě od ruky. Dnes bude hlava podmalována; zítra — počasí je příhodné, sychravo — mohu ještě leccos doplniti a na ostatěk tě nepotřebuji. Do tří dnů jsem s podmalováním bezpečně nadobro hotov.“

„A potom?“ vpadl právník Trojanovi kvapně do řeči.

„Pak — nu, vždyť tolik rozumíš — pak propustím Natalii, pardon, Karlu — nejméně na čtrnáct dní, snad na tři, na čtyři neděle; nevím, jak dlouho bude podmalování schnouti —“

„Což není siccativů na světě?“ tázal se zhurta Jiruš.

„Není. Pro mne, jak ti známo, není,“ rozhorlil se umělec. „Užívám jich pořádku a opatrně, protože nemaluji pro jarmark. Nedůvěřuji žádnému sušidlu, v tom způsobu jsem zarytý copář. Ale těším se tím, že obrazy starých mistrů podnes svítí, kdežto malby nových za několik let bídne sejdou, nejvíce následkem otravy moderními siccativy —“

„Ale co si zatím Karla počne?“

„Můj drahý, tím si hlavu lámati nemohu. Doporučil jsem ji dále, více učiniti neumím. Výsledek není ovšem valný. Přítel Šimek odleje si ji do sádry, Tulka použije děvčete snad za model Evy, a — o jiném nevím. Jaká pomoc!

Skrovná poptávka v Praze po modelech. Já zatím potěším tebe a sebe důkazem, že jsem opět v dobré míře a pln nadějí. Slepím čistě své postřílené panáky, přidám k nim ostatní, které jsi svou intervencí zachránil, vyhledám ještě něco, zre-tušuji, osvěžím, zarámčuji všechno a hodím celý ten krám na uměleckou výstavu ještě před uzá-věrkem. Ale ty nějak nemáš pro mne uši. Bzučí ti v nich Evgenie či — Karla? Apropos, hled — nevzpomněl jsem na to dříve, jsem tak docela zabrán do svého, že na nic jiného nemyslím — ty bys mohl Karle sám něco vyhlédnouti, doporučeti ji také na všech stranách —“

„Já abych rozhlašoval její adresu?“

„Nu, což jiného? Díváš se na mne jako ze sna —“

„Pardon. Ano, přičiním se, abych již zítra přinesl nějaké — — S bohem!“

„Toté spěch pojednou!“ zvolal udivený Trojan za Jirušem. „Jako by hřmělo. Večer ,u rajského stromu!“

„Nel!“ Dvířka zahrady třeskla za utíkajícím, a mistr Houzvička neudal jediného slůvka z milé rozprávky, s kterou na Jiruše číhal, maje právě chut do řeči, plnou tabatěrku a prázdnou chvíli.

Vzrušení horlivé práce vypudilo záhy z mysli umělcovy ozvěnu vrtochů Jirušových. Maloval až do zmoření Karly, nepocituje sám ve svém napětí prázdné únavy. Propouštěl model nerad.

„Poskytl byste mi nějaké zálohy?“ vytrhla dívka malíře ze spokojeného prohlížení malby, kteráž pokročila dále, než v smělych nadějích byl kladl.

„Zálohu? Milerád, ačkoi —. Potřebujete nutně?“ obrátil se nedůvěřivě ke Karle.

„Ano. Stěhuji se dnes večer,“ pravila pokojně. Byla již převlečena, dokončila právě úpravu své toalety a vyčkávala toliko rozhodnutí Trojanova.

„Stěhujete? Ale vždyť jste řekla,“ rozpomínal se malíř, „že jste v domě oblíbena —“

„Tak?“ usmála se mdle Karla. „Nedopatření. Měla jsem užítí formy času minulého. Toť vše.“

„A mimo to nalezla jste tam zaměstnání: Vy-učujete děti. Važte si té příležitosti, držte se jí houževnatě a založte na ní řádnou existenci —“

„Chtěla jsem. Šťastná ta náhoda, že jsem nalezla žáčky a žáky, vzbudila ve mně bláhové naděje. Rozplynuly se prozatím. Vždyť ztraceno nic není. Můžete mi dáti zálohu?“

„Mohu. Ba ještě víc. Já se za vás nějak zaručím, upevním vaši situaci v domě. Ukažte mi jen způsob, kterak! Nevrťte hlavou! Nabyla jste zajisté přesvědčení, že se vám nežádanou radou a pomocí vnucovati nebudu. Leč v tomto případě se mi podobá, jako bych mohl bez namáhání a bez dotěrnosti rozumným slovem odvrátit od vás velkou škodu. Pamatujte, že za několik málo dní — jak jsem vám již oznámil — dopřejeme si delšího poklidu. Budete bez zaměstnání. Zjed-nala jste si něco výhodného? Kam se stěhujete?“

„Nevím sama.“

„Ach, toť povedené! A na takovou cestu do měsíce chcete ode mne peníze? Dopustila jste se nějaké neopatrnosti?“

„Ne,“ popřela klidně Karla. „Nehody mne stí-hají, dále nic. Abych ukončila rozmluvu a vyvrá-

tila vaše pochybnosti, povím, proč jsem tak říkajíc na ulici vyhozena. Ale jen proto, že mi na tom nesejde a jen s podmínkou, že panu doktorovi Jirušovi ani mrknutím pranic nevyzradíte. Jak vám jistě povědomo, věší se zlá pověst člověku na paty jako stín. Jděte na kraj světa, stín půjde s vámi. Následoval mne také do domu č. 23. na Křemencové ulici, ať jsem jej strásala, krčila se a činila co chtěla. Byl jako jemná mlha. Nikdo jí neviděl, nikoho nedusila, ale citlivější ženské nosičky ji věřily. Až včera, vlastně dnes ráno mlha se srazila v mrak, a z mraku byla bouřka. Dobrý pan doktor Jiruš byl včera viděn a pozorován, domovník nemlčel a ráno strhl se poprask. U mlékařky a cestou do trhu sešly se klepny na soud, pověděly si vše, co která doslechla, viděla, tušila, doplnila si nález bystrou kombinací a tak vyšly o mně hrozné věci na jevo. Včerejší laskavost páně doktorova potvrdila rázem pravdy a smyšlenky, a moje domácí paní přikvačila na mne jako lítá saň. Kázala mi, abych se klidila z domu okamžitě, nejdéle do večera. Ctná ta paní, která by si v něžném soucitu prominula zajisté všechny křehkosti svého mládí, byla hrozně popuzena vědomím, že jsem se odvážila žítí skromně a pořádně. Nu, což na tom! Takových triumfů bude ctnost slaviti nade mnou častěji. Proto se dnes od paní Ticháckové stěhuji —“

„Paní Ticháckové!“

„Znáte ji?“

„Zdali vaši paní Ticháckovou — nevím. Snad jinou. Bydlila do nedávna či bydlí posud v č. 41. na Růžové ulici —“

„Ano. A přestěhovala se právě o nynějším kvartále do Křemencové. Přišla jsem s ní zároveň do domu. Měla o pokoj více, nechtěla jej nechati prázdný —“

„I hleďme! Pro Evgenii nezbyvalo jí koutečka a pro tuto —“ pomyslí si malíř, bezmála hlasitě. Ale nehlesnuv již, dal dívce žádanou zálohu.

Trojan, zvyklý státi v slově a nepřikládající nehodám Karly Šípové valné důležitosti, nezmínil se příteli o ničem, když doktor Jiruš druhého dne poznovu do atelieru zavítal.

Právnick vyťasil se s úžasnou spoustou zpráv o uprázdněných místech pro mladé dívky; upozorňoval na ně Karlu zdrženlivě, jako by jí strojil nepříjemnosti a naváděl ji k něčemu ponížujícímu. A vše obracel na ruby, s ničím nejsa spokojen. Služby trafikantek a prodavaček sodové vody vylučoval napřed z úvahy; byly naprosto nevhodné pro Karlu, již důrazně před nimi varoval. Že by se za sklepnicí ponížiti mohla, netroufal si ani pomysli. I za buffetem v kavárně byl by ji nerad viděl. Šičkou nebo prodavačkou mohla býti rovněž toliko v nejhorším případě. Jakožto modelka pro dámské konfekce bylo by šla rovněž na dračku, neboť postavu tak pěkně urostlou sluší pohledati, a každý klobouček a každý divadelní kokošník nebo jakákoli ozdoba byly by na její pěkné hlavě o sto procent prodejnější; zaměstnání takové „probirmamsel“, jak vulgárně nazývány bývají, není vděčné, ani morálně ani hmotně, a doktor Jiruš ho proto nedoporučel. K telegrafnímu aparátu či mezi poštovní žoky zdála se mu cesta příliš dalekou a formálně ob-

tížnou, dosažený cíl pak nepatrný. Spíše svědčily by Karle úřady kasírky neb účetní v soukromém závodě, ačkoli služby takové jsou vzácné a namáhavé. Nejlépe hodila by se svou průpravou zajisté za bonnu, společnici, guvernanku, učitelku. A kdož ví, zdali nevládla sama nevědouc, pokladem zlatého hlasu, nebo netajila v sobě značný talent herecký; ovšemť nejsou divadelní vavříny bez trní a nebezpečí —. Nade všecko bylo by arci, kdyby si zajistila samostatnost a věnovala se práci na svůj vrub, nemusíc sloužit, nejsouc závislá na referencích, pomluvách a vrtolích.

Trojan sledoval s rostoucím úžasem nekonečnou řadu návrhů Jirušových, jenž kupil před sebou hromady adres, insertů, konkursů, ofert a zvláštních informací, soukaje papíry a ústřížky ze všech svých nevyčerpatelných kapes.

„Protos nemohl včera večer k „rajskému stromu!“ smál se malíř u oběda. „Tys nejedl, nespál a zbrousil celou Prahu, prošťáral všechny agentury a prozkoumal všechny noviny aspoň čtrnáct dní nazpět.“

„Pouhý začátek,“ odporoval právník. „A dost neobratný. Obávám se, ba vím, že si slečna Šípová z mé nahodilé sbírky nic kloudného nevybere. Ale budeme pokračovati. Bylo by bláhové lekati se prvního nezdaru, neb uchopiti se ukvapeně čehos nevhodného.“ Povrživě hodil svými papíry pracně shledanými a cpal je zase do kapes, jako z obavy, aby se Karla některým z těch žebráckých drobtů nespokojila.

Zmocnila se jich přece. Doktor Jiruš se zachvěl a zaruměnil, ucítiv její dlaň ve své ruce.

„Dopřejte mi těch papírků,“ prosila stísněným hlasem, „Byla bych šťastna, kdyby některý vaší laskavou rukou byl požehnan. A nevyberu-li si nic, zůstanou mi památkou na vaši nezaslouženou dobrotu.“

Oděla svou tvář žertovným úsměvem jako štítem před sentimentálností, které se její ženská i osobní pýcha vzpírala. Malíř však znamenal, kterak měkký pel vděčné pokory smazal s jejích lící poslední sledy vzpurného vzdoru. A vlhkým leskem kmitly se její oči, když ruče od stolu se vzchopila, na své místo kvapíc.

Zůstala tak. Chvillemi snažila se zjednati své vůli smíchem převahu, leč pokusy takové selhávaly neměnice ničeho ani na opravdovosti Jirušovy péče o dívku, ani na nepřístupném klidu, v němž si malíř toliko své práce hleděl.

Ba Trojan byl zamlklejší nežli jindy. Hnětlo jej cosi.

„Zítřa nebude tě očekávati vůz a nebude pro tebe prostřeno,“ oznamoval příteli na odchodu stručně. „Neobtěžuj se již. Ne, ne!“ utínal příkrým tónem omluvu Jirušovu. „Není třeba. Vytrhoval bys darmo. S obličejem jsme hotovi a tělo mi jen znepokojuješ. Jako dnes. Tím se mi nezavděčíš. Postava modelu nesmí se mi pořáde vrtět v hovoru s tebou. Tvary, kontury a stíny, které mi utíkají z ustálené komposice, nejsou co ničemu. Okřikovati děvče nechci, a poněvadž jsi zbytečný —“

„Nejsem. Dopídím se do zítřka zajisté nových zpráv pro Karlu —“

„A pošleš je laskavě.“

„Nebo přijdu s nimi sám na skok,“ trval právník houževnatě na svém.

„Inu — můžeš-li tak plýtvati drahocenným svým časem, z kterého jsi mně minulý týden každou minutu tvrdošíjně odpíral! Rád bych tě jen ušetřil, více nechci. Ale na chvílku — proč pak ne? Stojí-li ti okamžik nevítané návštěvy u mne za zbrkllost —“

„Tys nevďěčník!“

„Uvidíme, milý brachu!“ prohodil malíř, upřev na druhu vážný pohled.

„Zbrkllost! Zbrkllost!“ horšil se doktor Jiruš, podrážděný více skrytou než vyslovenou výtkou krutého přítele. „Abych tě uvaroval své zbrkllosti, pošlu tedy, anebo přijdu teprv, až se dopídím něčeho kloudného. Ostatně snad večer?“

„Možná. Jestliže mne nové starosti o výstavu nezavedou jinam, za lidmi, které musím pro to či ono vyhledati.“

Dva dny neviděli se již přátelé. Umělec chválil si tuto neočekávanou zdrželivost Jirušovu. Čtvrtého dne byl Trojan ve výstavě za svým řízením. Sedě v prvním hoření sále na milieu, hašteřil se s tajemníkem o místo, na něž mu proti jeho vůli první zaslaný obraz pověsili. Rozkacen poroučel, aby přinesli řebřík, že si sám ihned vyleze pro svou malbu ke stropu, kdež se tato něžná portrétní studie paní Narcissy z Rejnburka nadobro ztrácela. Z vady vyrušilo ho pilné zatukání na rameno. Ohlednuv se po holi, kteráž mu na rameno dopadala, zočil přítele Jiruše; týž stál všecek uráčen za sedadlem a volal naléhavým posunkem malíře důvěrně na slovíčko.

Trojan však nedal se hned vytrhnouti a bouřil proti nešetřnostem páchaným na domácích umělcích a proti mazlivé účtě, s jakou banálním německým škvárům nejlepší místa jako na oltářích vykázána bývají. Ježto bylo již po odpoledním závěrku výstavy, rozkřikoval se v sále bez ostychu a vyškubl se co chvíle tajemníkovi, jenž ho pro zkonejšení pořáde na sedadlo tahal. Trojan ustal teprve, když utýraný sekretář nakvašenému malíři svatosvatě přislíbil, že dá obraz snést níže a do lepšího světla.

„Ale hned. Počkám si. — Co chceš, Jiruši?“

Tajemník odběhl, a právník odvedl si Trojana stranou do hlavní dvorany.

„Běžím nazdařbůh z Hradčan za tebou,“ sděloval Jiruš. „Houžvička neví, kam jsi se poděl —“

„A čím pak mne chceš překvapiti?“

„Nesu zas několik informací Karle.“

„Karle? Hm! Dnes v poledne jsem ji pustil.“

„A kdy zas přijde?“

„Nevím. Snad za týden na přestávku, nebo teprv, až ji sám zavolám. Svěř mi svou sbírku papírů a spolehni, že budou správně odevzdány.“

Právník zamítl nabídku nevrlým posunkem.

„Budou odevzdány,“ posmíval se, „až bude pozdě.“

„Což hoří?“

„Nehoří. Ale chci Karlu vidět, s ní mluvit. Nejsem s tím dokonce spokojen, žes ji propustil bez mého vědomí. Co říkám, propustil! Vyhnal jsi ji.“

„Děvče se neztratí. Je ostřílený pták.“

„Styď se!“

„Dovol, Ladislave,“ promluvil malíř s patra, „abych tvému zájmu o tuto ženštinu nepřikládal žádný význam zvláštní; bylo by to prostě směšné. Více neřeknu. Jsi ovšem bláhový človíček, ale na štěstí obdařila tě prozíratelnost choulostivým vkusem, který tě uchrání bezpečněji od nechutné pošetilsti, nežli jiného by uchránil rozum. Tím jsem jist.“

Jiruš neodpověděl.

„A já ji přece musím vyhledati,“ rozhodl se za chvíli, podávaje příteli ruku na rozloučenou.

„Proč ne? Vždyť nejsi chlapec. Ale kdyby tvá nevěsta o tom zvěděla —“

„Obávám se, že již ví. Obdržel jsem právě od Evgenie list, plný žalob a zahalených výčitek. V tom vězí nějaké klevety!“

„Paní Ticháčkové.“

„Možno.“

„Jistě. Což ti není známo, kde tetička tvé nevěsty bydlí?“

Doktor Jiruš vytřeštil oči na Trojana. Zblednuv udeřil se do čela.

„Ano, již vím, již vím!“ naříkal. „Ohlásila mi před třemi nedělemi své stěhování, zvala mne k sobě, a já z nenávisťi k babizně novou její adresu napolo přeslechl, napolo zapomněl! Karla mne dobře varovala! V Křemencově ulici nesmím se ukázat!“

Malíř nedbal již o přítele; postřehnuv šramot zřízenců výstavních, s nimiž se tajemník vracel, chvátal do předního sálu. Než si na Jiruše opět vzpomněl, byl pryč.

A neobjevil se celičký týden ani v domku nad Jelením příkopem, ani „u rajskeho stromu“. Až Trojana pojala úzkost. Vinil se pojednou ze zanedbání přítele, na něhož pro své výstavní práce zapomínal. Rozběhl se za Jirušem do bytu a nezastav ho po dvakráte doma, vyhledával ho v kanceláři doktora Řípka. Pověděno mu, že doktor Jiruš dal se churavostí omluviti. Zased si k příteli rovnou z kanceláře, zastal ho doma skutečně bledého, rozechvěného.

„Pro boha, co je ti, Ladislave?“ ptal se uleknut, chopiv Jiruše za obě ruce a hledě mu starostlivě do strhané tváře.

„Nech mne, šeredný člověče!“ vyškubl se zlostně právník. „Tys vším vinen!“

„Čím?“

„Tys mi zamlčel novou adresu Karlinu.“

„Ano, zamlčel,“ přiznával umělec.

„A já sháněl Karle zaměstnání a posílal lidi do čísla 23. v Křemencově ulici na přeptávky po oblíbené domácí učitelce, slečně Karle Šípové. A zde jsou důsledky.“ Doktor Jiruš podal malíři dopis, psaný úhledně zručnou ženskou rukou.

„Vysoce vážený pane doktore!“ četl umělec. „Používám vděčně Vašich laskavých pokynů pečujíc, abych si zjedнала nějaké stálé zaměstnání, a doufám, že Vaší vzácné dobrotě budu zavázána díky za nalezení řádné existence. Osměluji se toliko na jediné upozorniti. Setkávám se s přijetím velice nevlídným u některých osob, které se na mne u paní Ticháčkové přeptávaly. Račte dobrotivě vzíti na vědomí, že tato paní mne ni-

kterak nechválí. — S upřímným ujištěním nelíčené úcty poroučí se vám nejoddanější

Karla Šířová.“

„Toť nemilé,“ poznamenal Trojan. „Ale —“

„Ale nejsem posud u konce. Došel jsem si na přezvědy, jak Ticháčková Karlu nepochválila. Poučili mne, že zlá jedibaba vymyslíla si na Karlu s dávanskou vynalézavostí spoustu nejhroznějších obvinění, kterými na přeptávky s vražednou jízlivostí odpovídala. A zvěděl jsem, že působením této ničemnosti bývala prosící Karla odkopávána a tupena jak prašivý pes. Navštívil jsem paní Ticháčkovou, abych spravedlivě opravil její soud o ubohém děvčeti. Co se mezi námi událo, nechťj věděti. Hanbím se za to.“

„Kam čert nemůže, babu nastrčí,“ broukl Trojan vzhopiv se a bubnuje prsty po oknech.

„E, což bychom se za Karlu rmoutili!“ obrátil se.

„Můj model se mi líbí. Nepříjemnost sem, nepříjemnost tam, zasloužila jsem si jí, tak soudí Karla patrně podle svého listu. Jiná jest, jakou melu svede paní Ticháčková mezi tebou a Evgenií!“

„Žádnou — prý!“

„Je-li možná!“

„Nevím. Psala mi tak. Včera se sápal a dnes udělila mi milost. Roztrhal jsem její dopis na cucky, nemohu ti jej ukázati. Psala mi, že z lásky a šetrnosti k Evgenii a v naději na mé polepšení zapomene můj mladický poklesek, že spoléhá, kterak prý ve vzorném manželství smažu hřích své zrady — a tak dále. Vzpomínkou na farizejské ty zlomyslnosti kypí mi žluč!“

„Kdyby jen o to šlo! Bojím se však, aby tebe a Evgenii krutěji neztrestala. Ona nezapomene a nesmlčí. Dbej, aby Evgenii, jestli — chci říci až budete svoji, nekapala ukrytý jed po kapkách do duše. Ženštiny rázu Ticháčkové koupají se v pomluvách a podezřívání s rozkoší, které nepochopíme. Taková baba kočkuje a piplá se s každým, je pořádě v zlém vyjevení a maluje vše nejklivějšími superlativy, v kterých nezná žádné správné míry. A když způsobí zlým jazykem nenapravitelné neštěstí, třese se všechna a běduje zas, jaké příkoří se jí činí. Toť nemoc. A proto mne tvá nehoda mrzí. Ale pozdě bycha honit!“

„Laciná výmluva! Stalo se. Jsem připraven na nejhorší!“

„Bez úzkosti?“

„Beze všeho strachu. Očistím se. A neustoupím zlé klevetnici, děj se co děj! Marně se těší babice na mučeníctví Evgenie, aby mne mohla vyhlásiti za výlupka všech věrolomných ničemů. Teď teprve dostojím svému slovu, a kdybych musil proto zhynouti!“

„Paní Ticháčková si jiného nežádá a bude v den tvé svatby plakatí blažeností, zlobá tě a bude ti blahorečit. Jen co dostane svou neť pod čepec! Zlé tetě učiníš vždycky vděk a neodzbrojíš ji ničím.“

Právnick hleděl zamračeně před sebe.

„Ubohá!“ vzdychl si za chvíli zhluboka. A vztyčiv se jako raněný, rozběhl se pokojem.

Malíř zadržel kvapnou otázku: Která? Vyčkával opatrně, až přítel sám promluví, aby ho znovu nepopudil.

Avšak pohoršený doktor Jiruš nevybídl ani špetem prostořekost Trojanovu a nevšímaje si ho, přecházel v myšlenkách.

Umělec zvedl jako maň list Karlin i prohlížel jej ze všech stran. Po adrese ani stopy.

„Dopsals jí?“ otázal se Jiruš náhle.

„Kam?“ zněla rychlá, příkrá odpověď.

„Mám zapsanou kdes,“ počal malíř váhavě, „novou její adresu. Mohl bych ti poslou —“

„Zachovej si ji pro sebe. A nezahrávej se mnou!“

Doktor Jiruš přestával být k Trojanovi upřímný. odmítaje nové sdělení adresy Karliny, učinil tak z pouhého laciného vzdoru, v potutelném vědomí, že se bez přítelovy kazimířské pomoci také snadnoučko obejde. Právník mrzel se na malíře, spatřuje v něm z čista jasna odporného pedanta, jenž si velitelskou zvůli chtěl přítele osedlati a jej na krátkém provázku šosáckých rozumů vodit. Tomuto nežádanému poručnictví snažil se doktor Jiruš nepozorovaně, tiše uklouznouti. Podobalo se mu, že cesty jejich se rozcházejí. Trojan se svou tvrdou hlavou a nešetrnou rozšafností šel po svém, hodlaje přítele vléci za sebou; ale doktor Jiruš uhýbal se a zaměřil potají toužebně v úzkostné rozkoši stranou, provázen v bdění a snění vidinou sličného ženského zjevu, obestřeného závojem hebkých, dlouhých, černých vlasů, svítícího mandlovitýma, hlubokýma, tmavýma očima, pod široce rozpiatým obočím, v líci bílé, měkké

a sálavé. Vidina snášela se jako světlá vlna mezi Jiruš a Trojanu, oddělujíc přítele od přítele a kladouc prosebně prst na malá kyprá ústečka, zvoucí k líbání. A Jiruš jí přísahal, nevyzraditi své slastné i bolestné tajemství, nepoštvti druhu, aby krutým přispěním zaplašil blaživou trýzeň pošetilých snů. Procítuje ráno i k večeru ze svých fantasií, vinil se Jiruš přímo ze šílenství, rekapituloval si s úžasem a studem nesmyslné romány, jež v třestění sprádal, žaloval na svou slabost, týral se bičem chladného rozumu až do zmoření, v němž upadal do svých fantasií zas a zas. Ale příteli se nesvěřil. Umínil si tak tvrdošíjně na oplátku zarputilosti Trojanovy, kterýž si patrně byl zmanul, rozdíratí břitkou dissonancí lahodu bizarní, démonické a rajske hudy, jež hlavou Jirušovou vířila a smysly jeho opíjela. Jenom přátelské nešetrnosti Trojanově se vyhýbal; nic více. Proto se zavíral v sebe, proto přestával býti k Trojanovi upřímným. Malíř byl by ho popudil k hněvu, svedl k pláči, způsobil by mu zahanbení —. Nač to?

Nechal Trojanu odejít, aniž by se mu byl pochlubil, že navštěvuje ateliery Tulkův a Šimkův. Znal oba umělce dosud povrchně; obzvláště o sochařskou dílnu Šimkovu ani nezavádil. Ale téhož podvečera, kdy zarmoutil ho Trojan zprávou o dočasném propuštění svého modelu, rozběhl se přímo z umělecké výstavy na Malou Stranu do Říční ulice. Naleznuv atelier sochařův ovšem zavřený, vyptal se domácích lidí na pracovní hodiny Šimkovy a překvapil sochaře hned příštího jitra svou návštěvou. A téhož dne vyhledal ma-

líře Tulku na Vinohradech. Po přípravných okolcích vyzvěděl nenápadně od obou, že skutečně Karlu za model přijali. Ba jedenkrát bylo mu práno suchati si nelostně vlasy, seděti na trní a přecházeti po břitvách v předpokoji Šimkova atelieru, právě když krásné tělo Karlino do sádry bylo odléváno, a podruhé užil podobného vyznění v předsíni Tulkově, kdež ho malíř odbyl na prahu zprávou, že právě jest s modelem zaneprázdněn.

Pohříchu bylo zaměstnání Karlina u obou umělců na mále. Šimek přestal na pouhém odlitku, a Tulka spokojil se s rychlou kresbou Evy, již potom kalkou na plátno přenesl, načež po korektuře model propustil. Z přirozeného svého ostychu a z ohledu ke Karle vyznal se doktor Jiruš znenáhla i v opatrné chladnosti, že děvče zná, že má pro ně dokonce nabídky služeb, i zanechal pro ni své pracně a pilně shledané informace v atelierech, kdež se mu nikdy nezdařilo Karlu samu zastati. Jen v zběžném podmalování spatřil ji u Tulky a v bílém chladném odlitku u Šimka. Otázka po adrese modelu pálila ho stále na jazyku; leč nebyl s to, by ji formuloval tak, aby zněla docela nevinně. Až za přehlížení skizz, fotogramů, koberců, reliefů a obrázků po stěnách dílny Tulkovy padla mu do očí Karlina visitka, zastrčená za rámcem zrcadla. „Bytem u paní Žlučkové na Velkopřevorském náměstí v č. 9. na IV. patře.“, bylo pod jménem připsáno tužkou.

V tu chvíli propadla se v mysl Jirušově celá Praha, i zbylo z ní jedině odlehle, tiché, zajímavé

náměstí Velkopřevorské. Po něm šukal stále právníkův duch na přezvédách, k němu upínaly se všechny jeho myšlenky, jeho zdi byly kulisami jeviště, na němž odehrávaly se romantické smyslenky Jirušovy. A k Velkopřevorskému náměstí mimoděk tíhly nohy právníkovy, kdykoli z domu vyšel; zdržoval se ostražitostí a přece přistihl se den co den na Kampě neb v Lázeňské ulici, ba jedenkrát šustl se plaše po náměstí s tlukoucím srdcem a dunící hlavou.

Po druhé dověklo ho na Velkopřevorské náměstí rozčilení po jedné z těch příšerných nocí, jež polo probděl v zápase s divými a luznými sny, preludy i meditacemi. Proběhnuv náměstím a ztrativ se za nárožím, studoval pronikavým pohledem okna ve čtvrtém patře domu č. 9. Leskla se v ranním slunci; za skly bělaly a zelenaly se spuštěné i povytažené záclony. Jedna z nich vzléla pojednou docela do výše, okno se rychle rozevřelo a v jeho obrubě objevila se pěkná hlava mladistvé, kvetoucí ženštiny. Karla! Jiruš ztrnul jako elektrickou ranou a bez dechu zíral na ni jako na hvězdu dávno ztracenou, dávno toužebně kýženou. Za chvilí podobalo se mu, že dívka hledí naň též; a současně znamenal, jak zevlující mlynářští chasníci a opodál mlékařka, jinde zase poklízející služka z okna si ho všímají.

Vzdálil se těžkýmá nohama a zachvívaje se. Procitnuv ze svého zmámení, poznal, že došel bezděky do Říční ulice. Zaklepal na zdař bůh na dvěře atelieru Šimkova.

„Aj aj! Toť časný host!“ podivil se sochař, vítaje právníka. A přesunuje břežle na nose,

všiml si s vlídným úžasem tvářnosti hostovy.
„Ale s přepodivným obličejem.“

„Ano. Nespál jsem,“ vysvětloval Jiruš, usedaje zmořen na pohovku. „Jest mi jako po horečce. Dovolte, abych si u vás odpočinul.“

„Pohovte si do libosti a do syta,“ svoloval ochotně umělec; počechráváje si licousy, dodával váhavě: „Jsem sice na odchodu a vrátím se sotva před půl devátou. — Ale co na tom! Nebude-li vám proti mysli čekati na mne dobrou hodinu —“

„Jest mi právě vhod. Děkuji vám ze srdce. Zde v chládku a tichu vystydne mi hlava. Nepotřebuji nic jiného.“

„Živá duše vás nevytrhne. Promiňte již, mám na pilno. — A je-li vám líbo,“ obrátil se sochař ještě ve dveřích, „zavřete si za mnou a spěte. Však vás již zburcuji.“

Doktor Jiruš zůstal na pohovce pod velikým podstropním oknem. Byl sám a sám — s Karlou. Před ním u vedlejší stěny bělal se odlitek, čistý, jako padlý snůh, půvabný a graciosní jak antické torso lepotvárné Venuše Anadyomény. V šikmém postranním osvětlení vystupovala vlnadná modelace plastiky, a podrážděná fantasie právníkova odívala ji teplem i barvou života, přelévala do ní vroucí krev, kteráž mu v žilách bušila a v rozpalené hlavě hučela.

V opojení Jirušovo vnikl za chvíli jakýs vedlejší dojem. Obrátiv se maní a pozvednuv oči, zíral tváří v tvář Karle.

Stála pojednou před ním sličná, svěží, růžová, sálavě životná, aniž by ji byl slyšel neb viděl

vejíti. Hledíc naň pátravě, přisedla bez okolků těsně k němu.

„Co vám chybí, pane doktore?“ ptala se rychle, starostlivě, nečekajíc na pozdrav a nevšímajíc si ničeho kolem sebe, krom Jirušovy přepadlé tváře. „Viděla jsem vás prve s okna, a pojal mne strach. Byl jste tak bledý a smutný — Jste snad nemocen?“

„Jsem a nejsem,“ odpovídal, a zvuk jeho slov, pohled, jímž je provázal, změnily tvářnost Karlinu rázem. Odvrátila své starostlivé zraky od něho a za přeháňky ruměnce sklonila hlavu.

„Proč sem přicházíte?“ tázal se doktor Jiruš, dívaje se upřeně na dívku.

„Bylo mi o vás úzko, pane doktore, a vyběhla jsem z domu, ani nevím, proč. Potom teprv mne napadlo, že jsem dítě. Ale až u Sovových mlýnů a tam jsem si vzpomněla zastaviti se u pana Šimka s připomínkou, že bych časem zase ochotně —“

„Ochotně?!“ Oči právníkovy zalétly v zlostném zásvitu k odlitku jako k vtělené svatokrádeži. Vrátivše se k dívce, setkaly se s jejím zmateným pohledem.

„Zachovala jsem se po vaší radě a použila vašeho doporučení.“

„Ano. Po mé radě,“ svědčil malátně Jiruš a opřev se lokty o kolena, složil čelo do dlaní. „Proč jen jest tak svůdně krásná? Jaké to neštěstí!“

Karla, zaražena povzdechem právníkovým, mlčela.

Doktor Jiruš hleděl pod sebe, viděl útlu, malou, klenutou nožku, vyhlížející jako bezděčná koketa pod řasnatým lemem šatů a zahlédl bílou hebounkou, měkkou ručku, ležící jako něžný květ na koleně dívky. Puzen neodolatelnou mocí, uchopil tuto vábnou, teplou ručku a vztyčiv pracně hlavu, zadíval se na Karlu.

„Jste dobrá duše. Promiňte mi!“ žádal zprahlými rty. „Churavý člověk nemůže za svůj zbrklý jazyk. Ale děkuje vám upřímně za vaše účastenství. Nebylo by vám lhostejno, kdybych byl do opravdy nemocen?“

„Nebudete.“

„Ach, kdož ví?! A kdyby? Co byste učinila?“

„Všecko.“

„Na příklad?“

„Všecinko, co v mé moci jest.“

„Tedy také — —.“ Jiruš spínal pevně Karlinu ruku, vysílající do jeho údů proud rozplamenutího žáru, a ztápěl své horečné zraky v jejích očích. „Hleďte,“ pokračoval jako zpilý, „mně jest, jako byste mne svým políbením dovedla podle své vůle na místě otrávit a vyléčit. Chcete?“

Prudké trhnutí otřáslu Karlou. Okamžik jako-by vrávorala, leč v tom již vyškubla se Jirušovi.

„Od vás jediného jsem se té neskromnosti nenadála,“ vydechla mdlým steskem, odstupující všechna rozzechvěná, zrůzněná. „Poněvadž vás ctím, poněvadž jsem vám vášnivě vděčna za dobrou vůli —“

Dívka zočila Jiruše náhle zsinaleho, jako by blesk před ním byl udeřil. A v témž okamžiku byla u něho, tulíc se k němu.

„Nehoršete se na mne bláhovou!“ prosila odaně, v úzkosti o Jiruše. „Jsem ze vší míry. Zneužívám vaši dobroty, mluvím o vděčnosti, a zapomínám, že nemám k odměně ničeho, leda sama sebe, zase své ubohé nic — Ale co mi po tom! Žádejte a vezměte ode mne za vděk vše. Je- nom neztrestejte mne svým opovržením.“

Karlina slova, tvář, oči chvěly se jediným teskným a pokorným výrazem bezbranné, tklivé odanosti.

„Nel Ne tak!“ vzchopil se zhurta doktor Jiruš. „Přestála jsi zkoušku. Ďábel mne k ní ponoukal. Nepovolej ho znova. — Děkuji vám upřímně, Karlo. Poznal jsem vás na novo krásnou. Ach, jaké to neštěstí!“

Právnick stanul uprostřed ateliéru a chopil se za třetící hlavu. Ucitiv teplo prstíků Karliných ve svých loktech, pustil ruce s tváře.

„Nechte mne!“ odbýval ji příkře. „Chci, abyste stála jak bohyně! Proto nesmíte mi na novo klesnouti a nesmíte dokonce připustiti, abych vás já strhl.“

Při svém návratu zastal sochař oba své hosty v střízlivém věcném hovoru, klidné, od sebe vzdálené. Karla seděla na pohovce, přijímala od přecházejícího a předsedajícího Jiruše rady a dávala mu zprávy o svém špatném pořízení všude, kdekoli se žádostí o práci a chleba zaklepala. Činila tak zdržlivě, s mírným úsměvem resignace; neočekávala nic a proto nebyla ničím zklamána. Šetřila v odpovědích nedůtklivosti právníkovy, jenž byl vším tím nezdarem mnohem bolestněji dojat a na lidi popuzen nežli Karla sama.

Rozešli se na krátko; neboť Jiruš přišel pozdě večer domů, nalezl na svém stole lístek Trojanův.

„Nevěrný příteli!“ psal malíř. „Hledám tě jako vodu v řešetě. Doma se nezdržíš a v kanceláři se nechci ukázat, aby mne Dr. Řípek zase kysele nepřivítal, jako onehdy, když jsem tě sháněl. (Rozlíli jste si spolu nějak ocet?) A kde jinde brousíš, vědí boží či snad...“

Na tomto místě bylo nějaké slovo tak tučně a důkladně přeškrtnuto, že právník marně se námáhal vypátrati, stálo-li tam: Karla.

„... Evgenie?“ četl Jiruš dále. „Zítra dám se znova do své Magdaleny. Pro model mám již vzkázáno. Chybíš mi jen ty do úplnosti celého aparátu. A poněvadž se bez tvého vlivu na model nepochybně neobejdu, spoléhám na tvé slovo. Dostavíš se k seanci bezpečně. O tom jest pevně přesvědčen

Tvůj starý Trojan.“

31. května 1887.

Dlouho do pozdní noci hleděl doktor Jiruš slepě do tmy a na hvězdnatou oblohu, dávaje si rozpálené čelo ovívatí chladným nočním vánkem. Avšak co na tom! Bylo nutno bojovati, vydržeti, trpěti.

Umělcovo dílo dařilo se utěšeně. Jirušovo rozladění, jeho tajené napětí, paradoxa i smutné a jízlivé poznámky, jimiž si ulevoval, a zase záblesky jeho dojemné péče o budoucnost Karlinu udržovaly dívku v trapném vzrušení, v tužbách i zarmoucení, a upomínka na scénu v ateliéru Šimkově vrhala na její tvář stín rozpaků, studu a pokoření.

Než uplynulo čtrnáct dní, bylo přemalování na čisto hotovo, a Magdalena skvěla se v zářné pestrotě harmonického koloritu jako dojemný a čarovně krásný obraz světice, snesené s výšin nadpozemských a vkouzlené tvůrčí mocí nadšeného umělce v reálný, vítěznou opravdovostí výrazu úchvatný zjev kající trpitelky, stvořený, aby snášel se nad věřícími jak ohnivý sloup výstrahy a jasná zoře naděje a spásy. Týmž postupem, kterýmž vylupoval se spanilý obraz z počátečných mlžin, roznécovao se jásavým svitem luzných barev a nabýval pružné jadrnosti tvarů, vzrůstal interest modelu na umělcově díle. Lichotilo Karle, naplňovalo ji hrdostí a okřídlovalo vzlet jejích myšlenek, jichž jasnější odlesk malíře po úplném propracování tvářnosti již nerušil. Doktora Jirůse naplňovala pak upřímná radost Karlina potěchou a důvěrou v její povznesení, k němuž přispíval, seč ve své duševní trýzni byl.

Trojan respektoval zatím nesdíllost přítelovu. A zabrán v sobecké, bezohledné ctižádosti a v umělecké do svého díla, neptal se po ničem, co se ho přímo netýkalo. Ve chvílích odpočinku a krátkých rozprav s Jirušem bral přítelovo zhatěné počínání na lehkou váhu jako záchvat chvílkového podivínství, utvrzuje se ve svém rozumu ve víře, že právník trpí dočasně rozmary a vrtochy, s nimiž se někdy mysl každého člověka octne na obrtlíku.

„Oběsit se dám, milý brachu, pakli nepoznáš za chvíli, že by ses fíků na trní nedohledal,“ těšil se Trojan, sleduje s úsměvem v očích přítele, jenž po jedné z posledních seancí vyprovázel mo-

del z Houžvičkova domu. „Ale všechna pošetilost slouží k zábavě i poučení. Přeju ti od srdce zkušeností na zmoudřenou. Zítra pojedíš do Hradiště, a tam ti Evgenie ve spolku s tvým skrupulosním svědomím hlavu napraví. Založím se o svou Magdalenu, že teď teprve tvá nevěsta tě ocení. Dokud je člověk zavřen v kleci své věrnosti, neumí si ho žena vážit! Teprve když začne koketovat s nevěrou, nastane shon, lichocení, vábení, péče, strach o ztrátu, a pojednou je čtveřák klenotem žárlivě střeženým, kýženým a laskavým.“

Doktor Jiruš chystal se skutečně na rozhodnou cestu do Hradiště. Z poctivé schválnosti, ze vzdorovitého umínění státi v slově a vyprostiti sebe i Evgenii z vosího hnízda. Larmoyantní dopisy Evgeniiny byly sice též plny skrytých, jemných žihadel, avšak Jiruš pokládal je za ostny z mučednické koruny své nevěsty.

Zítra chtěl vzít její kříž na sebe a státi se za ni mučedníkem. Ne, nikoli, — řádným šťastným, manželem.

Proto vyprovázel Karlu. Aby se s ní rozloučil; aby ji propustil ze svého dozoru a ostavil sobě; aby ji utvrdil skalopevně v dobrých úmyslech a vyzbrojil naučením, výstrahami a nezvratnými zásadami. Na tříhodinný výklad měl slov na jazyku i tužeb na srdci a obával se, že ještě všecky nevymluví. A kráčel vedle dívky zamlklý, se staženým hrdlem a kdykoli otevřel ústa, podobalo se mu, že pronáší banálnost. V Kanovnické ulici nemohl se zdržeti, aby nepochválil den, na radnických schodech pokládal za nejdůležitější sta-

rost o nožky Karlíny a obdivoval se její lehýnké tančivé chůzi, v níž překlouzla schody jako švižný pták. Ještě přes Janský vršek a na konec Vlašské ulice byl ovládán elektrisujícím dojmem graciosního, kočičího seběhnutí Karly se schodů a teprve na Maltezkém náměstí byl s to, aby si formuloval v duchu rozptýlené počátky své řeči, jejíž koncept po znamenité přípravě bídne se mu rozutíkal.

A trudno bylo mu zaplašiti vážnou domluvou z očí a rtů dívky radostný úsměv, jímž svému průvodci za neočekávanou dvornost děkovala. Bylo patrné, že Karla nedovede si vyložití galantní ochotu Jirušovu jinak, než ve svůj prospěch jako příznivý obrat v jeho počínání.

Kráčeli již stromořadím po Velkopřevorském náměstí, a řeč pořáde ještě vázla právníkovi v hrdle.

Bylo k jedné hodině, v tu chvíli, kdy den co den nastává na několik okamžiků nápadný odliv čilého proudění po ulicích, kdy lidé k obědu zasedají, jiní jedí a jiní zase po obědě si hoví, nebo teprve na vycházku se strojí. Tiché jindy náměstí bylo pusté jako po půl noci.

Došli až ke vratům č. 9. Karla zadržela krok, vyčkávajíc pozorně pokyn Jirušův, jemuž vyhověti si přála.

„Jsem špatný řečník,“ promluvil doktor Jiruš pojednou nevrle. „Musím vám psát. Nevím si jiné rady. List bude objemný jako kniha, leč výmluvnější než můj nepodajný jazyk.“

„Pochybuji. Dlouhé dopisy unaví a nenahradí nikdy živé slovo, doplněné přízvukem a vyložené

pohledem, úsměvem nebo škareděním. Ale na tom nesejde. Co byste mi psal? Proč mi chcete psát, když můžete promluvit? Budu vás poslouchat ráda, celý den, a zítra zas.“

„Nemohu. Kdybyste byla méně hezká, méně půvabná, méně ubohá, odvážil bych se nepochybně s nožikem vivisektora směle na vás. Ale vy mne odzbrojujete. Hanbím se za to. Promiňte.“

„Vy mi chcete ublížiti, pane doktore!? Ale toť bude příjemné. Prosím, neotálejte! Jak se těším!“ A čiperněji a sladčeji než hlas hrdličky rozlehl se smích Karlin po náměstí.

Doktor Jirůš ohlédl se. Ač nebylo viděti živé duše, uchýlil se bezděky do průjezdu.

„Zde jest průvan a nedostatek volnosti slova. Jsem poslušně zvědava. Prosím —!“ Karla vstoupila na první stupeň schodů zvouc právníka, aby šel nahoru.

„Zachovejte se,“ odporoval mladý muž, nutě se do přísného tónu. „Rozloučím se s vámi písemně.“

„Vy — odcházíte z Prahy?“ ztrnula dívka, na jejímž líci rázem pohasl úsměv a v oku čtverácký svít.

„Tak jest. Rozejdeme se. A kdybychom se opět setkali, budeme od sebe vzdáleni sto a tisíc mil.“

„Tedy přece pravda!“ zasteskla si hoře dívka svéšíc hlavu. „A já nevěřila; byla bych uvěřila jen vám. Ale vy jste mlčel a moje bláhovost — — Ach, kdy přestanu býti třetřidlem!“

„Podřekl se snad Trojan?“

„Pan Trojan nepoctil mne nikdy svou důvěrou. Prohodil sem tam cosi neurčitěho, mimochodem. Domnívala jsem se, že mne po svém zvyku s patra škádlí. A pak považovala jsem za pouhé strašáky a jízlivé smyšlenky zlé osoby dopis paní Ticháčkové —“

„Jakžel? Ticháčková —?“

„Vyzvěděla mou novou adresu od posluhy, který mne stěhoval.“

„Kde máte její psaní?“

„Nahoře. Nechtějte je viděti. Ne, nedovolím, abyste —“ zbraňovala dívka.

„Musím. Tomuto štvání a týrání učiním rázem a důkladně přítrž. Pro pomocné důkazy vylezu za vámi na babylonskou věž.“

A skutečně běžel skočmo s Karlou o závod do čtvrtého patra, kdež oba určení před malými dveřmi na konci polotmavé, zastrčené chodby stanuli.

Dívka otevřela ruče a vkročila v patách za Jirušem do svého skromného, čistého pokojíka.

„Zde jsem,“ pravil Jirůš zastaviv se uprostřed jizby. „A nehně se, pokud —“

„Pokud vás neuprosím,“ vpadla Karla svému podrážděnému hosti do řeči.

Právník stíhal lačným zrakem každý pohyb dívky; znamenal, že se k svému stolku točí. A pohledem rychlejším než byly ruce Karliny hledal i nalezl na stolku dívky žádoucí kořist.

„Tu jej mám,“ zvolal vítězně, skočiv a uchopiv list ležící svrchu na nástolku. „Znám ty jedovaté hroty ježatého švabachu. Ano, Cecilie

Ticháčková. — „Dasova kmotra!“ rozlítel se. „Kterak vás křtí!!! Bídnic —“

Ale nepřčetl více než podpis na konci a první slovo na počátku, Karla mu nadeběhla, vyrvala dopis obratným rozmachem a šklubnutím, a než se nadál, chumelila se z okna prška drobounkých cářů roztrhaného papíru. Slabý severní větřík pohrával jimi, houpal je a honil semo tamo, roznášeje papírky daleko a široko jako vločky sněhové; zapadaly jednotlivě do stromoví, houštin a vysoké trávy pusté zahrady paláce Bouquoy-ského, zalétaly na střechy, a snášely se kolébavě na černavou, třpytivou hladinu vody, oblévající tichým, polokrytým tokem Kampu jako tajemný a tajemství pohřbívající benátský canale.

Dívka se odvrátila od okna a hleděla spokojeně na hosta.

„Hněvám se na vás doopravdy,“ ujišťoval Jiruš.

„Uspořila jsem vám horší hněvy. Některé — neopatrné — fráze paní Ticháčkové byly by se vás krutě dotkly.“

„A vás?“

„Ach, což na mně záležel?“ vyhrnula Karla rty a pokrčila povrzlivě rameny. „Mne žádné zrcadlo nezohyzdí. Vždyť jsem pleva. Lehčí a marnější než tam ten poslední papírek, který právě zapadá do smetí v rigolu podle cesty.“

„Hříšné vrtochyl!“ káral host. Řezala jej do duše mrazivá ošklivost, jakou dívka do své žaloby vkládala. „Dobré srdce zůstane i v chybách a nehodách zlatem, které po zkouškách v očistě na novo —“

„A proč je zavrhuje?“ propukla dívka, jejíž oči vzplanuly vášnivým žárem.

„Ne tak, moje drahá. Nezavrhují, naopak podávám vám ruku přátelsky na rozloučenou, abychom mohli jít pokojně a určitě za svou lidskou povinností.“

„Povinnost! Povinnost!“ posmívala se dívka přistupujíc blíž a blíž k hosti. „Z polovice okázala maska pokryteckých konvencí, které jsou pláštíkem a hnízdem lži, polovičatosti, bídy, hynutí ve skřípci formalismu. Vaše obojetná povinnost dopouští, abyste se na oko se mnou mazlil jako s chorým děckem, abyste vracel mé oloupené, pochybující duši víru a naději a naplňoval mne smělymi myšlenkami, a zatím do opravdy abyste se mne štítíl a srážel mne svou nechutí hloub, než mne svou účastí povyšujete. Čím jsou mi vaše slova bez důkazů, čím vaše dobrota bez lásky? Neupřímnou hrou, která mne hrozně tresce, která mi vrací práva, svobody a povinnosti a nechává mne na pranyři. Lepší opravdový hřích a nelitostná, zasloužená pokuta zaň, než takové marné, beznadějné hynutí mezi nebem a peklem. Vaše povinnosti volají mne hrozebně a něžně: ‚Vrať se mezi nás, buď hodnou ženou a větší radost budeme mít z tebe polepšené než z devadesáti devíti spravedlivých.‘ Ale bojím se, že volá mne farizejská ctnost, aby mne pokořenou mohla s potupou odkopnouti. Žízním po důkazu, že nelžete, že smím věřit a doufat, že po svém pokání nebudu na novo zavržena. Vaše srdce náleží mně, nezapírejte! Ale vy je uškrtíte, vydáte mne v šanc nejistotě, vrtohlavosti a — a

bůh ví čemu, a budete lháti věrnost jiné a té vraždě a té lži budete pyšně přezdívat povinnost. Nenávidím vaší nevěsty, poněvadž vím, že vás upoutá všední povinností a nikoli láskou. Kdybych já vás směla milovat! Krčila bych se k vám jako nejoddanější pes a držela bych vás jako tygřice, chovala bych vás jako svou modlu, jako zázračný obraz. Z duše jste mi mluvil, když vám uklouzlo přiznání, že byste v mém objetí mohl nalézt smrt i ráj. Ano, tak bych tě milovala! Dovol, Ladislave, abych byla tvá, jak chceš, kde chceš! Poruč, abych se plížila za tebou jako tvůj věrný stín, zapírej mne, zavři a ukovej mne jak otrokyni, ale dej se líbat, dej se milovat —“

Doktor Jiruš vyvinul se zoufale z horoucího náručí rozvášněné dívky a unikl jejím polibkům, jež na tvářích mu hořely.

Karliny ruce sklesly. Vytřeštila na hosta oči a zakrývajíc je, klesla na pohovku. Třásla se všechna hněvem, studem, bolestí.

„Teď znám teprv svoji nicotu!“ vydychla šepavým, zprahlým hlasem, spustivši ruce s tváře.

Právník přiblížil se v namáhání vypravití ze sebe souvislou větu.

„Mlčte, pane doktore! Vy jste směšný!“ okřikla ho. „Vy nejste žádný muž.“

„Litoval bych,“ pronesl Jiruš, bodnutý hanou dívky jak ostruhou, „kdybyste před časem vzdávala se naděje a z netrpělivosti zapomněla mé prosby: Neklesejte!“

„Povznete mne tedy! Odevzdávám se vám celá, duší a tělem do vašich rukou. E — vy nechcete, neumíte. Jsem Magdalenou, vám k vůli

leč ze své pýchy a nejraději u vašich nohou, vy, slabý, nesmělý vítězi.“

„Věřím, rozumím také proč. Vaše srdce touží po lásce. A přeji si z té duše, abyste ji našla a v ní své spasení. Ale vyčkejte, až pravý, vám souzený muž padne vám do náručí. Ale nevrhejte se mu na prsa sama.“

Karliny zraky utkvěly pevně, pozorně na Jirušovi.

„Vyčkám tedy,“ slíbovala za chvíli v divinační jistotě své náruživé vůle.

Právník odcházel nepřemožen, avšak zkormoucen jako poražený. A divil se, kterak odolal, kterak byl s to, aby se odtrhl od Karly. A nepociťoval radosti ze svého triumfu. Ba chvílemi zavířila mu hlava zběsilou tužbou vrátiti se a utonouti v náručí Karlině, byť jej proto na místě zem pohltila. Ale rozpomněl se včas, že strhl by v záhubu i Karlu, ne Karlu — Evgenii; a viděl a slyšel v duchu nad sebou škodolibý úšklebek a skřehot jedibab ženského i mužského rodu s paní Ticháčkovou v čele, jež z jeho pádu se těšily.

Přemohl se se zoufalým namáháním a šel za svou povinností.

Doma usedl a psal do tmy, do noci, do rána, psal na patnácti arších Karle dopis, v němž složil svou konfesi, všechnu moudrost, varování a zaklínání, vše, co dívka pověděti si umínil a neuměl. Vstav od stolu, odejel do Hradiště na slavnost svého zasnoubení s Evgenií.

Trojan čekal přítele do tří dnů zpět. Minuly však čtyři, pět dní, prošel týden, a nad Jirušem

jako by se byla země slehla. Déle neměl malíř pokdy. Musil za neodkladným řízením na venek. Před odjezdem zaklepal na dvěře bytu Jirušova i zvěděl, že pan doktor zase — jak obyčejně — není doma, dále že prvního se bude stěhovati; malíř zastavil se u doktora Řípka i byl velice překvapen sdělením, že advokátův koncipient nepravdělně do kanceláře dochází a posledním červnem vůbec docházeti přestane.

Umělcovo zaneprázdnění na venkově daleko protáhlo se do třetiny července. Psal z venku dvakráte Jirušovi žertovně, důtklivě a peprně, aniž by však byl obdržel odpovědi. Odyv si konečně své řízení na venkově, odejel do Prahy a uhřáv se cestou i několikerým rozzlobením na nedbalého přítele, vystoupil za parného letního podvečera očazený a uprášený z drožky před oknem mistra Houžvičky.

Uvítán od starého krejčího radostně delší řečí, plnou důvěrností a lichocením.

„Pan profesor, — é, vlastně pan doktor Jiruš — v mých letech si jazyk těžko chybám odvyká —“ oznamoval mimo jiné, vykládaje bez oddechu všechny noviny, jimiž se umělci zavděčiti snažil, „ano, pan doktor přeptává se již po kolik dní po vás.“

„Viděl bych ho sám již také rád.“

„I nevím, jak se vašnosti bude líbit. Nevím! Ale to mne snad jen tak moje krejčovské oči šálí.“

„Čím pak?“

„Že pan doktor nějak — nu, co bych lhal — tak nějak najednou sešel. Hm — tuzel! Vypadá jako po turecké vojně.“

„Je-li možná! Ale snad se mýlíte, že vás škádlí úslušná krejčovská fantasie?“

„Inu povídám, jen, co mi rozum dá. Nic jiného. Neračte se pohoršiti. Ale tolik mohu odpřisáhnouti — a v tom se neklamu — že se pan doktor vodívá s tou dámou, co jste ráčil malovati. Jsou jako dvě holubinky, ovšem trochu opelichané.“

„Běžte! Nohy na ramena, a zadržte mi drožkářel!“ velel Trojan. „Snad se teprve obrací a ještě neujel. Ať počká okamžik. Pojedu ihned k — Ne! Zůstaňte tu. Nemohu. Vždyť nevím, kam se ten ztřeštěnec odstěhoval.“

„Však o minutu nebude zle. Pan doktor Jiruš vyskytne se tu, než se nadějeme. Říkal dnes ráno, že se večer zase podívá, zdali nejste doma. Má s visitou u vašnosti už nějak na pilno.“

Domácí pán předvídal správně. Než si malíř protřel oči, oplákl obličej, shodil uprášený kabát a vyprázdnil lačně talíře a sklenice na rychlo sehnané, dostavil se doktor Jiruš.

Umělec pozdravil ho s němým úžasem. Houžvičku nešálily krejčovské oči. Právnický změnil se skutečně velmi. Podal Trojanovi mlčky ruku a pohledl naň plaše, s mrzoutským ostychem.

„Za tři nebo čtyři neděle zpustl jsi znamenitě, milý brachu,“ prohodil Trojan, odkládaje ubrousek. Mluvil bez výčitky, zdržuje ze šetrnosti a z opatrné zvědavosti svůj kvapný jazyk. „Tak tě v Hradišti rozcuchali?“

„V Hradišti? Bezmála již ani nevzpomínám, že jsem tam byl.“ Host usedl podle pokynu malířova na pohovku.

„Co praviš? A proč jsi mi neodepsal?“

„Nechtělo se mi. A nezbývalo mi nějak času.“

„Ani chvilky, ajajaj! Cos tropil? U doktora Řípka již nejsi. Jakou robotou se moříš a o všechen čas okrádáš?“

„Hm, žádnou.“

„Tys bez zaměstnání?“

„Ano a ne. Tru bídu. Také zaměstnání. A potýkám se s věřiteli. Klopotná práce! Přicházím, abych tě poprosil o pomoc. Čekám na tebe již jako na boží smilování.“

„Nejprve mne vyveď z Jiříkova vidění. Jsem dosti zkušený, ale stav, ve kterém jsi mne opustil, nedovedu srovnati se situací, v jaké tě nalézám. V polovici června odjížděl jsi ke své nevěště. Jak se dovídám, s výpovědí od doktora Řípka, zadlužen bez místa. A tak jsi se odvážil na cestu k zasnoubení?“

„Ano. Co počít? Nejsem již dávno svůj. A všechno mne štválo.“

„Kdy bude svatba?“

„Snad brzy.“

„Zatím budete žíti z peněz Evgenie?“

„Evgenie? Ne. Tu si nevezmu.“

„Co žel?“ spráskl Trojan ruce. „Po tolika letech, slibech, přísahách —?“

„Ano, po tolika letech, slibech, přísahách. A podivno, přepodivno: Mne ten rozchod nikterak nebolí. Až se proto na sebe hněvám. Myslíval jsem si, kdyby mne snad nešťastná nějaká náhoda s Evgenií rozvedla, že bych zbouřil svět, zapálil nebe a zoufalstvím ducha vypustil. A zatím jest mi, jako bych byl docela prostě z nějakého dlou-

hého sna procítl. Nic jinak. Sen byl polo vlídný, polo trapný, a příliš rozvleklý. Jiných dojmů nemohu se v sobě dopídit. Toť strašně hanebné! Co říkáš? A pomysli si, ani se zhruba neodsuzuji, leda když si mocí všecinko, veškeré naše bývalé blaho, celý svět našich slastných nadějí a tužeb, všechny bouřky a svátky našich svatosvatých slibů připomenu. A pak teprv podle pravidel řádnosti pronáším nad sebou soud, který mým srdcem nehnel! Ale to jen někdy. Zprvu pocítoval jsem únavu a přece zase — co platno zapírat — volnost jako po nemoci. Nutil jsem se do zoufalého zármutku, až se mi rozbřesklo, že vlastně prázdné ztráty nepocítuji. A teď již jedva vzpomenu. Hradiště a celý obraz mé bývalé lásky mizí z mého obzoru jako prchavá fata morgana. Podivno, přepodivno!“

„Pročpak? Opaku bych se také podivil. Sen tvé mladické lásky byl dávno již vyrudlý a zpuchřelý obraz, osvěžovaný jen tvou houževnatostí a tvou utkvělou domněnkou o jeho věkověčné platnosti. Jak pravíš, pouhá fata morgana, přízrak, který tě mámil a rozhled i cestu životem ti zahrazoval. Pokud jsi jej zuby nehty držel, strměl před tebou jako vznešená svátost; jakmile jsi jej pustil, rozpadl se v nic. Všecko, jak jsem předvídal. Došlo prostě na mou řeč. Ale zvědav jsem, jak se to sběhlo!“

„Nutně, zbytečně, hloupě. Jak chceš. Tvoje bystrá prohlédavost poví ti více, než já.“

„Oho, oho! Čarovat neumím a tak bych si mohl zkonstruovati průběh docela nepravdivý, pro tebe snad i málo lichotný —“

„Nesejde mi na tom,“ vyhýbal se Jiruš. „Nač ohřívát nemilé upomínky. Stydím se za to, že můj román skončil tak bídně, tak všedně, tak nevýslovně nechutně.“

„Uspokojivý konec před oltářem mohl být počátkem ještě ošklivějšího románu. Co tě tedy hněte? Snad že sis nevpálil kuli do hlavy?“

„E! Ta myšlenka mi ani nepřipadla! To jindy, když o nic neběželo, krájel jsem se pořáde pro svou nevěstu.“

„A ona také, nepomýšlí na obtěžkání tvého svědomí bláhovým nějakým činem?“

„Doufám. A přeju si tak vroucně.“

„Šlaka vroucně!“ usmál se Trojan. „Egoisticky, nic jinak. Chceš mít s té strany svatý pokoj. Ale bojíš se přec, nejsi prost všech pochybností. Máš zlé svědomí,“ pokračoval malíř, zkoušeje otevřít si ostnem bodavé výčitky nesdílhné vnitro přítelovo. „Muž bývá v milostných katastrofách obvyčejně ženou přelstěn. Bývá sveden k nerozváznosti a v tom uklouzne mu obratně žena, aby mohla naříkat jako mučnice a ukazovati na vinníka, byť sama všeho byla původem. Ale v likvidaci tvého milostného příběhu bylo as na tvém vroubku více, mnohem více.“

„Čeho?!“

„A na vrch jsi v mužské své nejapnosti bezpečně Evgenii urážel,“ nepřestával malíř doktora Jiruše nemilosrdně dráždit.

„Jak že? Urážel?“ rozlítl se host, vyskočiv s pohovky. „Co klábosíš? Já byl na smrt uražen! Na nože mne tam brali. A vzpomínám-li, ještě dnes bych se stropu chytil.“

„Vidím to. Tančíš mi tady jak zběsilý, ač se toliko po tvém přání domýšlím způsobu, jakým jsi se zbavil nepohodlné nevěsty.“

„Kdo by tě neznal, mohl by souditi, že přizvukuješ babizně Ticháčkové. A kdybych tě nepotřeboval, utekl bych před tvým břitkým jazykem —“

„Načež bych se rozběhl za tebou, abys mne udobřil za nesnesitelnou paralelu s paní Ticháčkovou. Ostatně, vzpomínám si, kterak tě pardonovala! Toť šlechetné. A slíbila držeti jazyk za zuby —“

„Ano! Ale když bylo dračí semeno naseto, když celý dům Vackův byl zahalen a nasycen mlhou klevetnických tušen, zdání a poznámek.“

„Kterážto mlha pronikala všemi skulinami z domu tvé nevěsty a naplnila městečko mráčky, za jakými se smečka klepen obojího pohlaví nejraději honí. Právě takový lehký dým jest v jejich mistrných rukou nejvděčnějším hnětivem. Z toho dají se vylupovati dobrodružní, nevidaní, ohromní bubáci. Braňmé se potom, když takové pitvory na člověka jsou vycvičeny a puštěny.“

„Pustili je na mne!“ stěžoval si Jiruš rozeleně. „Jedva vystrčil hlavu z vozu, pozdravuje mne starý známý, listonoš hradišský —“

„Týž, co tě nejprve povýšil na doktora?“

„Ano, týž chlap s takovou in pertinentní uctívostí, že bych mu byl v tu chvíli za uši vykrákal. Sehne se k pytlí, špetne praktikantovi a již se ohlíží zase holobradý jinošík po mně jako po nějakém exotickém zvířeti, které se po nedovolené toulce zkroušeně vrací do své klece. A ne-

dosti na tom. Hradištské slečinky nemohly se mne také dočkat. Byl jich plný peron —“

„Ješitný člověče!“ přerušil malíř Jiruše. „Já nepřipisoval si nikdy zásluhu o výpravu koketních a zvědavých děvčat k uvítání vlaků, jak na mnoha místech v království Českém obvyklo bývá. Trvám, že si za pěkné pohody chodívají slečinky v Hradišti častěji na stanici pro noviny, pro zajímavé příchozí a pro obdiv a zlomyslné poznámky cestujících ve vlaku.“

„Možná. Ano, pravda. Leč tenkrát byl jich na stanici neobyčejně velký roj a ve všech koutech plno šuškáni, smíchu a velkých očí. A to vše svědčilo mně! Docela zřejmě mé osobě. Rozstoupily se přede mnou a děkovaly za můj pozdrav, některá chladně, jiná uštěpačně, jiná zase pohrdlivě a všechny jako by mi strouhaly mrkvičku.“

„Halucinace, příteli!“ namítal Trojan, vrtě hlavou. „Vžil jsi se do strachu před malichernými pomluvami a úšklebky. A tvůj strach měl bohužel velké oči. Kdybys byl vesele a pyšně vkročil do Hradiště, nebyla by tě živá duše potutelným úsměvem uvítala.“

„Rozmrzen pospíchal jsem k domu Vackových; sousedy a sousedky v oknech a před krámy ignoroval jsem i s jejich ničemnou, podezřívou zvědavostí —“

„A potvrdil tak sám zřetelně všechny povídačky o tvé zradě na Evgenii.“

„Pan Vacek,“ pokračoval zamračený doktor Jiruš, nedbaje poznámek přítelových, „pozdravil mne jako ztraceného syna. Jeho pokořující

laskavost nepřispěla ovšem k mému rozveselení. Ptám se po Evgenii. Jindy letěla mi moje nevěsta první vstříc a vedla si mne radostně do parádního pokoje. Tentokráte očekávala mne ve svatyni domu bledá, nějak uplakaná. Dříve setkávali jsme se vzájemně v upřímném políbení a přitulení; najednou dala se Evgenie pasivně obejmouti. Ztrnul jsem jejím políbením. Tak studené, suché, formální bylo, až mráz mne obešel. Tento mrazivý pocit mne již neopustil. A později poznal jsem, že vlastně již tímto políbením jsme se na dobro rozešli. Otřáslou mnou jako náhlý odraz dvou pólů, jindy sympatických. Vše, co následovalo, byly pouhé trapné výklady, omluvy a potvrzení neshod —“

„Z tvé strany totiž. Tys jel do Hradiště popuzen, s rozhodnou dispozicí k roztržce —“

„Naopak, Trojane! Přisahám ti, že vstoupil jsem před svou nevěstu s pevným úmyslem, vzít si ji po svatě povinnosti řádně a poctivě za ženu.“

„Nu a proč jsi tak neučinil? Vždyť Evgenie — svou hlavou se založím a kdyby tě byla stokrát ledově jako sama smrt políbila — Evgenie stála o tebe zajisté nyní usilovněji než kdykoli dříve.“

„Ano, stála, ač jsem jí jakožto ženich přestal býti roven. Ze všeho jejího počínání vyznívalo ujištění plné oddanosti, avšak resignované, zkalené tichou, nevyslovenou žalobou, že si takových konců své trpělivé lásky nezasloužila. A tento vlídný despekt urážel mne smrtelně právě ve sdružení s nervosním spěchem k oltáři. Bez jasné, určité příčiny, bez vyslovené obžaloby byl jsem

traktován jako zpronevěřilý zhýralec, jako nebezpečný Don Juan!“

„Pochlebováno ti tedy. A tys nezhrdl, šťastný člověče, tys nevstoupil na vnucovaný piedestal slavného vítěze nad ženskými srdci? Ale, ale, prohloupeno! Kdybys byl nechal, ano utvrdil Hradištské ve víře, že můžeš se honositi triumfy své lásky jako kotilonovými řády, kdybys byl hravě a vzletně přeskočil nalíčenou překážku, vytrhl Evgenii mužnou rozhodností z vrtochů a rozpálil její vystydlá ústa horoucím líbáním, byli by všichni obrátili a tys mohl slaviti skvělé a čestné zasnoubení. A celé Hradiště i s tvou nevěstou bylo by posléze na tebe hrdo. Světáci bývají pomlouváni, leč i obdivováni, a psaná i nepsaná historie lidská, všechny zkušenosti minulé i budoucí vypravují o štěstí dvorných záletníků. A tomu nezabrání žádná konvence, žádné převychované zásady, které nic nezmohou proti přirozené nutnosti. Touto nutností jest nakloněna žena vždy odvážnějšímu. Muž, který chce být milován, může býti divoch, dobrodruh, mělká hlava, hříšník, to vše milující žena promine. Ale nesmí býti báťa, ani podoby andělské nebo ducha dokonalého. Toho žena nesnese. Proto se vyklubou ze žen mužů hodných a měkkých z pravidla Xantipy, které pokutují muže za nedostatek té mužnosti, jakou ženský instikt bezohledně a přese všechnu úctu ducha k duchu žádá. Týž instikt pudí ženy i nejmravnější a nejlépe vychované, aby závodily o dvorného a v lásce šťastného, tedy osvědčeně mužného člověka ať koketerií, ať skutečnou přízní, ať promíjením. Tomu, kdo

mnoho miloval, bývá mnoho odpuštěno, tak učí již bible a praxe života každý den. Ale tys povrhl touto ctí, nad míru lacino získanou —“

„Ano, já nestrpěl, aby mi byla udílena milost za hříchy, jakých jsem se nedopustil!“ rozkřikl se doktor Jirů. „Já ubohý, skromný a bojácný človíček, který v chudém svém životě neužil stý díl rozkoši a milostných pletek, co kdokoli jiný, co kterýkoli švarný, od děvčat hýčkaný větroploch, co každý vážený občan nebo ušňupaný mravokárce, já, který zůstával své snoubence úzkostlivě věren až do směšných subtilností, já měl býti pokutován za jediné milostné dobrodružství, jemuž jsem se vyhnul! Kdybych si je byl aspoň dopřál! Pak mohl jsem se uhoditi v prsa, udobřiti rychle Evgenii a všecka ta bouřka byla by ve finale nejkrásnější shody vyzněla.“

„Bezpečně! Potvrzuješ sám moje mínění. Ale tys propadl kletbě polovičatosti. Nebyls jadrným ani v křehkosti ani v sebevědomí. Nechybil jsi a přece jsi soužil sebe a jiné pomluvami, exponoval se, styděl a vymlouval se. Qui s'exuse s'accuse, vůči šeredné, neupřímné, podezíravé povaze lidské. Tys měl buď prostě, avšak s imponujícím, zdrcujícím důrazem popřít a nedopustiti, aby se ti jen mrknutím dále křivdilo. Anebo — a tomu spíše bylo by uvěřeno — tys mohl s patra říci: „Budiž, paní Ticháčková má tedy snad v něčem pravdu. Ale což na tom sejde? Takových poštilostí neuhledí se nikdo, není-liž pravda, pane Vacku? Vzpomeňte si na své mládí a na svou zkušenou, nejen v řemesle, nýbrž i v lásce. A každému se tyto epizody zapomenou a prominou.““

„Začal jsem tak, ovšem nikoli tvým smělym, kaptivujícím způsobem —“

„Nýbrž obšírně, zajímavě a stydlivě. Jako bych tě neznal!“

„Ano, vážně promluvil jsem si s Vackem, hned za půl hodiny po svém příjezdu. Nedovedl jsem déle sedět s Evgenií na trní. Pan Vacek usmál se shovívavě a mávl rukou. Ale tím teprve mne popudil. Slova mi ovšem vážla v hrdle a klopýtal přes jazyk, a pan Vacek kouřil, pohlížel chvílemi úkosem na mne a přisvědčoval mi. A za hodinu, když jsem složil svoji celou zpověď z ničeho, když jsem myslel, že strýc je již udolán mou přesvědčivou výmluvností, bylo mi nade vši pochybnost patrné, že nevěřil!“

„Pochopitelné. Tvé ospravedlnění přiči se všem jeho zkušenostem, snad i všem zprávám bystrokové a neomylné paní Tichákové. Proč jsi výstřední člověk, proč se vymykáš nesrozumitelnou výjimkou ze životních pravidel obyčejných lidí? Hleď, příteli, kdybys se byl se mnou před svým odjezdem do Hradiště jen poradil!“

„Pozdě bych honil! Pokus očistiti se před Evgenií z křivého nařčení prostřednictvím strýčkovým selhal mi nadobro. A já se ocitl zase před umučenou, dojemně laskavou svou nevěstou, která se mne jaksi štitila a přece usilovně toužila, aby tomu všemu svatbou nějak byl konec učiněn. V takové hanebné situaci aby ďábel vydržel. Já nemohl. Bylo nezbytno, ospravedlniti se přímo u mé nevěsty. Ale ona nechtěla o ničem zvěděti, utíkala mi, zakrývala sobě uši a mně ústa. „Nechme toho“, „ušetř mne“, „věřím a od-

pouštím ti všechno“, tak mne odbývala a jiné odpovědi jsem z ní nedostal, leda slzy. Ze šetrnosti k ní opanoval jsem násilím svou zuřivou touhu, roztrhati neviditelná osidla klevet, kterými jsem byl spoután a zostuzen. Ale jen na chvíli. Vzdech Evgenie, nezvyklý její ostych přede mnou, její zamlklost nebo zas nucená hovornost, její tvář, obzvláště mezi lidmi na našich vycházkách, rozčilovaly mne, až jsem se všecek třásl a s prudkostí stále nalehavější své otázky opakoval. „Evgenie, co tě hnětel? Co chceš věděti? Co mi promíjíš? Mluv! Nejsme děti. A dříve než vstoupíme před oltář, musí býti mezi námi jasno!“ zaklínal jsem ji, až mi propukala v křečovitý pláč. A odpoštěla mi zas všecinko a nevěřila ničemu! K takové scéně nahodil se Vacek a vybízel mne, abych nemučil Evgenii, že prý zkusila nezaslouženě až přes míru za moji nezvedenost —“ Jakou nezvedenost? Abych prý se raději styděl — Zač? A odprosil — Proč? Ale odpovědi bylo mi zase pokrčení ramen, to hrozné, nesnesitelné, němé házení do nedozírného, nevyzpytného moře lidské sprostoty, ve kterém mne slepého utápěl!“

„Mohl jsi se tedy čiperně do něho pouhroziti a zas vyplavati. Pak by tě byli rádi vítali, vylovili a byli by s tebou spokojeni. Ale ty's bláhovec! Tomu se nikdy neubráníš, aby všední duše všechnu svou trivialnost do tebe nevkládaly. Ony ani nestrpí, abys vyvracel jejich domněnky.“

„Podobá se. Evgenie zastrašila a umlčela mne svým vzlykotem. Nechal jsem si kuklu odsouzence na hlavě v naději, že svou ženu v manželství o jiném přesvědčím. A jal jsem se jednati

věcně o svatbě. Moje snoubenka, ač zletilá, odkázala mne na Vacka. Tento člověk je trojníkovým chytráctvím maloměstského spekulanta podšitý. Vyložil mi podrobnosti o majetku mé nevěsty a o svém spravování jejího jmění se zjevnou, urážlivou nedůvěrou před nějakým právníckým úskokem z mé strany. Vadil se tak říkaje se mnou, podkládaje mi nekalý úmysl, dopídití se v jeho účtech nesprávností. Dal jsem si vše líbit. Také jeho sdělení, že i na dále zůstane správcem jmění mé ženy. Jest ho více než jsem se domníval, asi čtyři, pět, nebo i šest tisíc — nevím, nevšímám jsem si spletených a zakrývaných účtů Vackových, jenž mi chtěl namluviti, že jmění své poručenky tak zvelebil, ač je mi známo, že toto rozmnožení pochází z neočekávaného výhodného prodeje nějakých pozemků, dříve bezcenných. Strýc Evgeniin podrží tento kapitálek jako půjčku a chce prý z něho vypláceti mé choti pouze úrok. Více nežli čtyři procenta dáti nemůže a ukládá si i tím závazkem povážlivou oběť. Ale rád prý, neboť v jeho rukou budou peníze mé ženy jisty. Nevrlý a netrpělivý schvaloval jsem všecko, trváje na svém, že mi není pranic po cizím majetku, že jsem ani ve snách nepřomyslel nikdy na věno své ženy, o které se ucházím bez ohledu na to, má-li co nebo nemá.“

Trojan usmíval se do vousů.

Rozkvašenému doktoru Jirušovi neušel tento projev dobromyslné ironie. Přervav svůj výklad stanul před umělcem, žádaje ho pronikavým, pevným pohledem o vysvětlení úsměvu.

„Nepochybuji za ment o tvé absolutní povýšenosti nad kramářskou spekulací,“ popíli si malíř uchlácholiti nedůtklivého přítele. „Vzpomněl jsem toliko mimochodem na tvé peněžní nesnáze. A nemohu za to, že tvoje marnotratná velkomyslnost komicky svědčí někomu, kdo sám nedovede se uživit a povrhne příspěvkem ženy k uživení rodiny.“

„Ano, povrhují. Spoléhám jenom na sebe, a v tom spolehnutí cítím svoji sílu i vidím svoji čest. Tvůj přítel báťa, Trojane, bývá slabý a nerozhodný, pokud nenadejde kritická chvíle rozřešení velikého úkolu. Neobávej se mne! Dovedu býti tvrdošíjný a vynalézavý v plnění svých povinností.“

„Ach, ty se neztratil! Vypravuj dále. Jak se zamlouvalo tvé pyšné sebevědomí panu Vackovi?“

„Nevěřil mi. Ano, dal nejspíše na jevo, kterak se s paní Ticháčkovou shodl v nálezu, že jsem Evgenii vlastně již dávno zradil a nyní jen proto znovu o ni se dral, abych následky své zhýralosti, své rozhárané poměry jejími penězi polepšiti a potom ubohou, podvedenou, oloupenou v bídě ostaviti mohl. Proto bylo na rodinné poradě sneseno, za souhlasu prý Evgenie, aby její věno opatrovnickou péčí Vackovou před zmhráním uchráněno bylo.“

„Pěkná diskuse! Patrně jest pan Vacek se sprostotou velmi dobře obeznámen. Tys ovšem nedal si ji imputovati?“

„Ne. Slovo dalo slovo, rozvadili jsme se, a já ve svém rozhorlení uhodil na Evgenii se žádostí, aby se dohodla se mnou sama, přímo, beze všech

odporných prostředníků, poněvadž nijaké ponížující poručnictví nad sebou nestrpím. Evgenie svolila, bohužel však s nářkem, že se beztoho již ničeho dobrého nedočká a že touží již toliko proto po čepci, aby unikla posměchu lidskému! — Tato osudná slova,“ pokračoval doktor Jiruš po krátkém rozhodnutí, „porazila mne jako hromová rána. Moje odpověď byla poté velmi stručná: Žádám ženu a její vřelou, oddanou sympatii, nikoli otravné podezřívání, nikoli peníze, nikoli tuctovou uchazečku o čepce.“

„Všecko splnilo se, jak jsem předvídal,“ prohodil malíř. „Jako děti byli jste si rovni a blízcí. Pak jste si navzájem odrostli. Já, vychladlé, vystřízlivělé, zbyla prostá snažná touha po čepci, a tobě vystydlému, desilusionovanému pouhá vůle dostátí zastaralé povinnosti. A toto snadné objasnění protahovalo se skrze tři, ano bezmála čtyři neděle?“

„Jen tři dny.“

„A potom jsi mne ani nenavštívil, nechal jsi mne odejet, ač ti asi lidé řekli, že se po tobě sháním. Bylo tvé vyhýbání zúmyslné?“

„Bylo. Nutil jsem se do zoufalství. Ovšem bez valného úspěchu, jak již povědomo. A nechtěl jsem slyšeti žádné výtky, žádné rady, žádné útěchy. Obzvláště nic od tebe, právě proto, že došlo na tvá slova.“

„Rozumím. A těší mne, žes neobyčejně rychle, i bez mého přispění se vzpamatoval. Ano, jedva jsi jednu nevěstu ze závazku propustil, vyhlížíš si novou. Kdo je tvá vyvolená?“

Doktor Jiruš neodpověděl hned. Přerušiv své zimničné obchůzky po ateliéru, stanul před oknem a zadíval se zamračeně ven do skvělého letního podvečera, jehož sálavá, tichá i majestátní nádhera byla proň bezcenným, velkolepým, zlatým rámem kol malinkého obrázku nesmírné vlastní jeho bídy.

„Karla,“ pověděl za chvíli úsečně, urputně. Jméno bylo jako vystřeleno, aby porazilo předem všechny námitky.

„Obával jsem se toho,“ přikývl malíř a vzchopiv se hřmotně, uchopil železnými pažemi svého přítele za ramena. Pohlížeje mu pevně do očí pokračoval s důrazem: „Ale teprve dnes. Dříve mi tato šílená myšlenka ani nepřipadla. A tys buď opilý nebo ztřeštěný v samovražděném, dětinském vzdoru. Jinak si tvé bláznovské slovo nedovedu vyložiti a jinak ho necením.“

„Podle libosti, ty advokáte násilnických řádů společenských. Pro tvé upokojení vyznám, že jsem na formální veselku posud vážně nepomyslel. Nemohu. Nemám na ni, a mimo to — bez této ceremonie se také obejdou.“

„Ladislave, tys pominul se rozumem!“ rozhorlil se umělec. „Je možno, aby tě ta ženština opravdově upoutala?“

„Upoutala. Svou vášnivou oddaností, svým vroucím citem, svou silou a upřímností ve všech přednostech i chybách. Karla má srdce a ducha za deset a snad za sto jiných, za všechny ty pokrytecké, hloupé, v základech své duše cynické filfeny s vyšeptalým srdcem a prázdnou hlavou, které nedostatek své vroucnosti, mělkost svých

myšlenek a sprostou touhu mít se dobře v lenosti a fintění, zakrývají tak zvaným způsobným chováním a nahrazují opičím šetřením ošumělých pravidel životních.“

„Tvůj kvapný úsudek o prostředních ženštinách nikterak mne nepřekvapuje. Víím, odkud vítr věje, a doufám, že se obrátí. Ale nevím, kterak jsi nabyl své jistoty o nevšední způsobilosti Karly za — za — nemohu ji čestným jménem tvé družky vyznamenat! Jak uzrálo to bejlí — pardon — ta zázračná bylina ve tvém srdci?“

„Sama sebou.“

„Docela beze všeho ošetřování? Nepomáhal jsi ty, neb — ona?“

„Ne. Ani nevím. Žiju teď tak rychle — — Ale věz všechno. Povím ti, kterak se to sběhlo. Po svém návratu z Hradiště zanedbával jsem Karlu. Schválně. Abych si nemohl vytýkati, že mi usnadnila roztržku s Evgenií a že mi oskytuje nevhodnou útěchu a žádoucí náhradu?“

„Do této zdržlivosti vnucoval jsi se také?“

„Také. Jsem upřímný a vyznám, že snad teprve vedle Karly zjev mé bývalé nevěsty tak rychle vybledl a její polibky z vášnosti vychladly.“

„Bezpečně.“

„Ano. Krátce, dlouho jsem nevydržel v nejistotě stran Karly. Měl jsem o ni strach. A právem. Vy, umělci, nechali jste ji na holičkách a všechno její snažení stíháno bylo nezdarem jako nelítostnou kletbou. Uchytila se dvakráte a jedva že se na nějaký den ohřála, sraženy její naděje nanovo k zemi, pošlapány a odkopnuty. Jednou

vymrskána od závistných družek ze závodu trnitou metlou klevet, podruhé vyhnána z modního krámu drzostí hejsků, kteří ji objevili a pro pohoršení kolem krámu a v krámě přešlapovali. Slovem, štvána z kouta do kouta jak psanec, a místo chleba, místo práce uštěďřovány jí výtky, potupy. Zkusila učiněný očištec. Ale nereptala, netratila odvahy, udržovala se nadlidskou silou v dobré míře, ba těšila i mne znepokojeného a snášela hrdinsky ústrky a pohanu, odolávala nástrahám i svůdnému lákání, žebronila o práci a trpěla nedostatkem. Až jednoho dne — — Je tomu něco přes týden. Byl jsem právě odstěhován. Z mého nábytku zbylo jenom nejnutnější, zbytek je prodán — potřebuji pro ni a pro sebe. Seděl jsem ve špatné podkrovní komůrce jak po vyhoření a bylo mi teskno, závratno. Po několika marných a mdlých pokusech zjednatí si nové zaměstnání byl jsem neúspěchem zdrcen a všecek zmalátnělý. Až mé trapné uvažování zapudila blaživá a sílivá myšlenka na Karlu. Neviděl jsem jí už na čtvrtý den a toužil jsem spatřiti ji zas. V tom otevrou se dveře, a ke mně vkročí Karla. Zhrozil jsem se jí. Bledá, zmořená, s temnými stíny ve vpadlé tváři usedla těžce na mou postel a pohledla na mne smutně. „Přicházím si pro radu,“ pravila tiše, s hořkostí. „Všecko je marno. Dále již nestačím. Jsem se svými nadějemi hotova a ode dneška na ulici. Nemám haléře a proto ani střechy, pod kterou bych hlavu položila. Co teď? Poradte: Mám zemřít hladu nebo se utopit?“ A ze mne vyhrklo: „Zůstaň u mě — —“

Doktor Jiruš se odmlčel a opřev hlavu o lenoch pohovky zatoulal se letem myšlenek do útulné podkrovní komůrky, již sdílel s Karlou.

„Zbrklé a pěkné samaritánské dobrodružství,“ chválil i haněl jedním dechem Trojan. „Karla tě za ně ovšem okouzila i opojila. Přes to nemohu srozumět, jak by vzdělaný i vybíravý člověk tvého jemného poetického citu mohl vážně pomýšlet na sňatek se ženštinou, které chybí hlavní a nevyhnutelná vlastnost řádné ženy: Ctnost!“

„Jdiž se svými floskulemi!“ smál se povrhlivě doktor Jiruš. „Sám jim nevěříš. Zahráváš si se mnou. Zkoušíš, sednu-li jako hejl na vějičku. Chyba lávky. Povrhuji licoměrností všech tak zvaných řádných lidí. Jejich ctnost! Co je to? Zachovávaní smluveného společenského regulativu. Někteří ho šetří s vírou jako mezci; z těch jsem já. Jiní zas maskují svou chytrou opatrnost jménem ctnosti. Ostatek lidí buď nechává ctnost v theoretické platnosti a obchází ji v praxi jak může; nebo s taktem více méně dokonalým, snad i mnohdy imponujícím používá ctnosti jako rukaviček. Jsou doby a místa, kde rukavičky jsou nezbytny, kde vládou v okázalé shodě konvencie. A zase jsou chvíle, smluvené aneb vzájemnou tolerancí respektované, kdy rukavičky neplatí. Třeba jen hovětí módě, aby ctnost byla zachována. A poněvadž je móda něco libovolného a dočasného, mohu si svou módu udělati sám.“

„A nezměníš tím ani za mák na ethických základech manželství.“

„Ethický základ!“ posmíval se doktor Jiruš. „Že na něm tolik manželství se buduje! Žena i muž prodají se tomu, kdo víc dá, nebo i tomu, kdo vůbec něco dá. A pak vymění u oltáře křivé přísahy, o kterých srdce nic neví. Společný obchod, spekulace na vzájemné vykořisťení či ošizení, nebo na pouhé zaopatření či výpomoc nebude v mých očích nikdy posvátným sňatkem, nýbrž karikaturou a potupou manželství. Mezi mnou a Karlou není sledu prospěchářských partik, nás nevábí k sobě všední a hnusnou komedií pokryteckého lísání zakrývaná touha po vzájemném zaopatření, nebo nesvědomitá spekulace, kteráž cynicky zapírá obapolnou necht neb i pouhou lhotejnost a vylučuje ze svého kalkulu chyby a nedostatky obou stran, ať fyzické, ať morální, a páše tak velezradu na posvátné, přirozené instituci manželství a způsobuje na účet příštích pokolení všecku duševní bídu i tělesné schátrání manželů a jejich dětí. Karlina horoucí oddanost, její vášeň, býti mou pomocnicí, milenkou, služkou, a moje čistá, opravdová vůle povýšiti si ji za krásnou a vzácnou ženu, nalézt v ní sloup, zpruhu a odměnu svého poctivého snažení propůjčily by našemu sňatku takové mravní hodnoty a ethické podstaty, jaké bys v tisíci všedních manželstev marně hledal. Ano, mně hnusí se surovost a drzá lehkovážnost všedních sňatků, při kterých si cukrují a slibují lidé všecko a nedávají nic, při kterých si potají svobodu svých lhoucích srdcí a myslí vyhrazují a na vzájem z nekalých úmyslů se podezřívají. Lidé, kteří jinému podlost imputovati mohou, jsou jistě sami týčže

podlostí schopni. A já pocítuji náruživou chut dáti té farizejské lidské společnosti políček a naléztí přes její potměšilý údiv a pohoršení své blaho v sňatku s Karlou. Ba nízká zlost a sotva tlumená závist manželských žebráků a žebraček násobily by mou rozkoš a ukazovaly by mi přesvědčivě, kterak jsem stokrátě šťastnější než většina těch, kteří by si v hořkostech své manželské psoty sočením proti mně ulevovali.“

„Dobře tančíš podle píšťalky slepého vzdoru,“ ozval se káravě Trojan. „Toť velmi špatný rádce, bloude! Pozor, abys nedal políček sobě. Není pochyby, že máš v mnohém pravdu, a že z lásky pocházejí sňatky snad již toliko v románech. Ale kdož ví, je-li lásky k manželství vůbec potřeba? Mnozí aspoň obejdou se bez této dekorace a tvrdí, že jsou spokojeni. Věřme jim, neboť proč by nemohla býti vedle jednostranné duchovní lidské dokonalosti vývoje také jednostranná zvířecí? A jestliže takoví tvorové, schopní pouhého fyzického hladu a platní členové lidské společnosti jen v hmotných zájmech přece lásku předstírají, činí tak v sebeklamu, nebo aby se na oko fintili a blýskali tretkami, kterými v hloubi své duše povrhují. Tys ovšem z těch vzácnějších ptáků, jakým se nepoctivě prospěchářské manželství přičítá více než poctivý konkubinát. Obřadná legalisace smyslnosti bez lásky, posvěcení manželství uzavřeného proto, aby žena měla na šaty a muž omáčku k hovězímu podle své chuti, to vše není v tvých očích sňatkem. Dobrá. Ale zato jest množství lidí, kterým úplně stačí to, co tobě se oškliví. Dáš jim políček, když učiníš něco jiného,

ano něco křiklavě výstředního? Člověk se nežení proto, aby demonstroval správnost či lichost svých či obecných názorů a vrtochů, nýbrž proto, aby bezděky hověl vůli přírody a v tomto nevědomém plnění vyšší vůle našel vědomě a účelně své hledané blaho. Muž nemusí svou ženu milovati, avšak musí ji respektovati. Nedostatek lásky může býti pro choulostivějšího člověka citelnou ztrátou, nedostatek vážnosti k ženě bývá bezpečně úplným neštěstím. Bez víry v ženu pozbuďte i víry v sebe, v svůj život, své děti a všecku budoucnost rodiny, propadneš zhoubné duševní trýzni nebo cynismu, neméně zhoubnému. Jako nic není v nás stálého a všechno přechodem, tak i milostné horování novomanželů vykvasí a ztiší se v pokojné užívání; toto zmírnění jedné rozkoše musí býti vyrovnáno panstvím jiné a snad vznesenější rozkoše, hlubokou, vědomou, ryzí úctou, svatou důvěrou, která člověka sílí a povznáší. Vezmi si porušenou ženštinu za ženu. Ona z vděčnosti a instiktivní obavy před tvým procitnutím očaruje a poblázní tě svými horoucími políčky. Ale čím opojnější a blaživější bude její objímání, tím dříve a tím prudčeji bude žalovati tvoje lítost, tvůj hněv, ano vztek na poskvnění půvabů, v kterých se kocháš, na hrozný, tobě polozáhadný osud tvé modly, na kal, z jakého se před tebou vynořila, na každého neznámého otrapu a ničemu, který si dříve za špinavý peníz všechno tvé blaho koupiti mohl a odkoupil, a po chvíli s úšklebkem nebo povržením zase odhodil. Ty budeš se trásti před možností poznati všecku bývalou bídu a hanbu své vyvolené, a ona úzkostně bude šetřiti

tvé myšlenky, aby nezaběhly do příšerného temna její minulosti. Leč právě tato záhadná, obavami zvlečená i prohloubená propast zrodí tajuplné obludy nejbizarnějších podob a plamenných jazyků. Přízraky rozmnoží se a budou tě štvátí jako smečka vlků, prchej před nimi, kam chceš, a ty budeš vrhati se na svou modlu, a bičovati ji v prosbách nejtrapnějšími otázkami a pochybnostmi, ty v její úzkosti a zdržlivosti spatříš podezřelou neupřímnost a staneš se její a svou strašnou metlou. Neodpoví-li ti, bude souzena; odpoví-li, zabiješ ji jedenkrát za hrůzu pravdy, kterou ti vyznala. Ona se neubrání tvým mučivým domněnkám; ani přísahami tě nepřesvědčí, neboť ty neuvěříš přísahám osoby, která snad ani nezná dosah a povahu svých poklesků! Stíhati ji budeš okem ostříže, démon pochybností vyloží ti každé její slovo a vrtnutí v nepravost, nebo jako příznak nezhojitelné choroby. Ty ji budeš hlídati žárlivěji než Othello a proti každému oku, které o ni zavadí, zatneš neb prchlivě zvedneš pěst. A nemysli, že bez trýzně sneseš ošklivost a potupu, jakou pronásledovati budou lidé tvou ženu, tebe a tvé děti. Nerozvážné sňatky bývají zpravidla pomštěny na dětech. Vymaluj si sám, co zkusil bys jako otec nebohých dětí, stižených kletbou hříchů matčiných; vyrůstaly by před tvýma zmatenýma, strachuplnýma očima v rozhárané domácnosti mezi nešťastným, podezřívavým, tyranským a zdrceným otcem a zoufalou, umučenou matkou. Ale snad by ti tato žena dříve utekla; snad by tvé nedůvěřivé rýpání a zkoumání v základech její věrnosti zničilo jemné ko-

řínky její oddanosti, která jen důvěrou se sílí a utvrzuje, snad by v pronásledované ženě té pocítl obranou i dravec a splácel by ti krutě za chorobnou bláhovost, pokutovati ubohou ženštinu za její někdejší, snad nezaviněné neštěstí, z kterého tobě účty skládati nemůže a v touze po tvém a po svém dobru ani nechce! — Mluvil jsem upřímně a těším se v naději, že nemluvil jsem nadarmo. Přemlouvati tě nehodlám: stačí mi, pakli tě moje slova upozornila na rub věci. Ty sám jej prozkoumáš a uvážíš. Tím jsem jist.“

Trojan skončil spěšně, jako z obavy, aby mu neselhal hlas. Vzchopiv se prudce, vyprázdnil rázem sklenici vody s přídavkem vína a zapáliv si doutník, ulevoval mocnými bafy svému pohnutí. Byl nepřitelem všeho citlivůstkářství. „Nenávidím ždímání srdce,“ říkával, a zas jen toliko přátelům, když jim bývalo divno, kterak v dojemných okamžicích sedává jako zařezaný. „Je to zvyk starých bab a mělkých všískalů, co své srdce na trh nosí, a více na jazyku než ve svaté, velebné hlubině svých řader chovají.“

Doktor Jiruš neodpovídal. Seděl němý, bledý a zíral před sebe ztrnulým okem, jež děsí se odhalené perspektivy a přece tvrdošíjně k oblíbenému cíli se upírá.

„Co princů a velmožů ožení se s nectnostnými ženskými,“ pronesl právník za chvíli, polo jako závistivou úvahou, polo na uhájení svého přání skvělými příklady. „Co tu chansonetek a přelétavých milostnic zasedne pod korunami vznešené aristokracie a na triumfální vozy boháčů! Titěrné

duše se proto pohorší, silné souhlasí s rozhodným, velkým činem, ke kterému třeba odvahy —“

„Někdy!“ odporoval malíř. „Zašíváš sebe do kůže velkých pánů a proto se klameš. Tito lidé jsou silní, stateční a neúprosní toliko v zachovávaní jistých forem, v šetření zákona o rukavičkách, o kterých jsi prve mluvil. Jinak svádí moc a bohatství snadno k lehkovážnosti a cynismu. Což na tom, provede-li takový pán hloupost, pro obvyčejného smrtelníka osudnou! On se jí dopustí snad jen proto, aby si mohl dokázat, že ji provéstí smí. A potom koupí si odpustky, náhradu, zapomenutí, kratochvíle — A přec to nejsou mesalliance, které tak chválíš, pravidlem. Veřejná osobnost v sukních, ať veřejná na prknech nebo na trottoiru, ať podmaňuje hloupý dav čímkoli, je vždy vnadidlem mužské ješitnosti. Ženština taková musí býti mladá a nějak aspoň hezká — jinak ani nejchatrnějšího úspěchu, totiž ani ženské závidi nedosáhne — a proto se mnozí lidé domnívají, že muži fantí se za půvabnou krasavicí. Ba ne! Tak a dokonaleji sličných jest více. Ale málo takových vystaveno za veřejnou, obvyčejně i vyzývavou kořist. A nikoli o kořist samu, nýbrž o vítězství v závodech, o poražení četných soupeřů derou se muži v bláhové soutěži o všední kokety, zpravidla líčené, vyšeptané a otřelé. Pak mnozí, ano většina mužů povrhnu za krátko dobytou kořistí; poznalíť záhy, že v roznícení bojovném nešlo jim o dobytí veteše, nýbrž o dobytí triumfu. A jen zaslepení někteří nebo darebáci vezmou sobě získané osůbky, ať pouhé koketky, ať vyškolené záletnice, buď aby pozdě

bycha honili, nebo vědomě a sprostě z povrhované ženy těžili. Nepopírám, že mezi ženami zlé pověsti jsou vzácné výjimky, že i mezi plevami perly se vyskytnou. Leč i tyto vzácné zjevy třeba dobře pozlatiti, aby zakryty byly staré skvrny, které jinak nikdy nevyblednou, protože zločinná fama nikdy neustane kyselinou pomluv je osvětlovati. A ty, hochu, nemáš peněz, abys ženě své koupil úctu lidskou, ba ty nemáš — věř mi — ani vytrvalé odvahy, abys bez úcty takové se obešel.“

„Já hlupák!“ vytýkal si doktor Jiruš nevrle. „Nač se ti zpovídám? Abych slyšel výtky a naučení? Ne, stokrát ne! To vše, co nahlas a obšírně jsi pověděl, našeptává mi úryvkovitě mé staré šosáctví také. A mnohdy je co dělat, abych se mu ubránil, mnohdy se až zoufale směju sám sobě, že zatínám pěstí jen v kapse a zatím bezděky lpím každým coulem na tom zpuchřelém řádě lidském, který bych podvrátiti chtěl. Ale já provedu přece svou!“

„Hmhm!“ vrtěl malíř hlavou, usednuv opět. „Dělej co dělej, nevěřím, že by v tobě, Ladislave, vězel opravdový revolucionář. Obávám se tuze, že bys mohl nějaké nerozvázné ženitby trpce pykatí. Byl bych se spíše nadál, že ti hrozí nebezpečí rozumového sňatku, ke kterému tě rozšafné hlavy a matrony mohly svěsti. A teď nezdá se mi býti nebezpečí to příliš hrozné. Bylo by menším zlem nežli ženitba s Karlou. Z tebe vyvine se časem usedlý, obhroublý člověk. A takový smíří se snáze s prostým, avšak čistým egyptským hrncem střízlivého manželství nežli s ozdobnou

a křehkou, prázdnou a porušenou vázičkou. Hrnc je potřebou, vázička luxem —“

„Posluž si egyptskými hrnci sám!“ rozhorlil se Jiruš. „Kdo by se nadál tak vulgárních rad a srovnání od tebe!“

„Překvapují tě, co? A to není vše! Teď bych tě na mou věru nejraději obmyslil nějakou praprostě rozumovou nevěstou, která by ti chytře napravila hlavu, spravovala punčochy, pekla bábovky a zůstavila všechny illuse, jakými by se tvé poetické choutky sytiti chtěly. Ona by z tebe učinila i praktického člověka —“

„Mizerného prospěcháře? Ne, nikdy!“

„Poshov, příteli,“ vybízel Trojan. „Kvapný soud je špatný soud. A my nesmíme prospěchářství žen docela zatracovati. Někdy bývá sice odporně vyvinuto, ale jindy zas postřehneš jedva sledy spekulativního rozumu v mnohé roztomilé hlavince. Velká většina žen snaží se ovšem dostat se pod solidní čepec. A v tom, holenku, tají se hluboký smysl, řekl bych bezmála moudrost. Žena shrnuje — namnoze nevědomky, přirozeným instiktem — do svého kalkulu své mateřství, budoucí rodinu, děti a jejich osud. A budoucí matka chce mítí pokojné svědomí, jistotu, že s dětmi nebude vydána bídě ve psí. Nesmíš se tedy nikterak horšiti, pakli ženu těší nejvíce láska — ať horoucí, ať vlašná — spojená s blahobytem, pakli jí docela není lhostejno, máš-li jmění nebo stálý příjem nebo pensi. Ona jest odpovědna za svoji opatrnost či neopatrnost svým dětem. A připustíš nepochybně, že to odpovědnost veliká, odpovědnost, kterou spíše muž bere na lehkou váhu.

Kdyby křehkost ženská nebyla obrněna zdrželivostí, moudrým tím opatřením prozítkelnosti, běhalo by po světě nebohých sirotek až běda. Mužská nesvědomitost bývá i v nejkrásnější lásce pravidelně značná, — což, je-li libo, můžeš studovati na sobě. Dovol mi otázku —“

„Dost již!“ vpadl doktor Jiruš příteli zhurta do řeči. „Umělec tvé zralosti ví nejlépe, jak nenasnadno měřiti lidi jediným loktem. Žádná doktrina nespasí člověka. Mluvíš stále o pravidlech. Neodporuji jim. Ale já s Karlou jsme výjimkou. Basta! Nasoužil jsem se jí také suchopárnými pravidly až do zmučení, napsal jsem jí před svým odjezdem do Hradiště krutou epištolu, litanii důtklivých naučení a hrozeb, až byla všechna zkrušena. Já sytil její touživé srdce, její lačné tělo hluchými frázemi o řádnosti a mravu, až dovedl jsem ji před alternativu zemřít hladu nebo utopit se! To bylo mé dílo, dílo horlivého apoštola ctností! Nic tak! Živá láska spasí nás!“

„Dovol mi otázku,“ opakoval malíř, vyslechnuv klidně Jirušovo vášnivé odmítnutí. „Řekl jsi Karle?“

„Ne — ano —. Vlastně již dávno, dosti dlouho před mým odjezdem vybídla mne sama!“

„K milování či k sňatku?“

„Chtěla býti krátce mou!“

„Ženou?“

„Snad. Nepochybně. Já se jí tenkrát neptal,“ obořil se na Trojana právník, rozezlený inkviričním tónem umělcovým. „Toť jsou nějaké subtility!“

„Důležité. Vyrozumívám, že se ti Karla k manželství nenabídl. Nikdy! A ty požádals o její ruku?“

„Ano. Totiž přímo, určitě posud nikoli. Jen touživým vzdechem —“

„A což ona? Zaradovala se?“

„Tuším. Ovšem neuchopila se lákavé příležitosti, aby mne závazným slibem upoutala. Ba podobalo se spíše, jako by se mé tužby lekala. Tak skromné, tak velké jest zlaté její srdce.“

„A tak rozšafná její hlava,“ dodal malíř. „Ano, na její rozšafnost skládám své naděje, bude-li nejhůř. I prosté ženy, brachu, bývají mnohem prozíravější nežli učení pánové. A bystrý důvtip neopustí jich docela ani ve ztřeštěném milostném vzplanutí. Jejich sociální důmysl nebo jen instinkt poradí jim s překvapující správností lépe, než nám tučné knihy a než tobě můj rozum. Všechno, co jsem ti jako vzácnou svou zkušenost a drahocenný výtěžek své sběhlosti ve světě a svého studia lidské povahy vykládal, prohlédla Karla bezpečně mžikem a snad i bystřeji než já. Proto se lekla sňatku s tebou a zachvěla se před neštěstím, do jakého bys uvíhl sebe a ji.“

„Uvidíme,“ odkládal host rozhodně poslední slovo. „Prozatím nemáme na spěch. Ale hlad máme, přáteli. A jen u tebe úvěr.“

„Neobmezený, pokud se mé dobré vůle týče. Leč po čertech obmezený chudobou mé kasy. Jsem sám na suchu.“

„Táž tíseň nebyla mi nikdy závadou, kdykoli jsi mne požádal o pomoc. Zadlužil jsem se i za tebe.“

„Ladislave! Té příkré výčitky není potřeba, abys mne pohnul ku přispění. Pomohu, seč jsem, Jen v té chvíli, dnes nemám —“

„Ale já potřebuji hned. Máme do slova, v brutálním smyslu hlad, a mně nezbyvá, co bych prodal, a Karla nemá již ani za nehet, co by zastavit mohla,“

„Pro dnešek zvu tě i s Karlou na večeři. Více nemohu zatím učiniti. Vydal jsem se cestou tak říkáje do krejcaru a zítra teprv seženu si nějaké peníze. Mám ležeti hrst grošů ve výstavní kanceláři za prodané drobotiny. Rozdělíme se bratrsky. Bude-li ti jen pomozeno!? Tváříš se jako nejbídnější bankrotář.“

„Jsem docela na holičkách. A Karla též. Proto se nejvíc rmoutím.“

„Arciť, arciť. Zavinila sice tvůj úpadek —“

„Nezavinila,“ odpíral doktor Jiruš příkré. „Naopak podpírala mne, prodala a zastavila kde co, jen aby se mi zavděčila, aby každé mé skutečné i domnělé tužbě a potřebě vyhověla. Kdybys věděl, s jakou andělskou rozkoší mne zahrnuje obětavou přízní! A to vše jí nestačí! Podstoupila by pro mne nejhorší muka, zemřela by, ďáblu by se upsala —“

„Máme hlad!“ přehlušil malíř chladně a naléhavě dithyrambus přítelův. „Pojďme na večeři.“

„Pojďme. Karla beztoho na mne již netrpělivě čeká. Apropos — přijímám tvou nabídku s jedinou, avšak rozvazovací podmínkou. Nechtě se mi neopovážíš dotknouti se Karly křivým slovem, — co pravím, slovem — ani pohledem, který

by nesrovnával se s úctou k dámě a šetrnosti k nešťastné!“

„Jsem srozuměn,“ přisvědčoval umělec. „I bez tvé žádosti zachovávám vůči ženským vždy formální slušnost. Pro tvůj vděk budu jí šetřit jako kavalír. Vyhledáme si restauraci, kde nebývá hlučno. Cestou mi můžeš vysvětliti svůj náhlý úpadek bez náhlé příčiny.“

„Ty nevěřící Tomáši! Jako bys neznal stín trampot, které se vlekou za chudým studentem jako kletba nuzoty. Mezi ně náleží také polyp dloužků. Utneš mu jednu hlavu a jiná, dvě mu narostou,“ vypravoval host, vzav klobouk a blíže se ke dveřím v očekávání přítele, jenž se na vycházku strožil. „Mladý doktor jest povinen svému stavu a své budoucnosti všelikým reprezentačním vydáním, na které mu z chatrného platu málo zbude. Pomůže si tu a tam zase dloužkem. Úvěr mu vzrůstá a s ním zároveň nebezpečná volnost půjčování. Choulostivé vášky chudého rozpočtu kolísají se povážlivě každým zlatníkem. A já potřeboval více, než peněz bývalo. Také mnoho pro nasycení druhého polypu, smím-li tímto šeredným pojmenováním označiti svou bývalou lásku. Ale bez ohledu na Evgenii došel jsem k poznání, že i do účetního pořádku mladých lidí zasahuje láska velmi rušivě. Člověk se nemůže vzpamatovati. Jedva že zahojila se jedna rána, musí učiniti druhý důkladný řez do kapsy. Časté pojezdky do Hradiště, prokazování pozornosti, rozdávání a oplácení dárek, pohostinství, štědré až do zakrvácení, vyžadovaly na mně obětí, s kterými jsem se nikdy nepochlubil. Zprvu nebylo mi pro Ev-

genii nic drahé a nic dosti skvostné, později nesmělo býti. Ba v témž poměru, v jakém ubývalo mé vroucnosti, přibývalo na ceně mým darům k narozeninám, k jmeninám, k vánocům, k novému roku a velkonocům, nejen Evgenii, nýbrž i hrabivému Vackovi a mnohdy i paní Ticháčkové. Zas jeden z těch bláhových klamů, jakými jsem já zaslepený ohlušoval své poznání a nedůvěru své nevěsty! Připočítej k tomu vydání za mé libůstky, knihy, obrazy, za potřeby a vycházky malujícího diletanta —“

„Dále vydaje ve prospěch Karly,“ doplňoval malíř, zavřev ateliér i hovorňu a sestupuje s přítelem zvolna do zahrady. „Mlč! Nezapírej! Tvoje rozsáhlá akce v její prospěch stála peníze. Tvé posílky a pojezdky, tvé informace a doporučení nebyly zadarmo. To vše platí a zakupuje se odměnami, zpropitným, úplatky. A konečně jsi se zadlužil i za mne.“

„Ba ne. Nemyslíš jsem nic zlého —“

„Rovněž tak, příteli,“ ubezpečoval malíř s úsměvem, vzav doktora Jiruše pod pažím a kráčeje s ním zahradou. „Ani bych nemohl, protože ty, ubohý, dobrý hochu, překonáváš mne velikomyšlností. Ale v rozhorlení uklouzlo ti pravdivé slovo a zarylo se do mé duše jako šíp zaslužené výčitky za bezednou moji zapomínavost. Tys mne přede dvěma měsíci, — ba déle tomu — založil pěti stovkami. A já je vzal a nevzpomněl dále jako chtivě, nevědecké děcko! Odpuť mi, Ladislave, Moje chyba bude ihned napravena. Komu a mnoho-li jsi za mne dlužen?“

„Nechme toho —“

„Nenechám! Což nedopřeješ mi ani práva, hlásiti se k svému, ty pošetilý marnotratníku?!“ durdil se Trojan v přátelském rozhorlení. „Hleďme sobíka! S barvou ven!“

„Šest set upsal pan doktor za pět set Manassesu Theinovi,“ odpovídal jasný ženský hlas. A ze stínu houštin, pod nimiž večerní šero již dřímalo, vystoupila Karla, očekávající Jiruše. „Směnka byla prvního července splatná. Thein žaloval, stíhal pana doktora exekucí a dovršil naši bídu. Právě před půl hodinou byl zase u nás a vyhrožoval, že nenechá bez trestu podvodnou lehkomyslnost pana doktora, který prý podepsal směnku ve vědomí své insolvence.“

Trojan, pozdraviv mlčky a chladně dívku, zastavil se před ní.

„Děkuji vám,“ pravil, vyslechnuv ji pozorně. „Z Jiruše bych se byl dovtál spíše všeho jiného, než rozumného slova. Teď prosím o adresu Theinovu. Ráno vstanu a zaměřím zrovna k lichváři, abych se k dluhu přihlásil sám a vyprostil z jeho drápů tebe, můj zlatý hochu. Obtížil jsi mé svědomí těžkým závazkem a hlodavou výčitkou.“

„Ach ne, ne!“ bránil se doktor Jiruš, podav po krátkém váhání Karle své rámě a kráčeje s ní před malířem. „Thein byl poslední —“

„Hřebík do rakve tvého skromného blahobytu?“

„Neskákej mi zbůhdarma do řeči!“ káral Jiruš, rozmrzelý ještě upřímností Karly. „Poslední z mých utiskovatelů! A neulovil ničeho. Proto nejhůře vyvádí a pouští strachy na lachy. Byl jsem roznesen již před jeho vpádem. Z kanceláře doktora Řípka vytrousila se pověst o mé prý nepořá-

nosti. A zas osvědčilo se, podobně jako na Karle, že zloajná fáma běhá s větrem o závod, že syčí sterými jazyky do tisíců ochotných uší. Potřeboval jsem leccos na dluh i hotových peněz, a můj shon po nich dovršil katastrofu. Kde kdo byl s nějakým požadavkem, sesypali se na mne, a já dal kabát se sebe, podušku zpod hlavy a platil potom zas obětavým přispěním Kar —“

Dívka zakryla doktoru Jirušovi ústa.

„Dobrou noc!“ klaněl se mistr Houžvička odcházejícím pánům. Stojel na táčkách i na číhané před domkem, pokuřoval si dýmku a kýval starou hlavou, zkoumaje po krejčovském zvyku každý knoflík na Jirušovi a na Karle.

Trojan následoval bezděky Houžvičkova příkladu. A podivil se na novo koketnímu vkusu, jímž dívka i v chudém obleku a prosté úpravě jako elegantní zjev dovedla vyniknouti.

Další hovor malé společnosti cestou i v skrytém koutě veliké, nádherné a proto českými hosty jen poskovnu navštěvované restaurace byl klidný a povrchní. Karla vyznamenávala se vzornou, tichou skromností a měla oči jen pro Jiruše, který stejně jí oplácel, jsa sklíčen úzkostí, aby nic nemilého se jí nedotklo. Proto zaváděl hovor nejraději daleko za hory a lesy, a Trojan z ochotné šetrnosti jej následoval, vypravuje s humoristickým příděchem o svém řízení na venkově. Pozvali ho tam, probádal městské památky a kroniky a navrhl nádherné vyzdobení slavnostních dvoran v nové radnici portrety a malbami z lokální historie, načež zděsili se malířova rozpočtu v několika tisících. Smlouvali s ním, přistříhovali mu

projekt a usnesli se posléz svěřiti velké dílo místnímu malíři pokojů páně purkmistrových. Potom ukládali Trojanovi, aby zrestauroval gotické roztomilé fresky ve farním kostele, a byli nemálo zaraženi, ba pohoršeni, když malíř prohlásil, že z piety k drahocenným památkám dávného českého umění není s to, aby dotkl se jich svým moderním, v gotice necvičeným štětcem. Takové přiznání nedostatečnosti pochovalo úplně i malířskou slávu i vlasteneckou pověst Trojanovu ve městě trpce zklamaném, kdež dali se horlivými protesty ošemetného umělce jedva pohnouti, aby nepřidali restauraci fresk také ochotnému malíři radnice, jenž bez rozpaků, lacině a vedle vzletného článku v místním časopise obrazy všeho druhu a všech stylů mistrně, čacky a česky vymalovati a přemalovati chtěl.

Po večeri vyprovázal Trojan své hosty. Jindy až nemilý v nedůtklivém výkladu všech pokynů, nedal se tenkrát pohnouti, aby Jiruše opustil, ač pořáde přímo i nepřímo rozmanitým způsobem domů byl posílán. Dovedl svou neodbytnou přítulností, že doktor Jiruš konečně po vytáčkách a oklikách stanul před rozviklanými vraty smrdutého průjezdu v odlehlé, špinavé ulici, kde chudina jest domovem.

Malíř zvěděl tak, kde Karlu nalézt, aby si s ní promluvil.

Zvolna vracel se Trojan nočním šumem a tichem domů na Jelení cestu. Nebylo mu do spaní. Měl Jiruše plnou hlavu a plné srdce.

Ráno, když stanul před svou Magdalenou a v plném jasu skvoucího dne zářily mu vstříc

opojně sladké a touživé paprsky z hlubokých černých očí v teplém aksamitu měkké tváře dívčí, a když se znaleckým obdivem opět sledoval čarovnou i energickou hru ladných obrysů a luzné vlnění půvabných tvarů krasavice, porozuměl svému příteli úplně a odpustil mu bezděky všecko poblouzení.

V suchu a letním teple, za opatrného větrání bedlivou rukou mistra Houžvičky proschla malba dokonale i uzrála pro opatření posledních lazur a retušů před úplným technickým dohotovením obrazu.

Nejprve však překvapil Trojan pana Manassesa Theina a potěšil tohoto přítele chudých novou směnkou; pan Thein přijal ji radostně i s nádavkem škaredých epitet, jimiž ho pravdomluvný malíř obmyslil.

Za to odcházel Trojan s menším uspokojením z výstavní kanceláře, kdež na místě peněz doručeny mu poukázky, později teprve splatné. Aby jich nemusil směniti se škodou, prodal raději lacinu menší, starý svůj obraz za babku chvalně známému obchodníku panu Vendelínu Děkanovskému a pospíšil k Jirušovi.

„Jak uçarováno“ stěžoval si umělec, děle se s přítelem bratrsky o skrovný výtěžek za obraz. „Jsem znenadání na suchopáru, že takového ani nepamatuji. Zdrchaný pořádek na světě! Nepotřebuje-li člověk, prýští všechny prameny v hojnosti. A potřebuje-li jako soli, zasype ďas všechny zdroje. — Pardon!“ trhl sebou uleknut a s tváří zkroušeného hříšníka zíral na zpuchřelý lenoch židle, jenž nárazem prchlivého malíře se ulomil.

„Rozklížené harampátí,“ omlouval doktor Jiruš konejšivě nehodu, nabízejí Trojanovi v náhradu druhou židli.

„Hm, tvůj nábytek není na hromotlucké hosty zvyklý,“ prohodil malíř, usedaje znovu, opatrněji. „Promiň! Vjel jsem k tobě jako slon do rýže. Nu co škodí? Dáme židli spraviti — na mé útraty a hned. Podobá se, že neoplýváš přebytkem sedadel. Na mou věru, dva chatrné seslíky v celém bytě? Jen pro vás! Na co si má sednouti třetí?“

„V kuchyňce máme ještě lavičku,“ poučoval doktor Jiruš s úsměvem žertujícího studu. Jeho ubledlé líce zapálily se skvrnami ruměnce, když plachým a za hosta kritickým okem přelétl nuzné zařízení jizbičky, bídný stůl, sešlou postel, dvě polámané židle, krabičku a — a nic víc než holé stěny a vyšlapanou podlahu.

„Slavnostní lavici pro hosty, že?“ nutil se do čtveračení malíř, na nějž nízký strop padal a stěny mrazivě dýchaly. „Dovol, abych ji ke své cti vytáhl a tak místo si zjednal —“ A kvapný přítel vnikl bez okolků do sousední tmavé místnosti, v níž za malým okénkem cosi se kmitalo, kutilo a šplouchalo. „Á dobré jitro! Co tu šukáte v koutečku pod komínem?“

„Dobré jitro, všetečný pane,“ odpovídal vesele zvůňný hlas Karlin. „Přepírám Ladislavovi límce a manšety, v umyvadle, na té lavičce, po které se sháníte a kterou byste nám rád teprve dorazil. Ani mi nedopřejete času, abych si utřela ruce a něco přehodila. Mohla bych vás uvítati slušněji, než takto ve své nejdomácnější toaletě.“

Z kuchyňky vystoupila dívka, otírajíc sobě ruce do zástěry. Zjevila se na temném pozadí jako jasný, sálavý obrázek. Její oči svítily dovádivým a podmanivým žářem, její měkké, bílé tváře ruměncem spokojeného blaha, a všecka její půvabná, graciosní postava hrála ruchem čilého, jarého mládí.

„Já myslil, že v té maloulínké kuchyňce strojíte malý obidek?“ mínil umělec, ustupuje před Karlou a obdivuje se v duchu, kterak roztomile vyhlíží jako chudá hospodyňka se svými plnými krásnými ramený, s lehkým, domácím účesem hojných vlasů, s medailonkem po matce nebo babičce na holé šíji, s koketními domácími střevíčky — patrně zbytky z nějakého plesu — na útlých nožkách a v pouhé spodní suknici a zástěrcce na bocích.

„Až na oběd bude!“ poučovala. „Odbila jedennáctá, ale v peci není posud ani tříštky a v hrnci ani jediného bramboru.“

„Zde máš, Karlo,“ vztyčil doktor Jiruš svislou hlavu a vzal se stolu přijaté peníze. Ale zamrzl se, zočiv Karlu v nedbalkách a změřil ji kárávým pohledem mírné výčitky od hlavy k patě.

„Jakým dětinou je člověk,“ usmál se malíř do vousů, zdržuje se, aby svou poznámku nepronesl hlasitě. „Ladislav domnívá se, že má z čista jasna právo, ostříhati žárlivě půvaby Karliny! Můj věřejší model má se dnes přede mnou upejpati jako novicka z kláštera. Dobrý hoch zapomíná, že slušnost je forma, požadovaná od případu k případu naším vrtochem. Řekl tak sám a má pravdu.“

„Kapka na žhavý kámen,“ smála se dívka, přepočítávajíc peníze a nevidouc ani nevrle hnutí Jirušovo ani sarkastický úsměv Trojanův. „Jsem dlužna u hokynářky, uhlře, za mléko, u řezníka, ve výčepu, pekaři, kupci, niťarce. A nedostanu prý ani řetkvičku na úvěr, pokud nezaplatím. Až potud, řekli mi, a dost! A já si postavím také hlavu! Budu cvrknati peněží v kapse a nezaplatím, nemám. Ach, já ráda dělám dluhy! Je to rozkoš v trampotě. Člověk se tím povyrazí, stane se rozpustilým a neposedným, klouže jako úhoř, přeletuje jako šidlo, směje se sám sobě a baví se důtklivými žalobami a dryáčnickými deklamacemi věřiteličků. Pokouším a balamutím je nejraději, když se tváří jako bubáci o Mikuláši. Dnes užiju něco kratochvíle! Již běžím, abych si uspořádala zábavu. Oslepím každého desítkou, schovám ji zase, starý dluh necháme státí a nový uděláme. Tak seženu čiperně znamenitý oběd. Jest nejvyšší čas. Jakými pochoutkami bych se panu doktorovi zavděčila?“

V dovádění, žertu a smíchu za umlouvání oběda kmitala se dívka světnici a sousední kuchyňkou jako hravé kotě, jako vtělené blaho veselé chudoby. Její skvoucí tvář a jiskrné oči vyjasňovaly nuznou podkrovní komůrku a pozlacovaly Jiruš září láskyplných pohledů, a její zpěvný, melodický hlas, klokot čtverácké řeči a zvonění bujných popěveků proměňovaly skryš bídy v útulnou klíčku.

Oba muži neunikli osvěžujícímu dojmu skotačivé hudby; křísila v nich lepší rozmar, vracela jim nenucenost a volnost myšlenek i chování.

„Ale přece nesouhlasím, Karlo,“ přerušil utěšený souzvuk za chvíli doktor Jiruš projevem zdržované myšlenky, „abys dráždila naše malé věřitele přes míru. Jsme jim povinni díkem za čekání. Dají nám opět na úvěr, jakmile splatíš, kde co můžeš —“

„Ano. A večer budeme zas bez krejcaru!“ odporovala Karla, strojíc se na vycházku a přecházejíc pořáde od ručního zrcátka na okně ve světnici ke hřebíku v kuchyni, na němž celá její garderoba visela.

„Ladislav neumí dělati dluhy?“ podotkl malíř.

„Ba umí,“ vykládala dívka. „Š třesením a strachem, jako smrtelné hříchy. A spat pro ně nemůže — Pan doktor je příliš dobrý pro ošemetný svět. Proto ho tak ráda zastanu —“

„Aspoň jim poskytněm záruku,“ trval právník na svém. A zočiv nevelký portefeuille, jež Karla za oblékání vyňala ze záhradčí a odložila na postel, chopil se ho, dodávaje: „Rozdej jim mé zástavní lístky. Zde jsou. A — kam se poděly tvoje?“

„Moje?“ smála se Karla upřímně. „Moje jsou velmi spolehlivě uschovány!“

„Uschovány? Kde? Vždyť tento portefeuille na tvých nádrech je poslední náš kryt, jistý před slídičil!“ Doktor Jiruš převracel tobolku, utíkaje s ní před Karlou, kteráž chtěla zmocniti se vzaté věci. „Co je toto? Seznam — tvých lístků —! Tys je už rozdala? — Celé své jmění! A proč moje bezcenné tretky šetříš?“

„Mé jmění!“ řehťala se dívka jako hrdlička, vyhrnuvši povržlivě své líbavé rty a ukázavši

bez koketnosti své běloskvoucí zoubky. „Několik faborů a lesklých rolniček, mnoho na hlídání, málo na šetření! Jak jsem ráda, že se mi podařilo tak prospěšně je odbyti! Kdy by se mi podobná krásná příležitost naskytla? Přejte mi ji a nevytýkejte mi nic, pranic. Ani muk! Poroučím se pánům uctivě!“

V spěšném chvatu vyklouzla Karla s ručním košíčkem na ruce z jizby. Prchala před vděčností doktora Jiruše, kterýž zvlhlým okem pohlížel na dívčinu. Rozdala za něho a v jeho prospěch bez chlouby a potají skutečně celé své jmění, hedvábí a zlata ve značné hodnotě, šperky a okrasy, s nimiž se srdce ženy snadno neloučívá.

Než Karla neunikla právníkovi. Byl skokem za ní na chodbě.

Malíř byl mlčky svědkem této scény. Zadíval se po té oknem do prázdna, do hlubin nekonečna, jako by hledal klíč k hádankám srdce lidského, nebo dálku a výšinu, s kteréž lze na vše klidně patřiti, všemu rozuměti a vše odpouštěti. Zíral přes klikatinu a směr vikýřů, strmých střež i oprýskaných a očazených komínů na roj bílých holubů, třepotajících se vysoko pod bání nebes, na niž se hned jako shluk hvězdíček zaskvěly, hned zase jako pohlcený mráček zmizely. Viděl hlavaté koury a vytáhlé kočky, plížící se s línou grácií po střeších a hrající sobě v koketní hře na schovávanou. Spatřil ptáka, vzletnuvšího jako vystřelený šíp, s dlouhým stéblem v zobáčku, ukořistěným na vystlání teplého hnízda. Zadíval se na vysoké traviny, rozhoupané lehkým větříkem ve žlabech a na krovech, kdež vylouzeny

z přeletavého semínka tvůrčí mocí slunce, kteréž plodí, živí a obrozuje všude a bez ustání, netáže se po svolení neb zákazu zvířle lidské. A zároveň slyšel rychlý, něžný šepot za pootevřenými dveřmi na chodbě a pak mlasknutí dlouhého, upřímného polibku. A druhého, třetí —

„Zde jsem málo platen!“ vytrhl se malíř nevrle z naslouchání a pozorování. Mávnuv rukou, přistoupil k oknu a zaryl malomocné ruce hluboko do kapes.

Hluk a šum blízkých i vzdálených dvorů a ulic nedal mu doslechnouti návrat Jirušův. Zpozoroval přítele teprv, když se vedle něho do okna vložil.

Právník měl patrně cosi na jazyku. Snad chválu Karly, snad nové přísahy, že od ní neupustí, snad — Umělec nemyslel dále a nadskočil příteli lhostejným, avšak živým hovorem o všedních věcech, o počasí, o ceně třešní v Praze a na venkově, o drahotě bytů a špatnosti cigár. Nepustil Jiruše k jinému thematu a varoval se tak nové šarvátky o Karlu, nové srážky sporných mínění.

Půtka byla by prudká a marná; o tom byl Trojan přesvědčen. Vemluviv se do strážlivého klidu, odešel se slibem, pamatovati na potřebnost přítelovu.

Skákaje se schodů, otloukal holí vetché zábradlí a dupal v průjezdě, až domovník za ním vyšel podívat se kárávě a hrozivě na neznámého divouša.

„Ano, brachu, za humny řídit smím,“ broukl umělec do vousů, povyšimnuv si domovníka. „Ale ne nahoře u pana doktora na čtvrtém patře.“

„Das aby se udržel! Leč nic bych nespravil. S Jirusem nic. Spíše bych si ho znepřátelil a pak byl by ztracen jistě. Není-li již? — Není! Ale co dělat? s ním je řeč jako s jankovitým koněm. Snad s ním? Hm! Kdož ví! Za diplomata sice zrozen nejsem, avšak moje zkušenosti se ženskými bývají také prospěšny. Nejlépe bylo by — ďábelská myšlenka! Ne, nic ďábelská, spásná pro přítele, vždyť Karla je zkažena tak i tak —. Ano, nejlépe bylo by strhnouti tohoto kleslého a stoupajícího anděla k novému pádu. Fúj! Hrom aby do toho —“

Prudké a zmítavé myšlenky urychlily malířův chod. Došed všecek uhrátý a rozčilený na Jelení cestu, zočil již z daleka elegantní povoz před domkem mistra Houžvičky a svého domácího pána v pilném hovoru s kočím.

„Nějaká vznešená návštěva,“ oznamoval krejčí tajuplně, polohlasem, popoše svému nájemníkovi vstříc. „Shodli jsme se s fiakristou — drbaný chlapík, umí lidi prohlížeti také až do poslední podšívky — že to bude nějaký pan hrabě nebo aspoň baron, ne-li kníže pán. Umí tak pevně a švihně vykročit a tak vlídně s člověkem pojednat. Zbohatlý koňář by se bál, že si se mnou zadá. A takový pán se nebojí. Jak povídám, rozený hrabě. Čeká na vašnost v zahradě. Neosklíbal se na můj dvorek, nehaněl mi sešlou zahrádku a není ani za mák uražen, že musí čekat na kamenné lávce před vašimi dveřmi, vašnosti. Se vším je spokojen, za všecko děkuje — Inu, jak povídám, panský mrav je panský mrav. To známe!“

Trojan pospíšil a uniknuv žvatlavému mistru Houžvičkově, vešel do zahrady.

„Pán z Rejnburka!“ zvolal v radostném podivení, vítaje hosta, jenž s úsměvem kráčel umělci vstříc.

„Návštěva nenadálá a snad jen — zdvořilými slovy vítaná!“ usmíval se čermenský pán, podáváje malíři ruku a tiskna ji tak přátelsky, že o prosté žertovnosti jeho slov nemohlo býti pochyby. „Bojím se velmi, abych se k vám nevtráil jako nevhodný exekutor. Prosim, abyste ve mně takovou škaredou postavu neviděl. Přicházím si toliko mimochodem pro laskavou informaci, smím-li nechati čermenské osadníky v nedočkavé naději, nebo mám-li pečovati, aby zkrotili svou netrpělivost a nechali uměleckou práci volně uzrati. Rozneslo se totiž, kterak chceme — vy a já — překvapiti Čermnou novým skvělým oltářním obrazem jako vázaným k svátku celé farnosti. A do toho svátku nemáme daleko. Za jedenáct dní budeme slaviti památku patronky našeho kostela, svaté Máří Magdalské. Ale umělec, povoláný dovršiti slávu toho dne a kostela čermenského svým dílem, halí se v mlčení, nepíše, neoznamuje příchod nebo opoždění malby. Proto se osměluji zaklepati na jeho dveře s uctivou přeptávkou —“

Malíř nevytrhoval svého zákazníka a naslouchaje přívětivým slovům jeho pozorně, vedl si ho rychle vzhůru. Otevřel před ním hovornu a rozhrnul portiery pracovny.

„Ach!“ uklouzlo čermenskému pánovi v opravdovém údivu na prahu ateliéru.

„Ukloniv se vděčným, roznicěným pohledem lehce Trojanovi, postoupil blíže k obrazu a usedl před ním na starožitné faldistorium. Zůstal pohřížen dlouho v tiché, gourmandské oceňování malby.

Vzchopiv se po té, přistoupil k umělci, vyčkávajícímu na pohovce pod velkým oknem a podal mu obě ruce.

„Děkuji vám,“ pravil prostě, vroucně.

„Nepatrné ještě lastury a retuše tu a tam, lak,“ poznamenal malíř, „a práce bude hotova.“

„Nespěchejte zbytečně,“ radil čermenský pán. Stačí docela, vypravíte-li se dva dny před svátkem na cestu. Ve čtvrtek před svatou Magdalenou vyjmeme pohodlně starý obraz a vsadíme nový. — Pokládám totiž na jisto, že neopustíte své dílo, pokud nebude na oltáři?“

„Ovšem.“

„Opatřte si tedy laskavě dopravu po dráze sám a budete i dále na voze bedlivým průvodčím a strážcem krásné kajícnice. — Ach, tu mi připadá na mysl, že budete mít i měl jste zajisté značná vydání. Dovolte, abych bez okolků vás poprosil, byste přijal něco à conto.“

Proti srdečnému tónu Rejnburkovu nebylo odporu. Přes to chtěl Trojan bezděky naznačiti posunkem, že na placení dosti času. Tímto hnutím zavadil o hostovu ruku, jež peníze na stolek stranou kladla; bankovky se rozsypaly.

„Pan baron se mylí,“ prohodil umělec, „poznávám sumu.“ „Toť celý doplatek smluvené ceny.“

„Chyba lávky, drahý pane,“ odporoval Rejnburk vesele. „Smluvili jsme si kostelní obraz,“

avšak nikoli takové vzácné dílo. Ujednání jest porušeno a neplatí tedy. Předstihl jste všechny moje naděje; dopřejtež mi, abych se vám vyrovnal a předstihl aspoň drobet vaše očekávání. Jinak byl bych pokořen sám před sebou. O tom nelze tratiť slov. Netraťme jich. — Víte-li pak, pane Trojan,“ odbočoval host od prosaického předmětu, „že mne spanilá tvář vaší světice upomíná dosti živě na známé sličné líčko?“

„Připouštím. Ačkoli —“ Malíř se vyčkávavě odmlčel, nechťže sám o Karle zmínku učiniti.

„Podivno!“ pokračoval host, hledě upřeně na obraz a neznamenaje napiaté pozornosti umělcovy. „Zvláštní podoba! Byl jste někdy v Čermné?“

„Nikdy. Z Chlumu chystal jsem se tam někdylikrát, leč z úmyslu vždy sešlo. Pan Strzycki mi nedopřál ani oddechu —!“

„Ano, ano. A mimo to, pokud se pamatuji, naše čermenská kráska slyne netoliko pěknou tvář, nýbrž i počestnou prostotou. Rozpomínám se na všechno, co o ní vím, — je toho velice po skrovnu, ani na jméno nevzpomenu. A potkal jsem ji všeho všudy snad tři- nebo čtyřikrát cestou. Ale trvám, že by se vám toto skromné venkovské děvče ani za model nepropůjčilo. Něco tak neslýchaného by její matka nedopustila. Starou znám lépe, moje správa převzala ji jako panískou pensistku po mé tetě. Ach, šlakovité jméno —! Nu, nesejde na něm! Náhodná podobnost! Nic více.“

„Bezpečně. Přes to zajímavá,“ snažil se využítkovati poutavé thema Trojan, jehož zvědavost byla mocně vzrušena. „Patrně, že pán z Rejn-

burka nesvlékl ještě bývalého básníka a neoblékl ještě hospodáře, který zná každou ovečku a travičku na svých statcích.“

„Ba!“ svědčil host rozmarně. „Moje teta říká rovněž na mé chatrné vzdělání, které mne pořáde ještě svádí, abych prodléval mnohem raději v uměleckých ateliérech nežli ve stodolách. Smím se ve vaší pracovně dále ohlédnouti —“

Štědrost čermenského pána umožnila Trojanovi, aby vytrhl přítele rázem z nesnází. Ale malíř skrbilil a navštěvuje co chvíle doktora Jiruše, poskytoval mu svou pomoc v malých dávkách, uhrazuje potřeby jeho skoupě den ke dni. Činil tak z obavy, aby Jiruš nenabyl s penězi volnosti a odvahy k nějaké pošetilé bujnosti, snad k zasnoubení neb dokonce ke svatbě s Karlou. Mimo to ukládal si promluvití rozšafné slovo s dívčinou dříve, než rozhodne se o způsobě své další přátelské péče o právníka, ze všech rozumných kolejí vymrštěného.

Nechť však se dostavil do podkrovní jizby přítelovy časně ráno nebo za pozdního večera, nikdy nezastal Karlu samotnou, nikdy nesetkal se s ní jinak, než v průvodu přítelově. Podobalo se, jako by doktor Jiruš předvídal úklady malířovy, jako by dívku střehl. Sám vyhýbal se ostražitě všemu vážnému přetřesu otázek, jež stále v hloubi očí jako doutnavé jiskry pod temným povrchem zasvítaly a v zaražených větách, v nejednom podřeknutí a napovědění se skrývaly.

Trojana hnětla tato vzájemná zdržlivost jako nesnesitelná svěrací kazajka; obzvláště když záhy s nevrlostí na sobě znamenal, kterak roztomilost

Karlina jej začasťe odzbrojuje, kterak její vynalézavý vkus, její neúnavná, obratná péče stírá před kritickým zrakem malířovým přílišnost rozdílů mezi bývalým a garçonským blahobytem a nynější nuzotou přítele Jiruše. Pod pilnou a umělou rukou dívky měnilo se sklo v křišťál, ubrousky v sněh, prostá krmě v lahůdky, chudý příbytek v čisté, vonné, jasné sídlo, jemuž uměla Karla dodávati vábné úpravnosti, ano jisté elegance. Tu květinou, tam drobnou vyšívanou treťou, jinde zavěšením šátku, seskupením nádob a předmětů vklouztlila dívčina do všech koutů utěšenou lahodu i příjemný lad a sklad.

A nikdy nevyhasla blaživá zář v jejím zraku a nezmizel čtverácký úsměv s jejích rtů, nevypřahl pramen jejích těšivých, křísivých slov, ač sama jediná znala úplně děsivou vratkost Jirušovy existence a zhoubnost malých, ponižujících příkoří, kteráž od něho odvracela. Postrach nájemníků, široká, špinavá, kolozubá domovnice, jejíž stručník slovník obsahoval jen zdrcující nadávky a odporná lichocení, spílala dívce a posmívala se „panu doktorovi“. A Karla sváděla všechny jedovaté výbuchy ženy Cerberovy na svou hlavu a krotila mravní rozhořčení této výborné osoby, kteráž od rána do noci své děti políčkovala a pro jejich i obecné poučení nejhanebnějšími přezdívkami a říkadly na zkaženost tohoto světa žalovala. Rovněž tak bylo Karle vyvraceti obavy šlechtěného domácího pána, aby na jeho dům nesnesl se dešť sirný a plamenný jako na Sodomu a Gomorhu; testu takového děsil se obstarlý majetník domu, nenalézaje v pokročilém svém věku již

útěchy v náruči hospodyněk, které ho před lety těšily. Vdova po lékaři v prvním patře, bývalá ošetřovatelka nemocných, která svého muže surovostí utýrala a nyní památku jeho hanobila, s mladými studentíky se mazlíc, až odcházel vyssátí a zkažení z bytu od paní doktorové, netajila se svým opovržením s nemravnou cháskou v podkroví; zaklela i odplivla si proto ráda před paní domovnickovou, jíž takové projevy počestnosti ovšem nemálo imponovaly. Pokoutní písař na pavlači v třetím patře broustil všem malým věřitelům ubohého Jirůše a všem pohoršeným strážcům dobrého mravu kruté paragrafy na zajímavý párek ve čtvrtém patře a utápěl v tůni svého právníckého důvtipu pana doktora veškerých práv jako slepé kotě za den aspoň desetkrát. Holič v přízemí, slynoucí jako nevýčerpatelný pramen necudných anekdot, obveseloval své hosty novými varianty, návlékaje pikantní povídky na ubohého Jirůše a Karlu; „víte —? nevíme? Ale račte si dát posloužit: to jsou interesantní lidičky —“

Paní ingrosátorová na druhém patře nadýmala se jak krocán, Karla nebo Jirůše potkávajíc a naříkala si, co musí přikoupiti záclon do oken na dvůr. Povznášela svůj dlouhý nos nevšedně vysoko, svraštěla obličej velebnou přísností a trnula strachem o neporušenost svých dítek; neboť byla rodu šlechtického a vzornou matkou dvou zvedených dcerušek mezi třicátým a pětatřicátým rokem mládí, jež v panenské své nevinnosti po domě cukrovaly, hopkovaly a veliké oči dělávaly, ač paní ingrosátor v svatyni své domácnosti bru-

čival, že dávno již mohl je mít s krku, kdyby si byly před lety v garnisonním městě s poručíky a kadety konečně i se šikovateli tak dlouho nezažádaly, až posléze nikdo jich ani darem nechtěl. I ucouraný židovský hausírník z přístavku na dvoře, stíhaný stále pro překupování podezřelých věcí z podezřelých míst, nosíval rád svou trošku do mlýna, připojuje se k soudu, jenž několikrát za den buď v průjezdě neb na schodech, na půdě i ve sklepě pod předsednictvím paní domovnickové nebo paní doktorové Jirůše a Karlu in contumaciam vyšetřoval a zatracoval. A služby, sletše ze za večera u hokyně, přechovávající v kumbálku za mandlem děvčata bez zaměstnání, skleply si také o bývalém koncipientovi a jeho společníci chutě i škodolibě, dříve než zmizely se svými vojanskými i občanskými galány ve tmách za nárožími a za vraty.

Leč to vše nermoutilo Karlu; zvykla pŕtkám, protivenstvím a ústrkům, pohrdajíc svými bližními, kteří s dravčí bezohledností jménem práva i řádu na slabých nejraději bezprávi páší. Jen o choulostivějšího Jirůše se obávala i byla pořáde na stráž, pořáde jako hromosvod nádvorních a průjezdových bouřek před ním. S touž obratností a neohrožeností hájila práh svého pána proti dvěma tuctům hrubých, neodbytných věřitelů a snášela od nich trpělivě potupné výroky i bezohledné dotěrnosti. Što ran odvrátila od Jirůše, některá ho však přece zasáhla. A ranila hluboko. Člověk, jenž vydral se z trampot nouze a z hrozných bojů s nízkostí otrhané i vyšňořené luzy, pociťuje svůj pád do nové bídy a do známých pařátů havěti

krutě. A jeho zděšení, jeho ošklivost před sprostotou láká surovce, aby svou sílu na něm s dvojnásobnou chutí zkoušeli. Mnohá hořkost, již poznal jako chudý, skromný, pružný a bezstarostný studentík, byla právníkovi nyní v opětovném poznání nesnesitelnou, pokud — na ni nezvykl. A znamenal, že si zvykne. Konstatoval sám na sobě, kterak se člověk v odporných svízelních a v zápase s nízkostí stává otrlým, kterak rychle poklesává den ke dni, ba od hodiny k hodině. Ohlížel se dále po novém zaměstnání. Zprvu překážela mu nepraktičnost a nepřekonatelná vybíravost; tak zameškal první příznivé chvíle, kdy nebyl ještě rozhlášen všude za spustlého člověka, slouží jenž právníckému stavu pro ostudu. Znehnáha proměňoval se přirozený Jirušův ostych v línou nedbalost, ve fatalism; byl každým dnem ošumělejší a lhostejnější. Nezaslouženě mstily se na něm i bývalá oblíba v samotářství i příměstí povahy, s níž si mnoho nepřátel a málo přátel byl získal. Zbývali mu toliko dva, Karla a Trojan.

Dívčina snažila se prospěti svému milenci také ustavičným pátráním po vhodných službách. Leč její důvtip nevyznal se v labyrintu neznámých poměrů, a její styky a známosti neotvíraly ani zadní dvířka do pyšného chrámu justice, na zavediště advokacie a do babylonské věže administrace. Její srdečné, něžné pobídky a návrhy bývaly tak roztomilé a neužitečné, že ji právník obyčejně v dík vroucně a s úsměvem políbil, žádaje, aby měla strpení, až se rozmyslí. Shovívala, neboť v hloubi duše chovala strach, že Jiruš se jí vysmekne, jakmile opět ztracené společenské

posice nabude. Dokud byl chud a opuštěn, náležel jí. Proto nehartusila, proto ráda měla strpení.

Malíř byl způsobilejší za přimluvčího. A pravidelně, když práce i vlastní jeho starosti mu dovolily, pomýšlel vážně a pilně, jak přítele z tísně vytrhnouti a na místo naležité a důstojné postavit. Seznával však, že jurisprudence a všechny druhy interpretů, zastanců a vykonavatelů zákona jsou mu světem zhola neznámým. Nevěděl kudy do něho a v něm kudy kam. Skrovný počet lidí, jichž se dotazoval a za prostředníky dožadoval, pokrčil rameny, odpověděl, že ne oni, nýbrž ten a onen mohl by rady věděti, snad — jestli — až — kdyby — a že míst málo, uchazečů mnoho — ach ano, ba, vůbec že je zle —. Popudlivý umělec byl takovým kličkováním a neúspěchy své výbojné péče o znamenitého přítele záhy rozhorlen, unaven a deprimován. Patrně, že se Jiruš musí uchytit sám. A brzy, hned! Aby uspíšil blahodárnou katastrofu, stiskl Trojan skřípec bídy účelnou svou skoupotou. Dával jenom několik málo dní. Pak přestal vymlouvat se svým nedostatkem. Nechal Jiruše o hladu, v psotě, a pásl po Karle.

Přišla sama.

„Jak na zavolání!“ uvítal malíř dívčinu, odstupuje s vlhkým štětcem od obrazu a přistavuje jí křeslo k usednutí. Byla nějak rozpálená, uřícená. „Jsem vaší návštěvě velice povděčen. Vyhledávám příležitost, abych vás požádal —“

„Za model,“ vyhrklo z Karly, jejíž zraky ztápěly se v lesku a nádheře svaté Magdaleny, ke které se umělec ještě na okamžik vrátil, aby štětec po lehkém dotknutí některých míst odložil.

„Také,“ připouštěl Trojan, přistupuje na myšlenku dívčinu, ač právě o model nijak nedbal. „S Magdalenou jsme ovšem hotový. Ale dám se nepochybně do jiné práce, a potom — uvidíme. Však už jsem říkal Jirušovi, aby vás ke mně poslal. Ale on se zdráhá, bojí se nějak o vás, a bláhovec nechce dopustit —“

„Vím, vím,“ svědčila Karla, po jejíchž rtech míhl se vděčný a hrdý úsměv. Byla na Jirušovu žárlivost pyšna. „A přece přicházím k vám bez jeho vědomí, ano proti jeho vůli. Pan doktor by zmařil naši úmluvu. Proto se dohodneme sami. Je to hanebné, hrozné, za jeho zády —! Ale pro boha, co naplat! Vede se nám nevýslovně zle. Zkoušíme jako psi. Včera nám odnesli poslední střepy a nechali sotva hrst slámy pod hlavou; čtyřiašedesát hodin neměli jsme sousta v ústěch, nikdo nám nechce podat ani vody, z bytu jsme vypověděni, a dnes ráno mi pan doktor omdlel zmořením a hladem. Rozběhla jsem se po ateliérech. A pomyslete —“ oči Karliny zajiskřily hněvivě, a přeletly chudý, lehký její oblek od prsů k lemu sukně, „pomyslete! Že nejsem vystrojena, již každý tříč barev a nádeník odlévacív trůfá si drze zalaškovati se mnou. Byla jsem právě —“

„Proč jste nezaměřila hned ke mně?“ přerušil dívku Trojan, krouť a hladě si spokojeně kníry, kývaje přehozenou nohou a hledě na hosta pátravě.

„Protože jste ošklivý, abych vám upřímně pověděla,“ vyhrklo z Karly. „Jsem vzdorovitá, jak vám povědomo. Nechtěla jsem vás nutiti k po-

moci, kterou nám z čista jasna bezcitně od-píráte.“

„Dobře. Zaměstnám vás,“ odpovídal umělec, vyslechnuv pokojně příkrou výčitku. „Nejpr —“

„Vždyť pan doktor může mne přivést, u vás a v každé jiné pracovně hlídati a zase odvésti,“ horlila dívka, rozjařená touženou nadějí.

„Bezpečně. — Nejprve však o něčem jiném, o něčem velmi důležitém. Prosím, usedněte opět. A zůstaňte klidna. Držte své choutky na uzdě, nepovolte jim, rozumíte. A poslouvejte mne jen svým jasným rozumem, na který spoléhám. Mám k vám velikou žádost. Apeluji s ní na váš cit, vaši ženskost, na vaši čest, ano, bez odporu na vaši čest a na vaši — vaši — přízeň k Ladislavovi.“

„Čeho žádáte ode mne?“ Karlina tvář ztuhla v očekávání a ztratila barvu úzkostným tušením. Její velké, temné oči rozšířily a prohloubily se.

Trojan přešel se sklopenou hlavou několikráte ateliérem; oddechuv si zhluboka, stanul před dívkou a upřel na ni pevně zrak.

„Abyste od Jiruše upustila. Ticho! Zaklínám vás — ani slovo námítky! Až domluví. Znáte mne. Jsem prchlivý, a popudíte-li mne odporem, ztratím rozvahu. Pak nerozejdeme se jako přátelé. Což nevidíte, jak se přemáhám, abych potlačil svou prudkost! Nedopouštějte, abychom se v hněvu srazili! Bůh ví, jak by to skončilo! Žádám vás, abyste od Ladislava upustila, radím vám k tomu, prosím vás o to snažně, úpěnlivě! Povím vám své důvody. Jsou to vaše důvody! Dovolte jen,

abych si je znova složil. Vaše vzezření, váš divý pohled odporu mi je rozplasil.“

Umělec vrhl se celou tíží na pohovku jako na okamžik oddechu a vzpamatování.

„Vaše náhlá prosba,“ ujala se zaleknutá, leč neporažená Karla slova stísněným hlasem, plným hořkosti, „zní jako výhrůžka. Zvedáte na mne pěst, abyste si splnění vynutil. Přepadl jste mne znenadání, docela nekavalířsky. Čekal jste proto na mne? Jedná tak muž ušlechtilého smýšlení, drsného výrazu, avšak dobrého srdce? Čím jsem vám ublížila? Svou existencí, svým neštětím, svou opuštěností, svou láskou k Ladislavovi? Je zločinem, že se se mnou setkal muž, schopný, aby pouhou vlídností vytrhl mne z hanby a záhuby, že tonoucí zachytila jsem se jeho rukou a líbám je, držím je vděčně, že hotova jsem zemřítí nebo do pekla sestoupiti za svého spasitele? Jsem trestuhodná za to, že opírám se o tohoto jediného člověka na světě, který mne neodkopl, který mne nevábil hluchými průpovídkami k povznesení, aby mne i s dětinskými nadějemi a vroucími tužbami srazil svým opovržením znovu do hrobu zatracení? Jest mým hříchem, že Ladislav se mne neštítí, že přijímá moji neobmezenou, vděčnou lásku, mne celou? Co bylo by všechno mé polepšení, všechno mé pokání, kdybych nikomu na širém světě nesměla býti platna, kdybych se musila vléci sama a sama pouští bezúčelného pokání jako vyobcovaný malomocný, před kterým by jedenkaždý dobrý i zlý s ošklivostí a potupou prchal? Vrhhl jste se na mne proto, abyste na mně a Ladislavovi vykonal katanskou službu pro po-

těšení všech prolhaných a bezcitných ramenářů, všech podvaděčů a pokryteckých hanobitelů opravdové ctnosti, té ctnosti, kteráž jest dále od počítavé, neplodné a neschopné, až k podlosti nelitostné pruderie, než od mocné a nerozvážné nárůživosti?“

„Theoretické výklady, moje drahá,“ odporoval rozhodně malíř, vrtě hlavou, „kterými své svědomí ohlušujete. Mne jimi neoslepíte. Ani sebe. Slevte z nich polovici a druhou polovici podrobte požadavkům praxe. Kdo utratil jedenkrát statek, nemá práva ženiti nebo vdávati se na zmrhané jmění. A ctnost, ženská ctnost, Karlo, je statek skleněný. Zmařený jest střepem a zůstane střepem. Nesedejte si tedy vysoko na koně, abyste nespadla hluboko, nebo nebyla brutálně stržena. Spokojte se s tím, co možno. Vaše polepšení a vaše lpění na Jirušovi jsou věci docela rozdílné. Buďte hodna i bez něho. Tak můžete, tak musíte. A bylo by po čertech divno, abyste nenalezla spokojenost a odměnu v řádném životě, nebudete-li své požadavky přepínati. Vždyť v rozumném uskromnění tají se záhadný klíč k pokladu spokojenosti lidské. Víte to sama. Nejste ani hloupá ani nevzdělaná. Co můžete Jirušovi poskytnouti? Slast své vášně, měkkou podušku své bezměrné oddanosti. Ale nic více. Jinak vydala byste ho na pospasy posměchu a hanbě, podvrátila byste jeho společenskou existenci, zmařila účel i zasloužené ovoce jeho studií a snah, oloupila lidskou společnost o poctivého, pilného pracovníka, připoutala byste k sobě zbloudilého, kleslého muže, který by vám bezděky svou rozervaností kruté

splácel, učinila byste ho snad i nebohým otcem dětí, znamenáných stigmatem neštěstí matčina; slovem, vy byste Ladislava zkazila. Zničila nadobro. Svou — láskou! Mám pravdu?”

„Drobet. Z desetiny. Ze čtvrtiny,“ připouštěla pohrdlivě, úsečně dívka, jejíž lice hořely. „Vinil jste mne prve z blouznění a sám zabíháte ve výstřednosti, barvíte všechno bezohledně na černo. Nelekám se budoucnosti —“

„Kýho výral?“ usmál se malíř v úsklebeku ironie. „Co z vás obou v budoucnosti bude. Co asi soudíte?“

„Suď bůh, ne já,“ odpovídala klidně a určitě Karla. „Moje vůle, moje srdce a mé svědomí jsou čisté. Tak vám přísahám, vy zlý, nevěřící pane, slyšte si mne nebo ne! A proto jsem pokojná i pevná. Já od Ladislava upustiti! A nyní, když nemá na širém světě nikoho, kromě mne, když opuštěn je a v nebezpečí jako bezbranné dítě ve vlčí jámě! Nel A tisíckrát nel! Já od něho neupustím. Dále prozatím mé myšlenky nejdou. Ale raději položím hlavu, než bych Ladislavovi ublížila. Toho buďte jist! Můžete spáti bez starostí.“

Dívčina mluvila chvějícím hlasem a skončila vzlykotem, za nímž vytryskly z jejích očí proudy zdržovaných slz. Těch známých neodolatelných, zázračných ženských slz, jež náprstkem krupějící hasí žár mužského rozlícení bezpečněji a rychleji než přívál vod zhoubný oheň, těch slz, které nejsilnějšího muže zastráší, těch slz, které vyrazí nejspravedlivější zbraň z ruky muže, právem soudícího a právem pokutujícího

Umělec, přistupující hrozebně ke Karle, zalekl se. Rázem sevřelo se mu srdce pocitem studu, útrpnosti, bezděčné touhy, setřítí rychle slzy, žalující na jeho krutost. A zas hněval se na svou slabost, přemáhal ji —

„Což ví ztřeštěná zamilovaná duše, kdy a v čem svou láskou ublížil?“ vyrazil zlostně skrze zuby. „Tušíte, k čemu Ladislava svěsti můžete? On si vás přece nemůže vzíti za ženu?!“

„Vzítí za ženu!“ vzpomatovala se dívka prudkým vzrušením. „Ach toho se bojíte. — Ladislav sám pronesl jedenkrát to veliké, svaté, osudné slovo. Třesu se, kdykoli na ně vzpomenu. Potom by ovšem snad — snad — zvrtilo se všechno mé blaho v nenapravitelné neštěstí — Kdož ví!? Ale posud mám své zdravé smysly pohromadě. Můj rozum mne varuje. Nejsem ještě tak bláhová, abych doufala býti jeho ženou. A za nedostatek této naděje opíjím se horoucí touhou milovati ho vždy bez překážky z celého srdce a býti jeho, celá jeho v lásce, která se po formě netáže. Co připojil by náš sňatek k našemu blahu. Ladislav miloval by snad méně neb aspoň více kriticky svou manželku nežli svou milenku. Raději nechť si mne nebeře za ženu a má mne vždy tak dobrovolně, tak sladce, tak velkomyslně rád jako dnes.“

„I hleďme! Jen milovat a nevztít? Jste si vědoma, že v tom způsobu klesáte za — na — do svého dřívějšího stavu, že vrháte se znova samouchťic do bahna, z kterého vás Jirů prý vysvobozuje? Zdali pak se mu svou — frivolní — promiňte — svou nerozvážnou myšlenkou zavděčíte?“

„Netýrejte mne! A jmenujte si vůli mého srdce jakkoli. Netáži se po tom. Já se spokojím; jsem tak šťastna. Není-li mi pomoci, není. Lámejte si proto svou hlavu. A moji nechte na pokoji.“

„Tedy tak! Hm —“

Umělec se odmlčel a zíraje pozorně na Karlu, váhal chvíli.

„Chcete Jirušovi prospěti?“ otázal se potom suše.

„Ovšem. Což jiného?“

„Měl bych pro vás pokyn, kterak byste mu posloužila nejlépe. Docela malý pokyn, akademické upozornění; jest hodno povšimnutí milenký ta obětavé —“

„Kterak bych se tedy Ladislavovi nade vše zavděčila?“

„Kdybyste ho zradila.“

„Jak že? Zradila?!“ Sníh bledosti a červánky ruměnce přeháněly se po líci užaslé dívky.

„Ano. Z lásky. Z té největší, nejvelebnejší lásky, která jest schopna sebezapření, která obětuje svůj egoism blahu milované osoby. Vykonala byste šlechtitný čin. Jirušovi pomohl by hněv zapomenouti na vás, a zapomenutí, návrat do společnosti slušných, jemu rovných lidí zachránil by ho před záhubou, které ve vašem náručí jistě propadne. Chcete jeho zkáze? Budete blázena, až ho zničíte?“

„Ne, ne —. Nemluvte tak? Co žádáte? Nerozumím vám,“ bránila se dívka všechna zrůzněná. „Zraditi Ladislava! Jaký nesmysl! A co by ze mne bylo?“

„Šlaka nesmysl. Právě v uvážení otázky, co by z vás bylo,“ hovořil dále malíř s vážným, pronikavým klidem, jemuž dodával přátelské důvěrnosti posunky, volnou dikcí a pohodlným pokušováním doutníku, který si zvolna zapálil. „Ano, co by z vás bylo? Po krátkém záchvatu milostného třetění, po útratě vašeho mládí a vašich půvabů ve tmě nuzoty a v dvojnásobném trávení láskou i soužením nastala by dlouhá bída, trýzeň svědomí, plahočení, mučeníctví, až by se ubohý Jiruš smrti dočkal. Anebo, kdyby nepodlehł bídě, zachoval by ho při životě jen úpadek v sprostáctví. Sešel, zhloupl a zesurověl by tak, že by vás nijak netěšil. Potom byste se nepochybně rozešli a žalovali druh na druhu pro zmařený život. Jak vidno; byla by věrná láska s Jirušem šeredně nevďěčna. Myšlenku na sňatek pustila jste velmi rozšafně mimo sebe. Máte rozum. Gratuluji vám k němu. Opustíte Jiruše, také z rozumu a z lásky. Díky vám. Co dále? Jakožto hodná křesťanka nesmíte zemřít; učitelkou již nebudete; hodní křesťané vás mezi sebou nestrpí; na služebnou nebo prodavačku řekvíčky jste příliš hezká i vábná, lidé by vás nenechali; a děvčete z jošivary si nikdo doopravdy nevezme, poněvadž jsme v humannosti dokonalejší než pohané Japonci. Ale můžete býti kající Magdalenou. Hned, nebo později. Snad později. Nyní jste mladá, jste sličná, ano krásná. Bylo by vás věru škoda. Jste květina v plném rozkvětu, opojné vůně; a taková nemá chuti spadnouti mezi uvadlou smet. Příroda se tomu přičí. Snad by se i vám nechtělo, a možno, ano pravděpo-

dobno, že byste za Jiruše našla vděčnější náhradu —“

Karle zableskly oči. Vztyčila se a klesla zas na křeslo, jako schvácena závratí nevýslovného hněvu.

„Pane, vy jste neslýchaně surový!“ vybuchlo z ní. „Vy mne urážíte, vy mne šlapete!“

„Urážím, šlapu? Ani ve snách,“ tvrdil konejšivě a s imponujícím klidem umělec. „Před chvílí jste mne odbyla zhurta: Není-li mi pomoci, není. A teď se pojednou bouříte! Tak jste samá antithese. Jiruše zkaziti netoužíte. Ale také ho pustiti nechcete. A vzítí si ho nehodláte. A zprostiti ho záhubného svazku zase nemíníte. Nemáte žádných nadějí a doufáte vše. „Qui vit d'espoir, mourra de faim“, pravil kdosi kdysi velmi případně. Co tedy? Jsme, milá Karlo, v situaci velmi kritické. A pod jejím nátlakem musíme nechat nedůtklivost stranou a počínati si jak při rozhodné operaci, na které závisí životy a osudy dvou lidí. Běží o květinu, přilnutou k vratkému, slabému strůmku; oba zchřadnou v stínu a na suchopáru. Není lépe oddělití je? Strůmek nalezne zase svou přirozenou půdu a potřebné světlo, zesílí a zotaví se. A květina? Bylo by mi jí líto. Květina může — upozorňuji toliko a neradím k ničemu — naléztí výživnější půdu a mocnější oporu v silném, bohatém stromu. Což jest vyloučena možnost, že byste našla přítele, jakého jste hodna, kterého by vám choulostivý vkus váš dobře vybral? A trvám, že by váš duch a vaše srdce zjednaly vám působiště, na kterém by vám i váš přítel mnozí jiní žehnali. Moc a bohatství v rukou

dobré ženy jsou kouzelnými pruty, kterými vyčaruje na světě více blaha nežli všichni její pomlouvači dohromady. Poněvadž ona jest dobrá za všech okolností a oni zlí ve vši své pořádnosti. A jak vás znám, byla byste nadšenou dobrodějkou a zjednala byste si dobrými skutky drahoucennou odměnu za všecko utrpení, cítila byste se vděčnými rukama vysoko povznesena nad utrhačnou a závistivou cháskou. Kála byste se šlechetnými činy a netoliko litaniemi pěkných slov. Mimo to není třeba, abychom si zapírali, že zlato a statky mohou ženu usmířiti s mnohým jinak nemilým, a že jest lépe těšiti se a těžiti z bohatství než lopotiti se jak paria v žebrotě. Dovolte, abych vám mimochodem vypravoval drobnou, poučnou a pravdivou historku o francouzské královně Marii Leszczyňské. Jedenkrát královna všechna pohoršena ptala se maršálka de Lamothe, je-li pravda, že kníže Soubise daroval sto tisíc tolarů paní Lhospitalové, a která žena nějaká je s to, aby zaprodala se za peníze. — Ale kníže, odpověděl maršálek, zahrnoval ji dříve již dary, věnoval jí mimo jiné nádherný palác, skvostně zařízený. — A milion kdyby mi dával, rozmýšlela bych se, horlila královna. — Milion, uvažoval maršálek, pravda, co je to? Ale řekněme dva miliony, tři, dejme čtyři miliony, kolik chcete — Dost, dost, volala královna, takové sumy člověka zmatou! Hleďte, tak se podřekla královna u přítomnosti svědků, řečeného maršálka, vévodkyně Villarsové a presidenta Hénaulta, královna neposkvřené pověsti a nejmravnějších zásad, žena skvoucí se jak čistá hvězda.

cnosti nad frivolním Versaillesm. Půjčím vám o tom zaručenou, tištěnou zprávu vévodkyně Tallardové, nevěříte-li mým slovům. Ano, „la pudeur passe et l'amour demeure“⁽¹⁾ za všelikých okolností. Anebo chcete-li: „Alle Theorie ist grau, und grün nur des Lebens Baum“, tak nějak promluvil vtipně jakýs Němec; budete snad vědět spíše který, než já, neboť máte jako Češka jistě německé velikány v uctivé evidenci, kterou jsem já chudák bez lítosti a beze škody v Paříži zanedbal. Nehoršete se proto, že nudná spousta šedivých pravidel není prosta zelených výjimek nebo skvrn — jak libo. Ano mně dokonce jsou některé výjimky milé; jako Anežka Sorelová — totiž Anežka tradice, které věřím vždy spíše nežli nevraživým současníkům a pedantickým kronikářům; nebo hodná vévodkyně La Vallière, nikoli ta protivně uplakaná Lavallière z fantasie paní de Genlis, nýbrž dobrý anděl Ludvíka XIV., jeho líbezná, blahodějná milostnice, kterou Charles Lebrun — hleďte, to vás bude zajímat — také v podobě svatě Magdaleny zvěčnil; nebo moudrá, energická, byť i v leccm chybní markýzka de Maintenon a jiné podobné výjimky zamlouvají se mně a každé rozumné, zkušenosti k snášlivosti povznesené duši mnohem lépe než tyto dámy, kdyby zůstaly skrupulemi spoutány v temnotě, v neplatnosti, v které by nebyly s to provésti tolik záslužného, velkého i roztomilého, co jako královské milenky vykonaly. Dosíci moci a využítkovati ji pro dobro veřejné není zlem, ať se dosažení moci stalo formálně řádně nebo mimořádně —“

Bouchnutí dveří, šramot a kvapné kročeje v hovorňě přerušily vážnou, tónem přátelské opravdovosti působivou řeč umělcovu.

Portiéra vchodu rozlétla se, a na prahu stanul uštvaný, rozčilený doktor Jiruš. Jeho nepokojný zrak hledal jediné, Karlu. Nalezl ji sedící tiše v křesle jako udolanou nekýženým viděním, jemuž svraštělým čelem a sevřenými rty vzdorovitě čelila.

Trojan byl překvapen, zočiv přítele; avšak mžikem oka po dívce utvrdil se v naději, že Karlin takt zamezí všechny nemilé výklady.

„Vytrhuji,“ ozval se zhurta právník, vcházeje rychle a zaměřiv k dívce. „Ale to právě chci. Obávám se, ano vidím, že Karla zabloudila k mému zatvrzelému příteli, aby se jakožto orodovnice za mne zbytečně ponížila —“

„Ne,“ popřel rázně malíř. „Aby se pozeptala, potřebují-li model.“

„Tak?!? A —“

„A já odpověděl, že v tu chvíli ovšem nemám ničeho ani v hlavě ani pod štětcem, k čemu by mi model vítán byl —“

„Arcit!“ vpadl právník ostře do řeči Trojanovy. „Kdy pak se ti hodí totéž, co nám se hodí? Zkrátka, tys Karlu málo potěšil. Mohla to tušit. A tušila, šla si najisto pro odřeknutí, a nepochlubila se mi, vědouc, že bych ji z úmyslu zradil. A zradím ji, neboť já prostě nedovolím, aby se propůjčovala někomu za model. Nedovolím, protože Karlina krása je moje, celá moje, od konečků vlasů až do konečků nehtů a protože se mi po ní

neomalený zrak žádného chtivého zevlouna pásti nesmí!“

Unavený, zesláblý, vychrtlý doktor Jiruš usedl malátně vedle Karly, vysílen prudkým projevem své sobecké umíněnosti. Zachytil se třaslavými prsty její ruky jako spásné kotvy, tiskl a hladil ji, dívaje se jí s trapnou, chorobnou něžností do tváře, jak by v jejích očích utonouti chtěl.

„Což abys ji zazdil?“ usmál se malíř s patra vlídnou výtkou. A nalévaje zvolna příteli sklenku silného vína, k němuž přiložil sucharů, pokračoval týmž mírným, důtklivým tónem: „Jsi ty hlupák, Ladislave! Dej na slunce poklíčku, aby nesvítilo, leda když se ti zlíbí. Zavři své poklady pod sedm zámků a drž je oběma rukama, aby byly pohřbeny, aby ti nebyly ani k chloubě, ani k užitku; zemři na nich hladem. Kdo by se byl nadál, že z tebe vyklube se takový protivný Harpagon, takový malicherný tyrannus domesticus, který si své milé degraduje za hlídanou němou tvář, za nespolehlivou věc, za nabodnutého motýla, odsouzeného do tmy vězení; zapomínáte, učený pane doktore, že člověk potřebuje nevyhnutelně prostor svobodné vůle, aby nepřipadl přirozeně na myšlenku zjednatí si vůli překročením uzavřených mezí. Nemá-li z vás obou Karla rozum, nemá ho nikdo. A tys dítě, příteli, že jí jak svévolný chlapec překážíš. Ano, jsi jí pouze na překážku, za obtíž. Je to čirý nevděk! Nemáš ponětí, jakých obětí je pro tebe schopna.“

Doktor Jiruš byl pohnut k slzám. Líbal nasycenými rty dívčiny ruce a zvlhlými zraky její líc, ujišťuje ji němě svou důvěrou, svým

díkem a žárlivostí zároveň. Karla ho konejšila měkkou rukou, hladící jeho vlasy, a tichým slůvkem, důvěrným špetnutím v jeho ucho.

„U všech všudy,“ pomyslí si umělec polohlasem, vyšed do hovorny, aby se poohlédl po založeném vývrtku na otevření druhé láhve vína, „jestli se nemýlím, stydí se Karla přede mnou za nedůstojné divadlo, za žalostnou rozbředlost Jirušovu. Docela správně, docela po žensku, a mně vhod. Můj hadí sykot bzučí jí posud v hlavě. Ani jsem si nepomyslí, že bych časem dovedl hrátí Mefista! Ach, kdyby nebylo někdy potřebí vyháňti raracha zase raráškem!! Praskni oko nebo zub, — té ženštiny musíme Jiruš zbabiti. Va-t'en au diable! Bastal!“

Dívčina rozmluvila právníkovi snadně svéhlavě vrtochy. Svolil konečně nerad, z nouze, slibuje, že ji bude po atelierech provázeti jako neodbytný a výstražný stín.

„O pozvání k séancím bude chvíli nesnáz,“ připojil se k hovoru Trojan. „Sám nenačnu nic, pokud neodvedu svou Magdalenu. A potom pochybuji, že bych hned —. Jest radno, aby se Karla ohlížela i jinde, nevím ani kde. Což aby zaklepala u Děkanovského? Starý ten šantala bývá překvapujícím způsobem informován o úmyslech a podnicích umělců. U něho je bursa zpráv, skizz, kleptů a maleb. Věděl by snad nejlépe rady —“

Dva dny nato, podvečer, když po dopravě zabeđeného obrazu svaté Máří Magdaleny na nádraží vrátil se malíř domů, aby složil si své potřeby ve vaky na cestu do Čermné, zavítal Jiruš k Trojanovi opět

Vpadl k němu zsinálý, zubožený; byl napolo vlečen mistrem Houžvičkou, jenž zvědavě i útrpně v hovorně okolkoval.

„Pošli mi toho člověka s očí,“ žádal právník sípavě jako zoufalý nemocný, který nikoho nechce viděti. A shrbiv se, svěsil hlavu do dlaní, zarýval nehty prstů v křečovitém škubání do spánků, neodpovídaje Trojanovi, jenž po vypuzení mistra Houžvičky skokem úzkosti k příteli se vrátil.

„Zavří, na zámek, ať sem nemůže,“ honil Jiruš umělce opět. „Chraň ji bůh přede mnou, sič! Uškrtil bych ji, já bych ji —“ právníkův horečný hled padl maní na revolver, položený na panělu pohovky a jeho zaťaté hrozící pěsti napřáhly se po něm.

„Ten je pouze na plašení vrabců,“ prohodil s humorem rozpaků umělec, přiskočiv a zmocniv se zbraně. A spěchal, aby pro upokojení přítele hřmotně dveře pozavíral.

„Jsme sami, pod závorami, zabeďnění jako v pevnosti!“ oznamoval vraceje se. „Okna jsou vysoko, jen duch nebo anděl či satanáš mohl by mezi nás. A těch, trvám, nebojíš se, ač hledíš kolem sebe jako vyjevený po příšerách —“

„Po tvém obraze. Bojím se ho. Je pryč. Dobře, žeš ho uklidil. Já bych se před ním zbláznil, nebo ti jej roztrhal.“ A zase padla Jirušova rozčuchaná hlava těžce do dlaní a ozýval se jeho sípavý, rychlý, dusivý dech jako jediná odpověď ke všem soucitným, naléhavým a dráždivým prosbám a otázkám Trojanovým.

„Dovím-li se pak, co se chlapečkovi přihodilo?“ uhodil konečně malíř s důrazem na přítele a zaťrásl jím. „Co stalo se hrozného?“

„Skandál v Stromovce.“

„A kdo jej způsobil?“

„Já.“

„Nu toť sice nemilé, ale proto netřeba si rvátí vlasy z hlavy.“

Jak uštknutý vztyčil doktor Jiruš prudce hlavu s pohledem divoké výčitky v zapadlých, horečně svítících očích.

„Ach, ano,“ vzpomatoval se, mna si čelo třesoucí se rukou, „ty posud o ničem nevíš a tak mluvíš pošetile, jak slepý o barvách. Ano, ty si své vlasy rvát nebudeš. A jsi všeho sám vinen!“ rozkatil se nanovo. „Tys nás nechal v psotě, až se mi Karla zapomněla z hladu. A tys ji poslal k Děkanovskému na prodej. Ty! Prokletá rada!“

„Pakli zavínil můj pokyn tvůj skandál ve Stromovce, lituji ho. Ale nevím, jak Stromovka ocitla se v závodě starého Děkanovského!“

„U toho vydrhiducha, lidokupce, kuplíře byla v obrazárně Tulkova Ěva a před ní jakás ryšavá obluda, drzý, kulhavý, hlušný chlípák,“ zuřil právník po vzpomínce, kteráž mu rozvázala ústa. „Poznal v Karle model Ěvy, šilhal po ní. Z kůže bych byl vyletěl a políček nestydovi vyťal —! Že jsem tak hned neučinil! Je to jakýs vysloužilý rytmistr, baron Štřela z Rokyc; povídal tak Děkanovský. Na neštěstí zpozoroval urozený ničema mé rozhorlení a počínal si slušněji. Také Karla měla ze mne strach a než jsem se nadál, vyvedla mne z krámu, rozmlouvala mi podezření — Bíd-

nice! Bídnic podlá, zlotřilá! Netušil jsem nic dobrého, obzvláště když se mi včera i dnes dopoledne Karla několikráte ztratila jako rtuť pod rukou. Ale ona obloudila mne svým lichocením, ďábelskou přetvářkou a ronila nade mnou krokodílské slzy, jak prý jsem slabý, že jedva z domu mohu a jí už nestačím. Pravda, jsem vysílen soužením, láskou a postem tak, že jedva na nohou se držím a dnes hladem dvakrát jsem omdléval. Po druhé nemohla se mne Karla ani dokřísit, a když jsem procitl, stála nade mnou všechna vyděšená, zlíbala mne přímo šíleně a plakala na mých prsou usedavě jako dítě. Nevěděl jsem, co se s ní děje. Potom se najednou vzhopila, osušila si oči a shrnula vlasy s čela. Byla rozhodnuta. Jak, netušil jsem ovšem. Odběhla, přinesla mi cosi jíst a pít — jed bych vzal na to, že mi přimíchala pro spaní! Usnul jsem, jako by mne do vody hodil. A Karla zatím zmizela. Procitnu odpoledne a slyším odbíjet druhou hodinu. Pohřešuji Karlu, čekám, polo sním, polo bdím, hlava mne bolí a myšlenky se v ní těžce převalují, až najednou slyším čtyři hodiny. Toť nemožno! Vyskočím. Což se Karla propadla do země? Kde je? Kde je? Hrozný strach mne pojal a dodal mi síly. Vyběhnu na ulici a běžím, běžím — Kam? Lidé se zastavují, vybíhají za mnou — Uleknu se, aby mne nechytli jako blázna; vyhlížím asi tak. Zajdu do postranní uličky a ptám se: Kde tě najdu, Karlo? Kde jsi? Nějaký hukot mi odpovídá, vábný, známý hukot — jdu po něm. Voda, řeka mne volala. Jednotvárný, širý, velebný tok mne poněkud upokojil. Bylo, jako by se v něm zrcadlily

klid, hloubka, velikost a napomenutí: nebuď slabým, pošetilým. Jdu zvolna po mostě a chlácholím, peskuji, těším se. Ubírám se dále, vleku se schválně daleko, abych kdesi ve ztracené končině za městem zanechal štíra své žárlivosti a krvežíznivá klišata svých obav i pochybností. Maluji si v duchu svou milenkou plamennými barvami ve skvoucí záři její něhy a vášnivé oddanosti jak bohyni svého ráje, klečím před ní a odprošuji ji s čelem v prachu za svou chabou nedůvěřivost, za tento hnusný nevědek; vzývám ji a velebím — slotu mizernou, prodajnou! Až mne polily slzy, a já na pět kroků neviděl. Do té mlhy přede mnou vjede pojednou kočár, uskočím, ženský hlas pronikavě vykřikne a zatřese mnou jako hromová rána. Vytréštím oči — Karla! V kočáře s tím zrzounem, s tím svůdníkem od Děkanovského! Sama s ním v nejdlejší končině Střelovky. Bylo mi, jako by ve mně cosi pukalo. Moje krvavě raněná, potupená, nevěstkou zaslepená a teď ošálená duše vzepjala se ve své pýše a utrhla se od lačného těla. Na místě zbylo jen zvíře v mé podobě a toto zvíře vrhlo se na ryšavého, chromého vilníka, uchopilo ho za hrdlo, škrtilo a vytáhlo silou vzteku z vozu —. V tom cos mi vadí, nějaký chumáč pode mnou — zas Karla! Doktor Jiruš zajíkaje se, vstal, popadal dech.

„Já ji — ano, já ji kopl,“ zasténal za chvíli zuřivě.

„Ale její galán, baron Střela,“ vypravoval dále po novém oddechnutí, „použil výhody situace, vyškubl se mi, vběhl se do vozu a ujel, nechal

mne spoutaného rukama Karly, která moje kolena objímala, ruce a ošumělé cáry na mně líbala — Nevím, co všechno štkala a přísahala. Nechtěl jsem ji slyšeti, zápasil s ní, odháněl a proklínal ji. Zafíkala se všemi svatými, že prodávala Štřelovi jen ošidnou naději, že si z něho tropila šašky, že nedala na sebe sáhnouti a pokoušela ho toliko, aby vylákala z něho pro nás groš na sousto chleba, a potom ryšavému prostopášníkovi se vysmála a uklouzla mu, ulétla ke mně — Nevěřil jsem jí. Nevěřím! Její lež popouzela mne k šílenství. A když nemohl jsem se jí sprostiti, zavolal jsem na ni strážníka! Ano, strážníka. Odtrhli ji násilím ode mne. Takovou surovostí jsem s ní — všechno — skoncoval —“

Doktor Jiruš propukl v křečovité pláč.

Umělec nechal ho. Přecházel a přisedal tiše, hledě hned zamyšleně do prázdna, hned pozorně na právníka.

„Upokoj se, brachu,“ promluvil konečně, vida že se přítel probírá z víru žalosti. „Vyvázl jsi z ošklivé avantury s úrazem, leč i s drahocenným naučením. Liška změnil srst, ale obyčejů nezměnil. Nechme ji běžeti —“

Trojanovi stáhlo se hrdlo. Nebyl s to hanobiti dále Karlu. Neboť on jí věřil. A tušil, že i v Jirušovi ozývá se vnitřní hlas, dávající nebohé dívčině za pravdu. Trnul strachem, aby tento hlas neozval se mocněji, v odporu proti přílišnému podezřívání Karly, bál se, aby mu přítele neodloudil nanovo k dívce.

„Poslyš!“ ozval se určitě a rozjařeně jako náhlým vnuknutím po několika nezdařených poku-

sech, osvěžití humor zaváděním nových a všedních předmětů rozpravy. „Ujeď se mnou zítra z Prahy! Nezmeškáš zde nic, unikneš bolestným upomínkám a ohyzdnému nebezpečí. Cesta samotna již vytrhne tě ze zármutku, nový kraj a nové zjevy vyvstanou na tvém obzoru a rozptýlí po něm mračna — Ano, pojedeme spolu na Čermnou. Přenocuj u mne, a zítra hajdy z Prahy ven přes hory a lesy do nového světa. A tam snad — snad — e —“

Malíři tanula na mysli řádná, čistá dívčina, o níž pán z Rejnburka se zmínil, nalézaje podobu její v obraze svatě Máří Magdalské.

„Pojedeme,“ přisvědčil mdle doktor Jiruš, podávaje se bez vlády vůli přítelově.

„Domů vrátit se nemusíš a nechceš. Není, co bys tam hledal. Můj dům, moje garderoba, vše co mám a mohu, je ti k libovolné dispozici,“ nabízel s upřímnou ochotou Trojan, sahaje po knoflíku zvonce, aby zavolal Barušku neb Houžvičku a dal potřebné rozkazy stran večere a noclehu.

Mistr Houžvička měl cosi na jazyku. Otálel a mrkal po umělci; týž pochopiv okamžikem, odvedl krejčího do předsíně.

Domácí pán ohlížel se ostražitě a zacloniv ústa rukou, šeptal: „Je tu —“

„Ona?“

Šprávkář přikyvł důrazně hlavou.

„Nepusťte ji. Ani přes dvůr. Vystrnadte ji a kdybyste si měl zavolat na pomoc —“

Slovo „strážníka“ nechtělo Trojanovi přes rty.

„Vidíme, jaký mám nos?“ vychloubal se mistr Houžvička. „Já hned čil —“

„Nečijte nic a běžte,“ zněla velitelská odpověď umělce. „Pryč s ní!“ —

Pozdě večer vylákali Baruška s Houžvičkou ještě malíře do zahrady, aby mu vypravovali, kterak se Karla ze síňky zavřenými dveřmi na dvůr dobývala, kterak se zdráhala odejít, slzela a zlobila se, až posléze hodivši hlavou vyskočila a odběhla.

Ráno odvezl umělec Jiruš nevysspalého a zmořeného v zavřeném voze na nádraží. Koupiv lístky dovedl přítele pasáží, nejkratší cestou k vozu, pomohl mu do kupé a usadil ho v něm. Přiraziv za ním dvířka se svolením přemluveného a uplaceného konduktéra, postavil se před vůz jako na stráž.

Bylo teprve po prvním zvonění. Čekárny počínaly chrliti svůj živý obsah na peron. Chudí a bohatí, zaměstnaní a zahalecí s vaky a kufry; malé paničky, vyzdobené na cestu zlatem a hedvábím, a velké dámy, zahalené jako motýli do neúhledných kukel cestovních, rojili se v počtu stále hojnějším na peroně, líbali se a honili, přeshlapovali, pobíhali, křičeli, smáli a durdili se.

Malířovy oči střílely pátravě komíhavým rejem na všechny strany. Pojednou, právě když hlaholilo nádražím druhé zvonění, postřehl v hemživém davu ztepilou, vábně modelovanou, nápadně krásnou dívku v prostém šatě a bez jakýchkoli zavažadel. Šla podél vlaku, nahlízejíc do všech kupé. Nevynechala ani jedno, všechny prozkoumala planoucím zrakem svých velikých, temných očí.

Trojan popošel jí kvapně vstříc.

„Co hledáte?“ osopil se na ni ztlumeným, hrozivým hlasem.

„Ach,“ zvolala radostně Karla. „Již jsem našla. Spěchám za vámi z Jelení cesty. Byla jsem na číhané. S vámi je Ladislav!“

„Ano.“

„Pojedu s ním!“

„Nepojedete. Zabráním —“

„Nezabráníte nic. Mám lístek a totéž právo jako vy. Jsme si rovni. Způsobte výtržnost a pak tu budeme zadrženi všichni tři. A jinak se vám nehnu. Jak vidíte, pojedeme spolu! Za Ladislavem půjdu i kraj světa!“

Trojan nevěděl si rady. Třásl se malomocnou zlostí.

„Nepusťte mne k sobě do kupé,“ pokračovala bujně Karla. „Sednu si do vedlejšího. Co na tom? A slezu, kde vy slezete, přisednu, kde vy přisednete. Lístky budu bráti od větší stanice k stanici. Ani mi nezatajíte cíle své cesty. Raději jej řekněte. Kam ráčíte?“

„Jeďte k čertu!“ rozlítl se malíř. „Však my v Čermné dovedeme se vás zbaviti.“

Dívka zesinala, zavravorala.

„V Čermné? Vy jedete do Čermné?“ zachvěly se její rty.

„Ano.“

„Vstupovat, pánové, vstupovat!“ hartusil konduktér, běže podél vlaku. „Do vozu! Slečno, račte! Hned pojedeme!“

Ale Karla stála jako ztrnulá, zdrcená.

Třesk přiřazených dvířek rozléhal se nádražím. Poslední zavřela se za Trojanem; malíř vytáhl okénko a rozkročil se za sklem celou svou šířkou jako živý štít před Jirušem, jenž ničeho netušil.

Třetí zvonění, hlahol trubky, jek parní píšťaly. Vlak se hnul, ujížděl kol dívky na pustém peroně jako přimražené, v sloup obrácené.

Trojan srazil okénko a vyložil se ven; ve vítězném a zároveň tázavém úžasu hleděl na Karlu. Nespustil s ní oči, pokud vlak nevyrazil na volný prostor nádraží a nezatočil se jak obrovský chřestýš po výhybkách do oblouku, jímž vybíhá trať do širého kraje. Trhnutím zatáčejících vozů změnila se panorama; nádražní budova zmizela, pavlače a dvory předměstských domů, továrny, zahrádky a stráně sunuly se, míhaly, letěly podél vlaku, a s každým rozmachem kol ztrácela se z očí dál a dále veliká, lomozná, dýmavá máti českých měst —

Do kupé zavanul svěží vzduch, vonný výparem luk a ornice.

Trojan obrátil se od okna; vytáhl se spokojeně do výšky, rozpíal ramena, až v nich praštělo a v prsou mu ulevilo. Pomnuv si vesele ruce, přehlédl vaky, plaidy, hole, deštníky a klobouky v sítkách nad sedadly, srovnal je, aby nepadaly a navzájem se nepotloukly, otevřel ventilační rosetu ve stropě i mřížku nad okny a zatáhl záclony na sluneční straně. Obíral se těmito drobnými výkony chutě a vesele, jako člověk libující sobě v šťastném vyvážnutí ze svízelů, v nabytí kýžené svobody.

Doktor Jiruš nevšímal si ničeho. Byl posud zapadlý v koutě, do něhož ho byl malíř na nádraží usadil a zíral svým kalným, ztrnulým zrakem před sebe, nedbaje patrně ničeho, co viděl.

Malíř, spořádv si po chuti kupé, usdl vedle přítele. Pohlížeje naň s účastí vyňal pouzdro, vybral doutník a podával Jirušovi.

Koncipient zavrtěl hlavou.

„Jen ber!“ pobízel umělec. „Mírné narkotikum. Upokojí. A člověk s ním rychleji vykouří a lehčeji odfoukne mnohou protivnou myšlenku. Pohléd', všechno již posečeno. Všude jen strniště, většinou již zoraná, pst, slyším dokonce i cepy! Rozkošná muzika, jak zvoní o mlat a buší do snopů! Chudáci sklízí se pole hned pod cepy. Ale tam na panském věží se bachraté stohy — leč pravda, tebe podrobnosti hospodářství nezajímají. Za to krajina jako celek, jako symfonie beze slov a bez výkladu. Jako mne. Ano, časem, když vytáhnou paty z města a objevím nanovo půvaby venkova, podobá se mi, že se ve mně zkazil krajinář. Tak se těším upřímně z klidných, vážných siluet lesů, krkolomných cest, malebnosti roztrhaných chalup, z brouků a louží a z velebné šírosti rozhledu, protkaného zlatými pásmy a mocnými proudy zdravých barev. Podívej se, jak prostý a přec pěkný obrázek. Ten dvorec se svými ohromnými střešami a vikýři, s drubeží, dobytkem a lidmi; na něm a na poli kolkol leží červencový úpal jako dusné vzduchové moře. Vlnky se v něm tetelí až tam k lesu, k té černavé hradbě borovic, prorostlé tu a tam břízou. Tam chladno, ticho, temno, skryto; zde teplo, živo, jasno a zjevo.

Jaké protivy, velké a vděčné! Budeme je drancovat. Zdržíme se v Čermné a nabijeme si mapy skizzami —“

Tak a podobně hovořil Trojan o všem, co se mu na oči a na jazyk namanulo, bavě zamlklého přítele, jenž toliko jedním uchem naslouchal a zase co chvíle do hluchoty svých snů upadal. Neúnávný příboj čiré a jaré řeči umělcovy tříštil se pořáde o těžký balvan, ležící na prsou Jirušových, o balvan, na němž stála veliká a všecken obzor Jirušův vyplňující Karla, hned skvoucí v záři luzných i čistých upomínek, hned zastřená jak v černý příkrov stínem pochmurných zkušeností. A Karla nehnula se též z pozadí myšlenek Trojanových, nechtěl střídal světla, barvy a scenerie jakkoli.

Letní vedro povzbuzovalo malířovu žízeň a jízda jeho chuť. Byl tomu povděčen, když vlak zastavil na deset minul v Újezdě, na kižovatce drah. Vystoupil z vozu a zval Jiruše do nádražní restaurace; zesílil své naléhání dokonce i přátelským násilím. A právník byl by jižjiž podlehl. Leč v tom vyškulb prudce rukáv s prstů Trojanových, odepřel rozhodným posunkem a zmizel v šerém pozadí kupé.

„Jakou příšernou obludu zase zde zočil,“ bručel si umělec do vousů, zachytiv záblesk náhlého, nepříjemného poznání v oku přítelově. Ubíraje se dlouhými kroky přes kolejnice k restauraci, rozhlížel se zvědavě po peronu, kdež stálo a přecházelo něco lidí, očividně ve vyčkávání jiného vlaku. Několik tichých bab s ranci; hluční, rtutoví studentíci na feriální přejíždě; nějaký hono-

racior, snad újezdský purkmistr s kašketem na hlavě, dýmkou mezi zuby, rozkročený, o hůl opřený; švadronivý obchodní cestující; vojáci, služky; pak dva, tři sousedé všedního typu a od jednoho konce peronu ke druhému plno čtyř nezbedných dětí jakés vrchnosti, kteráž stranou na zvláštním místě mlčky důstojným čekáním se obírala. Nic zvláštního, nic takového, co by Jiruše jímati mohlo.

„Není ve své míře, leká se svých domněnek,“ omlouval ho v duchu Trojan, vybíraje z bufetu a ukládaje na táč housky se studenou pečení, ovoce a víno, aby je sklepíkem k vozu donést dal. Maní, nevěda sám proč, ustal umělec ve výběru a ohlédl se. Jeho zrak setkal se s očima obstarlého muže; upřený pohled tohoto člověka vyrušil malíře, jenž mžikem si byl vědom, že zvědavce zná, a v tom již se rozpomenul: pan Vacek!

Než rozmyslil, je-li záhodno, vyměnit se strýcem Evgenie několik slov, zasyčel a zaječel venku přijíždějící stroj, zahlaholil ztřeštěně zvon, přilétl s rychlostí a rachotem bouře nový vlak.

„Újezd! Dvě minuty!“ vyvolávali konduktéři. „Do Prahy! Vstupovat! Do Prahy!“ Vrchnost s dětmi, baby s ranci, honoracior s kašketem a vojáci se služkama vyhrnuli se k vlaku. „Třetí vzadu. Dělejte, dělejte tam zčerstval!“ rozkřikovali se zas konduktéři. „Druhá, zde, prosím. První, k službám, rače, — ruku líbám, milostivá paní.“

Pan Vacek byl mezi těmi, již vehnání a vecpání do třetí třídy. Ještě něco zmateného, pronikavého,

překotného hluku a cizí vlak zmizel. Zároveň zvoněno po druhé Trojanovi k odjezdu.

Provázen sklepníkem, vrátil se umělec k vozu a vyložil před Jirušem lákavou všehochuť jídel ke druhé snídani.

„Neupejpej se mi,“ horšil se, vida právníkovu netečnost k lahůdkám. „Odnaučím tě postění jako —“

„Jede s námi?“ ptal se Jiruš, když malíř odmlčev se, sám chutě do krmí se pustil.

„Vacek? Ne.“

„A kam se poděl?“

„Do Prahy.“

Právník hleděl zamyšleně před sebe, jako by se tázal naléhavě: „Co tam?“

Malíř vnutil něco ze své zásoby příteli do rukou a pozoroval ho chvíli.

„Snad za tebou,“ prohodil pak.

„Ke mně?“ podivil se Jiruš. „Nač to? Česat loňské slívy?“

„Hm,“ usmál se malíř. „Každá horká kaše vystydne. Spálili si drobet prsty jako ty, a po šrůtce, po zchlazení myslí zhorka nakvašených je čas k míru.“

„Nemožno!“

„Naopak. Docela přirozeno. Vacek se ukvapil, Evgenie též. Vyložili si to, nepochybně energickým popudem Evgenie. Tvoje bývalá nevěsta nechce a nemůže se tě pro lecjakou maličkost zřící. V tvé lásce nebo přátelství — jak chceš — uložila kus svého života a sice nejcennější a nenahraditelný svůj mladý věk, své nejkrásnější sny a nejslibnější plány. Ten statek neoželí ani

přes noc ani za rok. Chce jej a jeho užitek. Za odvrácení takové ztráty smluví se s tebou ráda, promine ti ochotně vše, ba mnohem více, než sama sobě nedávno ještě přiznati chtěla.“

„Pro boha, jak to zas mluvíš?“ trnul právník. „A dnes, právě teď, kdy ve mně všechno vě, pálí a bolí —“

„Hm, právě teď,“ stál Trojan pokojně na svém, nedbaje lítosti přítelovy. „Já tě nenechám v užravém a nehodném zármutku. Kdybys byl silná, bouřlivá povaha, nechal bych tě pít a hýřit, abys násilím krajních prostředků zmohl a přelomil svou chorobu. Ale takový není tvůj zvyk. Ty bys mi zapadl do svého bolu a nevydral se z něho. Tomu nedopustím, Ladislave. Včerejší knihu zavřeme nadobro; škoda času přebírat se v ní. A začneme nové konto. Máme za ně cenné saldo, mnoho k dobrému u Evgenie, a já se nikterak nerozmýšlím býti tobě radou, abys si Evgenii vzal. Nyní máš odbyté dobrodružství asi právě takové, jaké na tobě mocí chtěli. Útrpnost a promíjení, kterým tě prve bez příčiny obmýšleli, zasloužil jsi sobě vrchovatě. Soucit již tě neurazí, obzvláště bude-li uštěďrován s taktem, což opatrnost Evgenii bezpečně poradí; ano, její laskavé odpuštění ti zaláhodí a Evgenii též, protože dámy rády prokazují dobrodiní, byť i z valné části toliko pro vděk své ješitnosti. Mimo to osvědčil jsi se z nenadání mužem, třeba i v chybě. Z nenadání, pravím, protože dříve jsi býval málo slaný a málo mastný dobráček, jako hodné pacholátko. A chlapce získati není pro ženu triumfem, jakého by si žena vážila. Teď nabyl jsi haut gout, jsi ne-

bezpečný, a]nebezpečných mužů hledí si ženy nejvíce.“

„Pochybuji, že by Evgenie od svých přísných zásad —“

„Ach, přísné zásady jsou jako nadceněné zboží v krámě, aby se mohlo slevovati,“ přerušil malíř Jiruše. „A každý slušný člověk zaskví se raději projevem milosti než výkonem biřice.“

„Marné řeči,“ broukl nevrle zamračený právník.

„Spíše vlk s ovci se ožení nežli já s Evgenií.“

„Dnes, pravda. Leč zítra, pozejtří —“

„Nikdy!“

„Tedy nikdy. Ale poněvadž jsem pevně přesvědčen, že lásku nejlépe hojiti homeopaticky, zmařenou lásku novou láskou —“

„Ušetř mne! Cyniku!“

„Cynik! Důkladná přezdívka,“ meditoval umělec v nezvratném svém klidu. „A proč? Protože ti radím, abys protřel oči a vzchopil se. Tobě by se líbilo, zchromiti si ruce, zatemniti si hlavu a zatíť si žílu svého života zatvrzelým zármutkem? K čemu bys potom byl, nyní, v pět letích, z kterých každý rok je dražší nežli pět a deset pozdějších? Pamatuješ se na biblické porovnání o zvadlém stromu, který do ohně má býti uvržen? Tebe navštívila jen pěkná, avšak škodná housenka. Je setřesena —“

„Trojane!“ vykřikl Jiruš zoufale a vzchopil se, jako by z okna chtěl vyskočiti.

„Již jsem zticha jako pěna!“ chlácholil malíř. „Znamenitá kýtká. Věčná škoda, že jsem si zapomněl přibrati hořčice. — Napij se, nežli sodovka nadobro vyčichne,“ pobízel malíř, nalévaje

příteli vodu do vína v ploské cestovní sklenici. „A ber si husí játra. Tobě také jsou milejší studená nežli teplá —“

Rozladěný právník odmítal všecko.

„Nu, mlč, mlč!“ mluvil nenapravitelný Trojan jako k nemocnému dítěti, „Snad se v Čermné naskytne náhrada —“

Malíř utál svou slibnou útěchu, nechť je vyžrati, že od návštěvy pána z Rejnburka tanula mu na mysli stále neznámá, jejíž podobnost s Magdalenou čermenský pán postřehl.

„Nu,“ liboval si s mlaskotem Trojan, přehlížeje vymetený podnos a třepaje proti světlu prázdnými láhvemi. „Mně začíná chutnat, jen jsme z Prahy hlavu vystrčili. Ty se venku také spraviš, Ladislave, Tam je člověk mnohem blíže výživnému chlebu, hrachu a mléku nežli nezáživným městským tretám a kudrlinkám. Jsem zvědav, bude-li na Čermné také slečna Žofie z Rejnburka. Přál bych ti, bys ji poznal. Ta stará dáma by tě podmanila. Má srdce s tvrdou slupkou a medovým jádrem. A rozum jako blesk, jasný, pronikavý, a uhoří vždy do černého. To proto, že zestárla mezi drůbeží, kravkami, šafáři a myslivci.“

Umělec rozpovídal se o tetě čermenského pána, vyrážeje tak nevlídného druhu až do Bystré, kdež na stanici očekával je panský kočár a vůz na zavazadla, určený k dopravě obrazu Trojanova ze stanice do Čermné.

„Vedra a prachu, že bych se zalkl,“ horšil se malíř, obzíraje před stanicí krajinu, zahalenou v dusný opar horoucího letního dne a hledě po pruhu bílé, jak šedou moukou posypané silnice,

kteřá se až v nedohledné dálce mezi vršinami a lesíky ztrácela. „Hodina s poledne. A my máme,“ obrátil se umělec ke kočímu, „na Černnou dobré tři hodiny?“

„Také jen dvě, milostpane. Jak kdo jede.“

„Jako se sklem.“

„Se sklem? To čtyři, jemnostpane,“ usoudil kočí, ohlédnuv se v šetrné úctě po bedně s obrazem, již nakladači stanice vynášeli.

„Pan baron není na Černné?“ ptal se dále Trojan.

„Čekáme milostivou vrchnost až zítra.“

„Ach, času tedy nazbyt,“ rozhodl se malíř. „Naložíme — jen zvolna, opatrně, nehoří! Potom si objednáme v hospodě slušný oběd, pojíme a posedíme si v chládku a po třetí hodině vyjedeme.“

Tak se i stalo.

Štíhlá věž úhledného černenského kostela vrhala již dlouhý, nekonečný stín přes celé městečko až daleko za poslední humna do polí, když povozy stanuly pod ní, aby zabedený obraz v sakristii bezpečně uložily. Po té zajely do zámku, kdež uvítal hosty jménem vrchnosti ředitel panství.

Přátelé spěchali do vykázaných prostranných, pečlivě zařízených pokojů, aby splákali a smetli se sebe štiplavý prach a rmut z dlouhé cesty.

„Ach,“ odfukoval si spokojeně umělec, pošpláchnuv se ve vodě, až umyvadlo plávalo, „toť jsem okrál! Po vodní koupeli užijeme ještě vzduchovou. Pojď, než nám uchystají večeri, projdeme se v parku. Nastává překrásný večer, taková svatá, tajemná nálada večera, kterou myslivci velmi případně nazývají, když řeknou: Je po-

zorno. Mám „pozorno“ k smrti rád, je to nejkrásnější báseň beze slov, nejryzejší píseň bez melodie, luh oživený postavami, které nejsou a nebyly. Pojď, Ladislave, a uvidíš, jak je Praha se vším svým hlučným světem malá i marná, kterak všečen nárek tvého neštěstí je jako cvrkot koníčka pod mezí. Jen co vyjdeme z parku, usedneme na mezi a zmlkne jak malé děti, okouzlené ohromnou, posvátnou pohádkou krásného večera v širém, nedozírném kraji.“

Horování malířovo bylo správné. I chorý doktor Jiruš pocítil úlevu, ssaje do sebe čistý, vonný vzduch volného prostoru, jehož rozměry a velebné ticho přímo omamují měšťáka, zvyklého na labyrint úzkých lomozných míst.

Oba druhové kráčeli zvolna po lemu lesa, sálajícího svěžím pryskyřicovým zápachem, až došli na mez velikého pole, na němž parní mlátička pracovala. Kolem stroje bylo živo a hlučno. Nahore na stroji jako vrchol skupiny, ozářený zlatým, a růžovým dosvitem zapadlého slunce, stála jadrná ženština v pouhé košili a krátké kytlici, se šátkem na babku na hlavě, s osmahlou šíjí, pevnými rameny a lýtky, jež do snopů se bořily. A kolem ní, pod ní hemžilo se podobných žen, holčin a bab, všechny v kytlicích, všechny uhřáté, statečně, veselé a v pohybu jaré. Mezi nimi míhali se hoši, mrštní chlapi a silní muži s rozhalenými prsy, pracovali, pokřikovali a výskali.

„Je-li dovoleno převáděti dojem zvukový v představu barevnou,“ podotkl malíř, „jest mi, jako by ti lidé hárali plápoem smíchu a řehtotu. Příkládají do ohně pilně všichni, aby neuhasl, při-

kládají polena erotických žertů, kterým do zřetelnosti pranic nechybí. Totě zdraví, totě života a upřímnosti!“

Co chvíli skutálela se některá ženština za já-sotu ostatních se snopů, hoši pomáhali vratkosti a pohyblivosti holčín šfuchanci, a v ponoukavém, dvojsmyslném kárání i rozpustilém řehtotu střídali se mladí jak staří.

Pojednou šířilo se mezi lidmi mlčení, jako kruhy v rybníce, do něhož kámen hozen. Postřehli cizince na mezi. Chvíli bylo ticho, jen lokomobila opodál hučela, stroj rachotil, snopy šustily, rozkazy poklasného a úryvky tlumených poznámek se ozývaly. Ale čilý roj nedal si na dlouho překážeti cizím vlivem. Trojan sám vybavil jej z okamžité tísně.

„Pomáhej Pánbůh!“ zvolal slušně.

„Dejž to Pánbůh!“ odpovídalo tucet hlasů.

„To jsou nějací zvedení pánové,“ libovala si obstarlá vazačka. „Ti znají mrav!“ A sahan junák houkl bujně mezi druhy a družky, dvě tři mu odpověděly a rej počal znova. Ba jako věk neznámým zdvořilým pánům sršely z davu dvojnásob pepřené vtipy a říkadla, provázená nezbedným chechtotem a vzbuzující silnější a silnější ozvěnu. Občas ozval se popěvek, řidčeji milostné písně národní, častěji pěkný nápěv, podložený velmi kluzkými slovy, nebo hrozná vojácká odrhovačka. „Držte za zuby, nestydové,“ okřikovali jedni beze všeho hněvu, a jedva že ukřičeli své protivníky, spustili sami ještě rozpustilejší.

Malíř znamenal pojednou, že se mu Jiruš ztratil. Rozhlížeje se počínajícím šerem, zočil přítele, odcházejícího zvolna zpáteční cestou k parku.

„Tys pohoršen?“ ptal se, dostihnuv Jiruš, vsunuv mu ruku pod paží a hledě mu s úsměvem zdola do tváře.

„Nikterak,“ popíral mírně právník. „Ale všecko mne bolí, i dovádění těch lidí. Víš, co zkouším pro nevázanější milostnou avanturu a ti zde vyvádějí volně jak faunové a bakchantky.“

„Plným právem. My měšťáci jsme pouhými hosty v poli neb v lese, na louce neb vinici, kdež od pravěku zůstávají domovem a neobmezenými, přirozenými pány Ceres, Kybela a Bakchus, Pan, Silen a Priapus, fauni, satyři, menády, víly a bakchantky, titi duchové a elementární činitelé zdravé, plodné, překypující přírody. Co chceš mezi nimi se svým městským formalismem, s tou konvenční maskou, která toliko napolo skrývá, napolo dle pravidel slušnosti stylisuje tutéž lidskou tvář, jakou jsi zde nepokrytou spatřil.“

„A proč se přezdívá té nahotě venkovská nevinnost?“

„Takové ošumělé průpovídky váží rozumný člověk cum grano salis. Záleží na tom, kdo je pronáší a vykládá. Jemné děvčátko z města, které v úpravném, střezném a v sociální kruhy uzavřeném městském životě zachová mnohem snáze a déle nevědomou nevinnost nežli na vsi, zděsí se ovšem té domnělé zpustlosti vesnické chasy. Ale my, rozšafnější lidé můžeme bez odporu přijmouti venkovskou nevinnost za pravidlo ve významu upřímné prostoty a skutečné, nehle-

dané, byť i mnohdy neomaleně neb neurvale projevované přirozenosti. Bylo by absurdní a i tobě odporné, aby si venkovský lid počínal ve stájích a ve stodole jak friséři nebo taneční mistři. Tento lid je nutně a právem v nejužší družnosti s přírodou. A fraseologie přírody je stručná, věčná: od slova k činu jest malý krok. My, kteří jsme se vzdálili od přírody, vyhlíželi bychom arci v selské manýře jak hastroši a byli bychom pro pohoršení. A zase kráva v saloně je strašným netvorem, na louce krásným milým stvořením. Jest modus in rebus, to bude klasicky vzdělaný doktor veškerých práv snad vědět? A nepohorší se ani thesmoforiemi, ani megalesiemi nebo bakchanály z kterýchžto svátků na čest plodných bohů zbyly nám v Čechách obžinky —“

„Stačilo by tedy, aby se Karla proměnila v děvečku na seníku a já za čeledína v kravíně?“

„Potom bylo by arci vaší chudobě a prostomyslné nevzdělanosti odpuštěno mnoho,“ smál se malíř, „ale ne všechno, obzvláště ne Karle. Chorobné blouznění, příteli. Vzdej se ho a zrychlí krok. Loudáme se tak, že by nás lidé od mládežky mohli dohonit. Podobá se mi, že zanechali již práce a jdou. Vyhněme se jim, aby tě znova nepobouřili.“

„Neboj se. A nespěchejme. Mne to vše zajímá.“

Roj pracovníků blížil se skutečně rychlými, dlouhými kroky. Ženštiny vykračovaly jako granátníci, jen se jim suknice na bocích házely. A zas týž smích, křik a nevázaný žert.

„Pochválen pán Ježíš Kristus,“ pozdravovali mladší zbožně a uctivě oba cizí pány, pře-

rušující slovem a tónem na okamžik své dovádění.

„Rajská prostota,“ poznamenal polohlasem umělec. „Kult Fauna i Spasitele hned vedle sebe. Není pochyby, že každá vrstva lidské společnosti žije svým osobitým životem. Stýkají se toliko na povrchu. Uvnitř jest obsahem, mravem i životním názorem všecko rozdílné, v každé vrstvě jinaké, ostatním vrstvám namnoze cizí a nesrozumitelné. Odtud pochází, že mnohdy umělec, nejspíše spisovatel, objeví vedle nás, ba přímo pod našimi okny nový svět, o kterém jsme prve neměli potuchy. Pak se divíme, kde se vzaly ty jinaké samorostlé postavy, které jsme slepě vídali den co den —“

Za úvah, k nimž poskytovala opětná novota venkova dosti látky, došli oba přátelé do zámku k večeři, právě uchystané.

Trojan ze zvyku a utýraný Jiruš z únavy spali dobře a dlouho. Ráno se rozešli; malíř odebral se s truhláři a zámečníky do kostela, aby řídil vyjmutí starého i vsazení nového obrazu na hlavním oltáři, a právník vyšel si na loudavou obchůzku parkem; sám a sám bloudil po nesmírném sadu, lekal se kamenných soch, jež krom nadání z houštin se vynořovaly, upadal v teskné a horečné sny na lávkách, v stínu obrovských, prastarých stromů, jež tíše a jednotvárně nad ním šuměly, opíral hlavu do dlaní na zábradlí mřížek, pod nimiž jasný potok v čerlivém vlnění bystře ubíhal, až závrat Jirušovu hlavu jímala. Naslouchal bezděky zpěvu i skřeku ptactva, pozoroval hemžení mravenců i třepot motýlů a pře-

sedával po besídkách i gloriotech, z kterých záležal zrak přes rozsáhlé travinové plochy k pavilonům a kolonádám mohutné budovy zámecké. Všecko viděl Jiruš zřetelně, avšak bez účasti, jako průsvitnou mlhou, v níž představy jeho upomínek a fantasií se míhaly, planouce hned žářem a blednouce hned zas šerým stínem. Dálko na skvoucí, modré obloze, k níž právník nevědomky upíral zrak, ač oči ho bolely, vzneslo se cosi, jako velký pták, utkvělý na téměř místě v prostoru a mávající podivně mohutnými perutěmi. Náhlost zvláštního zjevu upoutala Jiruš a vytrhla ho ze snění. Poznal, že na hlavní kopuli zámecké vytáhli veliký prapor v barvách Rejnburských. Znamení, že panstvo přijíždělo. A zároveň rozpomenul se samotný host v parku, že prve hučel mu matně v uši nějaký zvon. Snad polední klekání. Již? Ba, skutečně, dvanáctá minula, hodiny prošly nepočítány jak ve snách. Byl čas vrátiti se do zámku k pozdravení vrchnosti, k prostřenému stolu a k úmluvě s Trojanem, co počítí odpoledne.

Malíř byl se již vrátil z kostela a uchopiv přítele za ruku, vedl ho rychle přede tvář panstva. Seznámil ho se všemi, s vlídným a veselým pánem, s překrásnou paní, s roztomilými jejich dětmi a starou, železnou slečnou Žofií. Právník počínal si ve své sklíčenosti poněkud nejapně a styděl se za své rozpaky. V první chvíli připadal si neskonalé cizí a opuštěný v jaré společnosti šťastných lidí, jichž radostné líce jej oslepovaly, jako slunce ubožáka, vyvleklého ze tmy žaláře. Až našel kotvu, rozkošnou ručku, kterou mu spanilá

paní Narcissa z Rejnburka v pozdravu srdečně upřímném podala. Zachytil se jí, vdechl na ni vděčné, uctivé políbení, a když zvedl hlavu a zrak jeho setkal se s nebeským jasnem očí krásné paní, bylo mu, jako by mračna nad ním byla se protrhla a dobrý anděl k němu se skláněl. Paní Narcissa vycítila z políbení Jirušova stesk nešťastné duše a rázem vytryskly z jejího šlechtěného srdce zlaté paprsky něžného soucitu i štědré útechy. Ryzí třpyt laskavých očí mladé dámy byl prvním blaživým zásvitem, jenž padl do stínů zkormoucené duše právníkovy. U stolu, jež paní Narcissa vévodila, vzhlížel k ní jako ke světici, a její slova, s nimiž se k němu v nevyčerpatelné laskavosti nejraději obracela, padala na jeho raněné srdce jak sladká, hojivá vláha. Nejednou zvlhly mu řasy, a po stole trásl se zdržovanou chutí, zlíbatí vděčně poznovu měkké ručičky čarovné paní. Pozván na odpoledne k vyjížďce, svačině a hřmá vymluvil se ze skromnosti na přítele, ježmuž tovaryšiti povinen jest.

„A teď bys nejraději si za to vykrákal,“ propukl malíř v smích, když vyšli z jídelny.

„Ba,“ svědčil kysele doktor Jiruš. „Prohloupil jsem, pohrdl teplým výsluním těch zázračných očí, a všude jinde mne obchází mráz.“

„Neušlo mi, žeš jen jen hltal pohledy a slova paní z Rejnburka. Na štěstí nemá čermenský pán Othellovu žílu. A není příčiny. Jeho paní je vzorně dokonalá. Jedna z těch vzácných bytostí, které se časem odněkud z nadpozemských sfér na svět snesou a v lidskou podobu vtělí, aby

svítily jako blahodějný vzor neskonaleho dobra tisícům a tisícům zlých a nešťastných.“

„Zajisté,“ potakal rozhodně Jiruš, „Této báječné dámě bych se ihned vyzpovídal; a jsem přesvědčen, že by mne neztratila.“

„Ne. Prominula by ti všecinko a povznesla by tě andělskou útěchou. Ona jinak neumí, ona nezná hříšníky, nýbrž nebohé. Nesoudí nikoho a odpouští každému.“

„A pomohla by mi ráda, ze všech svých sil, kdyby jen věděla jak,“ horoval právník. „Vidím to na svatých očích té vtělené, neobmezené lásky. Leč mně není pomoci —“

„Jdiž,“ odporoval malíř. „Pouhý zjev paní Narcissy účinkoval na tebe jak balsám. Toť první vlastovka tvého nového jara. A nic nelahodí tak člověku, zrazenému a potupenému ženou, jako vlídnost jiné, krásné a hodné ženy. Toť štipec toho léčení homoeopatického, o kterém jsem včera mluvil — Ale u všech všudy, já zde tlachám, roním šňůry sentimentálních slovíček a dělníci na mne čekají! Ano, prohloupil jsi, Jiruš. Nemohu se teď odpoledne zabývat. Zdrželi jsme se ráno tichým, avšak obřadným svěcením nového obrazu, potom přijel zase baron, — nemohl se dočkat a jel do kostela dříve než do zámku. Zapovídal jsme se a již bylo poledne. Odvezl mne do zámku, lidé nechali všeho a je toho ještě až až — Nawich mám k ruce neobratné lidi, zlobím se s nimi, utíkají mi po ruce na pole, že jsou žně, porouchali mi již i rám a teď musím si posloužit sám za pozlačovače. Na štěstí jsem byl na to připraven — Či chceš se mnou do kostela? Ne?

Za živý svět ne! Inu jaká pomoc, vyrážej se sám —“

Právník vyšel si do dvorce a osady. Bylo mu volněji než dopoledne; provázely ho skvoucí oči paní z Rejnburka jako plavce na rozbouřeném moři první hvězdy, vzešlé na pustém nebi.

Zámek čermenský vypíná se v rozlehlém parku, odděleném od městečka velikým komplexem budov a prostor hospodářského dvorce. Ze vznešené, velebné poesie sadu přešel právník do čiré, avšak neméně imposantní prósy. Bohatství a hojnost poze hnání hlásily se pyšně o čest bučivými a kvokavými hlasy set čtyřnožců i opeřenců, tučných krav, skotačivých koz, kulatých vepřů, silných koní, slepic, krocanů, holubů, již přeletovali semo tamo s nekonečných stájí na velikolepé špýchary a kroužili nad kolnami, pod nimiž ježil se arsenál nespočetných strojů hospodářských. Ohromné stodoly a seníky jen jen kypěly nahromaděnou sklizní a všemi těmi spoustami dobytka i plodin hýbal čilý, spleťtý ruch střediska nesmírného statku. Statné postavy svalnatých junáků a kynoucích, podkasaných děveček vládly stroji, opratěmi, džbery, a všecky jejich výkony měly silný ráz té volné, jisté pracovitosti, která se slabšímu a neklidnějšímu měšťákovi tak velice zamlouvá.

I doktor Jiruš neubráníl se pocitu hluboké, obdivující spokojenosti, když si za chvíli navykl rozeznávat ve zdánlivém chaosu předmětů a tvorů.

„Podobá se, že byste nezhrdl znaleckým průvodem po této kuriozitě,“ vyrušen právník z po-

zorování jasným jak ocelovým hlasem slečny Žofie z Rejnburka. Stará dáma opírala se zlehka o hůl a její pronikavé oči zíraly z vrásčité tváře s pánovitou přívětivostí. „A já ráda hospodářstvím provázím. Je to moje pýcha i slabost. Mohl byste nám hospodářům závidět, drahý pane, kdybyste věděl, jakou zdravou, elementární slast poskytuje hospodaření v odměnu za četné trampoty a perné práce. Pojd'te!“

V zevrubné přehlídce dvora vyšlo najevo, jak chatrně vyná se Jiruš v půvabech pšenice a vlastnostech telátek, v jakosti sena i užitku slepic.

„Pane,“ vrtěla stará dáma nespokojeně hlavou, „zklamala jsem se ve vás. Nerozumíte a proto neoceníte, byť bych si plíce vymluvila. Nač se přetvařujete? Přiznejte, že vás to vše nudí a nehřejte si na znalce bramborů, když vám vykládám o medu. Ale, pardon, musím vám býti vděčna za vaši trpělivost. Jste nepochybně také ubohá oběť moderní překotné edukace. Kdyby vás mladé lidi raději učili, jak se pěstují okurky a rozumí hříběti, nežli kolik centů váží některá stálice, nebo co vrtochů, kliček a zákonů si vymyslili kdy lidé, aby si chvilku svého pobytu na světě kočíčím zlatem vyšperkovali a nesmysly ztrpčili. Potom byste měli jádro, pokoj, zdraví a věděli vždy prostě, krátce a poctivě kudy kam. Ale tak vznášíte nos vysoko, klopýtáte přes každé stéblo skutečnosti a načesáte si jedovatých bobulí na místo borůvek. Nemějte za zlé; je mi vás líto.“

Takto poučen vyšel doktor Jiruš z vysoké brány panského dvorce do uliček městečka. Před

ním prostírala se dlouhá cesta, vroubená stružkami, ploty, chalupami, statky a stodolami. Tu vyzírala zborcená došková chyše z rozsochatých stromů, jak šedivá hlava skromného výminkáře, tam zas roztahovaly se furiantsky holé, hranaté, odporně prosaické zdi nového selského domu, v němž bývá nemile střízlivo a chladno jak mezi spanštělou selskou chasou. Na cizího chodce sáпали se odevšad psi a pokukovaly košilaté děti, popelice se s husami a slípkami v prachu silnice. V mnohém štítě, mezi okny a nad vraty sálaly křiklavé barvy jarmarečních svatých obrázků, nebo choulili se do výklenků světci, ukudlení rouhavou rukou neumělých břídlů. Křivolaké, oprchalé nápisy vydávaly svědectví o průmyslovém a obchodním významu městečka, v němž bylo hojně výčepů piva a kořalky, dva ševci, pět asekuračních agentur, kovář a kolář, zedník, čtyři krejčí, sklad uherské mouky, truhlář, dva řezníci, zámečník, trafika, pekař, tři kupci, řemenář, ba i jedna „módní síň“ se skřínkou vybledlých faborů za oknem. Nejvíce závodů a cihlových střech soustředilo se ovšem na náměstí, ozdobeném vodojemem, jemuž na vsi louže říkávají. Ve vodojemu šplouchaly se kachny, husy i několik chrochtavých zvířat, a na břehu, vroubeném melancholickými stromy, ležely a seděly děti, zaměstnané pokřikováním na kachny, husy a ssavce, kteří užívali chladivé koupele. Tu a tam vlál praporec jako předzvěst zítřejší slavnosti; podobná návěští vyskytovala se na některých štítech v podobě zelených guirland, festonů a vlajících stuh; na plotech leskly se vycíděné ha-

sióské přílby a sušily se vyprané hasičské kabáty. Obecní dráb šukal pilně semo tamo, zaměstnával je se patrně výkonem rozkazů v příčině nastávajícího svátku, odháněje zevlující děti a zastavuje se pilně tu i onde na skleničku piva. Sílil se a osvěžoval vyprahlé hrdlo, aby měl důstojnou odvalu a rázný hlas na potulnou chasu kramářů. Však jich několik již robilo boudy za vodojemem pod kostelem. Kolovrátky, soudky s kyselými okurkami a bedny perníku vyskytovaly se pod kolnami zájezdných hospod. Před radnicí čekala kárka s naloženým kolotočem; pan dráb ji zadržel, až se pan starosta s pole vrátí a prostuduje průkazy podnikatele kolotoče. Rozdrobené litérky dvou umazaných plakátů zvaly na tři večery k velkému představení prvního světoznámého loutkového divadla do „besedy“. Pod děravou markýzou záplatovaného stanu stál vyzábělý človíček s velikým, pečlivě ušetřeným požehnáním chundelatých vlasů na hlavě, s uměleckým vousem a pokálenou košilí, slibuje vzletným nápisem každému, kdo vstoupí do stanu, za dvacet krejcarů v desíti minutách pěkný fotografický obrázek; ubožák zíval a smutně pozoroval marnost svého volání. Neboť jen bosé, osmahlé děti stály mlčky a nehybně v přiměřené vzdálenosti kolem stanu. Velcí byli na poli téměř vesměs, včetně pěti asekuračních agentů, zámečníka, čtyř krejčí, obou řezníků i majetníka módní síně. Po cestě ze strany dvorce hrkotal se vozík s hliněným a kameninovým porculánem; i sklínkáři vlekli svou káru na náměstí, a z hořejší ulice táhla komedie. Otrhaní, špinaví umělci provázeli v malebné skupině

vozik, tažený kostrbatým koníkem. Obecní dráb vyřítel se jím vstříc, aby jim demonstroval místní autoritu, kterou v nepřítomnosti starostovů a všech radních s obzvláštní dbalostí zastávat musil; spočívalot na jeho bedrách celé dobro veřejné. Komedianti vyslechli a upokojili ho po delší chvíli se vším klidem své otrlosti. Obě zchátralé komediantky uvelebily se zatím na břehu louže, aby upokojily svůj hladový dorost a ohlédly se po místě, na němž po dnešním pokolení zítra slaviti budou triumfy, až vyloupnou se z cárů jak okouzluující sylfidy v trikotu, jedna u bubnu a v pantomimě s paňácou, druhá na provaze a jak ošumělá Fortuna na kamenné kouli.

Doktor Jiruš obešel si náměstí, zbrousil křížem krážem celé městečko od kapličky nad hřbitovem až k mlýnu na dolejším konci osady a poseděl si drahnou chvíli na hřbitově. Posléze usadil se na kamenné lávce před farou jako člověk, jenž nic nezmešká a z dlouhé chvíle všeho dosyta všimati si může. Vyčkával, až Trojan v kostele bude hotov. Samota ho nevábila. A po náměstí bylo pořáde živěji a živěji. Harašivý drábův hlas ozýval se jak syková, pištící a prskající raketa, přeletující se strany na stranu. Husí přibývalo i děvčat a chlapců, jež je honili s polí. Také kravky ubíraly se podvečer vážným krokem z pastvy do stájí, před besedou zakvičel kolovrátek, k stodolám kodrcaly se a vrzaly vozy, naložené vrchovatě snopy. Bosé děvečky v modráčkách a se džbery v ruce volaly na sebe zpívavě přes náměstí, kolem kárek komediantů a

kolotočů snily děti a nastávajících vzácných požitcích.

Paní principálová od komedie obcházel s návěšťmi a poctivši Jiruše zároveň i poníženou i drzou poklonou, přilepila vedle něho na stěnu farní budovy jednu ze svých cedulí. Právnick prohlížel si s línou pozorností ženu i návěšť a řádky, blátivou jakous černí skrze patronu na papír namazané. I četl s loudavou a spočátku dosti tupou vnímavostí:

„Zýtra V areně Velkolépe przedstaweni! ktere provede Zalabákova společnost z vysího oboru, tělocviku, umělích vykonu a síle herkulezke, umění s cvičenou kozou a koněm provede pan Ředitel, komické vistupy provede August. Uctou odani J. Zalabák. Začátek ve 2. a v 7. hodin.“

Naivnost slohu i nejistota pravopisu bavily Jiruše. Přčetl si ceduli několikrát po stránce jazykové, pak znova s hlediska přítele chudiny, obzvláště originální a podnikavé chudiny, potom ještě se zájmem kulturním a národním, ba i se živým politováním, že rázovitý český paňáca povyšuje se domněle za hloupého Augusta cirkusového, v němž bídne se rozplývá v nic, v bezkarakterního, světoběžného hlupáka —

Věnovav těmto úvahám slušnou chvíli, počal si doktor Jiruš znova hleděti ruchu po náměstí.

Před skladem uherské mouky vedle hlavní kořalny vypučela kytice mladých, švadrónících židovek. Na protějším konci náměstí u kupce tahali se povyrostlí hoši o sochor, aby směli jím bušiti a zvoniti v železném hmoždíři, vzácné koření jakési k svátku roztloukající. Vůz z pivo-

varu objížděl hostince a spouštěl po líze tu věderko, tam dvě, někde i tři do sklípků hospod. A do „besedy“ tíhli nejpřednější otcové městečka, důstojně, s velikými dýmkami a řádnými holemi. Po kursu od fary podél radnice, pošty a školy až k četnickým kasárnám jali se vážně jak peripatetičtí filosofové přecházeti dva kvartány nebo kvintány na prázdninách. Boudy kramářů rostly ze země jak houby po dešti a cvakot kladívek, praštění a zvonění latí a prken ozývalo se na všech stranách.

I slečinky některé vyšly si podvečer na obhlídku vzrušeným městečkem a skupily se a šveholily zvláštní náhodou nejčastěji poblíž fary, nedaleko cízího pána na lávce, což oba peripatetické studentiky zjevně proti Jirušovi popouzelo. Také páni adjunkti hospodářští a lesní vyskytli se po denní lopotě na kursu a vedli si tu švarně a hlučně jak neodolatelní, všemohoucí poručíci v garnisonách. Lávky před domy obživly starými a mladými, obzvláště před poštou, kdež probírány včerejší noviny, a před školou, kdež kolem industriální učitelky shromážděn byl roj pletoucích děvčátek. Vychrtlé komediantské děvče s umouněnou páskou v navlčených, hladce scísnutých vlasech, oděné oškubaným trikotem, běhalo z hospody do hospody, nosíc pod pažím cár z koberce, na nějž se po krčmách v přemetech vrhalo, a vláčeje za sebou malé, buclaté pachole, jež svou dětskou nejpností vzbuzovalo smích i útrpnost hostů po hospodách.

A po parném dni skláněl se nad městečkem tichý, vábný podvečer, náměstí stulilo se v měkký, čís-

tý stín, nad nímž plála po nebi zlatá záplava sluneční jak skvoucí baldachýn, protkaný letem šveholících ptáčat. Kejhání husí, štěbot kachen a bučení krav, smích a křik děveček a hochů, hovor a štěbot na promenadě i po lávkách, vše to soustředění a vzplanutí života malého městečka před uhasnutím, bylo jímavé a lahodné.

„Tu ho máme, našeho mrzouta,“ zazněl nad zamyšleným Jirušem čtverácký hlas a na jeho rámě položily se kostnaté, pevné Trojanovy ruce. „A zdá se, že mu venkov jde k duhu. Za dvacet a čtyři hodiny utuchl již nejhorší nervosní neklid v jeho tváři a zraku. Však i staré báby vědí, že změna povětří bývá výhodná a nejlepším prostředkem pro narovnání chemického souladu v člověku, je-li v něm co nakyslého neb nahořklého. Ach, pardon, pánové se posud neznají. Můj přítel Jiruš, doktor veškerých práv, nyní zde na zotavení, — pater Dufek, zdejší kaplan, s mladším učitelem kvas čermenské společnosti, výborný společník a verbíř čtenářů. Pomáhal mi v kostele chutě až do nynějška, do tmy. Jsme právě hotovi. A přišli jsme ještě včas, abychom podnikli malou výzkumnou cestu autour du monde čermensien. Jak se podobá, vyrojilo se tu vše, co v Čermné slyne spanilostí, mladostí a společenským významem. Pan páter bude nám laskavě znaleckým průvodčím.“

Páter Dufek, mladý, boubelatý muž s dobráckým obličejem, vyhověl ochotně a zasvětil na dvojí obchůzce náměstím oba cizince dostatečné do složení, nomenklatury a pozoruhodných vlastností čermenské flory dámské i mužské.

Malíř pásl opětně po zjevu, o němž se byl pán z Rejnburka v Praze zmínil. Ohlížel se však marně. Mezi výkvětem čermenských děvčat, kteréž právě zdobily náměstí jak ambulantní sad, nebylo žádného. Jež by se mohlo honositi přibližnou aspoň podobností s tváří nové světice ve farním kostele. Což by si čermenský pán mohl spléstí růží s mákem? Bylo sice na snadě pozeptati se ochotného kaplana, jenž zevrubně ve svých ovečkách se vyznal. Leč otázky po děvčeti sluší v malém městečku klásti velmi opatrně, aby je Fama neroznesla a ozvěnou podivně nezkomolila. A nač spěchati — —

Vrátivše se k faře, setkali se s farářem; přicházel právě s pole všecek uhrátý a uprášený. Přivítal stručně Jiruše, chválil si nadšeně požehnanou úrodu a líboval si, že má šťastně hojnou sklizeň všecku pod střechou. Lačný a žíznivý spěchal na skok domů a pak do besedy, kamž pány pozval.

Odřekli zdvořile s poukázáním na večeři v zámku.

„Ale páter Dufek nebude hostem vrchnosti?“ ptal se farář určitě. „Doufám, že se s ním ještě v besedě shledám. Věděl bych rád, je-li vše k zítřejší velké slavnosti schystáno a opatřeno —“

Kaplan slíbil dostaviti se brzy.

„Nu, hodinku si dopřejte ještě na táčky s pražskými pány. Vím, vím, jak rád si porozprávíte o umění. A toho nektaru máme zde namále. Spíše špatného piva. Je to kříž! Náš sládek ——. Ale nebudu zdržovati. Dobrou noc, pánové. Zítřka se ovšem v kostele uvidíme.“

Páter Dufek nespěchal do besedy. Ba rozloučiv se u zámecké brány s hosty, odcházel s povzdechem.

„Dětina,“ usmál se za ním Trojan. „Neumí si vážit svého štěstí. Jaké blaho žít zde v ústraní, v pokojném, upraveném zaměstnání, v bezpečí před vřavou velkého města, před vosími hnízdy všech duchaplných a znamenitých lidí, v jistotě, že jeden den bude jako druhý s pouhým tím rozdílem, že někdy prší a jindy slunce svítí. Já bych se na jeho místě ani o čtenáře nestaral. Kdo chce, ať čte, kdo nechce, ať se nenutí. Takoví proselyti bývají jak pokřtění divoši. S nákladem veliké práce, peněz, času a krve i zdraví misionářů jsou namáhavě získáni a zradí nebo zanedbají svou novou víru, jakmile se misionář vrátí jinam. Křísíme to milé čtenářstvo již mnoho let a přibývá ho jak pšenice na skále. Točíme se pořád jako veverka v kole, povyku a piva nadělá i spotřebuje se mnoho a kde nic tu nic. Věčná škoda poctivého úsilí několika vlasteneckých fantastů a té ztráty, jakou utrpíme, když vzácní ti bláhovci zklamání a roztrpčení zmalátní a otravné skepti propadnou.“

„Před tím neštěstím se páter Dufek ještě netřese,“ rúznil se Jiruš s přítelem v mínění. „Vzdychl si toliko před vyhlídkou na besedu, před tím strašným panským stolem, věčně stejným, kde pořádě sedí duchodní a nadlesní, farář a poštmistr, pálenkář a starosta, vždy a den co den. Po celičský rok tytéž tváře na týchže místech, a mlýnek týchže anekdot a vtípů, týž hostinský s touž tabatěrkou, tytéž karty a táž hodina, v kterou utuchne

to hrůzné, jednotvárné přesypání písku, aby zítra počalo znovu. Pro mladého, čilého člověka je taková jalová tisíc a jedna noc učiněnou trýzní.“

„Láry fáry. Ať si zvykne. Ztloustne při tom a dosáhne sedmdesátého roku stáří. My bychom si ovšem již nezvykli. Pozdě bycha honit. Přes to ti radím, abys besedu navštěvoval. Načichneš tam bodrou spokojeností a poznáš, kterak blaze je na světě, když pivo chutná, žaludek tráví a ostatek se dobře zaspí.“

„Což tu zůstaneme děle?“

„Ano. Baron nám pouští zámek a park v užívání do zimy, přes zimu, na léta, jak dlouho nám libo, pokud jeho pohostinstvím nezhrdne. Vyplatil mi za Magdalenu královský honorář. Peněz máme jako želez. Nic, ale pranic nebude nám tu chybět. Já budu malovat en plein air, skizzovati, vykoupám si oči v zeleni lešů a luk, zalenoším si tu a tam, a to snad nejčastěji, budu pokoušet holky a stílet koroptve. Také honitbu máme svobodnou. A ty dělej podobně, nebo si zakládej sbírku brouků, nebo vykopávej popelnice, nebo choď na kuželky. Jsi mým hostem a neutčeš mi, pokud nebudeš zdrav na těle i na duši jako buk.“

Přítomnost paní Narcissy z Rejnburka u večere byla Jirušovi nejlahodnější pochoutkou a přispěla spolu s dlouhým zdržením po stole k tomu, že usnul bez obtíží. Samoty v Jirušově ložnici použily sice pitvorné bludičky škaredých myšlenek, aby slétly se k němu zas. Ale podlehly po krátkém zápase veliké fysické ospalosti, proti níž bývá marný boj i mučedníků, kteří si ve své útrapě libují.

Příštího dne, v slavný den svatě Máří Magdalenské zbyl Jiruš po snídani v zámku sám. Sám a sám, krom strýce portýrova, jenž byl zchvácen mrtvící na půl těla a zůstal zaklet ve své lenošce u zavřených vrat. Všecko, co mělo nohy, pospíšilo na pout a do kostela na hrubou mši k slavnostnímu kázání a odhalení nového, čarokrásného prý obrazu světice na velkém oltáři.

V rozsáhlé budově zámek bylo pusto. Příšerně rozléhaly se kroky Jirušovy po dlouhých, prostraných chodbách. Vymluvil se před pánem z Rejnburka na svou nervosnost, Trojan potvrdil, že nesnese hlučných divadel, a tak ho nechali. Leč vědomí, že všecko jak vírem strženo, spěchalo k obdivu obrazu, před nějž ho elementární síla vábila a k němuž se přiblížit nesměl, nedalo mu pokoje, honilo ho s místa na místo, činilo mu samotou nesnesitelnou. Nemaje stání, vyšel do parku. A v sluch vřeštěly mu trubky a slavnostní fanfáry hasičů, do hlavy bil mu temný a pronikavý, vážný a lákavý hlahol všech zvonů, svolávající celé městečko a kraj, všechen lid, aby poklekl před jejím zjevením, a v uši hřímalo mu rachot hmoždířů, vypalovaných na její čest a slávu. A on ji odkopl, on ji ztratil, on před ní utekl. Nemohl jinak, pryč před ní, před zrádnou ďáblíci —

Nevěda jak a proč, ocitl se Jiruš v bráně. Měl naspěch, a belhavý, zchromený zástupce vrátného jedva mu stačil otevřít.

Právník vystoupil na pustou silnici. Nikde živé duše, v prachu jen sta lidských stop, jež do jedné vesměs tíhly k městečku. Samojediný cizinec nešel

touž cestou. Dal se v opačný směr. Spěchal, jako by jej ďasové štváli. Jen pryč, jen dál od ní —

Podivno! Předevčirem, včera neprchal, netřeštil. Bylo to možno? Kde nechal včera své srdce, proč nezoufalo a neproklínalo? Co se s ním dalo? Ach, ano, — byl omráčen. Osudná rána dopadla příliš prudce i náhle. Po ní následovalo ztrnutí, nevědomé vnímání, v němž nemocný pocituje tupou bolest, jako by měl řádra proražená kolem, na němž visí jako bezvládný, mráкотami obestřený. Tak byl Trojanem vyvezen z Prahy a ubytován v Čermné, tak ho s politováním spatřila paní Narcissa z Rejnburka. Dal se voditi, jako se dá zmámený nemocný přenášeti; a viděl rovněž tak zřetelně vše, co se kolem něho sběhlo, slyšel slova i odpovídal na ně, přijímal štědré úsměvy soucitu a vracel je mdle, nevědomky. Štír, zarytý do jeho duše, jen dřímalo potměšile, čekaje, až oběť bude schopna cítiti bolest plně, vědomě. A teď se vzbouřil, a s ním procitla bolest zžíravá, divoká.

Prokletá střelba! Jiruš obrátil se v malomocném hněvu zuřivě po ní. Nacházel se dosti daleko, asi půl hodiny na východ od městečka v polích, jež se pozvolným svahem od Čermné skláněla. Zíral přes kapli zámku a park, přes věž farního kostela na hřbitovní kapličku, za kterouž vzlétl opět a opět malý bělostný obláček a zarazil se ve vzduchu k pohodlnějšímu vznášení a rozplývání, načež zatetelila prostorem a ozvěnou houkavá, štekavá neb dunivá rána. Západní větřík měnil zvuky výstřelů a moduloval tóny zvonů

v mocný hlahol i daleký cinkot a pohrával těmito hlasy, honě je vpřed i dál, stranou i do hlubin. Jirušovi bylo, jako by zvony a rány za ním letěly, a zas prchaly, volaly a zmíraly, tančily a výskaly, žalovaly a škádlily. Obkličovaly ho a trhaly, vlekly, unášely jej do městečka, v němž sbíhaly se proudy lidstva se všech stran, slévaly se v jeden mocný tok, ovládaný jedinou tužbou, valící se jediným směrem, do bran chrámu, před ní, na kolena před ní, kteráž vznášela se v mraku kadidla a víření tónů a v záři planoucích světél jak bohyně, vítězná svou krásou a svým utrpením. Z hebkého, jasného aksamitu rozechvěného obličejem svítily její veliké, temné oči a v nich hořela všechna její duše, vytržená velikým poznáním a rozrácená svatou tužbou po lásce a prominutí. A čarovný svit těchto vábných, prosebných očí rozplaměňoval se, pronikal prostorem, nesl se a soustředil až k němu a vnikal palčivě i blaživě do jeho útroh, až zabořilo v nich náhle jak uštknutím úlisného hada. K ďáblu s tebou, prodajná záletnice, dolů s výšin, ty nevěstko, která jsi upsala svou duši ďáblu a hodila své tělo na pospasy chlípíků! Marné volání! Zvony, výstřely a fanfáry oslavovaly a zvaly zas. A Jiruš prchal před nimi dál a dále, přestoupil výšinu, seběhl do údolí a spěchal pryč, daleko od ní, stíhán jejím zrakem, jejím bolestným úžasem. Chvěla se, bledla, vztyčovala se s lehátkem, zvedala třesoucí se ruku k skrání v úzkosti a strachu z opuštění, ze zavržení. „Ladislave!“ Zoufalý výkřik rozryl Jirušovi srdce a zarazil jeho let jak šlehem bleskové rány. „Ne, — ne, toť pouhá ozvěna výstřelu,

šlení pekelné. Jen dál a dále! Zchvácen útekem, stačil jedva couvati před ní, a ona se vzchopila, vystoupila živoucí, krásná z obrazu, blížila se k němu s pokornou žalobou na sladkých rtech a zkroušenou, něžnou prosbou o milosrdenství ve zrosených očích. Nemohl dále, přemožen její něhou a svým soucitem. Blížila se, viděl, jak všechna její vábná bytost zajásala vášnivým díkem, jak klesala mu k nohám v dětinské, bezměrně oddanosti, cítil, jak vine ho vroucně ve své měkké, teplé náruči na ubohé a v spásu již plesající srdce — — „Ladislave!“ lkala i jásala opojně — „Lžeš! V hrdlo lžeš, frejírko! Vždyť hoří ti na tváři prodajné políbení jiného! K ďáblu jdi!“ — A odkopl ji vši silou, až zavrával a na kámen u cesty klesl.

Vidění zmizelo. Zvuk dozněl. To zvony tak mámily, jejich hlahol v dálce lkal, jásal a zmíral, až dozněl.

Pusto a mrtvo bylo v neznámé krajině, ve skalnaté úžlabině. Jak furiemi na poušť vyštvaný, jak z děsivého sna procitlý, zůstal Jiruš nepohnutě na kameni, opíraje těžké, dunící čelo do dlaně a naslouchaje v hněvu a slasti upomínek tlukotu srdce, jež bušilo, jak by řadra chtělo rozraziti.

Zavržená, prokletá bídnic! Ano, prokletá! Vztyčil hlavu a ohlédl se. Kam se poděla? Proč neodpovídala? Naslouchal. Ani špet se neozýval. Arciť, — vždyť bylo po všem! Odkopl ji nadobro, na věky! Po všem! A Jirušovi bylo do pláče.

Za drahnou chvíli se vztyčil. Hrobové ticho kolem něj rdousilo. Tato němota, která mu neod-

porovala, nebránila se a ztrpěla tiše všecko, padala naň jako kámen, jak žaloba.

Jaká žaloba? Kdo naň žaloval?

Ticho, pusto.

Ani zvony již nezvukely a hmoždíře nehoukaly. Proč to? Byly snad daleko? Popošel, vracel se k Černné. Ne tak. Co tam? Bylo as právě kázání. Nepochybně. Kostel jak nadlážděný, že by jablko nepropadlo. Varhany umlkly a nad hlavami, před zrakem tisíců vznášela se v oslňující kráse spanilá hříšnice v bolesti poznání a v zkroušené prosbě o slitování. Jen zjev její ovládal jak plamenná výstaha a jasná útěcha širý prostor, jímž nesla se vážná slova kněze, sluhy všemohoucího slitovníka, zapadající vahou zlatých naučení do otevřených srdcí jak plodné sémě milosti. „Protož pravil Pán farizejovi Šimonovi, vida lítost, pokoru a lásku Marie Magdalské: ‚Odpuštění jsou jí hříchové mnozí, neboť mnoho milovala; komu se pak málo odpouští, málo miluje.‘ I řekl jí: ‚Odpuštění jsou tobě hříchové.‘“

A hlavy všech skláněly se v úctě před sličnou kajnicí, povznesenou pokáním a láskyplnou milostí Vykupitele do kúrů nebeských, a v srdci všech, starců i dívek, žen i hochů, ctnostných i hříšníků byl velký slavný svátek lásky, slitování a odpuštění. Všichni klečeli rozrušení před ní, bijíce se ve svá vlastní křehká prsa a vzývající ji upřímnou úctou; všichni a každý, i šlechtitný pán z Rejnburka i andělská paní Narcissa i železná slečna Žofie i satirický a nevěřící Trojan i farizejové, věřící a pochybující. Jen on sám jediný, ten, jež vyvolila si za sloup a hvězdu své spásy,

stál zatvrzelý, nelítostný mezi klečícími a neodpouštěl. Neodpustil! Proč? Poněvadž z lásky k němu vydala se v nebezpečí a když u dob 1 nevyžebrała pro něho kůrku chleba, vrhla se zoufalá před drápy zlých, aby vyrvala jim skývu pro svého miláčka. Ano, — tak učinila Karla. Nic jiného. A za to ji odkopl, vydal ve psí, do záhuby. Bez něho je ztracen!

Na Jiruse přišla tato myšlenka jak náhlé, zdrcující zjevení. Bránil se jí a kochal se v ní — — —

Tišínou zalehly k jeho sluchu lidské hlasy. Vyrhly ho z třeštění. Znamenal, že blíží se lidé, mnoho lidí, hlouček za hloučkem, po cestě vedoucí úžlabinou. A z městečka hlaholily zase zvony, houkaly hmoždíře; i ohlas fanfár zanášel vítr z dálky do údolí. Patrně bylo po slavnosti a lidé rozcházelí se do okolních dědin. Právnik nepřál si svědků své útrapy, diváků na ztrhaný obličej a zarudlé oči. Popošel před lidmi dále a zabočil na stráň, porostlou modříny a hustými křovisky. Vydral se na pěšinu, vedoucí klikatě houštinou nad cestou pod strání. Mezerami v porostlině viděl každému do tváře, blízko a mnohdy blizoučko, jak pěšina stoupala nebo klesala. Hovořice, braly se po cestě selky a holčiny v podkasaných svátečních sukních, ponejvíce se svlečenými punčochami v klíně a se zutými střevíci v rukou. Svlékly punčochy a zuly se, vyšedše za poslední stodoły městyse. Bylo jim tak volněji a ušetřily si obuv pro jiný svátek. Mezi nimi vykračovali si pádně vesničané v dlouhých kabátech s dýmkami mezi zuby a se sukovicemi v rukou, pak malá děvčata, oblečená jako odrostlé v lilipután-

ském vydání a hošici s kaškety na hlavách a těžkými botami na nohou.

Jiruš liboval si v stínu a skrytu houštiny. Nedbaje zvědavých zraků, přilákaných praštěním větví a sypotem vydrobených kaménků, dospěl na místo zvláště neschůdné a nepřístupné, kdež se na pařezu chtěl usaditi, aby vyčkal, až proud chodců přestane.

Vtom však trhl sebou oslepený a ztrnulý neočekávaným úkazem.

Ona!

Ona! Jiruš zachytil se v bezděčném skoku dolů. Byl by srazil vaz nebo nabodl se na rozsochatinu suchých větví. Musil neschůdný sráz obejít. Dral se houštinou, lámal větve, spěchal, skákal, padal, sklouzal. Než prodral se oklikou dolů na cestu, bylo pozdě. Zahlédl ji daleko před sebou. Poznal ji po ladné postavě a pružném kroku, po jednoduchém městském úboru a po klobouku. Ona jediná měla klobouk. Nespouštěje s ní oči a jedva se zdržuje, aby nepádl jak zběsilý, kráčel rychle vpřed, až dívka, starší ženou provázená, pojednou mu zmizela v stínu pod rozsáhlým, listnatým stromem. Přišel blíže, rozeznával Jiruš plot a v něm vrátka, nyní zas na velký zámek pevně zavřená. Dospěv ku plotu, šel podél něho a protkával jeho laťoví ostrými pohledy, jež pohlcovala pořád a pořádě táž neproniknutelná, nemá houština stromů. Právník sešel s cesty na pěšinu, běžící kolem ohrazeného sadu a odchylojící se od veřejné cesty, vzdaloval se víc a více od poutníků, až je z očí ztratil. Byl sám. Oddechnuv si, jal se horlivě pátrati, jako by se nalézal před za-

kletým zámekem, do něhož stůj co stůj musí vniknout.

Plot objímal veliký sad, jakous oboru. Nikde sledu živé duše, ba ani komínu neb kmitu bílé, šedivé, červené, jakékoli zdi! Až najednou rozstoupily se stromy v široký rovný prospekt. Jiruš vyšplhav se výše, viděl přes ohrazení do obory a v ní průčelí staré omšené budovy s portikem a mansardovou střechou.

A pod portikem stála zas — ona!

Odložila již svrchní šat i klobouk a sypala drůbeží, velikému množství opeřenců, kteří se kolem ní hemžili, třepotali, kvokali a se rvali.

Jiruš vtiskl si jediným pohledem její zjev celý do duše a seskočil s plotu. Nebylo jiné rady. Dívka mohla jej snadno spatřiti. A stranou nablízku ozýval se dusot nějakého stáda, jež tu mohlo býti každým okamžikem.

Jiruš seskočiv, chvěl se rozčilením na celém těle.

Tam pod portikem u sadu byla, ne — to nebyla Karla! A přec ona! Jen měkčí, prostější, usedlejší. Táž vzácná růže, jedva o poznání v barvě méně ohnivá, v tvaru méně kyprá. Jinak všecka ona, Karla! Jaká to hádanka?

Zatáčkou okolo plotu vyhrnulo se stádo ovcí, za nimi ubíral se starý, prošedivělý ovčák se strništěm různobarevných vousů po bradě a lících. Pozdravil neznámého se zdrželivou uctivostí.

„Nu což, vy nic na pout?“ zeptal se ho Jiruš, opětovav pozdrav.

„I kde pak!“ rozhodl se ovčák za chvílku promluvíti. „Se stádem nepůjdu a jinak —“ pokrčil

rameny. „Ba ani nedbám. Ať mladí zas chodí, jako já chodíval.“

„Ale zdejší jste?“

„Toť, poníženě prosím.“

Právník vyňal doutník, jež ovčák s díkem a vděčným ostychem přijal; nevěděl určitě, za který konec vzácného toho požitku se chopiti.

„Jaké to stavení zde v té oboře či zahradě?“ pokračoval doktor Jiruš jako v bezděčném vyptávání.

„Tohle? To býval za starých časů — sám to ani nepamatuji — takový zámeček, co tam páni o honbách pohodlí užívají. Teď toho vrchnost nechala. A obora to také není, ale bažantnice. Bývalá bažantnice.“

„Kdo v ní bydlí?“

„Kdo? Stará paní lesňová.“

„Lesňová. Která to? Jak se jmenuje?“

„Šipová. Nebožtík pan Šíp, — dej mu Pánbůh nebe — býval vrchnostenským fořtem. Umřel tenkrát — bylo to tak někdy, jak naši na Turka do Bosny táhli. A od těch čas má zde paní lesňová jako výminek z panské milosti a bere pensi.“

„Má děti?“

„Má.“

„Syna? Snad lesníka po otci?“

„Ale kde! Dcery. Dvojčata.“

„Doma?“

„Jedna je doma.“

„A druhá?“

Ovčák pohlédl úkosem na zvědavého cizince a obracel doutník.

„Proč nekouříte?“ tázal se Jiruš v líčené bezstarostnosti, pod jejíž maskou svůj nepokoj a svoji nedočkavost pracně ukrýval.

„A to já, poníženě prosím, si schovám až na nějakou pěknou příležitost, až se mi takový mls hodí! Kouřím rád, naučil jsem se tomu u vojašských, ale co pak chudý člověk si může dopřát! Tuhle z bramborů nať.“

„Sešli se tedy dva kuřáci,“ usmál se Jiruš. „Rozumím vašemu stesku a mám srdce. Zde, bertel“ nabízel právník své pouzdro, jež mu byl Trojan vybranými doutníky naplnil. „A kuře jen. Máme svátek i pěknou příležitost — nu, nu, jen se neupejte! Širka již hoří, — honem, ať si prsty nespálím.“

Právník znal z praxe nevšední společenské kouzlo vnadivé tabatěrky a lákavého pouzdra doutníků. Jejich laciný, široký úsměv žádá v odměnu otevření srdce a sbližuje smysly i mysle mediem společenského požitku.

„Tak bažantnice je to,“ řekl lhostejně Jiruš, jako by se znova rozpomínal na předmět rozprávky. „Hezké bydlení. A smutno tam nebude, když si člověk zvykne a má dceru. Vlastně dvě dcery, pravil jste. A kde že je druhá?“

„Ve světě,“ pověděl ovčákův jazyk, rozvázaný libou lahůdkou, na níž si kuřák natí ovšem poněkud neuměle pochutnával. Přibral si z právníkova pouzdra jen jeden doutník.

„Daleko? Kde a čím?“ tázal se dále Jiruš.

Ovčák zase váhal s odpovědí.

„Milostpán se moc ptá,“ řekl, ssaje mocně dým z doutníku.

Jiruš obrátil pouzdro do dlani a podal ovčákovi hrst cigar.

Ovčák byl v rozpacích.

„Jak se jmenují slečny Šípovy?“

„Irena a —“

„A?“

„Nevzpomenu. O té se neví.“

„Což nikdo o ni nedbá?“

„I kdo pak by dbal!“ Ovčák se ohlédl. „Nic po ní není, povídají. Já nevím. Ani ji neznám. Je už dlouho — na školách.“

„Bývá doma?“

„Ta? Kdyby se matce na klíce oběsila, nedostane se přes práh. Špatná osoba. Pes by od ní kůrky nevzal. Ale nic na ni nevím. Jen co ženské si tak někdy mezi sebou povídají.“

Ovčák považoval svou ostrážitou sdílnost za vyčerpanou; popohnal stádo a pozdraviv, zašel dále.

Doktor Jiruš odcházel zvolna, rozrušen, jak opilý. A co chvíle stanul v bezděčném chtění vrátiti se.

Po cestě ujížděl lehký, panský kočár. Letěl jako drak. A zastavil u Jiruš, až se koně vzepjaly.

„Tys mi nahnal strach!“ vytýkal i radoval se malíř, skákaje s vozu. „Čekáme tě, sháníme tě — Pojal mne strach, jedu stranou, na kterou tě lidé viděli odcházet — Ale tys jak v Jiříkově vidění?“

„Jsem.“

Oba přátelé brali se cestou. Vůz jel za nimi.

„Co tě potkalo?“

„Nalezl jsem ji. Totiž její sestru.“

„Je-li možná?!“

„Jak by jí z oka vypadla. A přec to není — Karla. Víš ta silná, úchvatná Karla.“

„Ale snad v jádře lepší.“

„V jádře! Poslyš, Trojane, přízněj se: Ty jako já jsi v hloubi své duše přesvědčen, že Karla je nevinná.“

Prudká otázka Jirušova byla by umělce bezmála uvrhla v neprozřetelnou nejistotu. Uchytil se levného prostředku, zasmál se opovrhlivě.

„Holubice, bílá jako havran. Uletěla právě z Prahy zároveň s panem Střelou —“

„Kterak to —“

„Děkanovský tak píše.“

„Ona s tím hnusným lotrem!“ rozlítil se Jiruš. „Podlá —! Je mi mdlo. Vsedněme do vozu.“

Trojan nešpetl již o Karle. Styděl se rozšiřovati o ní nezaručené klepy přes nejnnutnější potřebu, a bál se, rýti v ranách přítelových. Přeskočil ihned na jiné thema, chvále si samolibě dopolední slavnost a Rejnburkovu spokojenost. Doufal, že takové střídání v rozmluvě nebude nápadno právníkovi, jenž mohl a musil pochopiti, že umělci překypuje rozradované srdce bez ohledu na přítelovu sklíčenost a jeho zajímavý nález v bažantnici. Mimo to bál se malíř zevrubnějšího pojednání o psaní Děkanovského. Obchodník dával Trojanovi prostě zprávu o prodeji nějakého obrazu a projevil toliko mimochodem politování, že se Karly nemůže dopídit, ač by ji právě dvěma i třem umělcům mohl doporučiti. „Soudím ze všeho, že odjela na venek,“ podotkl Děkanovský. „Snad jí pan baron Střela nabídl letní byt. Můj příručí

aspoň, který za panem rytmistrem dnes ráno na nádraží doskočil, vypravuje, že pan baron měl na cestu vnučnou, krásně urostlou společnici. To by se tak i s ostatním popisem na slečnu hodilo.“

Trojanovi se přičilo uvěřiti v domněnku obchodníkovu. Považoval sice všechno za možné; očekával i Karlinu změnu a snad brzkou zradu, k níž sám ponoukal, k níž nedostatek a opuštěnost dívku donutí, a bál se, že ho tento čin štvané dívčiny oloupí o jednu ze vzácných pěkných ilusí. Bylo jich namále; vítal rád každé obohacení, k němuž přispěla nemálo objektivní záliba v Karle, v její opravdovosti vášně a dobré vůle. Nehledě ku příteli obdivoval se zajímavé dívčině. Ale zřením k Jirušovi odsuzoval ji a byl s to, aby opakoval i škarodou cizí domněnku velmi pochybné ceny. Tato pochybnost byla by nejspíše podrobnějším rozbořem zpráv pana Děkanovského vyšla najevo, a proto vystříhal se malíř bedlivě další zmínky o listu obchodníkův.

Prokládaje pak jako mimochodem svůj čilý hovor zvědavými otázkami po Jirušově zaměstnání za celičké dopoledne a po jeho dobrodružství, vylákal z roztržitého přítele znenáhla úplnou zpravu o vycházce a jejím výsledku.

„Nu, chceš-li,“ navrhol malíř, seskakuje v průjezdě zámeckém s vozu a pomáhaje právníkovi, „podnikneme některý den obsáhlejší výzkumnou cestu po okolí, třebaš i k bažantnici, nebo v bažantnici.“

Jiruš přisvědčil ochotně.

A myslil na tento podnik neustále, byl nejmlčelivějším a nejnehybnějším v zámecké spo-

lečnosti, k níž byl po celé odpoledne vázán nevyčerpatelnou roztomilostí hostitelů.

Po obědě poseděli si všichni dosti dlouho pohodlně a vesele u stolu, načež vypravili se na obchůzku městečkem, plným křiku, pískotu, vyvolávání a smíchu. Všudež po cestách a uličkách bylo svátečně živo. Nikdo neměl naspěch, každý se loudal a postál si, oddávaje se pohodlně rozprávce, zábavě i podívání. Ženské nosily ve složených rukou kapesní šátečky, nakoupené potřeby a trety, obrázky a struhadla, děvčata marcipánová srdce, děti perníkové panáky a dřevěné koníky. Kolovrátky kvičely na všech nárožích, plecháče i sklenice řinčely, stoly duněly a drcené kuželky rachotily ve všech hospodách, mrzáci, chromí a slepí bědovali, ukazovali své rány a žebrali ve všech příkopech podle cest. Strakatě míhavé divadlo bodalo Jiruše do očí, všeobecný povyk a hlomoz urážel jeho sluch, a rozmanité vůně a vydupaný prach obtěžovaly ho, že se co chvíle obracel s něnou žádostivou otázkou, zdali se společnost raději nevrátí. Ale pán z Rejnburka i Trojan bavili se hlučným divadlem, panské děti rovněž tak a jasná, líbezná paní Narcissa měla pro každého žebráka štědrý dar, pro každé dítě na cestě vlídný úsměv a pro všechnu nezřízenou pestrotu zjevů i sváteční výstřednost lidí upřímně laskavé porozumění.

Právník podrobil se s povzdechem. Nic ho netěšilo, nic nezajímalo, leda pomyšlení, že by snad Karla, — ne Karla — Irena, ano, že by snad Irena rovněž si byla vyšla do městečka na podívanou; mohl se s ní setkat, jí tváří v tvář pohlédnouti! —

Tato myšlenka nabyla určitosti, když společnost vstoupila na náměstí. Skutečně, páni a dámy čermenští promenovali tu, tlačili se davem a účastnili se v skrovnější neb hojnější míře všeobecného veselí a dovádění. Marně však napínal Jiruš zrak a stíhal zkoumavě jednotlivé ženské postavy. Nikdež jí nebylo. Ani v tlačenici kolem kramářských a perníkářských bud, ani v živé hradbě před panorámou, ani mezi ženami a děvčaty, kteréž si tu kanafas, tam broušené sklo, jinde zas modlitební knížky prohlížely nebo na porculánové talíře pozorně poklepávaly. Že by se v ambulantním fotografickém atelieru dala portretovati, na to ani nepomyslel, ač nejednou bezděky zahleděl se k fotografově boudě, před níž někteří o důležité otázky „mám či nemám“ dlouho vážně přemítali, až někdo se rozhodl, neb stydlivou holčinu smělejší hoch několika milostnými šťuchanci a láskyplným okřiknutím přemluvil, aby se mu pro památku dala vypodobniti. Nikterak nehledal právník královnu svých snů v hromadě pozorných posluchačů kolem chraptivého písničkáře a sípavé písničkářky, kteříž v barbarském duetu přednášeli hanebné a surové písně pro poučení mládenců i panen. Rovněž tak opomíjel pátrati po Ireně u soudků, kolem nichž se delektovali labužníci mnozí na máčených okurkách, a jedva že nedbalým pohledem zavadil o vděčné obecenstvo otevřeného divadla, na kterémž si Kašpárek ve spolku s čertem, králíkem a židem nanovo dobývali nesmrtelnosti své herecké slávy. Ani mezi panici a pannami, jižto se oddávali v bujně odhodlanosti závratným rozkošem jízdy na kolotoči,

nezhlédl Ireny ani v širém kruhu diváků, v němž za hřmění a víření bubnů a pískotu bezhlasého kolovrátku hloupý August smutně dohrával svou odpolední úlohu s paní ředitelkou Zalabákovou.

„Kde by tedy byla? Snad v některé z dusných hospůdek pod nízkým stropem v čoudu, puchu a šramotu, u politého stolu, mezi židlemi, jež se pořáde kácely? Nebo dokonce ve velké hospodě, ze které se ozýval již záhy odpoledne v rytmickém dupotu, pronikavém výskotu a frkavém troubení čilý hold Terpsichoře? Ale kde jinde? Vždyť nikdo z čermenských nevyhýbal se v směšné, afektované upejpavosti kratochvílím slavného dne, a všudež dělili se svorně domácí s přespolními o požitky pouti. Ano, honoračních kabátů a klobouků bylo nejvíce okolo důmyslného a zábavného přístroje, nad nímž skvěl se učený napis: „Síloměr! kterižto důležitý americký vynález — totiž mechanický apparát za obnos 2 kr. změří precízně sílu svalů člověka, což každému potřebno věděti jest. Jedna rána pouze 2 kr.! Sto kilogramů síly za dva krejčárky!“

Důležitý americký vynález měl podobu vzpřímeného medvěda, jenž byl bez přestání krutě bit. Co chvíle rozpáhla se dlouhým rozmachem pravice některého křepkého juna nebo rázného muže a vyťala nebohému medvědovi ze vší síly strašný políček, načež medvěd bolestně zabručel a jazyk vyplázl. Také mnohá něžnější ruka obrnila se tlustou pěstnicí na způsob šermířské rukavice a udělila za obecného chechtotu statečné medvědímu aparátu nelítostnou ránu do tváře. A právě zase vzneslo se do výše pěkné, v při-

léhajícím rukávu lepým obrysem se vyznačující ženské rámě, kruh se poněkud rozstoupil, aby nepřekážel, s rozpráhnutou paží objevila se dívčí ramena, šíje, hlava, klobouk, — týž klobouk, jenž dopoledne vznášel se před Jirušem jak nedolatelně vábivá bludička, za nímž běžel právník jako za svým spasením — Ne, toť nemožno! Či přece? Ale houf se již zase srazil; kupředu, kde mezi čepicemi a klobouky zatetelila se tu a tam stužka nebo péro, nebo zavlál šátek, nebylo již viděti. Hlučný potlesk a smích ozýval se u siloměru, u něhož — ano, Jiruš se pojednou určitě rozpomínal — předcházelo jakés povzbuzující nalehání bujarých mladíků a čtveračivé svádění rozjařených děvic, docela zřetelné chumelení pobízejících přátel a přítelkyň, z jichž středu vzneslo se pak půvabné rámě, vynikl známý klobouček a znělo frenetické tleskání.

S touto vzpomínkou a lačnou dychtivostí po zočení hledané dívky, prodíral se Jiruš shlukem vpřed. Sousedé však porozuměli jeho spěchu tak, jako by se dral o vzácnou slast napolíčkovati medvědovi; a povzbuzení příkladem cizího pána, tlačili se s ním o závod k siloměru. Čím hlubší zabručení medvědovo a čím delší vyplazení jazyku, opatřeného kilogramovou škálou, tím mohutnější síla, skvělejší vítězství a větší sláva i závist. A tato závist vybuchla náhle jako puma, rozhodla dav, a vlna couvajících lidí vrhla právníka zpět: Čermenský bradýř to způsobil. Vyloudil medvědovi mocnější zabručení a výkaz mnoha kilogramů, o několik dekagramů více nežli kterýkoli předcházející. V tom byla čertovina, partyka

nebo úplatek medvěda či majetníka siloměru. Ani kovář ani řezník nemohli dopustiti, aby je povížený pucifousek oloupil o čest jejich síly. Hleďme červíčka holiče, jenž celičký týden trávil v temnu své půlbaráčnícké nicoty, jenž směl poníženě vstoupiti před pány toliko v sobotu s miskou mydlínek a s rezatou břitvou! Vizme, čeho se takový křeček odvažuje! A jak hnedle zpychl! Bylo nevyhnutelně nutno zkrotiti jej, stlačiti jeho domýšlivost na patřičnou míru. I vrhli se naň, a spílání, váda, rvačka točily se kol neblahého amerického vynálezu, zbraňovaly přístupu a přivábily strážce veřejného pokoje, aby zjednan byl mír. Dav se valil a proudil semo tamo, rozptyloval se a zase zceloval i doplňoval nenasytými zvědavci. Právník byl zatlačen opět k svým společníkům, s nimiž volky nevolky musil vyhověti slušnosti a vzdáliti se z jeviště pohoršlivého výjevu. Však nebylo již kolem siloměru stuh a per a ženských klobouků. Vytratily se, prchly před kazimíry.

„Škoda,“ litoval Trojan, vítaje přítele a odcházeje s ním za odstupujícím panstvem. „Byl jsem již na skoku za tebou, abych si dopřál s tebou siláckého vyrazení. Člověk bývá svědkem takové hrubé rozkoše zprvu zaražen, potom ji porozumí a konečně se dá strhnouti. Je to táž vašeň fysické bravury, která si tě osedlá u kuželek, která tě mezi lovci nakazí a donutí, abys i proti svému citu bez milosti střílel po nevinné zvěři jak zběsilý, je to propuknutí zvířecí povahy v člověku, která ve válce z ničemu dělá reky a která horečně ovládá přechočné hasiče, pakli

se dobývají sekerami do otevřených dveří a metají s prvního patra na dlažbu horlivě vázy, piana, sklo a stříbro, když nad třetím poschodím krov doutná. Byl bych tě rád viděl, jak bys byl bušil do medvěda! Třetí ránu byl bys mu dal již tak zuřivě, že by se byl medvěd skácel. Takové násilnictví uleví člověku. Postavil bych ihned podobné medvědy na všech náměstích. Lidé by se tužili, a vycpaný dravec by snímal hříšné myšlenky, byl by hromosvodem pro mnohý hněv a četné rány, které jinak padnou na vinné i nevinné, anebo zůstávají zadrženy a kvasí se a souží člověka jako všecka nevyžitá zlost — —“

Humánní návrhy malířovy zůstávaly Jirušem oslyšeny. Právnick nedbal jich, neměl pro ně ani smyslu ani sluchu; ohlížel se pouze po ní. Marně. Zmizela jak pohlcena vírem kolotavého lidského proudu. Od návrší, na němž vypíná se kostel, bylo po mírném svahu náměstí viděti k siloměru. Tam zavládl obnovený mír, a bojovnost lidská obracela se v utěšené pospolité shodě rázně zas toliko proti bezbrannému medvědovi.

Tyž utržil právě hroznou ránu. Mladý kolohnát v mysliveckém šatě s tesákem po boku a tetřevím pírskem na klobouku zatočil svou dlouhou rukou jako prakem a udeřil medvěda zdrcující silou. Siloměr napolo poražený zařval bolestně, vychrlil celý svůj jazyk a bylo po něm. Poděšený podnikatel důležitého amerického vynálezu přiskočiv, zachytil svého těžce raněného v náručí a spustil rozhorleně jakýs vadivý výklad o siláctví dovoleném a nedovoleném. Jeho nářek o výdajích potřebné správy utonul v obec-

ném smíchu a jásotu. Porouchání siloměru vzbudilo nerozdílné zalíbení a ode všech vzdáván obdiv různému kolohnátovi, jenž krátce na široko se zasmáv, bojiště spokojeně opouštěl. Dav rozstoupil se před ním, opodál objevil se hlouček mladých pánů i děvčat a mezi nimi zočil Jiruš z nenadání Irenu. Mladý obr přikročil k ní, druzí ho obstoupili.

„Viz bohatýra, jak sklízí zasloužený vavřín a lichotnou chválu z krásných úst,“ poznamenal malíř svým klidným, lehce ironisujícím způsobem. „Důkaz mužnosti, složený v takovém jádrném plesknutí, vyrazí brány ženských srdcí a vyhazuje z nich soupeře. Nepřál bych ti toho vítěze za soka.“

Nevinná úvaha malířova byla by zajisté doznala ihned příkrého odmínutí, kdyby právník byl měl času. Ale nemohl sleviti ani zákmit okamžiku z upřeného pozorování vzdálené skupiny.

Irena zjevně zúčastnila se chvalořečí, jimiž zahrnován mladý medvědobijce.

Jaký to nevкус! Jaké ponižování sebe! Jaká banálnost! Ach!! — A doktor Jiruš byl by přelétl náměstí a vypeskoval — — Koho by vypeskoval? Vždyť vše to bylo tak jasné, klidné a veselé, vše přirozené, i to upřímné dovádění a obecné účastenství v něm. A Irena nemohla se straniti. Ubohá! Podřizovala se nepochybně s nemalým sebezapřením. Ano, mezi rozpustilci musí člověk výtí s vlky, nechce-li propadnouti směšnosti —

„Co se jiný naždímá klobouků,“ mlel umělec dále svou, neznamenaje z útrap přítelových ničeho, „co se navzdychá za humny a načervená v slasti

nejapných rozpaků, co se nabásní fantasií na počest své zbožňované, co nasype se kol své královny drahokamů, hvězd a kvítí, co se nastaví kol své princezny zlatých a cukrových chrámečků! A potom přijde takový lamželezo, smete jediným bohatýrským mávnutím mocné ruky celý vzdušný zámeček, uchvátí princeznu a vyvede ji vítězně jako svou kořist. Ano, takový sok by tě —“

Doktor Jiruš trhl sebou a pohlédl nevrle i pátravě na přítele.

„Nač to popouzení, neodbytný pokušiteli?“ utrl se na Trojana.

„Já tě popoužím?“ podivil se malíř v obratu k odchodu. „Proti komu?“ Stanuv, zahleděl se s úžasem na právníka. Bylo patrné, že nevěděl ničeho o přítomnosti Ireny, neznaje jí. Sám Jiruš poznal ji toliko podle šatu a klobouku, pod nímž do dálky toliko jeho upřený, upomínkou zbystřený pohled rozeznával povědomé rysy její tváře.

„Proti všemu a každému,“ stěžoval si právník, ulevuje svému rozhořčení nejvíce proto, že se mu zatím Irena zase s očí ztratila. Podle směru, jímž se rozptýlil zástup, soudil, že zašla do blízkého soukromého domu. Prohlédnuv si jej pro zapamatování, obrátil se a vykročil rychleji, aby Rejnburské panstvo zase dostihl. „Proč neodvozuješ z příkladů sám pro sebe naučení?“ kasal se znova na přítele.

„Ale vždyť generalisují, nedůtklivče,“ usmál se shovívavě malíř a vsunul druhovi rámě pod paží. „Řeknu-li „ty“, myslím i na sebe, a pomyslím, jak zlehčení bychom vyšli ze závodů

s nějakým Bivojem před očima našich milenek. Nic by nám nebylo platno naše vědění a jiná civilisační dekorace naší bytosti. Ukázalo by se, že tato bytost má méně jádra nežli jiná, ne tak ulízaná, avšak pevnější a co do mužné převahy v dobývání a udržení slibnější. Co na tom pohoršlivého? Nic. Je tak přirozeno, nutno. Vždyť podnět a cíl a veškeré sympatie ženy k muži a rovněž obráceně leží mnohem hloub než v krásných očích neb v uhlazené řeči a jiné pospolitě příjemnosti. Proto mi nikterak není s podivem, že ušlechtilé a vzdělané ženy přecivilisovaných Římanů blouznily o gladiatořích a barbarech, že královny si vyhlédnou granátníky za milce, že nespolehliví dragouni, ubytovaní na vsi, jsou děvčatům milejší nežli domáci, usedlí tkalci. O tom nelze tratit slov. Již zdravá prostota národní písně tropí si šašky z pánů od péra a dává jim za děvčata košem? Proč tedy se bouříš?“

„Protože jsi odporný karatel a kazatel, běží-li o jiného. Ale jak tebe pošimrá moucha na nose, je po všem tvém důvtipu, pak rádiš a střílíš kolem sebe jako ztřeštěný, ať jsou moudrá naučení odvěkých zkušeností jakákoli.“

„Bal Tak bylo vždy a bude zase. Neboť pradávné přísloví již praví —“

„Nech si je pro sebe!“

Malíř se odmlčel. Tón Jirušův ho zajímal. Z příkrého odmítání právníkova vycítil jakous novou příchuť, pro niž nenalézal úplně spolehlivého výkladu v hořkosti, která přítelovu duši po avantuře s Karlou naplňovala. Přemýšleje, rekapituloval si Trojan všechn svůj rozhovor s Jirušem,

rozpomínal se na podrobnosti veškerých událostí dne.

„Tys pravil,“ oslovil pojednou přítele, „že paní Šířová bydlí v bažantnici sama s dcerou.“

„Ano.“

„Víš to jistě?“

„Vím. Proč pochybuješ?“

„Nepochybují. Myslím jen tak, že by pod týmž krovem mohl bydlet — ovšem docela odděleně — ještě někdo, o kom nevíš, poněvadž ti o něm nepověděli. Ale snad tušíš jeho sousedství.“

„Či?“

„Což já vím? Nebožtík Šíp byl revírník. Po něm ujal revír jeho nástupce s obvyklým nárokem na užívání bytu v příslušné myslivně. A tato myslivna jest v bažantnici. Vdova potřebuje skrovného příbytku, místa bude v bývalém loveckém zámečku dostatek. A panská milost není a po rozumu nemůže býti tak štedrá, aby stavěla každému novému lesníkovi novou myslivnu jako králové v Siamu a Birmě, kteří přenášejí svá hlavní města jako kořata.“

Trojan netušil, jaká bouře rozpoutána pravděpodobností otázky v duši právníkově. Umělec vyšetřil přemítáním, že nahodilá zmínka o soupeři byla úskalím, na němž přítelova sdílnost uvízla, i chtěl se toliko doptati, zdali Jiruš ví nebo jen tuší, kdo by mu v bažantnici mohl překážeti. A zatím vyčaroval teprve svou otázkou před Jiruš soka v podobě statného lesníka, celý roj švarných myslivců, šedivého nimroda s deseti, s dvaceti syny, učiněnými Bivoji, kteří všichni v bažantnici jak holubi vrkali a cukrovali, za

úsměv Irenin o překot medvědy poráželi, s lítými saněmi se potýkali a sebe i s kořistí k nohám dívky vrhali.

Toto vidění nešlo Jirušovi s očí. Bralo na sebe nejružnější podoby a barvy, hrálo hned v přesvědčivém, zřetelném světle a ztrácelo se zase v mlze jak pošetilý přízrak.

„Nu což?“ vyzvídal malíř, nemoha se dočkati odpovědi. Byl Rejnburské rodině již v patách.

Doktor Jiruš pokrčil rameny a zůstal zamklý, spleť svých starých i nových myšlenek a trampot spoutaný. Zúčastnil se němě dokončení procházky, návratu do zámku a večeri, po níž se společnost v parku usadila.

„Vyprosím si dovolení,“ promluvil právník z čista jasna, vzchopiv se, „abych si směl ještě jedenkrát vyjít na podívanou.“

Nedal se zdržeti ani nevyčerpatelnou laskavostí paní Narcissy, ani ráznějším zbraňováním Trojanovým.

„Kdy pak se mi zase udá, užítí vesnické pouti,“ omloval se.

„Pozor!“ volal za ním Rejnburk. „Vesnické! Jak jste se podřekl! Potká-li vás táž nehoda mezi Čermenskými, rozlijete si s nimi ocet a budete dlouho za to pykat, že jste jejich spravedlivou měšťanskou pýchu urazil. Černná je městečko! Nezapomeňte mu vzdávati příslušnou čest!“

Za hodinu obcházel Trojan Čermnou, hledaje přítele. Slunce bylo již zapadlo. Ulice pustly, hosté z okolních vsí rozcházeli a rozjížděli se domů. Boudy sklizeny za hulákání a láteření kra-

máří, s nimiž obecní dráb sváděl na všech stranách šarvátky, ač, nebo snad protože jeho autorita spočívala již na vratkých nohou. Však nebyl sám obětí námahy a rozkoší slavného dne; jinde potáceli se opilejší poutníci, vábení jako mouchy světlem opět hospodami, jež byly nabity. Náměstí prázdnilo se dosti rychle, a po vyklizení bizarních a hemživých tvarů zmocňovaly se zvuky a světlo samovlády po uvolněném prostranství. V hospodách drnkaly harfy, frkaly plechové nástroje, rozléhal se dupot, výskot a chraplavý zpěv. U kolotoče a panorámy pištěly a vrčely kolovrátky, a od komedie hřměl turecký buben, až uši zaléhaly a okna řinčela. Z hostinců lila se na ulici mdlá, dusnem a čoudem zkalená záře v dlouhých pruzích, přetínaných hopkujícími tanečníky; čepice v týle, cigára v ústech, tiskli holčiny pevně k sobě a zvedali bradu i sevřená ústa s hořícími doutníky nad hlavy tanečnic, aby jim vlasy neb šátky nespálili. Fotograf měl již zavřeno a tmu. Loutkové divadlo a siloměr uklidily se z náměstí, na němž třpytil se jak pohádka, ze skleněných perel utkaná, skvostný kolotoč, obsazený ještě s dostatek velkými a malými milovníky jízdy kolem kolovrátku. Panoráma oslňovala třemi reverbérami, sálajícími z červených, těžkými zlatými třásněmi vroubených záslon vchodu, pod nímž majetník panorámy vyvolával všech sedm divů světa. Komedie tvořila rozsáhlý světelný kruh, obklopený černavým tlumem diváků, vroubený lucernami a ligroinovými pochodněmi.

Trojan, nemoha se Jiruš nikde dohledati, vnikl do zástupu kolem komedie, zakoupiv si ovšem

dříve právo divácké desetníkem, hozeným na talíř paní principálové, kteráž ostřížimi zraky povoláné od nepovolaných rozlišovala. Kroužíc kol „arény“, připomínala umělci bězděky ovčáckého hafana, běhajícího bez ustání kolem stáda.

„Jakýs ty znenadání milovník umění akrobatického,“ smál se malíř, naleznuv Jiruš a přestupuje svýma dlouhýma nohama prkno lavice, aby usedl vedle přítele. „Nemám pokoje, jak se mi ztratíš s očí. Utekl jsem z dýchánku, abych s tebou sdílel dobré i zlé a popásl se také na smělých kejklech. Ale je ti na komedii nějak do pláče!“

„Bezmála,“ přisvědčil Jiruš. „Žerty kejkliřů jezdí mi jak struhadlo po zádech a podívaná na ně je hrozná.“

„Což staví tak bídně své vyšší herkuleské umění na odiv?“

„O nic lépe, o nic hůře než jiní. Ale tento druh lidské obživy byl pro mne vždy hrozný, do nebe volající.“

„E, jdížiž! Tito lidé valně o své bídě nevědí a podivili by se, kdybychom jim bídnost chtěli plačtivě nadisputovati. Mají své radosti a své svízele jako my. Každý z nás dovede správně posouditi toliko lidi svého stavu, své vrstvy společenské. Ostatním nerozumí a vkládá do nich mnohdy komické domněnky. Považ, jak Evropanka žaluje na hnusné otroctví svých sester v Orientu. A tam by se jí ženy za politování vysmály. Čerkesky hrnou se samy do harémů; a ostatní, kdybys mnohoženství zrušil, byly by mimo harém nešťastní tvorové; podtrhal bys jim půdu pod nohama,

zbořil celý svět jejich názorů, tužeb a mravů, v kterém se zrodily a v kterém jsou klidné a docela spokojeně domovem. Jiný lid, jiný zvyk.“

„Právě tato poloviční nevědomost bídy řeže mne do duše. Nechoďme do harémů a zůstaňme u komediantů. Jsou žebráci a zakupují si naši skoupou útrpnost nebezpečím těla, ubíjením charakteru, opičí přetvářkou. Tato spekulace na bestiální zálibu člověka v prodávém pitvoření a ponížení jiného člověka uráží mne nevýslovně. Čím ukrutnější chrástí kejkliř svými kostmi a čím hloub se zahazuje v hladovém tatmanství, tím tesklejší jest mi.“

„To proto, že jsme posedlí nezřízenou pýchou. Povídačky o pánu tvorstva, obrazu božím a polo-božství člověka známily nás tou měrou, že nedovedeme pochopiti, jak se některý z těch pánů tvorstva za krejcar může proměnit chutě v opici a v karikaturu obrazu božího, kterak dovede se svíjeti před námi jako před krvelačnou zvěří. Máš pravdu; toto podkládání dravých libůstek uráží citlivého diváka. Ale trvám, že pouze my dva kalíme si podívanou škarohlídnými meditacemi. Ostatní užívají bezstarostně divadla, za které si komedianty zaplatili. Pohleď kolem sebe.“

„Bohužel. Tato bezcitnost davu mne nijak nesmiřuje, nýbrž jen více popouzí.“

„Filantropické bláhovosti, brachu. Puť je mimo sebe a pohleď, s jakou neohrabanou grácií vystupuje slečna nebo paní Zalabáková mladší nebo vdova nebo ďas ví co — po žebráku na provaz. Má rámě jak pradelna, úsměv jako líbezný věchet.“

„A tři děti. Není ani vdova, ani slečna, ani paní, nýbrž poboční žena páně ředitelova. Vyptal jsem se na to. A s odpovědností matky, s osudem tří lidských životů na svědomí odvažuje se den co den sraziti vaz. Jaká heroická nemravnost! Děsné!“

„Hnusné! Ta ženština má křivé nohy a houpe se v kyčlích jako džber ve škopku. Toť trestuhodné urážení krasocitu. Pojdme pryč!“

„Počkej! Pan principál jde pod provazem s rozpráhnutým náručím. Jsem zvědav, zdali by ho nezabila, kdyby spadla.“

„Bylo by o šeredu méně. Nač si ti lidé navlékají trikot, když nemají, co by v něm ukazovali! Hrubé tvary, vysedlé klouby, hranaté pohyby a lomené kontury. Tím se vede oko divákovo ke vnímání a oceňování krás lidského těla.“

„Teď rozžehli bengálské ohně, aby se ženštině na laně míhalo všecko před očima, aby spíše slétla!“ zlobil se Jiruš.

Trojan zas opřev bradu o hůl, bručel cos do vousů o drzosti ošklivých ženských a neúhledných mužů; huboval na zvrácenost vkusu, který snese a toleruje spíše obnaženou ohyzdnost nežli nahou krásu.

Komediantka dokončila bez úrazu svou pout nad hlavami diváků. Sesmekši se po provaze, dopadla na podium a poskočila jako žok. Ani jí nikdo nezatleskal.

Na prkna vyřítíl se paňáca, nazvaný August. Metal kozelce, točil se do kolečka, vyvaloval oči, cenil zuby a ječel. Ve svitu luceren a pochodní vyhlížel až příšerně.

„Odporné!“ stěžoval si právník.

„Surové!“ potvrzoval malíř.

Paňáka principálová odevzdala kliku kolovrátku panu řediteli a vyšla si s chvoštětem v ruce na žertovnou besedu s Augustem.

Paňáka vřeštěl a skučel o závod s vyjícími a štěkajícími hafany, tančil kol principálky, honil se s ní a strouhal jí mrkvičku. Chvoště lítalo za ním a mělo na jeho zádech učiněné hody. Neurvalý, bez ladu a skladu pronášené žerty, přezdívky, útržky a kluzké fráze byly nesmyslným průvodem této řeži, kteráž odměňována nezbedným chechtotem diváků. Oplátkou za štědrú pochvalu mávala principálová pořáde horlivěji chvoštětem. Hloupý August nahrazoval její vydatné dlani amerického medvěda, a v pěkném rytmu střídaly se v poučné hře stále šustivé rány chvoštěte s úsečným pleskotem políček. Posléze hodil sebou paňáka na podlahu, kopal nohama a řičel jako posedlý. Paňáka ředitelová ho pardonovala, ač nebylo zřejmo proč; on se vzchopil a vyplázl na ni v dík svůj dlouhý jazyk, začez dostalo se mu zase důkladného políčku. Tím schylovala se nesrozumitelná, avšak animovaná i publikem nadšeně přijatá hra ke konci.

„Jaká sprostota!“ zasteskl si doktor Jiruš s povzdechem.

„Bezdná!“ doložil Trojan. „Ale my jsme hloupí. Vždyť se tomu rozkošnému divadlu všechno radostné a vděčně směje. I slečny v oknech nad námi.“

Právník zaslechl rovněž dívčí smích a v jarém tercetu rozeznával hlas, jenž rozpálil rázem jeho

krev a elektrisoval údy. Byl to hlas Karlin, ach ne Karlin — Irenin. Musil se po něm obrátiti a kdyby v témž okamžiku jako žena Lotova byl proměněn v solný sloup. Vždyť na tento hlas čekal. Proto vyhlídl si u komedie místo pod okny domu, v němž meškala dcera vdovy Šipové návštěvou, proto seděl tu již přes hodinu, snášeje trpělivě odpornost neurvalých kejklů a stříleje po očku stále po dveřích a oknech vábného i nenáviděného domku, jenž Irenu zavíral a snad hostil i siláka myslivce.

Pozvednuv oči k oknu, v jehož obrubě rýsovaly se na osvětleném pozadí pokoje silhouetty tří, čtyř ženských hlav, rozeznal mezi nimi mžikem Irenu. Žádostivým, velikým pohledem připjala se všechna jeho duše k luznému zjevu dívky, jejíž tvář v míhavém spodním světle barvila se živějším ruměncem. Také snad rozjaření zábavy, hojná svačina, žerty hostů rozpálily její líc a rozplamenily její zrak. Skrovňoučké rozměry čermenských domků, jako stlačených obrovskými střechami do země, přibližovaly dívčin obličej k očím právníkovým; tak říkáje na dosah ruky hrály a pálily ho pohledy Ireniny, okouzlovaly a zlobily ho bílé zoubky, v upřímném smíchu štědře ukazované. Smála se bez ostychu a bez ustání, podobně jako přihlouplý pasáček za Jirušem. Právníkovi se pojednou podobalo, jako by všechn ten nevázaný hláhol kolem něho splýval v jeden jediný smích, jenž vycházel z krásných úst Ireniných. Byla zjevně povzbuzována vtipnými poznámkami, pronášenými uvnitř pokoje, na jehož stropě provozovaly stíny mužských hlav bezděčný orientálský kara-

gois. Tyto hlavy sbíhaly a rozbíhaly se jak blesko-rychlé želvy, pokuřovaly z doutníků, jež protahovaly se v chmelové tyče, a popíjely ze sklenic, kteréž vyrůstaly obratem ruky v nesmírné džbery a smrskaly se zase v náprstky; někdy zatřepala se na stěně ruka jak obrovský hřeben a zas jiná jako krtčí pazourek, nebo objevila se ústa děsně rozšklebená, dlouhanácké nosy a nevidané obludy, šikmým osvětlením postav do stínů vržené. Všecho toto mámení a divý lomoz kolkolem strhovaly rozhárané myšlenky Jirušovy v nový, trapný vír. Zamračiv se bolestně a nevrle, upřel na Irenu hněvivý i prosebný pohled, zaklínaje ji němě, aby se nehyzdila. Leč dívka nepřestávala vyrazeti se slavnostním divadlem — — —

Činila totéž co jiní. Nekazila souzvuuku. Nemohla. Byla povinná společnosti a hostiteli smáti se s nimi. Zajisté. A kdož by na sklonku radostného dne, za vlažného večera a povznesené, odvážné nálady oddával se kazimírskému broukání! Nikdo. Leda pošetilec, nepochopitelný bloud, kalící sobě a jiným zdravé obveselení kyselými úvahami; nějaký odporný mrzout, na něhož patřila by metla důkladnější a pádnější nežli chvoště, kterým paní principálová Augustův hřbet častovala! Pryč s vrtochy! Obzvláště z mladé, jaré myslí, přístupné každému komickému dojmu, vděčné za každé čtveráctví a všecku kratochvíli; vždyť nicotu prchavých rozkoší, jejich drsný rub a hořkou ssedlinu ještě bezstarostné mládí nezná. A nepoznej jich co nejdéle, směj se, směj se všemu, pokud můžeš —

„Kýho výra!“ podívil se malíř, zvednuv bradu s hole a zíraje s úžasem na smějícího se přítele.

„Pan doktor z čista jasna rozvazuje! Přeskočil rázem na opačné stanovisko a dívá se na vezdejší komedii s nezkaleným humorem. Dovol, abych se připojil. Trvám, že tak nejlépe posloužíme své vnitřní i společenské harmonii, kteráž jest nejlepší zákonem existenčním.“

Smích doktora Jiruše zněl sic nuceně a Trojanův rovněž tak.

Tato dýchavičná veselost obveselovala přátele zas a pomohla jim přes všechn vnitřní odpor ke spokojenějšímu rozmaru.

„Ale bývá radno vzchopiti se od tabule, pokud člověku ještě chutná. Vzchopme se,“ vybízel umělec.

„Počkej!“ odporoval nutkavě právník. „Nebo jdi si sám.“

„Něco ještě snesu,“ mínil malíř a jal se přihlížeti, kterak pan ředitel Zalabák své děti přehazoval jak hniličky a potom na podiu svá cvičená zvířata proháněl.

Doktor Jiruš věnoval průběhu komedie toliko zdánlivou pozornost, nespouštěje se zřetele okno, v němž bylo hned prázdné, hned zas plno ženských i mužských hlav. Také sahan myslivec naklonil se občas ven, dýmaje z veliké, přehojnými řezbami bujně obrostlé dýmky. A na talíř obcházející paní principálové cvrnkl chvílemi mdle peníz v papírku, s okna dolů puštěný. Společnost nahoře neskrlblila zvonivým uznáním.

„Pojďme!“ ponoukal znova Trojan. „Mne mrazí po zádech. A komedie bude hnedle konec.“

„Až bude. Však tě nezdržuji.“

„Zdržuješ. Svou nepochopitelnou, nenadálou zálibou v banálních kejklech. Aspoň se projdeme. Ze strnisek fučí již po čermenském náměstí velice chladivý vánek.“

Právnický otálel ještě, pokud nevyslechl principiálovo poděkování a vzletné pozvání na zítřejší produkci. Obecenstvo se rozběhlo, kejkliři sklídili zručně lavice v hromadu koz a hranici prken, zhasili světla, a po náměstí bylo tišeji. Pouze kolovrátek kolotoče vrzal opodál poslední touru několika opožděným hostům, a z hospod vyzníval nezbednější povyk.

„Ano, projdeme se ještě,“ souhlasil opožděně Jiruš, „narovnejme ztuhlé údy a dívejme se, pokud co vidět.“ A právník zíral upřeně na zajímavý domek, v kterémž udála se změna. Okno bylo a zůstávalo prázdné i propouštělo bez překážky volný pohled na čtverec stropu, po němž nemíhaly se již karikatury bezděčného karagjösü. Strop zůstával nezkaleně čistý, nažloutle bílý a pouze v prostředku tkvěl kroužek mdlého stínu, patrně spodní obruba obráceného světelného kuželu, vycházejícího z cylindru lampy, kolem níž nastalo ticho.

„Tys občas tvrdošíjný, jak malé dítě,“ zasteskl si mrzutě umělec. „Máš-li záľusk na noční procházku, půjdu s tebou. Ale ve svrchníku, rozumíš?“

„Jen chvílku ještě. Jen co —“

„Jen co?“

Doktor Jiruš neodpověděl. Nebyloť třeba déle čekat. Ze zajímavého domku vyhrnul se zástup mladých a starých, závodících ve šveholu, křiku a líbání. Domácí lidé loučili se s hosty. Ženské

loučily se ovšem dvakrát a třikrát; a potom vrátily se ještě jednou na první a zase na druhé poslední slůvko i na nejposlednější slovíčko, a když konečně, konečně poslední se odtrhla, volaly na sebe ještě pilně, že si to po druhé dopoví. Uprostřed náměstí zastavila se tlupa hostů opět k novému loučení na rozchodu v různé strany.

„Tuším, že mezi nimi poznávám pátera Dufka,“ poznamenal malíř, kráčeje za přítelem, jenž jako maní ke skupině lidí se přibližoval. Trojana nezklamaly zrak a sluch. Ale doktor Jiruš neviděl nikoho než Irenu a vedle ní sahana myslivce. Vyloupili se záhy ze skupiny a ubírali se směrem k „Velké hospodě“, za nimi pak chvátala starší žena, vdova Šípová, vyprovázená páterem Dufkem.

„Mhm!“ usmíval se potutelně umělec, zaťukav si na čelo. „Kam pak jsem dal filipa!? Teď rozumím všemu! Teď se mi rozbřesklo, kam se tvé myšlenky a nohy s obdivuhodnou setrvačností šinou. Už mne ani chladno neprojíímá, ani tvé zdánlivé lelkování nemrzí. En avant, k homoeopatickému léčení chorého srdce.“

Jiruš nezaslechl posledního slova malířova, kterýž se byl v překvapení svého objevu poněkud opozdil.

Šípovic, matka i dcera, zůstaly na zápraží hostince ve společnosti kaplanově. Myslivce vešel dovnitř a vrátil se s jinými jako s posílou. Nastalo delší přemlouvání vdovy a dívky, aby setrvaly a zábavy se zúčastnily. Byly na vahách, Irena jednou nohou již přes práh hostince, když posléze přece zvítězily únava neb nechuť paní Šípové a střízlivá řeč pátera Dufka.

„Zapráhňte mi,“ houkl myslivec zhurta do dvora hospody a za chvílku vyhrkotal se ze vrat lehký vozík s košatinou pro dvě osoby, tažený hbitým koníkem.

Myslivec pomohl matce i dceři ruče do vozu. Doktor Jiruš trhl sebou a spolkl zlostné vzkřiknutí na mladého Nimroda, aby se Ireny dotýkal šetrněji. Ale již byl myslivec na kozlíku a pobídl koníka prudkým hvízdnutím i šlehem biče k skoku a úprku. Jedva že létly k hospodě a zpět pozdravy na rozloučenou, pod koníkem se zajiskřilo a za vozem jen zaprášilo.

„Aj!“ podivil se páter Dufek, sraziv se bezmála s oběma přáteli ve svém pospěchu od hostince k faře. „Pánové ještě na procházce? A snad cestou do ‚Besedy‘? Neradil bych. Je tam příliš hlučno, a nevšední hosté používají tam dnes výjimečného práva svátku, aby dokázali, jací jsou také páni. Jsem tomu povděčen, že si dal Chodima říci a odvezl Šípovy domů. Přivezl je — byli jsme u tety Chodimovy na svačině a na večeři — a do rána by se nehnul, jakmile by se rozjařil. A Šípovy aby šly samy v noci domů, nebo zůstaly k vůli Chodimovi do bílého dne — to se mi nechtělo líbiti. Obávám se, že po půlnoci nastanou šarvátky —“

„Pan Chodima jel s paní Šíповou domů do bažantnice?“ přerušil doktor Jiruš kaplana.

„On má o čtvrt hodiny dále domů. Ale zaveze jen ženské a vrátí se obratem. Proto tak kvapil. Ráno snad uslyšíme, že vyházel všechny své odpůrce z ‚Besedy‘. Tak to u nás vesele končívá — Ale probůh, já tu klábosím a mám napilno do

Řevnova, zaopatřit nemocného. Vzkázali pro mne k Chodimům. Náš kočí je sic louda, ale snad již bude zapraženo! S bohem, pánové! Na shledanou! Těšilo by mne, kdybyste mne zítra poctili. Do deseti jsem doma, potom bibliotekářem a čtenářem v ‚Besedě‘ — — —“

Přátelé ubírali se zvolna k zámku. Právnick volil zacházku cestou k bažantnici, a malíř následoval ho bez odporu, s tichým přátelským porozuměním. Kráčeli ještě kolem dvou hospod, v nichž také tančeno. A živo bylo nejen uvnitř, nýbrž i venku, ač jinak, tlumeně, tajemně. Světlém okem kmitaly se tu a tam postavy ženské a mužské, viditelné jen okamžik, neurčitě; objevily se jak mušky v dosahu lampy a zmizely rovněž tak v stínu a mlčení tmy, z níž vyzníval chvilkami tu šepot, tam dušený smích, jinde šust za ploty a po mezích, ženské polotajeně vřísknutí a mužské hučení, všechno neurčitě zvuky, oddělené delšími pauzami. A nocí vanulo to jako horký dech a fosforovalo jako jiskření planoucích očí.

„Ani napravo ani nalevo,“ zakazoval Trojan, chopiv pod paži právníka, jenž po blízkém prudkém vzdechnutí se obrátiv, nohou jako maní někomu na pomoc vykročil. „Tudy musíš projít jako princ v pohádce, děj se kolem tebe co děj. Jinak bychom zle pochodili.“

„Ale je zde nějak příšerno.“

„Obráceně, brachu, blaženo. Toť poesie poesie, poutní noci, zdravá, elementární poesie, která se liší naprosto od poesie pseudověnických idyl a která se ovšem pohříchu srazí namnoze jen v ssedlinu suchých cifér statistických

a vyzní přechoasto v ošklivých výkladech před advokáty a soudci. Takových řízení jsou kanceláře venkovských právníků plny. Všední záležitosti, podobně jako spory o priorání mezi a sváry s výměnkáři. Zvykl bys tomu všemu, kdybys na venkově praktikoval. Trvám, že toliko moc konvenience zavinila, proč nevyšel z juristů, Musou posvěcených, nějaký český Zola, který by nehledal ves v receptech lživé tak zvané krasochuti, nýbrž před svými okny, ve skutečnosti. Přál bych tomu a odpustil bych spíše i neurvalost mnohé pravdy nežli prolhanost a jalovinu většiny našich vesnických povídek, které se udály snad na měsici, ale na zemi nikde. Abys nezkazil si iluze z těchto povídek, neohlížej se a pospěš. Nalevo, nalevo, hochu, do bažantnice dnes ještě nepůjdem. A připozdívá se, v zámku na nás čekají, mohli by nám zazlíti —“

Příštího dne zrána vyjela si rodina Rejnburkova na návštěvu sousední vrchnosti. Pražští hosté byli také pozváni. Ale jen Trojan se skizzárem pod pažím připojil se k panstvu, na jehož dobrotu si doktor Jiruš novým tyrdošijným a neodůvodněným odřeknutím zahřešil. Vyšel hned za kočárem ze zámku, zaměřil rovnou k faře.

Tam pověděno mu, že pátera Dufka nalezne bezpečně již v „Besedě“.

„Ano, ano, utekl jsem vám. Starost o skvosty našeho písemnictví nedala mi pokoje,“ usmíval se kaplan, vítaje právníka v malickém kumbálku za tančírnou, v níž okna byla zotvírána, stoly a židle v nepořádku, vše polité, kysele páchnoucí, zcuchané, rozházené. V koutě pod stolem chrápá

opilý člověk, opodál chrněl jiný na lavici u kamen. Ještě dva neoblomní poutníci vytrvali statečně do bílého dne; kývajíce těžkými hlavami nad lepkavým stolem, kouleli pracně oduřelýma, skleněnýma očima a vyráželi ze sebe škytavé zvuky. Tráslavé jejich ruce jedva že unesly plecháče, aby přilévaly do úst, neschopných již ani bláboliti. Ženština jakás kropila podlahu, sypala drtiny a oháněla se chvoštětem kol chrápajících i pijících tak bezohledně, jako by na lavici a po ní ležela pouhá polena. „Tento neútný kouteček,“ pokračoval páter Dufek, přivřev zasklené dveře tančírny, „vydobył jsem za svatyni naší literatury a obhájil ji po čtyři léta. Včera pozamykal jsem arcit' všecko pečlivě a dosáhl toho, že zde zřídili jen toaletní pokoj a garderobu ženských. K nemalé své radosti shledávám, kterak šátky a klobouky ničemu neublížily. K hanbě zdejších lidí musím vyznati, že se většinou naší čitárně uctivě vyhýbají. Mnohdy mi připadá, jako by tento pokojík a v něm výstava knih i časopisů byly pouze planou chloubou, kuriositou na ukazování přespólním lidem. Jak vidíte, vykládám na policích časopisy jak na oltáře svátosti a navádím kde koho, aby mi je bez ustání přehazovali. Ale lidé vzali si nějak do hlavy, že bych byl pohoršen, kdyby se něčeho dotkli — Promiňte, pokračuji ve svém díle, jako by vás tu nebylo, jsem hnedle hotov; a potom se podíváme společně na nové zásilky, touha po nich mne také vypudila z domu —“

Host ujistil pátera Dufka, že nemá nejmenšího úmyslu překážeti a uvelebil se na lávce pod otevřeným oknem, jímž se do dusné, plísni a výpary

páchnoucí jizbičky smál vábivě skvoucí letní den. Temně modré sálavé nebe klenulo se nad horizontem, vroubeným poblízku bílými kravínami, přes něž vztýčovalo své hubené, rozsochaté koruny několik zanedbaných stromů zahrady, prostírající se za stáji. Od oken čítárny bylo viděti ke kravínům přes kostrbatý, smetím, drůbeží a hospodářským náčiním pokrytý dvůr, ovládaný ohromnou hromadou mrvy, rozkládající se v šířku a délku s vítěznou neomaleností nevyhnutelné přirozené nutnosti. Za horou mrvy na zápraží kravína blýskaly se vidle, jimiž vládla klidně a jistě silná děvečka, oděná pouze krátkou hrubou košilí a starou suknicí, kterou si opatrně kolem pasu svinula. Doktor Jirůš díval se chvíli netečně na podkasanou, nad nahá kolena pokálenou ženštinu, než se rozpomenul, že užitečné a pilné zaměstnání děvečky líbeznou podívanou neposkytuje. Rozloučiv se bezděky nerad s vyhlídkou do krásného dne, obrátil se znova k páteru Dufkovi.

Kaplan ukončil právě obnovu výstavy časopisů i knih a vybíral z uzamčené příhrádky hromadu tiskopisů, posud obálkami a páskami opatřených. Strhoval obaly, rozkládal, rovnal i rozřezával publikace s dychtivým zanícením českého idealisty, jemuž potištěný papír šustí jako peruté geniů a jemuž tiskařská černá voní opojným, pozvznášejícím kadidlem.

„Jsme chudi,“ hovořil páter Dufek čile dále, neznamenaje, kterak host zdržuje nějakou otázku, již má stále na jazyku. „Něco dostáváme darem, jiné dodává nám kolportér na účet, za který ovšem sám ručím, a málo odebíráme přímo. Je snad libo

něčím s naší skrovné zásoby se pokochati. Tu jsou „Květy“ s roztomilými českými chalupami A. Jiráskovými a Josefa Kořenského cestováním po Čuchonsku; a zde v „Osvětě“ provádí nás Kořenský opět Avignonem, Justin Prášek pojednává vedle něho zase znalecky o starožitných nálezech v Řecku — ach, jaké to blaho cestovati, badati, sobě a svému národu nové perspektivy odhalovati! Já sotvaže se osměluji připustiti si naději, abych na vánoce směl s laciným vlakem poutníků do Říma! Bledá, chabá naděje! Pan farář stárne, musí se šetřiti, je vrchovatě zaměstnán hospodářstvím — ach, co dělat! „Lumír“, pane doktore, pohleďte, z brusu nové číslo, a v něm pokračování Žeyerovy skvostné „Zvěsti lásky z Provence“, — kdyby mi jen ta látka nebyla cizí! Však je tu „Obzor“, úhlaovní nepřítel všeho cizáctví ve volbě látek a vši nezáživnosti četiva pro náš lid. Má pravdu docela, docela pravdu. A v „Obzoru“ vizme: Učené pojednání o klínové literatuře Asyrců. Naše nádherné ilustrované týdeníky, prosím: „Zlatá Praha“ — Lanžhotské výšivky a velocipedisti. „Světobzor“: Velocipedisti a Manesovy dětské kartony. „Hlídka literární“ a v ní — co to? Zde hází „Hlídka“ tolik výkřiků a husích nožiček na přísné vázky své spravedlnosti, že jak pleva letí vzhůru kniha — jaká to mizerná kniha. I hleďme, Macharovy básně „Confiteor“. To bych byl věru neřekl! Inu, hloupý čtenář se někdy mýlí. Jaké dobro, že mu potom kritika věchtem vytře zrak. — Jinak zuří boj rukopisný posud na celé čáře. Prosím vás, pane doktore, co soudíte. Zde v Černé nemůžete

s nikým slovo o tom promluvit, leda s mladším učitelem, a ten zjankovatěl! Začíná rukopisům nevěřiti. Co tomu říkáte!? Jste na straně zastanců pravosti nebo nepravosti?“

Právnický skláněl sice hlavu nad časopisy, jež mu ruka neúnavného horlivce předkládala, rozeznával však jedva tituly a obrazy. Znenáhla splynulo mu před očima všecko tištěné v šedou mlhu, z níž vystupovaly zjevy Karly, Ireny a mladého lesníka, poutající k sobě všecku jeho pozornost, které smysl řeči kaplanovy ucházely.

Slova pátera Dufka zněla posléze jeho sluchu jako hukot blízkého vodopádu.

„Zajisté, souhlasím úplně,“ promluvil, vytržen ze svých snů úsečným zmlknutím kaplanovým. „Zasluzná činnost, křísiti chuť ke čtení! Přál bych vám lepších úspěchů. Vždyť máte zde mladých, čiperných a snad i zámožných lidí, jak jsem včera upozoroval —“

„Ach, o pouti a posvěcení nechybí nikomu kuraže a k okázalé útratě při pivě nikomu nikdy ani peněz ani času. Ale o tom vlastně nebylo řeči.“

„Tak. Já myslil, že si stýskáte, a tu mi připadl na mysl na příklad ten švarný myslivec Chodima. Tuším, že se mu vede dobře. Je lesním adjunktem.“

„Nu, zajímá-li vás Chodima více nežli všechna naše literatura, povím vám o něm,“ usmál se polo shovívavě, polo vyčítavě páter Dufek. „Chodima je po zámožných rodičích synek, těší se z protekce nadlesního a stal se mlád revírníkem po nebožtíku Šípovi. Slyne daleko široko jako silák a nezdolný účastník všech kratochvílí. Ale

nechte, nechte naprosto nic, krom snad myslivcůkých seznamů a lesních výpočtů.“

„Šťastný ve svém způsobu člověk. On žije. A po nebožtíku Šípovi užívá v bažantnici příjemného pohodlí.“

„Bude uživati. Prozatím bydlí na své zděděné usedlosti, čtvrt hodiny za bažantnicí. Je tam za větrem, dále od Čermné a má skok do Záluží, velké vesnice s děvčaty, hospodami a kartami —“

„Je tedy prostopášník?“

„Bůh uchovej. Jarý člověk, plný života, mladé víno. Až se vykvasí, ožení —“

„Š pozůstalou dcerou svého předchůdce?“

„S Irenou Šíповou?“ zasmál se upřímně páter Dufek. „Jste nesprávně informován, pane doktore. Dobrá paní Šíповá sice neupustí od myšlenky, že by se slušelo, aby Chodima nejen panským dekretem, nýbrž i přiřazením do myslivny v bažantnici se dostal. Ale toho se nedočká. Aby ušel tomuto nebezpečí, vymohl si Chodima svolení, aby mohl sídliti na své usedlosti. Vyhlíží to jako velkomyslnost a je to pouhá opatrnost. Vždyť Irena nemá vindry! Mladý revírník se jí dvoří, poněvadž je milé a sličné děvče, a byl by s to, aby dopustil se hlouposti, třeba i s nemilými následky, což o to! Ale nesmyslu, vzít si chudé děvče za ženu, nedopustí se nikdy. A jiný jak by smetl! Zde každý, ať hospodář, ať řemeslníček, dychtí a pídí se po ženě s nějakým lánem nebo aspoň několika stovkami přínosu, jako čert po hříšné duši. A kdyby hned na krásné kterýs bloud opravdově o Irenu stál, povstalo by všecko jeho příbuzenstvo jako jeden muž, aby pošetilce na-

učilo rozumu krutějšími prostředky, než jakých užívá kterýkoli kníže, jehož princ by se chtěl provinit mesalianci. Obdivovatelů má Irena Šípková dost a dost, a nikdo jí nezávidí, ani bohatší a méně hezké družky, poněvadž dobře vědí, až dojde ke vdávání, budou ony míti ženichů na výběr a Irena žádného. Pokud bude dcera po nebožtíku Šípkovi mladá i sličná, nebude jí chyběti tanečníků, bavílků a rozličných rytířů. Derou se o ni, ona tančí pěkně, jest příjemná —“

„Ale tak svádí se ubohá dívka k marnivosti, k sebeklamu, domýšlivosti!“

„Ano,“ potakal páter Dufek.

„Toť nepoctivé, nesvědomité, do nebe volající zahrávání s důvěřivostí opuštěného sirotka!“

„Ano.“

„Což nemůžete —“

„Já mohu toliko svorně s jinými politovati chudé děvče, které k stáru bude šít nebo u vrchnosti sloužit, pakli něco umí. Nevím. Paní Šípková čeká pořáde na Chodimu, a kdyby ji zklamal, doufá, že vyskytne se nějaký princ, snad v skromném vydání, ale pořáde onačejší než je Chodima, který vlastně by si měl pokládati za čest —“

Kaplan odmlčel se, pokrčiv rameny.

„Ireny je škoda,“ dodal ještě. „Paní Šípková drží ji stále v Černé, pod svou ochranou v neplodné, ba sterilisující jednotvárnosti zdejšího živoření. Bojí se o ni. Má ještě jednu dceru, Karlu, neméně krásnou a mimo to vysoce nadanou, ohnivou dívku. Je ve světě. Zkazila se. Tuto nehodu bere matka příliš úzkostně a naivně za osudnou výstrahu. Mazlí se s Irenou, nepustí ji na krok do

světa a dále mezi lidi, ačkoli rajský had číhá zde na dcery Eviný právě tak jako jinde. O tom darmo mluvit. Mnohé, co jsem vám vypravoval, potvrdí se vám zítra na feriální slavnosti zdejších dětí, kterou jim štedrá vrchnost v zámeckém parku vystrojí. Zúčastníte se přece?“

„Arciť.“

„A naleznete tam celou Černou. Každému bude park otevřen a každý přijde, maminky, tatínkové, zdejší mladíci a především děvčata, která se ujala pořádku, bufetu a podobných služeb. Došívají si k tomu právě národní kroje. Černá uvidí po prvé, jak se náš národ šatí. Irena ovšem nebude chyběti a Chodima bývá všude, kde se několik zástěrek sejde — Ale trvám, že jsem již vaši zvědavost ukojil. Pokračujme v okoušení literárních požitků. Tu máme ‚Atheneum‘. Rukopisy! S barvou ven, pane doktore, jste pro pravost či nepravost rukopisů?“

Než mohl právník pronést odůvodněné přiznání, že ve své mimořádné skromnosti neosobuje si zvláštního soudu a vyčkává trpělivě, až ho přesvědčivé rozhodnutí povolaných autorit z nejistoty vyvede, zařinčely a zaprašely dveře, jimiž vrávorál do čítárny jeden z obou neoblomných opilců.

Padl celou tíhou na sedadlo vedle Jiruše, smetl loktem všechny nejnovější poklady našeho písemnictví na podlahu a udeřil pěstí do stolu.

„Pivo sem!“ poroučel si, probrav se patrně z mrákot a pocítiv potřebu, manifestovati rázně svou vůli. „Hondo! Hondo!“ volal na svého druhu do šenkovny, obrátiv se k Jirušovi širokými zády, jako by ho z lavice opovržením

a mohutností svých plecí chtěl vytlačit. „Hondol Sem! Mezi pány! Hospoda je naše! Kdo platí, poroučí. Peníze na dřevo, tak!“ Opilec vylovil z náprsní kapsy mohutnou, otřenou tobočku a mrštil jí na stůl, až pukla a bankovky i drobné z ní se vyvalily. „Tak! A teď se na to podívám, kdo zde bude pánem, kdo zde bude ohrnovat po nás nos! Vy dva cvrčkově!“ obrátil se přes rameno k Jirušovi a kaplanovi. „Já vás naučím! Sedněte! Na lavici, povídám! A já vám dám pít! Beztoho suřdíte grošem! Kde máte nalito? Vyhodit by vás měi. Ale já vás nedám. Já vám dám nalívat a zaplatím, všechno zapletím, ať to praskne, abyste koukali, jak se dělá pán. Hondol! Hondol! I ty ožralo, ty nemůžeš ani na nohou stát. Ale ať! Lez po čtyrech, sem ke mně. Kdo platí, může chodit, jak chce. Že ne?! A na to bych se podíval!“ Opilec jal se tiskati do stolu, až okna drnčela.

Ze síně přichvátala posluhovačka. Jiné domácí autority nebylo, neboť jenom nižší duchové služební byli vzhůru, ostatěk všechno vypávalo.

„Půjdeš na kolo, babo!“ zakřikl opilec ženu, jedva že pronesla prvá slova napomenutí. „Co čítárna, jaká čítárna! Hospoda je tu, ty trdlo. A tuhle že je náš mladý velebníček? Inu tož je také v hospodě! Však velebný pán se nepohorší. Vždyť tu není sakristie, a dnes jsme veselí. Za to velebného pána uctím. Korbel sem, víno, rosolky. Babo, leť! Sic —!“

„Sousedě Ilečku! Panímáma pro vás už po čtvrté vzkázala, že na vás čeká pan Goldfuchs, abyste šel ječmen prodávat. Handlíř chce dobře

zaplatit.“ připomínala ženština prosebně, couvajíce před napřaženou pěstí výtržníka.

„K rasu jdi, babo, i s tím židákem. Dnes máme hody, boží svátek a žádný trh. A já budu židovi pomáhat k výdělku? Ne! Ať mi ječmen zplesniví, ať ho myši sežerou. Babo, jdi už pro pivo! Sice zbořím hospodu!“

Ani mírné domluvy kaplanovy nespomohly. Opilec odpovídal mu sice s instinktivní uctivostí, trval však na svém právu, poroučeti a velebného pána pohostiti. Po určitém a posledním odřeknutí pátera Dufka propukl v pláč, z něhož upadl znova v zuření. Kaplan složil zase a uklidil vyložené časopisy a knihy.

„Nic nevdá!“ chlácholil pohoršení doktora Jiruše, odcházející s ním z Besedy. „Nevzpomněl jsem prostě, že dnes není ještě čas na čítárnu. Soused Ileček chce dobouřit; a jiní, až se drobet prospí, přijdou za ním. Nechme jim vůli.“

Právník se nevzpíral a zapomněl na nemilé vyrušení snadno. Měť jiné myšlení a jedinou touhu, aby za okamžik byl večer, za druhý ráno, za třetí zítřejší odpoledne s feriální slavností školních dětí.

Dočkal se, ač se hodiny vlekly se zlomyslnou loudavostí a prosněný den i polo probdělá noc neměly konce.

V zámeckém parku bylo za jeviště dětské slavnosti upraveno rozsáhlé rejdiště s okolními alejemi a lučinami. Pořadatelé, jimž ponechána paní Narcissou volná ruka i poskytnut neobmezený úvěr a otevřeny zámecké spížirny a sklepy, zamluvili si kolotoč, ambulantního fotografa, opra-

vený siloměr, loutkové divadlo, komedianty a jiné kratochvilné kočující závody z pouti, zbudovali houpačky, stožáry na šplhání, závodistiště i jiná obyčejná vnaidla dětské zvědavosti a podnikavosti.

„Trvám,“ prohodil malíř Trojan, sedě s Jirušem opodál a sleduje průběh slavnosti, „že naše hostitelka s tajeným povzdechem se přizná ke svému překvapení tímto divadlem. Proč nezasáhla činně v pořádání! Přehorliví pomocníci zkazí mnohdy nejlepší úmysly. Aspoň z části.“

„Čím?“ vytrhl se doktor Jiruš ze své dумы.

„Což jsi nadobro hluchý a slepý? Abundanci švandy bez výběru, bez ladu a skladu. Což se to vše zde dá směstnati pod hledisko pečlivého vychování utlé mládeže, dá se sloučiti s pěstěním krasocitu, ušlechtilosti a charakteru, což právě při zábavě, při uvolnění choutek a pudů nerozumných dětí vznešený cíl vychování nemusí zůstatí na zřeteli řádných pěstounů?“

„Ale vždyť se tu neprohánějí žádné komtesky a žádná hrabátka,“ podotkl bez rozmyšlení právník, jemuž krom Ireny vše zůstávalo lhostejno.

Odpověď malířova pozdržena okamžik pronikavým vrískotem Augustovým. Paňáca napínal patrně všecek um, aby přispěl ze svých vydatných sil záslužně k rozkoším feriální slavnosti.

„Právě proto,“ horlil Trojan. „O komtesky je postaráno. Ale mládež našeho lidu nevybírá v povšechné chudobě hmotné i společenské z neurvalosti na jedné a z poddajnosti na druhé straně. Pak je pochopitelné, proč vycházejí z ní vši. Hníti neotesaní bramarbasové naší veřejnosti, všichni

bezkarakterní frázisti a besedáři. Odtud u nás i v zámožných domech a ve spřežení s titulaturami tolik dám, které hrají své úlohy nejpřirozeněji jen u rendlíků neb s punčochou v ruce a jinak bon ton nejvíce jen v domýšlivosti, malicherných klevetách, v nákladných merendách, v oblekových a svačinových dostizích osvědčují. Odtud pochází dorost naší lepší společnosti, v které většině našich lvů čisté košile jsou obtíží, pravidla slušnosti u stolu pramenem komických rozpaků, šetření uhlazeného tónu největším namáháním. Jen v krémách je všecko doma. Pohled tam na-proti na mladé pány. Začínají rozvazovati, točí se kolem děvčat a vrkají. Pokřikují na sebe hrubě, chovají se k slečinkám neomaleně, aby jim imponovali a svou nezralost zastřeli, chtějí se jak divoši, klanějí se jak drzí otroci, strkají ruce do kapes, vypínají břicha, házejí nohama i rukama a pokuřují doutníky jako trhani. A nebohá děvčata netuší, že všecko to chování jest vlastně hrubou pro ně urážkou, že jsou obskakovány karikaturami pražských Pepíků. Poslyš, počínají zpívatí. Odrhovačka s blbým textem. Nu ovšem, což jiného! Táž píseň má druhý necudný text. A děvčata zpívají též! Ký div. Vždyť to nejnovější, nejšvarnější píseň, perla všech kolovrátků, a mladí páni ji přinesli z Prahy, ze zapouchlých, špinavých, lomozných zákoutí Prahy, v kterých se česká společnost nejraději zdržuje a sprostotě propadá. Naše města počínají v jalovém fraškářství konkurovati s Vídní, odkud zavlečena tato nákaza k nám s banálními melodiemi, s vuřtl-pratrovskými zábavami, s jarmarečným vkusem

v umění a otravnou zálibou strhnouti všecko do bláta a jakotu pitvorné švandy. A každý nesmělý český hlupáček vrátí se z Vídně pyšný, spokojený se svou hloupostí, utvrzený a zdokonalený ve své triviálnosti, kterou pak směle šíří v neosvícené provincii dále. Přestáváme býti svoji, ve všem, i v nejapnostech. Podruhujeme bíději než kdykoli před tím. — Teď dokonce pouštějí páni pořadatelé na nás vojsko. Ach, jaká krása, takové vojáčkování, jak nám sluší, jak se povznášíme úctou a láskou ku kaprálství! Tento útok nesnesu. Pojďme jinam.“

Doktor Jíruš souhlasil, ač nemohl se shodnouti s přítelem o směr odchodu. Trojan tíhl k stanu vrchnosti, právník k bufetům, kdež hemžilo se dívek jako makových květů v poli, posázeném ovšem hojně též hastroši. Touto přezdívkou poctil doktor Jíruš v duchu každého, kdo se opovážil přitočiti se k Ireně. A takovými odvážlivci byli všichni, včetně myslivce Chodimy, jehož dlouhé nohy příliš často k slečně Šípové se rozkývaly. Právník žasl zprvu nad nedostatkem ostychu mladých pánů; ale odsuzuje chování jejich svorně s přítelem, nabýval přece jejich příkladem odvahy.

Čekal toliko na příchod pátera Dufka, aby pod jeho záštitou mezi zlatou mládež čermenskou byl uveden a s Irenou seznámen.

Konečně vynořila se boubelatá, úsměvná tvář oblíbeného a ode všech uctivě i srdečně vítaného kaplana v kaleidoskopickém davu. Omeškal se pohrbem v Řevnově, odkudž se právě vracel. Záře radostí a srše dobrým rozmarem, sypal veselé pozdravy na vše strany i pospíšil čile Jírušovi vstříci.

„Ale teď mi neuklouznete,“ hrozil právníkovi, stisknuv mu ruce. „Já si v Řevnově vzpomněl, že jsme o rukopisech nedomluvili. A při volném tempu a jednotvárných zvucích pozounů rozleželo se mi v pohřebním průvodu, kterak se mi, čtveráku, vytáčíte. A když tak bylo hezky pokdy, srovnal jsem si pěkně důvody, kterými vás porazím a získám, pakli že jste v nebezpečí odpadnouti od nás.“

„Na mně byste mnoho nezískal,“ odmítal ho umělec, sledující přítele na rozchodu ještě několik kroků loudavě a toliko ze zdvořilosti k páteru Dufkovi. „Pokuste se raději o Jíruše! Zůstavuji ho vaši vlastenecké péči o blahodárnou uniformu všech českých rozumů,“

„Apage satanas!“ zažehnával kaplan žertovně Trojana. „Vy škůdce s jazykem prostořekým! Vy jste nepochybně pana doktora zkazil.“

„Napravte ho nevyrušován mou jedovatou vyřídilkou,“ ponoukal malíř, podávaje páteru Dufkovi ruku na rozloučenou. „Protož dovolte mně, kazimírovi, abych se vzdálil.“

„Výtečný umělec, ale jízlivý rýpal,“ zasteskl si kaplan na odcházejícího. „Malíř — barvy! Že vám pan Trojan maže do očí berlínskou modř! Prazvláštní úkaz, jak snadno se lidé i při světodějných bouřích a vznešených důležitostech dají uvrtati na pranepatrný uzlíček, na podřízenou záhadnou drobnůstku, která se v celku ztrácí jako pleva v bohatství těžkých klasů. Co probůh značí ta špetička berlínské modři v bohatství necenitelného pokladu našich skvostných —“

„Pardonujte mne jen pro dnešek ještě,“ přerušil doktor Jiruš prosebně nadšené horlení kaplanovo. „Odpusťte, přiznám se, že mi prozatím nad barvy všech památných iniciálek na světě jdou modř, červeně a běl pestrých kostýmů, které na dosah ruky před námi svítí. Uveďte mne do brotivě mezi ně, seznámte mne s dámami —“

„S radostí. Já vám učiním pomyšlení, namluví vám třeba i některou, oddám vás s ní za čtyři neděle, všecko, všecinko, ale až se shodneme,“ zdržoval durdivě páter Dufek. „Vždyť budeme hnedle hotovi. Vy musíte poslechnout, protože jste bystrá hlava, a v Čermné není nikoho, s kým bych se domluvil. Kdybych vládl perem, vypsal bych se ze své starosti o rukopisy. Hněte mne již dávno a dnes právě přibýlo mi k nashromážděným důkazům několik skvělých myšlenek. Budete okamžitě oslněn a přesvědčen —“

„Jsem už napřed. Použijme jen honem vzácné chvilky, co slečna Šípová není zaměstnána —. Seznamte nás!“

„I jděte mi k šípku,“ horšil se polo opravdově, polo v smíchu kaplan. „Toho jsem se věru do vás nenadál, že by vám tuctová efemerní zástěrka šla nad tisíciletý, nejdrahocennější český pergamen!! Avšak — vy mi neutečete! — Pan doktor veškerých práv, Ladislav Jiruš, kandidát advokacie z Prahy, — slečna Irena Šípová.“

Dívka pozdravila cizince lehkou němou úklonou. Toliko zásvit jejích očí vyzradil Jirušovi, že jí není zcela neznámý, že si ho již povšimla, jím se v duchu obírala, ba šlah na setkání s ním zvědavě čekala.

Ale zatím co tyto smělé a povzbuzující myšlenky šlehly živě hlavou Jirušovou, nebyla jeho ústa mocna pronést slova. Cítil, jak mu srdce poskočilo, vyplňujíc všecku hrud' a potlačujíc v hrdle všecken zvuk, viděl na mžítkách v očích, jak mu zahořela hlava a zalila se tvář ruměncem, slyšel jako doznívající lhotejnou litanii další rychlý, v dohasínající nevllosti kvapný výklad pátera Dufka: „Slečna Ilekčova, slečna . . . pan . . . slečna . . . slečna . . .“

Jména minula Jirušův sluch neslyšena a zjevy míhaly se před očima neviděny.

„Teď toho víte, pane doktore, až vám jaksi hlava bručí,“ ulevil si posměšně a útrpně páter Dufek, přitahuje právníka k sobě na lavici a přijímaje od slečny Goldfuchsovy dva hliněné džbánky s pěnivým pivem. „Na zdraví našich spanilých děvic v národních krojích!“ zvolal, zvedaje džbánek. „Pane doktore!“ nnucoval chvatně druhou nádobu právníkovi. „Žádné okolky! Džbán vzhůru. Ťukat!“

Slečna Goldfuchsova nastavila čiperně svou sklenku, aby se srazila se džbánkem Jirušovým. Slečna byla dnes také horlivou vlastenkou a pestrou Slovankou. Její bystré černé oči vyhledávaly bez bázně zrak Jirušův a její ochotné ruce nabízely mu o překot pilně zákusky na výběr. Právník odmínil se skoupým díkem, ač cítil, že vůči této úslužné děvě má jazyk rozvázaný, švižný a schopný zahrnouti ji přívalem vybraných říkadel a banálních průpovědek, jaké ženskému sluchu lahodí. Ale nechtěl plýtvati slovy, jichž se mu pro Irenu nedostávalo. Ano, chvílemi se mu podobalo, jako by se

ho zmocňovala chuť mávnouti po slečně Goldfuchsové jako po dotěrné mouše. Nepřál si dokonce, aby se Irena domnívala, že si smělá židovka jeho přízně získá. Proto byl až ledově odměřený k ochotné dívce, kteráž se nedala snadno odstrašiti. „Bohužel!“ vzdychl si v hloubi svého vnitřa Jiruš zlostně.

„Roztajte přeci!“ pobízel prosebně páter Dufek, nakloniv se k právníkovi. „Všecko na vás hledí, vidím již na desaterých očích, jak vám vytýkají nepochopitelnou a nikým nezaslouženou škrobenost. Rozvažte bezstarostně. Mluvte, co chcete, co vám slina na jazyk přinese, hloupé i chytré; mezi námi udáte dobře vše. Jenom o rukopisech byste marně rozmlouval. To my dva sami až mezi čtyřma očima. Teď se vám beztoho točí jinam, pakli se nemýlím, po slečně Šípové. Tu je zas, Chodima ji přivádí —“

„Nu, pane Chodimo, bolí vás ještě ruka od pouti?“ obrátil se kaplan po lesníkovi.

„Ale kde! Taková hračka!“ usmál se povrzlivě myslivec. „Chcete, velebný pane, abych vám pěsti natloukl hrst loňských kamenáčů?“

„Vždyť včera vyhodil z besedy souseda Ilečka i se stolem,“ potvrzoval kdosi lesníkovo siláctví. „Ileček se založil o vědro, že ho Chodima nezmůže, když se chytí stolu; a jen to dořekl, kutálel se i se stolem na zápraží. Platil vědro a počítal modřiny. To jsme se nasmáli a napili!“

„Nevšední zábava,“ prohodil Jiruš, přistoupiv k Ireně, kterouž byl myslivec pustil, aby mohl vyloviti z kapsy ořechy, jež se pod jeho pěsti

s třeskem rozletovaly.. „Hleďme, jak čestné úspěchy povzbuzují ctižádost!“

„Každý se rád pochlubí, má-li čím,“ odvětila dívka zvučným, opojným hlasem Karly.

Zaraziv se, ptal se právník rychlým, pátravým pohledem, jak si výrok Irenin vykládati. Obsahoval odbyti, byl dán na pamětnou za všetečnost a závist, kterouž dívka snad z bezděčné ironické poznámky Jirušovy vycítila? Či vyzrazovala maní svou pýchu na obdivovanou statečnost lesníkovu? Nebo žalovala na Chodimovo zpučné sebevědomí, v němž přezíral chudého sirotka z bažantnice?

Kdož by zodpovídal všechny otázky, jež připíná mužská blouznivost ke každému sladkému hlesnutí obdivovaných a obdivem nad všednost vynášených krasavic! Jejich každinké slůvko je nevyzpytným labyrintem rozkošných záhad, studnicí důvtipu, sybilinskou knihou, hodnou stonásobného rozčilujícího pročítání a tisíceronásobného vykládání.

Jiruš vzrušovaly zjev i jednání Ireny dvojnásob. Zmořen i rozechvřen událostmi a dojmy minulých dnů, rozněcoval se v stopování Ireny k novým útrapám. Živá podoba sestry křísila všechny vzpomínky na Karlu a rozdmýchovala v něm znova potuchlý jedva žár vášně. Třešticí smysly slévaly v hravé, šálivé bujnosti obě bytosti v jednu, přenášely na Irenu nenasytné tužby zklamaného srdce a bojovaly jak neodbytní šotkové s rozumem, jenž co chvíle pracně se vzchopil, aby týranou duši vyvedl z mámení a položil Karlu hluboko pod příkrov pohřbené lásky, da-

leko od nevinné a v neznámosti nepřístupné sestry Ireny.

Ale jak dobře známo, bývá střízlivý rozum velmi nevídaným rádcem zamilovaných. Nevělně nakloňuje se k němu sluch, skoupě vzdává se jeho radám čest, a namáhavě sbírají se jeho návodem rozšafné úmysly, aby v nejbližším okamžiku rozběhly se jako rtuť. I doktor Jiruš krotil své nepokojné smysly s nevalným úspěchem. Jedva že je pevně spoutal napětím veškeré vůle, stačil jediný pohled, jediné hnutí sličné dívky, aby se vzbouřily znova, přeskočily všechny hradby vůle i rozšafnosti a vlekly týraného muže jak spřežení neposedných amoret a svévolných drácat v patách za dívkou. Právnik přistihoval se stále při úzkosti, aby mu Irena neunikla; podléhaje vůli jakés elementární, záhadné moci, kráčel vedle ní, jako připoután k jejím šlépějím, nevěda určitě jakým právem a za jakým cílem, tázaje se sama sebe, nač vyhledává nové znepokojení, které toliko citelných útřap a bláhových slastí skýtalo. Proč se rozběhl za ní do bažantnice? K čemu jí vyhledával o pouti? Nač trýznil se obživováním své skácené modly, zavržené Karly, do jejíhož oslňujícího, sálavého zjevu zapadala Irena rys za rysem, každým vláskem, svitem svých očí, úsměvem luzných rtíků, hrou vlnadných údů, šveholem svého plného, sladkého hlasu, který hlavu opíjel a srdce z prsu vábil?

Nebo snad poutal ho interes etnografický, zájmové objevení spanilého děvčete v úpravném národním kroji, jenž jí slušel jak ulitý, jak líbezná i dráždivá, naivní a koketní ozdoba, zbá-

jená z nejsálavějších barev duhy? Zlomyslný Trojan poznamenal prve ovšem s úsměškem, že na maskách čermenských dívek je každý loket z jiné vsi; reprezentují prý všechny československé selské kroje v libovolném promíchání a složení, jak se právě které podle možnosti neb suverenního soukromého vkusu vidělo. Jedna prý je po hlavě z Hané, po fěrtochu z Tábořska, druhá po živůtku z Domažlicka, po botách ze Slovače a třetí, čtvrtá dokonce ze všech koutů českých vlastí snesena. Leč krom kazimírského malíře nebylo ve shromážděném lidu nikoho, kdo by věděl, jak se náš lid šatí. Proto prohlíženy a cenněny pestré úbory dívek s nerozdílným, ač poněkud rezervovaným obdivem jako mimořádný a drahocenný žert, bezmála jako nevinné šibřinky mimo masopust. Střídmí a rozšafní sousedé i sousedky kladli zřejmě na účet těchto šibřinek horlení několika jinochů, kteří děvčata překotnou chválou naváděli, aby se tak jen pořáde šatila, poněvadž jen tím statečné vlastenky národ svůj uhlají.

A doktor Jiruš byl by se bezmála přidal k těmto dovádějícím apoštolům, obdivuje se Ireně. Mohl na ní oči nechati. Kterak malebně a harmonicky vroubil její jasnou, krásnou tvář barevný šátek, svázaný v týle do cípů, od nichž splyval dívce téměř až k patám mocný, lesklý a hebký lelík, zakončený hedvábnou mašlí! Jak plasticky dokonale, pletí a výrazem čistě, okrouhle vynikaly bezúhonné rysy její tváře v této obrubě! Kterak svítila bělostná její šije v kontrastu s nákrčníkem, z mnohonásobné šňůry korálů složeným! Jak plně

vystupovala její ramena v načechraných rukávcích a náběrcích sněhobílých, černým hedvábím jemně vyšívané košile, kterou spínala višňová, skvěle zlatem vyšívaná kordulka! Tento šat, podobný více širokému skvostnému pásu nežli živůtku, objímal pružné a přiléhavě tělo dívčino, postrádaje veškeré tvrdosti a ploskoty; na plecích i přes ňadra hluboko vykrojená kordulka rozstupovala se napřed i nedosahovala k sukni, jako by nestačila pojmuti kypící bohatství mladých vlnad. Krátká svrchní suknice z modrého hedvábí, hustě nabíraná a vpředu průsvitnou, hojně vyšívanou zástěrkou kráslená, kynula v bocích na množství spodních sukní a houpala se v svůdném rytmu při každém švižném a tančivém kročeji pěkných nožek, oděných dlouhými bílými punčochami a obutých roztomilými střevíčky. Právník zahřel co chvíle hněvem, doslýchaje stranou z úst neomalených mladíků chválu půvabného lýtka Irenina, které národní kroj v nevinné štědrosti vítězně odhaloval. V slepém egoismu nepřiznal si doktor Jiruš ovšem, že dopouští se mlčky též beztaktčnosti. I jeho nitro ozývalo se týměž rozčilujícím obdivem, dithyrambicky, krasocitně, vděčně, docela jinak nežli zračil se obdiv ten v očích družek Ireniných, které závistivýmihledy po nožkách své přítelkyně střílely a na jinochy se mračily.

Irena, provázená právníkem, vzdálila se od hloučku, jenž se srazil kol Chodimy a pátera Dufka na podívanou, kterak lesníková pěst ořechy drtí. Dívka byla pořádě obskakována, sem tam na slovíčko, na žert, na posluhu volána. Doktor Jiruš nenáviděl každého, kdo na ni promluvil. I slečnu

Ilečkovu, která se jim pořádě na paty všela, i slečnu Goldfuchsovu, jež mu stále nadbíhala, i skotačivé, rozjařené, zpoceně a rozcuchané jinochy s klobouky v týle, s vlasy přes uši sčesanými a po čele slepenými, se džbánky v rukou a doutníky v ústech, kteří dotírali na Irenu merendovými úklonami, bujnými popěvky, a vtipy, jak z plotu utrženými.

Ale sám nevěděl, co slečně Šípové říci, jakkoli si připomínal Trojanovo naučení, že v uctivém ostychu nedočká se muž od ženy ničeho, leda ústřpnosti neb výsměchu; jakkoli se s pocitem nemalého zahanbení rozpomínal na románové reky, kteří právě v nejapnosti milostných rozpaků nejvíce důvtipem srší a důmyslem oplývají. Však věru snadno býti duchaplným v boudoiru, kde všechno měkce lichotí, příjemně rozehřívá, kapriciosně svítí a dráždivě vtip i vědomosti probouzí a k turnaji vyzývá, když naproti do plyšu či brokátu zabořena trůní spanilá protivnice v šustu hedvábí a vonném oparu jemného parfumu, houpajíc útlou nožkou a pohrávajíc ozdobnou tretou, když vážné a škádlivé hledy se kříží, jiskry myšlenek vzájemně se rozněcují, a hladká, vybraná slova buď tančírnu konvence buď kolbištěm duševním graciosně a dvorně se honí, podskakují, ohýbají a leskle šlehají jako švižné kordy v kratochvilném šermu.

Ale zde v zdravé prostotě a upřímnosti vesnice (doktor Jiruš pořádě zapomínal na čermenské jarmarky, kteroužto městskou výsadou Čermná vysoko nad okolní vsi povýšena byla), mezi nestrojeným lidem a vůči krasavicím v selských

krojích neuměl právník uhoditi na pravý tón, v němž by se s Irenou shodl. Dováděti po způsobu přítomných jinochů se mu nechtělo a pročísati uměle tenkým hřebínkem trety, klepy a důležitosti, jakými se rafinovaní velkoměšťáci baví a souží, podobalo se mu směšným, dočista nevhodným.

Z neznalosti Ireny a ve skličující své tísní obmezoval se na stručný, všední hovor o nahodilostech a zjevech, jak se naskytaly, vyzvídaje tak maní, co by dívku zajímalo a v čem by se s ní shodnouti mohl.

Přesto nezůstaly jeho nepatrné a stálým odbíháním Ireny přerušované pokusy nepozorovány. Ženské si šuškaly, že Šipová dvorností cizího pána zhrdne, slečna Goldfuchsova roztrušovala zlomyslné poznámky, jinoši měřili právníka zvědavými pohledy, a slečna Ilečkova považovala za slušné pokoušeti Chodimovu žárlivost. Leč myslivec byl dobromyslný a flegmatický jako většina dlouhých a silných lidí.

„Bude to nějaký panáček z Drážďan, ale sotva z Berouna,“ mínil nedbale, zahleděv se na chvíli na doktora Jiruše. „Tihle pánové berou teprv pouze na těžké nevěsty. Však on odplave, až se dozví —“ Lesník se usmál pod sebe v spokojeném vědomí, že se právníkovi chytrostí vyrovná.

Malíř Trojan nespouštěl přítele rovněž se zřetele. Zůstaviv ho s páterem Dufkem, obešel si rejdiště, vyhýbaje se daleko všemu styku s hemživým rozveselým davem. Jda hustým stromořadím po vyvýšené cestě zočil znenadání pod

visutými bizarními řimsami čínské pagody na lávce slečnu Žofii z Rejnburka samotnu.

Stará dáma kynula mu vějířem.

„Šetříte si kuří oka?“ volala naň škádlivě.

„A sluch i oči. Takové slavnosti vypadají mnohem lépe z dálky nežli z blízka. Nejlépe čísti o nich úpravné referáty v novinách, kde všechny disharmonie jsou setřeny a individuální fantasii volnost popřána, obraz čistě si domalovati.“

„Což jste nespokojen? Já nikoli. Ale máte pravdu, my dva s analytickými choutkami nehodíme se mezi veselé lidi. Náš kritický jazyk mohl by leckomu radost podseknouti. Je-li vám líbo, uchylte se ke mně, do Číny, na stanovisko tolerantní humanity a praktického rozumu. Odtud vidíme vše a jsme v chládku, nevyrušováni.“

„Pan baron —“

„Chce také okusiti vyrazení, které nastrojil. Narcissa odešla s ním a děti mi utekly za nimi. Přejme jim exotického potěšení, kterého zde za mého panství nebývalo. Nedopřála jsem nikomu ani odpadků a proslavila jsem se jako zatvrzelá skřiblice —“

„Aby mohl býti pan synovec tím štedřejší.“

„Jak že? Vy —. Ach pravda, býval jste v Chlumu, a starý dětina Strzycki mne as notně očernil.“

„Naopak —“

„Prosím, nanamáhejte se. Je mi zhoła lhostejno, co kdo o mně soudí. A dobrému Strzyckému ochotně dopřeji práva, aby si na mne postěžoval. Na melioraci statků vydala jsem statisíce, na umění ani haléře. Ze skoupoty byla jsem také vaši Magdalenu zdejšímu kostelu dávno dlužna.

Apropos, váš obraz je malován podle živého modelu?“

„Ano.“

„A model ten sluje — Karla Šipová?“

Překvapený Trojan pohlédl s úžasem na starou dámu, lekaje se jejích pronikavých zraků.

„Což je to tak těžko hádat? Jsou jen dvě sestry Šipovy, jedna jak by druhé z oka vypadla, děvčata takové zajímavé a nevšední krásy, že je poznám na první pohled mezi tisíci. A znám je, vlastně Karlu velmi dobře a mám dosud paměť velice spolehlivou a oči jak ostříž. Irena vám za model neposloužila. Tedy jen Karla.“

„Ovšem. Ale —“

„Nebojte se. Nejsem pohoršena a nikomu zbla nepovím. Aristokracie moje i vaše musí z povinné úcty k svým velkým a nesnadným úkolům zachovati esoterism svého podnikání, v kterém zužitkuje světla i stíny, závratné výšky a temné hloubky, vše, čeho se nepovoláný malý duch snadno léká. Rozumím vaši obavě před bláhosťmi nízkých duší. Mohly by se pohoršiti. Na štěstí jsou však k svému blahu poraženy slepotou modlářství, které věří, avšak neví, nesmí věděti, protože není v něm soudnosti, schopné, aby s pietou porozumělo svízelným a divným tvoření. V těchto očích je světice tak vysoko povznesena nad nás ubožáky v slzavém údolí, že nikdo zjevné podoby na obraze nenalezne, poněvadž ji hledati nebude. A já v soukromí jsem dokonce na váš model jaksi pyšna. Karla bývala můj miláček. Dala jsem jí na své útraty vychovati — Pochopíte, že jsem v hněvu litovala ztráty bý-

valých panských práv nad poddanými, když jsem zvéděla, co se z Karly stalo. Byla bych ji postavila na prany a dala ji ze svých panství vymrskati. A její matka obdržela ode mne pensi s vyhrůžkou, že půjde ihned žebrotou, jakmile pustí nezdárnou dceru přes svůj práh. Doufám, že by můj synovec moji hrozbu nesplnil. Snacha i vnoučata mne celou převrátily. Šoudím teď jinak a lituji Karly. Zjevila se vám jako skutečná Madelaine repentante?“

„Podobalo se tak,“ svědčil váhavě malíř.

„Mohla bych jí nějak prospěti?“

„Snad. Nevím. My umělci nemáme ve zvyku starati se o své modely více, než naše práce vyžaduje.“

„Věřím, ač mluvíte s podezřelou rezervou. Učinite laskavě výjimku, mně k vůli. Až se vrátíte do Prahy, dejte mi o Karle zprávu. Prosím vás za to.“

„Spolehněte, milostivá slečno.“

„Karlino všecko neštěstí byla živá povaha, opuštěnost ve světě a především její krása, tento vzácný dar nebeský, do kterého ďábel nejraději své drápy zatne,“ pokračovala slečna z Rejnburka, „obzvláště, je-li krása věnem chudého sirotka! Dobře si hledí stará Šipová Ireny jak oka v hlavě. A přes všechno její úsilí vyskytnou se přece lidé, kteří se snaží to děvče zlehčiti. Dívám se již delší dobu po Ireně a vidím — promiňte, jsem zvyklá pojmenovati vše případným slovem — vidím, že váš rozervaný přítel — snad ve své rozháranosti, připouštím, — neví dnes, kde přestává dvornost a kde začíná neslušnost. Čermen-

ským mládencům promím nedostatek taktu. Ale pan doktor neměl by se zapomínati.“

„Skutečně, přítel Jiruš všímá si bedlivě slečny Šípovy,“ přisvědčil klidně umělec.

„Ach, vy muži jste všichni stejní,“ horšila se stará dáma, popuzená lehkým tónem umělcovým. „Také Karle nepochybně kladly vaše pozornosti tak dlouho léčky, až v nich uvízla. Bedlivá všímavost vašeho přítele jest v mých očích podobna impertinenci jako vejce vejci.“

„Račte dovoliti, abych odporoval. Nemilá vzpomínka na osud Karlin svádí milostivou slečnu k neobvyklé nespravedlnosti. Byl jsem prve pozván, abych s vaší milostí sdílel hledisko tolerantní humanity a praktického rozumu. S tohoto hlediska zdá se mi býti velmi prostým a přirozeným úkaz, který nás oba právě zajímá. Zmocní-li se nás mužů při setkání s půvabnou ženou touživý pocit, že bychom ji uchvátili a unesli, ozývá se v nás pouze moudrá rada přírody, která v naší tužbě i bez našeho vědomí ukrývá účelné a zdravé přání: Kéž by tato žena byla matkou mých dětí! A vzplane-li v ženě táž nenucená, jako vnuknutí, s elementární mocí vytryskující sympatie, ve které se tají zase netušená svatá vůle přírody, zoveme tento zjev láskou, nejryzejším a před tribunálem poctivé mravnosti jedině platným pojítkem manželů. Teprve složité lidské řady spoutaly tento blahodějný instinkt přirozeného výběru okolky a překážkami, uložily mu, aby se skrýval, zakrňoval a namnoze i cynickým prospěchářstvím a lživému formalismu se podřizoval, vše to více snad ke škodě než na prospěch lidských pokolení.

Zjevné a již děsivé fysické chřadnutí a tím podmíněné duševní skomírání civilisovaného lidstva pochází nade vši pochybnost také odtud, že manželstva jsou sváděna vším možným, krom lásky, že jsou obchodem, žalářem a mučírnou lidí, sobě navzájem nesympatických a skrýší běd i nefestí, ze kterých nemohou vycházeti svěží, vroucností lásky prodchnuté a odkojené děti.“

„Mluvíte jako hospodářská kniha o zušlechťování ras,“ podotkla s vlídnou uštěpačností stará dáma.

„Možná. A není v tom anomalie, že člověk pečuje o ušlechtilost mláďal a dorostu zvířat, kdežto sám uzavírá bez rozmyšlení a vlastně beze všeho svědomí sňatky, které se vymstí na dětech a našich příštích?“

„Zajisté,“ přisvědčila rozhodně slečna z Rejnburku, pohlížeje právě s hrdým zalíbením na jaré kvetoucí děti synovcovy a vzpomínajíc, kterak jedenkrát sama usilovně namlouvala Rejnburkovi dvě urozené a bohaté nevěsty, z nichž jedna trpěla hysterií, druhá dědičnou tuberkulosou. „Vždyť sama hlásám, aby si lidská společnost popíčila vázati sňatky podmínkou zdravotního konsensu. Lásku kladu teprve do druhé řady. Slovo to bere se přílišně nadarmo. Smyslná záliba není ještě láskou. — Ale pardon, zapomínám, že stojíme či správně pověděno, sedíme na stanovisku snášelivé humanity a praktického rozumu. Na prahu čínské pagody připadá mně mimoděk na mysl, jak žena v Číně lásce rozumí. Nechtějme tedy theoretickými doktrínami a nějakou snad scholastickou kasuistikou předpisovati nikomu,

jak milovati. Připouštím, aby i pan doktor Jiruš projevoval Ireně Šipové svou zálibu způsobem libovolným. Je-li s jeho manýrou děvče spokojeno, nemůžeme si za ně prsty páliť. Ale domníváte se, že by se váš přítel opravdově o dceru Šipové ucházel?

„Večer ukáže, jaký den byl, říkávají u nás, milostivá slečno!“ odpovídal vyhýbavě Trojan, krče rameny. „Vyčkejme.“

„Kdyby šlo po mém, nečekala by Irena. Dala jsem Chodimovi službu s přáním, aby si vzal jednu z holek Šipových. Karla si zkazila vše; zbyla Irena. Ale dnes již neplatí má vůle na Černné. Chodima ví, že ho můj synovec nutit nebude, a ty časy minuly, kdy se mne bál. Pakli se Irena pro vašeho přítele hodí —“

„Soudíte, milostivá slečno?“ tázal se Trojan, když se stará dáma odmlčela.

„Neznám požadavků páně doktorových,“ odpovídala slečna Rejnburkova s váhavým rozmyslem. „O Ireně vím, že je milé děvče, oblíbené a podle zdejšího vkusu fintivé. Ze zlé vůle nezkalí kuřeti vodu, vyhoví ráda každému a nezkalí nic, ani masopustní zábavu ani žádnou pobožnost. Že by měla Karlina ducha a čilost, pochybuji. Připadala mi vždy spíše jako tichá domácí puťka. Ale neobírala jsem se jí nikdy valně, nejsem tedy dostatečně informována. Obzvláště od poklesnutí Karly a ještě více od té doby, co jsem postoupila statek mému synovci, ztratila jsem Šipovu rodinu s očí.“

Hovor přerušen příchodem rodiny Rejnburkovy. Napřed letěly děti, planouce dychtivostí,

aby staré tetě mohly vypravovati o podivných věcech a událostech, jež viděly a zažily. Slétnuvše se k slečně Rejnburkové jako ptáčata, vrhly se na ni, vypravovaly o závod, hašteřily a opravovaly se navzájem, draly se o první slovo, starší již mudrlantsky a s kritickým úsměvem, mladší osobivě, naivně a s očima navrch hlavy. Za nimi přichvátala guvernánka, odkazující děti stále do mezí slušné míry, ač stará tetinka, dětmi ověšená a obsazená, s vděčným potěšením všecku dravost a hartusivost jim promíjela. Posléze přišel i čermenský pán v nejlepší míře a s ním paní Narcissa, zářící blažeností, ač úslušný pořadatel šat jí polil, druhý trásně ušlápl a třetí klobouk do zmrzliny shodil.

Panstvo bylo na odchodu do zámku k obědu.

„Cestou se zastavíme pro vašeho přítele,“ obrátila se paní Narcissa k malíři. „Nalezneme ho bezpečně, půjdeme-li po stopě národních krojů. Neušlo mi, jak vytrvale pan doktor malebným kostýmům zdejším děvčátek se obdivuje —“

„Opozдили jsme se, a děti jsou hladovy,“ připomínala namítavě slečna z Rejnburka. „A vejdemo-li mezi lidi, zdržíme se znova. Snad byl by pan Trojan ochoten, vyhledati svého přítele a přivéstí ho za námi?“

Malíř uklonil se projevem ochoty a zároveň díky za takt staré dámy, kteráž měla péči o lačnost dětí; Trojan byl přesvědčen, že jí šlo rovněž o to, aby doktor Jiruš nebyl panstvem snad přistižen a potom pokoušen.

„K obědu? Ani pomyšlení,“ odporoval právník, dávaje se již asi po dvacáté častovati Irenou. „Jsem nasycen, omluv mne.“

„Sladkosti se nedobírej až do hořkosti, učí staré pravidlo,“ vykládal tiše, leč výmluvně Trojan, bera druhu pevnou rukou pod paží. „Nech si něco napodruhé a nezapomeň zachovávat slušnost k našim hostitelům v zámku a šetrnost k svým hostitelkám zde.“

Jiruš podrobil se nerad přesvědčivému nátlaku. „Nemohu,“ bránil se opět, jedva že ušli několik kroků. „Tam přichází hudba. Bude se tančit. A já si musím zamluvit první —“

„Nebo poslední. Na tom už nesejde,“ chlácholil umělec, drže ramenem železným druhu, jenž vyprostiti se snažil. „Pro dnešek zavdal jsi Čermenským dosti látky k domněnkám. A Irene též.“

„Je-li možná!?“ zarazil se právník, pohlížeje pátravě na přítele. „Klameš mne s průhledným úmyslem. Zachovával jsem vůči slečně Šípové šetrnost až úzkostlivou.“

„Zajisté. Tys ji ani nebral kolem pasu, ani po zádech nepoplácal, ani neštilcoval, ani do brady neštípál, ani jí nohy nenastavoval, jako se kolem tebe pro vyrazení děvčat a projevení galantní přítulnosti zhusta a bez pohoršení dalo. A přec byla exklusivnost tvé uctivé zdrželivosti výmluvnější nežli všechny pádné dvornosti ostatních. Doufám, žeš již do bažantnice pozván?“

„Nejsem,“ vyhrklo mrzutým tónem z Jiruš. „ačkoli toužím.“

„A okolkuj, nepromluvíš a bázní úkol si ztěžuji,“ dodal umělec. „Znám tě. Nu — co na tom — vymohu si za tebe pozvání —“

„Pojď!“ zaradoval se právník.

„Až po jídle!“ trval malíř neoblomně na svém. „Ty si tančí s Irenou, já promluvíš s matkou, a bez caviků, několika bezstarostnými slovy otevru ti mimochodem dveře do bažantnice. Ale sobě také, můj drahý, abych tě mohl stříci před tebou samým a snad i před Chodimou.“

„Hanebník!“ vzkypěl doktor Jiruš. „On s ní zahrává na plano, on jí nemiluje!“

„Jako ty. Nepodváděj se. Tvůj interest o Irenu klíčí na hrobě lásky, včera utracené. Posud nemáš za ment práva vnucovati se děvčeti za nežadáného rytíře a hřešiti ukvapeně na mou neobmezenou ochotu, posloužití tobě za sekundanta při jakémkoli souboji.“

Doktor Jiruš mlčky svěsil hlavu. Přítelova slova objasnila mu rázem situaci a roztrhla ostrým blesku sladké šero růžových mlh, v nichž se bez rozvahy potácel.

Po stole zůstala vrchnost doma. Rejnburk souhlasil s tetou v myšlence, že hostitelé vykonali svou povinnost i způsobili si dostatečné potěšení, jehož nutno dopřati neobmezeně lidu, aby se zbytečně a nerad před panstvem neostýchal.

Přátelé vrátili se na rejdiště, kdež hudeci a pištki jedva stačili vyhrávati k tanci. Švarní junáci a sličné děvy točili se v kole, sklízejíce v tanci nenasytné odměnu za své zásluhy o feriální slavnost, jejíž ohnisko bylo strženo na upěchované rejdiště tančících.

„I starce a děti ponouká diabolus saltandi, aby se proskočili,“ smál se páter Dufek. „Ba já sám — pomyslete — i já byl už donucen holdovati Terpsichore rytmickým vykračováním, ve čtverylce! Pane doktore! Pane doktore!“ chytal Jiruše za šosy. „Dopřejte slečně Šíkové chvíli oddechu. Tančí k smrti ráda, ale rozdá právě naléháním své matky jistě několik košíčků. Vždyť jedva dechu popadá. Chodima ji prohnal několikráte kolem jako vítr —“

Ale právník nedal se zdržovati. Zpráva o nové lesníkově smělosti pobídla ho jak bodavá ostruha, aby pospíšil k dívce a zamluvil si s ní nejbližší tanec. A nedostal košem. Tančil s ní několikráte, mírně, šetrně, střídavě s myslivcem a s jinými, kteří ji divě proháněli, až suknice kol ní vzlétaly a vířily, copy se rozplétaly a šněrování kordulky na dmoucích se prsou povolovalo.

Doktor Jiruš zakoušel trýzeň obav o Irenu a hleděl s rozhořčením na nešetrné vytáčení dívky, které však bujný tanec nijak nebyl proti mysli. Právník ji žádal snažně, aby se šetrila, aby již ustala. Leč Irena oslyšela jeho prosby a byla pořáde v kole, pořáde ochotna ke každému, kdo ji vybídl. A Jiruš, vida její neúmornou zálibu v tanci, vida ji s hněvem a závistí v náruči jiných, zapomínal na svůj strach, šel a tančil s ní těž, bez míry a bez konce.

Zatím se Trojan ustrnul nad slečnou Goldfuchsovou, aby zaplašil její nespokojenost s Jirušem. Provedl ji několikráte v kole, zkontroloval zlomyslnými dvornostmi její hněv, nabíral mimochodem lesníka Chodimu, zarmoutil slečnu Ilečkovu vý-

kladem, jak nožkám v těžkých slováckých botách dává přednost spíše na blátivé cestě než v tanci polky, pokočkoval se s páterem Dufkem o rukopisy a vmluvil se mužnou přímostí do srdce paní Šíkové, kteráž ho i s Jirušem ochotně pozvala do bažantnice.

Přátelé použili vítaného pozvání hned druhého dne.

Ráno odjela vrchnost zase na Újezd, kdež trávila v horách a lesích nejparnější dobu léta na svěžejším vzduchu. „Nezapomeňte na Karlu,“ rozpomenula se ještě slečna Žofie na rozchodu, dávajíc si kostnaté dlouhé ruce od malíře líbatí.

Přátelé zbyli sami na zámku, na svobodě.

Odpoledne vypravil se doktor Jiruš v průvodu umělce k Šíkovým. Byli očekáváni svačinou a uvedeni hned ke stolu. Poddávaje se z rozpaků a vděčné úslužnosti stálému pobízení, lil právník do sebe šálek husté, bílé, sladké kávy za šálkem, nestačil bráti koláče oběma rukama s obou táců, jež mu vdova s dcerou neúnavně s obou stran podávaly, kuckal se a hromadil před sebou sváteční pečivo, jež nemohl zmocit.

„Z tebe mívá každá štědrá hospodyňka radost,“ chválil druhá malíř, po jehož rtech pod vousy pohrál chvílemi dobromyslný ironický úsměv. „Nezahanbuj mne tak pilně! Já pořáde ještě srkám první koflík a drobím první koláč —“

„Však nás zarmucujete! Jako by vám u nás nechutnalo!“ ozvala se paní Šíková káravým tónem. „Jen se nedejte panem Trojanem zraditi, pane doktore. Je libo ještě koflík — a koláč —“

„Ovšem, ovšem!“ potakal netázaný malíř. „Pan doktor učiní vám milerád vděk; vyniká touto dobrou vlastností nade mne, a jinými neméně. Učiněný cukr, med a smetana vně i vnitř. Ženuška bude z něho mít jedinou radost.“

Právnick se zapýřil a poté ještě vícekrát za odpoledne. Umělec nedal si ujíti žádnou příležitost, aby na právníka nevrhl příznivé světlo s některé stránky.

Bylo toho potřebí chvílemi, když právník upadal v zámčivost, lekaje se své nevčasné nevědomosti ve věcech hospodářství, domácnosti a lesnictví, k nimž hovor pořáde tíhl přirozeným a staré paní lesňové milým způsobem.

Trojan, znající hospodářství od maličkosti a libující sobě stále v zábavách s přírodou, chopil se účinně slabé stránky paní Šipové a soustředil na sebe všecku její povídavost; zabezpečoval příteli volnost na mnohé slovíčko s Irenou. Ale Jiruš nedovedl využití poskytnuté příležitosti kýženou měrou. Rozmluva s dívkou stále vázla.

Irena odvrátila se co chvíle od něho, buď že ostýchavý host umkl, či matka dceřina svědecktví se dovolávala, nebo že dívčin zrak se znenadání setkal s bezděčným, rozniceným pohledem Jirušovým.

Malíř uspěl dokončiti přehojnou svačinu projevem přání shlédnouti zajímavou barokovou stavbu bývalého loveckého záměčku a ohlédnouti se venku po bažantnici.

„Naše pokoje jsou vlastně nahoře,“ poučovala vdova, vedouc hosty po širokých schodech vzhůru. „Ale po smrti nebožtíka — dej mu Pánbůh

nebe — odstěhovaly jsme se dolů. Nám sednice a dva pokojíky při kuchyni stačí. Býval tam mládenec a dále čeládka, ale teď jsme samy dvě a nahoře je nám úzko. Nestraší tam než upomínky, a smutno vzpomínat. Mimo to může přijít nový foťt každý den, kdyby se vrchnosti zlíbilo. On by mne nerad vyháněl a mně by se těžko stěhovalo. Tak jsem raději z dobré vůle na výminku.“

Hosté uvedeni do prvního pokoje, hovorný, jež slouživala za úřadovnu lesníkovu. Tklivá, hýčková pieta vdovy zachovala světnici neporušenou. Vše stálo a leželo netknuto, jak za zivobyť Šipova. Staré opotřebované knihy a zežloutlé spisy na otřeném psacím stolku, trofej pušek, tesáků a brašen, rohů a jiné výzbroje myslivecké v koutě, arsenál dýmek na polici vedle okna, staré oprýskané a skvrnité obrázky, upomínky, vyznamenání, tabely a mapy, kožichy a šaty v jarmaře. A po stěnách všude vzácné kořisti myslivecké, parohy, ptáci, malí dravci, pod stolem a před rozviklanou starodávnou pohovkou srsti z pobitých dravců. Paní Šipová zdržela se u všeho delším vypravováním do únavy, již hosté trpělivě přemáhali, šetříce lásky vdoviny k zesnulému.

Vedle pracovny nalézala se jídelna, zvoucí k usednutí kol dubového stolu, a z ní vcházelo se do parádního pokoje, prostranné síně, která po výstavnosti a štukové výzdobě stropu slouživala kdysi také za slavnostní sál záměčku a vídala as parukaté lovce při nimrodských kvasch a pudrované dámy v graciosním tanci improvisovaných gavot a menuetů. Nyní sloužila síň za výstaviště nejskvostnějšího nábytku lesní-

kových a za bohaté museum vycpané plní a lesní zvěře. Zastaralé kožené lenošky a pohovky zvaly společnost k usednutí, zrcadla ke shlížení, klavír k vyražení hudbou, knihy a obrazy k těkavému pospolitému rozprávění ovšem a ničem. Zparádního pokoje vstoupili hosté do ložnice s dvěma širokými postelemi pod společnými starodávnými nebesy, k nimž vypínaly se vysoko nastlané kupy čistých, vábných peřin.

A všecko jako by volalo, čekalo nového pána, Chodimu, aby ruku v ruce s Irenou vešel do svých pokojů a uvelebil se v připraveném teplém hnízdečku, v náručí sličné, mladé ženy. Mohl jen zaklepat, a bylo mu otevřeno. Doktor Jiruš nedovedl si pomyslit, že by Chodima někdy vkročil do bývalého loveckého záměčku. Pokládal za nemožné, aby lesník odolal lákavosti blaha sídleti jako pán Irenin v těchto teplých, jasných pokojích, kde slunce všemi okny na člověka se smálo, kde kolkolem blankyt nebe a zeleňšumných stromů svítila, a kde čistá úpravnost osvědčené pohodlí několika pokolení zachovala v pestré hojnosti a měkké, luzné útulnosti.

Irena vyprovázela hosty více mlčky, odstupujíc dozadu a nechávajíc matce slovo. Právník přeptával se jí chvílemi na to i ono, máje pořáde jedinou otázku na jazyce a v pátravých očích: Zdali dívka myslí na Chodimu, zdali s ním v duchu nekráčí za cizími, lhostejnými lidmi, kteří za chvíli odejdou, načež opět zůstane s ním sama, blažená či spokojená, neb aspoň v svůj osud klidně oddaná! A nač jiného by myslila! Vždyť vkročila do těchto míst zajisté již stokrát s mat-

kou, která ji hned na prahu s přesvědčivou jistotou: „Až se vdáš, potom — — Toho zde si s Chodimou važte — Jakmile budete svoji —“

Doktoru Jirušovi podobalo se každým okamžikem, že venku pašťekal pes, po schodech duní pádné kroky, a vzhůru vystupuje obrovský lesník, rozpráhuje rámě a volaje: „Tu jsem!“

Oddechl si, když vyšli ze stavení a nikdež nebylo živé duše, krom staré, šouravé služky a třepotavého hejna drůbeže. Ze všech stran se slétala a sbíhala, každý kout a kde jaké křoví ozývaly se vrkotem, kdákáním, kvakotem a kokrháním. Drůbež poskytovala paní Šípové zábavu i zaměstnání a výhodnou pomůcku výživy. Hleděla si svých opeřenců s láskou i znalostí a přidržovala dceru rovněž k péči o domácí pernatou zvěř.

Na obchůzce po kurnících, kukaních a holubnicích poznal Trojan pýchu paní Šípová a Jiruš srdce Irenino. Dívka svolávala putky a holuby k sobě, mazlila se s nimi, pokoušela a hladila je něžně, až jim právnický záviděl, vida, jak Irenino srdce roztálo. Pro vděk dívky sedl si také mezi kuřata, rozmlouval zdvořile s rozčepýřenými krocany, obdivoval se kachnám, chytal slípky za nohy a dával se klofati zobáky a tlouci křídly, až se mu Irena upřímně smála, jak s drůbeží zacházeti neumí. Jiruš byl by se dal pro Ireninu kratochvíli uzobati. A v rozpustilém potěšení z její procitlé přívětivosti poštal na sebe zlého, velikého housera, jenž splasil své hejno a tímto všecku drůbež. Jen dívčino přispění zachránilo právníka před citelnou pamětnou; chopivši ho

za ruku, vyvedla jej z roje vzbouřených opeřenců za matkou a umělcem, kteří již zatím si vyšli na obchůzku oborou.

Ručka Irenina vedla Jiruše dále, i když jeho dlaň pustila. Bylo mu, jako by choval v prstech stále tu měkkou, teplou dívčí ruku a nad ohlím pořáde její útlé měkké prstíky jak okouzlující blaživé pouto, jehož sevřením rozpálila se mu krev a zabušilo srdce novou, omamující touhou. Cítil v předvídavé jistotě, že dotknutí této ručky bylo osudné, že se nezbaví jeho půvabu a neodolá jeho následkům, v prvním okamžiku závrtně tušeným.

Episoda mezi drůbeží způsobila prostředkem nevinného smíchu a škádlení přechod k čilejší rozmluvě, kteráž se záhy přesunula na včerejší slavnost. Dívka stěžovala si spokojeně na svou únavu po tanečním vítězství, jež ji naplňovalo rozkoší. Rozhovořivši se o zábavách, vyzrazovala hosti nevědouc upřímným horováním, jak chudý a prázdný jest její život, ohraničený jednotvárným plotem samoty v bažantnici a plynoucí živěji občas toliko tryskem skrovných a primitivních vyražení, jež točily se kolem svačiny na některé návštěvě, kolem kolovrátku na vzácných pospolitých výletech do okolí, a pod nízkým začouzeným stropem besedy v tanci při kvikotu šumařské hudby a výskotu neúnavných tanečníků.

Vřelý, konejšivý soucit s Irenou uhostoval se v duši právnickově, jehož pochlebné aneb upřímně žertovné slovo chvílemi stačilo, aby osvěžilo sdílnost dívčinu a udrželo ji v proudu, jenž se všeho dotýkal, co opuštěnou Irenu zajímalo. Matkou byla vedena toliko k šití, vaření, k modlení

a dohledu na drůbež, přítelkyněmi a dvornými jinochy jenom na přástvy a do tančírny — — —

Sestupující slunce protkávalo míhavé koruny stromů třpytným zlatem a vystýlalo oboru útulností měkkých, čistých stínů. Spleť větví zářilo skvoucí nebe na hebkou, jak sametovou trávu, po níž se kroky neslyšené sklouzaly, a vonným prostorem vznášeli se motýlové a pestří brouci, v trávě batolili se plaší králíci, a velikým svatým, jak bezedným tichem neslo se táhlé šveholení ptácat, pronikaly skřeky drůbeže a hlaholily lahodně známé lidské hlasy.

Doktor Jiruš promíjel neb aspoň omluvou si vysvětloval již mnohé, co jej o pouti a feriální slavnosti na Ireně zaráželo, ano uráželo. Vždyť osamělá dívka byla velkým dítětem, jemuž nedala matka poznati nic jiného, než hračky a tretky, veliké malíčkosti a všední důležitosti života, v obzoru ztraceného, polo vesnického, polo maloměstského zákoutí. Právníkovi bylo, jako by provázel rozmilou popelku, netušící své vítězné krásy, pokladu svých půvabů a něžných ctností, zakletou v tichý sad, jenž chránil její mír a prostotu.

A týž lahodný, osvěžující mír, táž skrovná, jednotná prostota zvyků, myšlenek, života i bažení okouzlovaly ho při dalších návštěvách v bažantnici.

Toliko přátelské násilnictví Trojanovo zavinilo, že doktor Jiruš nerozběhl se k Šípovým den co den a hned po snídani. Chtě nechtě, musil právník většinou brousiti s malířem po horách a dolech, sedávati vedle malujícího přítele, poslouchati jeho sarkastické poznámky a umělecké blouznění, přiti

se s ním do krve, trávit večer v „Besedě“ a hrát za mladšího učitele (jenž se zrádně ze společnosti hráčů vysmekl, karty právníkovi podstrčil) s farářem a páterem Dufkem bulku. Byl i semo tamozván k důchodním, k Ilečkům, nadlešňovým, Goldfuchům, poštmistrům a jinam, ale poseděl si nejraději u kaplana, s nímž se záhy o pravosti rukopisů přátelsky shodl. S páterem Dufkem také oblíbil si kuželky, k nimž hodil se někdy Chodima, aby mrštil kouli mezi kuželky jako pumu, po níž z pažení za křížem tříštky lítaly. Nejhorlivěji však věnoval se doktor Jiruš výcviku ve střelbě. Hned po své první návštěvě v bažantnici zmanul si, že jest nevyhnutelně nutno, aby se každému střelci jako muž mohl postavit. Člověk neví, kdy co může prospěti —. A bylo pokdy, byla příležitost. Trojan, sám milovník střelby, neodporoval, a den jak den houkaly pušky a pistole obou přátel v panské střelnici pod zámek.

Ve čtrnácti dnech byl právník s malířem v bažantnici po páté. Nezdrželi se dlouho. Odcháze-li zamklí. Ale jedva že se vzdálili od stavení na padesát kroků, pod košaté stromové, jež krylo je před zraky z oken domů, zastavil se doktor Jiruš nedočkavě. Zbledlá, zrůzněná jeho tvář byla jediné ustrnutí.

„Co se tu sběhlo?“ ptal se v bolestném úžasu přítele. „Co značí nevrlost paní Šípové a upjatá, bojácná reserva Ireny?“

„Ani jsme svačinu nedostali! Nejpovážlivější výraz nemilosti!“ potvrzoval Trojan v kousavém humoru.

„Já sic posledně byl již zaražen zchladlým nějak přivítáním, ale chlácholil jsem se, přičítal klesnutí vřelosti náhodě. Dnes, dnes však není pochyby, že—že —“

„Že nám byly zřetelně ukázány dveře.“

„Ne, ne! Toť nemožno. Vráťm se na místě, abych —“

Kostnatá ruka malířova sevřela rámě Jirušovo.

„Přiď raději pozdě na hody, nežli záhy k svárům, dí moudré přísloví,“ domlouval umělec. „Dnes byly pouze tvé kvapné naděje v zřetelné neshodě s hlemýždím a klikatým průběhem skutečnosti. Více nic, brachu. Prve jsem ti přizvukoval a nyní ti dávám za pravdu jen z části. Byli jsme o něco nevlídněji přijati než jindy, ale tak mezi lidmi někdy bývá. Snad to něco značí, snad nic. Věnujme týden opatrnému vyčkávání. Buď nám to vyloží čas nebo —“

Malíř se odmlčel.

„Nebo Chodima,“ dodal právník, hledě upřeně na Trojana.

Umělec pokrčil rameny.

Doktor Jiruš se nezdržel, aby si nezasteskl brzo po této trapné návštěvě páteru Dufkovi. Byl přímo vybidnut kaplanem, jenž dotazoval se po příčině nové roztržitosti a nesdílnosti právníkovy.

„Tak, tak!“ přisvědčoval páter Dufek, kývaje hlavou a upadaje znenadání v rozpaky. „Vím. Hm, nu. Toť mrzuté.“ Když právník domluvil, odstoupil páter k oknu, na něž nevrle prsty bubnoval. „Aho, vím o tom. Jsem zasvěcen proti své vůli. Promiňte. Ba dokonce svěreno mi k vám posláni —“

„Od koho?“

„Od paní Šíkové,“ přiznával váhavě kaplan. „Nerad podobné vzkazy přijímám, ale Šíková svěřila se mi co slyšela od tety Chodimovy a v důvěře v mou diskretnost —“

„Vaše posláním?“

„Nevím, mám-li —. Domníval jsem se, že sám o tom doslechnete. Je toho plná obec —“

„Čeho? Nemučte mne.“

„Tedy krátce: Irena se ocitla s vámi v řečech. A Šíková se bojí, abyste jim Chodimu docela neodradil —“

Kterak mohu odraditi děvčeti milence, kterého nemá!!!“

„Rovněž tak jsem do Šíkové mluvil. Ale vyžeňte staré, bláhové ženě utkvělou myšlenku oblíbené naděje z hlavy. Trvám, že již Chodimovi vzkázala —“

„A což Irena?“

„Podrobuje se. Mlčí —“

„Jako beránek! Té oběti zabráním. Hned! Děkuji!“

Právnický rozběhl se rovnýma nohama do zámku, kdež přepadl malíře.

„Půjdeš se mnou. Okamžitě. Vezmi klobouk —“

„Vezmu. Až domaluji. Zatím si odpočineš. Jsi všecek uřícený, a v letním vedru není radno lítati.“

„Poletím tedy sám!“

„Kam?“

„Do bažantnice.“

Trojan vzhopil se, odloživ ruče paletu a štětce. „Toť jiná. Tam půjdu též, ano, okamžitě. Jen bych rád věděl proč!“

„Na rozhodné slovo.“

„Námluvy?“ ptal se malíř, zastupuje druhovi cestu ke dveřím.

„Námluvy?“ opakoval Jiruš, vytřeštiv na umělce oči a zaruměniv se. „Ne. Ještě ne. Ačkoliv —“

„Ještě ne!“ souhlasil důrazně Trojan. „Bez ačkoliv. Vypravíme se tedy, abychom —?“

„Abychom paní Šíkové vytřeli stran Chodimy zrak a vyprostili Irenu z okovů té nesmyslné, hanebné, vražedné, do nebe volající šalby!“

„Možno-li, jsem srozuměn. Ale s podmínkou: Vyhoupneme fantom se sedla, na které se nebudeš honem zbrkle dráti ty. Proto tě vyprovodím. Rozumíš? Jinak —“

„Žádné obavy! Spíše bych se omeškal než ukvapil. Vždyť mne Irena snad ani — Kdož ví?“ uťal právník svůj stesk hlubokým povzdechem.

Cestou zosnován opatrným návodem umělcovým plán, kterak šetrně vyváděti paní Šíkovou ze zatvrzelé iluze.

Vystoupivše z rokle, v níž právník již ani nevzpomněl, jak zde před třemi nedělemi ještě náruživě vzpomínal Karly, jejíž vábný zjev zastírala znenáhla zář jiného, nově vycházejícího slunce, znamenali, že na pusté cestě vyskytl se v dáli chodec. Přícházel jim od Záluží vstříc, objevuje se a opět zanikáje matně v aleji.

Prátelé, zabráni v pilný hovor, nevšímalí si ho. Teprve na zatáčce k vrátkům bažantnice padl jim opět do očí, blízký, vyčkávající, před vchodem do bažantnice rozkročený.

Chodima! sdělili si oči Trojanovy a Jirušovy v náhlém vzplanutí. S puškou na rameně, s krát-

kou baňatou dýmkou mezi zuby, opíral se oběma rukama o sukovitou hůl, o níž se veliký lovecký hafan třel.

„Sapristil!“ luskl umělec prsty. „Teď bude živo. Bum! Báč! Včera jsi pálił poráde do černého. Ale jen proto, že jsi klidně měřil. Jen ostražitě, s chladnou krví měřit a žádné ztřeštěné bouchání! Tys bledý a třeseš se rozčilením. Dovol, abych si za tebe promluvil s tvým terčem.“

Myslivec pozdravil sám první, klidně a zdvořile. Pouze pod bělavými vousisky na jeho rtech a v důlcích kol chladných, sivých očí pohrával mu jakýs potutelný a zároveň rozpačitý úsměšek.

„Vzácná náhoda,“ liboval si malíř. „Budeme mítí jedenkrátě potěšení provázeti pana Chodimu k společnému cíli?“

„Zpátky do Záluží?“

„Ach ne. Do bažantnice.“

„Ale já jdu do Čermné.“

„I hledme, jaký omyl. Avšak pochopitelný, uvážíme-li, jak rád býváte u paní Šíkové vidán.“

„Rád, nerád — kde pak by svobodného, veselého člověka rádi neviděli.“

„Proto si svůj svobodný stav co nejdéle prodlužujete, byť i pověst vás podezřívala, že jste již dávno zasnouben.“

„Což o to!“ zasmál se krátce samolibě Chodima, „Staré báby mne pořád žení. Ale takové kopulace neplatí. Teprve až já řeknu, bude něco! Ale posud ani řeč —“

„Aj aj aj!“ divil se v rozpustilém líčení podivu malíř. „A přec na takového švarného pána se nevěsty jen lepí. Že?“

„Inu, dost!“ potakal spokojeně lesník. „Darmo mluvit.“

„Na příklad o dceři Zálužského mlynáře,“ přisvědčoval čtverácky umělec. „Tam nejspíše budou vám brzy péci svatební koláče, jen co se smluvíte s panem otcem o přilepšení dvou korců na vejmenek, o které se ještě rozcházíte.“

Jiruš i Chodima pohlédli překvapeni na malíře.

„Co víte o tom vy, pane?“ ozval se lesník, svraštiv čelo.

„Že máte nespolehlivého dohazovače. Spravte si to s ním. Domníval se, že jsem přišel také lovit zámožné nevěsty a byl ochoten namluviti mi mlynářovu dceru, pakli sporné dva korce starému slevím.“

„Tlučhuba!“ ulevil si myslivec po nehorázném zaklení.

„Nu, nebude-li mlynářka, bude jiná,“ těšil malíř. „Jedna má peníze, druhá srdce nebo hromadu mocných známostí. Tak si vyberete. A v bažantnici se s námi skutečně nezastavíte?“

„Ba ne,“ odřekl lesník příkrě.

„Paní Šíková bude zarmoucená,“ vmísil se do hovoru doktor Jiruš, nabyv příkladem Trojanovým vnějšího klidu. „Byl byste jí zajisté vítán.“

„Inu byl. Však mi dala onehdy vědět, že by mne ráda viděla. Ale už jsem se tam nachodil dost. Já se rád bavím, Šípovi se hned bůhví čeho domýšlejí, a tak trousí se marně babské povídačky.“

„Velká novina, pane Chodimo,“ osvědčoval doktor Jiruš, potlačuje pracně své rozezlení nad nedbalým tónem lesníkovým. „Zdá se býti neznámo, že by vám tyto povídky byly nemilé. Ano, liboval prý jste si v nich. Nechtěl byste je před paní Šipovou hodnověrně vyvrátiti?“

„To tak! Se starou Šipovou není žádné pojednání. Dal jsem si dosti dlouho líbit její nástrahy; líčila na mne i pomocí vyšší ruky. Ale ty dny jsem si umínil: Bude konec! A je, abyste věděl, pane doktore, že nejsem hloupý. Buďte upřímní: já vám nikdy nechtěl a nechci překážet. Jdeme každý po svém a buďte dobří přátelé. Poroučím se vám, pánové! Dobrou noc!“

Lesník hvizdl na svého psa, seskočil s hráze na pěšinku do polí, aby si k čermenské horní hospodě nablížil.

Vzdaloval se rychle sáhovými kroky svých dlouhých nohou.

„Potměšilý lhářil!“ rozběhl se Jiruš za ním, zajíkaje se vztekem. „Ty nebudeš balamutit a kompromitovat žádnou již!“

„Zvolna! Zvolna!“ kázal malíř, strhnuv přítele zpět k sobě. „Vzpamatuj se! Vždyť všechno to je směšné a triviální! Kdyby mi nebylo ošklivo, ukuckal bych se smíchy, žeš povýšil tohoto všedního handlíře poleny a nevěstami za reka, kterého jsi hrdinsky na caparty rozstřílel na padesáti terčích! Ani se tím nikdy nikomu nepochlub! Vysmáli by se ti.“

„Budiž!“ podroboval se právník, chvěje se hněvem a stíraje si pot s čela. „Jen paní Šipová zví o tom doslova. Pojd!“

„K ní také nepůjdeme. Vypravili jsme se s výstrahami, abychom starou dobrou ženu varovali. A teď musili bychom na ni z poctivosti uhodit celou tíhou brutální pravdy. Toť nemožno. Vždyť ona zví o všem, dříve než se nadějeme. Pro ni není spěchu a pro tebe zatím rovněž tak. Máš jistotu. Spokoj se.“

Do bažantnice zalehlo rozhodné slovo Chodimovo skutečně dříve, nežli čtyřiaadvacet hodin prošlo. Lesník pil v horní hospodě na zlost pro vyzrazení svého diplomatického jednání se Zálužským mlynářem. A v nakvašení smířil se s Ilečkem, jenž měl doma také dceru, i odřekl se slavně, urputně Ireny Šipovy. Soused Ileček, přišed domů, brał hůl na dceru, proč si dříve Chodimy nehleděla, načež si slečna Ilečkova poskočila a pospíšila do bažantnice, aby své rozmilé, drahocenné přítelkyni Ireně za tepla smutnou zprávou o zradě myslivcově posloužila a zklamané dívce útěchou přispěla.

Druhým těшитelem chtěl býti doktor Jiruš. Zase však překážel mu Trojan, jenž od setkání s Chodimou býval velice protivný. Mrač se pořádě, zadíval se chvílemi starostlivým a zas nespokojeným pohledem na přítele, obmezoval jeho volnost v myšlení a konání, dával mu pořádě lekce i výstrahy a pojal proti Čermné z čista jasna nechuť. Sliboval pořádě, že si složí zítra ráno své věci a odjede. Jedině tato pohružka činívala právníka popovlným. Po Trojanovi nemohl meškati v Čermné bez zřejmého účelu, nemohl se slušně zdržovati v zámku, kdež byl hostem jen jako společník umělcův. A mimo to nedostávalo se mu peněz na letní pobyt.

„Mně se tam nechce. Basta!“ odsekl malíř zase jedenkrátě právníkovi, jenž k návštěvě u Šípových sváděl. „Abys dal konečně pokoj, povím ti proč. Vedl bych tě tam jako hříšníka, který způsobil škodu a jest povinen poskytnouti náhradu. Pokud mezi tebou a Irenou stál domnělý nápadník, nebylo nic jisté, nic nutkavé. Irena měla volnost vybrati si, oba jste měli dlouhou a pohodlnou příležitost poznati se navzájem ze všech stran, aniž byste se nadobro sobě zadávali. Všecko mohlo řádným, nehoněným postupem uzrati ke shodě nebo k nenáhlému rozchodu v míru. Odstoupením Chodimy ocitl jsi se ty pojednou a předčasně v popředí. On si tě vzal za pravděpodobnou, lidem srozumitelnou záminku, on tě Šípoým nastrčil. Teď jsi nucen, buď ucházeti se opravdově o přízeň Ireninu nebo následovati ihned Chodimu a utéci.“

„Ale vždyť se chci ucházeti opravdově o přízeň slečny Šípoové! Ovšem nikoli jako náhradník Chodímův. A bez ukvapení. Což nebývá zde zvykem, že se děvčata s hochy dlouho vzájemně vyhledávají, ano i miliskují, aniž by se proto brali?“

„Bývá. Ale ty nejsi zdejší. Tobě by zkoušení děvčete na plano nebylo prominuto. A co horšího, ty bys to sám sobě neodpustil. Tvá zamotaná situace mne souží. Proto nejlépe zítra odjeti. Za uši bych si vykrákal, že jsme neodjeli hned po pouti. Jsem tím vším jaksi pitomě spoluvinen. A to mne hněte po čertech! Ještě slovo. Nerad je pronáším, ač mne pořádě pálí na jazyku. Potlačoval jsem je z obav o tebe. Jsme však v úzkých, caviky tedy stranou. Což — Karla? Za-

pomněl jsi na ni tak rychle a dokonale, žeš úplně schopen zas nové lásky?“

„Zapomněl a nezapomněl,“ pravil doktor Jirůš přízarděv se. Upřev snivé oči oknem ven do hlubin oblohy, pokračoval: „Hříšnice rozplynula se přede mnou a vtělila se znovu jako obrození v podobě Ireny, prostá poskvrny, hořkosti a kalné vášně. Ano, jsem zamilován opět a vlastně posud, veškerou tou mocnou, nezkrotnou, jenom na okamžik poraženou, leč neuhasenou náruživostí, kterou ve mně poznání Karly vznítilo. Ale vášeň ta je vykvašena zušlechtivým vlivem náklonnosti k čisté ženské bytosti. Zdá se mi, že dávno již ve mně dřímá ideal žena, kterému Karla propůjčila reálné podoby. Nebo snad vysoustruhovala si moje fantasie z vnad a vlastností Karliných kýžený typ, Karlou rouhavě pokálený a v Ireně zase nalezený. Mému zraku, mé duši, mé celé bytosti objevila se Irena jako očištěná obdoba Karly, jako vtělení vytoužené milenky a vyhýčkaného ideálu; Karla byla tohoto ženského strážného anděla mého života pouze mámivým, nešťastným přízrakem.“

„Tedy pouhá fantastická transfigurace, která se udála v tvé rozpálené hlavě.“

„Neklamu se.“

„Snad. Ale těžko uvěřiti. Jsi disponován k sebeklamu. Nepodobá se ti, že Irena je — nevyčítám jí to nijak za vinu nebo za nedostatek — proskáklá úmornou prósou a titěrností zdejšího pospolitého živoření? Nepřehlídíš ve svém blouznění tento dívčin ráz? Při dispozici střízlivější bral bys jej v počet a sprátelil se s ním vědomky, poněvadž

naše řádné ženy a matky v české chudobě a společenské nehotovosti zpravidla jinaké býti nemohou. Nezaráží tě kusá Irenina copia verborum, ve které vládne jediné časoslovo: bavit! A jen se bavit, jak se bavit, vzpomínat na zábavy, oceňovat jen bavílky, považovati čas mezi minulou a nedočkavě kýženou příští zábavou za prázdný, nevyplněný, ztracený — Nemohu se zprostiti trapné myšlenky, že tomuto dvojčeti příroda ukrýdila. Podělila je stejnou krásou, ale při vdechnutí duše se nějak zmýlila. Karle dala duši za dvě, Ireně méně —“

Hovor obou přátel přerušen vstupem vrátného. Přinášel noviny a dopisy, doručené poštou. Svědčily vesměs Trojanovi, jemuž na první pohled padl do očí velký, tuhý list, opatřený imposantním nadpisem a zapečetěným Rejnburským znakem.

Zvědavě roztrhl obálku a rázem upoutalo psaní všecku jeho pozornost, již ucházelo zanícené Jirušovo hájení Ireny.

Stojaté, veliké, v přesné akuratese bývalého písma zřetelné litery pokrývaly hustě tuhý, lesklý papír, podepsaný slečnou Žofií z Rejnburka. Psala:

„Milý pane! Jste-li zvyklý, přijímati listy jen od mladých a sličných dám, přijměte také jedenkrát list od staré baby. Nepsala Vám posud a nepsala by Vám zas, kdyby nebylo příčiny. Jsem povinná sprostiti Vás slibu, kterým jste se mi zavázal. Díky za Vaši ochotu. Zachovejte mi ji na příště.

Neobtěžujte se o Karlu Šípovou. Nalezla jsem ji sama. A jakkoli či poněvadž o své modely nedbáte, pokud jich nepotřebujete, vězte, že Vám Karla již není a disposition. Zvolila si jiné, méně vděčné a méně choulostivé řemeslo. Je ošetřovatelkou nemocných. Skutečná Madeleine repentantel!

Poslyšte, kterak jsem ji našla. Jak Vám vědomo, nosíme všichni na Újezdě moji nemocnou švakrovou na rukou. Přesto potřebujeme k ruce a pro její stálou obsluhu novou spolehlivou a slušnou ošetřovatelku. Doslechla jsem mnoho chvál o jisté vídeňské kongregaci ošetřovatelek. A protože se mi naskytla právě malá cesta ke známým v Alpách, navštívila jsem en passant ve Vídni řečený institut. Nejsem zvyklá, kupovati zajíce v pytli. Představená doporučovala mi vřele novou sic, ale nevšedně prý způsobitou ošetřovatelku. Dala jsem si ji zavolati. A kdo přišel jako — pomyslete — Karla Šípová! Pěkná osoba, jak z cukru, plnokrevné rasy. Čím je, tím je celá, i ošetřovatelkou. Slovem, ve mně procitla bývalá záliba v této jankovité holčině. Pověděla jsem, že bych ji byla spíše hledala v Praze, kde se mi nechovala dobře. Podívala se na mne smutně — souží jí cos — a řekla, že prý ji v Praze každý zná. Musila jinam, aby mohla si vést pořádně. Odjela prý hned do vídeňského ústavu, jak jste byl se svým obrazem hotov. I o to jsem zavádila.

Rozumí se samo sebou, že jsem Karlu nevzala. Však přece poručila jsem jí zvláštní pozornosti představené a odešla jsem se slibem, na ni pamatovati. Učiním tak.

Rozpomínáte se na mé slovo, že jsem na ni pyšna? Hleďte, mám pravdu! Karla se mi líbí, z té ženštiny něco bude. Pakli totiž všechno její pokání není pouhou marotou nebo nějakým vzdorem.

Vlídne Vás pozdravuje Sofie de Reinburg.

P. S. Je Váš přítel zamilován posud? Do Ireny nebo do jejího kostymu? Odpověď mi nepochybně sám přivezete, poněvadž Jaromír se chystá pozvatí Vás sem k nám.“

Trojan složil psaní a schoval je v náprsní kapse. „Ba žel Irena nemá za nehet duše, co Karla,“ prohodil, jako v pokračování řeči, čtením přerušené.

„Právě jsem skončil obšírné vysvětlení, že Irena má duši i srdce v hojnosti. Já ji probudím, já vynesu na světlo poklady, které v ní dřímají. Nic není ztraceno. Naopak! A já si ji vychovám, pokud bude třeba.“

„Ty! Pochybuji —“

„Pamatuješ se, jak jsem obrátil Karlu?“

„Ach, to byla Karla, přístupná vlivům, kterých si z vlastního popudu vážit uměla. Ale vlastností slabších duší bývá zarputilá neochota.“

„Proč jsi mne neposlouchal. Nebudu opakovati. To psaní ti ucpalo duši a leží ti nějak v hlavě. Co v něm vězí?“

„Zpráva, že našeho pobytu v Čermné jest na mále. Budu povolán za krátko na Újezd.“

„Trojane, pak nesmím otálet!“

„Ne, pakli ti po uklizení všech překážek nebude vaditi divný poměr, v jakém se ocitneš. Dvě

sestry, jedna tvá bývalá — milenka, druhá tvoje nastávající žena! Aniz bys byl otrokem předsudků, musíš pocítovati trpce dvojaké ostří takové zlatěné situace.“

„Pocítuji. Ale vůle mého srdce přemáhá všechny vrtochy a povýší Irenu i mne nad překonané bludy a chyby. Utopím před ní starý trud v nejnepřístupnější hlubině svého nitra —“

„A budeš nositi v sobě stále podkop, který by jedenkrát mohl býti osudným.“

„Kdyby nebyl pečlivě opatrován, a kdyby jej později zapomenutí nestránilo a láska nezažehnala. Tak se však stane.“

„Dej Bůh! — Vyprovodím tě do bažantnice.“

Přátelé nebyli teskným uvítáním překvapeni. Paní Šipová churavěla, Ireninu líc zastíňoval mráček nespokojenosti, a celá bažantnice byla jako trapným studem sklíčena a před nepovolanými uzavřena. Malíř i právník přičinili se, aby rozptýlili chmury. Trojan svým přirozeným temperamentem, Jiruš z radosti nad poznáním, že Irena byla prostě uražena, aniz by se pro Chodimu rmoutila.

Nepřístupnost, již paní Šipová sebe i dceru před čtrnácti dny proti všemu důvěrnějšímu přiblížení ohrazovala, rozpadla se jak vetřelá, zbytečná hradba.

Doktor Jiruš byl v bažantnici vítaným hostem, dnes i zítra a každý den. A jakkoli neproneseno nikým slůvko láska, jako z ostychu před znesvěcením tohoto posvátného, osudného, tajemného pojmu, hlásala je zřetelně zář blaženosti na líci Jirušově, potvrzovala je klidná spokojenost v krás-

ných očích, jimiž Irena do zvědavého a závistivého světa hleděla, zvěstovalo je okřívání paní Šípové a její pýcha, s jakou Irenu i hosta po čermenském náměstí vyprovázela.

Jediný Trojan přilhlžel ve fatalistickém vyčkávání k pokrokům přítelovým. Vzdal se všeho odporu, vida nezbytí. Obdržev ohlášené pozvání Rejnburkovo na Újezd, vyžádal si strpení, omlouvaje se přítelem, kterýž bude ihned slaviti veselku, jakmile si opatří nové zaměstnání. Rejnburk věděl, že doktor Jiruš je prost všech závazků. Nebylo tedy čeho tajiti.

Čtvrtého dne potom došlo právníka neočekávaně lichotivé pozvání doktora Opletala, aby vstoupil k němu za konpicienta.

Doktor Jiruš vypravil se bez meškání do Prahy. „Vyhráno!“ oznamoval jásavě Trojanovi, jenž přítelův návrat z Prahy na stanici očekával. „Mám velmi výhodné, a čeho si ještě více vážím — trvalé zaměstnání. Mé naděje jsou předstiženy. A považ, i to je zvláštní náhoda, doktor Opletal jest právním zástupcem Rejnburkův. Přibude mu nyní práce, budou tudy stavěti dráhu — Ale ty nejsi nijak překvapen?“

„Ach, čím by mne ještě můj přítel Jiruš mohl překvapiti!“ vyhýbal se umělec. „Gratuluji ti. Nestačí-li ti mé blahopřání, nalezněš náhradu v bažantnici.“

„Spěchám tam. Máme na pilno. Srpen chýlí se ke sklonku, a prvního října musím u doktora Opletala nastoupiti. Hodil se mi v Praze také příhodný prázdný byt, je už najat —“

„A co zbývá dále? Tvoje ohlášky a svatební šaty. Výbava Ireny je dávno do posledního ubrousku a cedníku hotova. Jestli že se tedy před rozhodným slovem jinak nerozmyslíš —“

„Dej mi již svatý pokoj se vším rozmyšlením!“ Právnick požádal o Irenu formálně. Zaslíbena mu i ujednána brzká svatba.

Malíř nevyprovázal na této cestě svého přítele. Pracoval do tmy, vzchopil se potom a přecházel po pavlánu zámeckém, vyhlížeje po Jirušovi na cestu k bažantnici. Setmělo se, dusno soumraku zapadlo do lesů, slehlo se na lukách v mlhu a po širém, temném nebi zahořely hvězdy. Trojan odřekl večeři až do návratu Jirušova, vyvlekl si na pavlání židli a kouře doutník za doutníkem, přecházel, poposedal, opíral se o zábradlí a čekal v soustředěném, mocném napětí do pozdního večera. Čekal, až objevil se v polotmě na bělavém pruhu silnice před zámkem stín lidské postavy, rostl, nabýval určitosti a povědomých obrysů a do prachu cesty bořil se měkce známý krok. Pak teprve odhodil doutník, vešel do jídelny a vyšroubovav vysoko plamen lampy, upřel své oči ke dveřím.

Doktor Jiruš vlétl do pokoje, objal radostně přítele, poskakoval, hodil klobouk sem, rukavice tam, smál se, vypravoval a počínal si zmateně u večeře, k níž ho umělec posadil.

Malíř jenom poslouchal, nespouštěje s něho svých pátravých očí.

„Rozvesel se již také konečně, starý morouse!“ uhodil náhle právník na přítele. „Hledíš pořáde, jako bys mne chtěl uhranouti. Toť přímo nezpů-

sob. Nesnesu, abys díval se na mne jako na nějakého nepřítelného tatrmána.“

„Promiň. Studoval jsem pozorně rozkošný obrázek, který jsi mně vymaloval. Jasný a skvoucí jako zrcadlo. Jsem spokojen. Toliko drsný sled nějakého malého kazu někde vadí —“

„Kaz? Jaký kaz, věčný škarohlíd!“ rozhorlil se právník. „Vždyť chování Irenino bylo načisto správné. Jen my ješitní muži se domýšlíme a po románech předpisujeme, aby nám děvčata díkem za požádání k sňatku padala kolem krku, plakala a omdlávala, snad i po stropě bláznivě tančila a bůh ví co!“

„Irena tak neučinila?“ vyzvídal Trojan.

„Ne. Hleď, co říkám: Že její cit je hluboký a panenským studem jako vzácné slibné poupě spjatý! Já se třásl a pýřil. Ona vyslechla mne dosti pokojně, nezaruměla se ani příliš a řekla své rozhodnutí bez upejpání jako bohyně, která velí, aby nastal den, když uhodila jitřní hodina. A když jsem ji prosil — nic kloudnějšího mi dále už na jazyk nevyplynulo — aby vzala za vděk mou skromnou — a tak dále — pohledla na mne svými velkýma, nevinnýma očima, jako by mi nerozuměla. Zlatá, nevinná dušinka!“

„Tedy její neočekávaná netečnost tě zarazila?“

„Netečnost! Netečnost! Jdi mi ke všem všudy! Jen povrchní duch plýtvá slovy, aby zakryl nedostatek svého nitra. Pravá, mocná láska nemá v posvátných momentech slov. Ale odpouštím ti skrupulosní péči o mne. Utop všecku hořkost svých přátelských vrtochů ve víně. Pijme si na mé, její a naše blaho a zdraví!“

Přípravy ke svatbě šly nerušeně a rychle před se.

V sobotu dne 24. září byly všechny ženské v Čermné na nohou. Hamžilo se jich před kostelem, v kostele, na kruchtě, v oratoři, kamž vpuštěny toliko dámy honorace, aby se kritickým sledováním každého hnutí snoubenců u oltáře mohly povznášeti. Z uličky pod „Besedou“ vyjel první panský kočár, druhý, třetí, za nimi ředitelův, pak poštmistřův a pálenkářův. Všecky čermenské kočáry byly mobilisovány. Tak slavné svatby již dávno nebylo.

Baby a ženštiny před kostelem srazily se v úzký dvořík, jímž vedl Trojan nevěstu k oltáři. Jediné „ach!“ šlo od stupňů schodů až do pozadí oratoře. Irena oslňovala krásou, podmaňujíc si nerozdílný obdiv všech, i nejzávistivějších přítelkyň a tetek.

V patách za prvním párem seskočil s vozu doktor Jiruš, provázený slečnou nadlesňovou v půvabném úboru družičky. Krátkozraké oči družičky povznesly se pod portálem kostela s úžasem na ženicha. Jeho rámě zachvělo se prudkým škubnutím na lokti slečny nadlesňové, jeho noha vážla na prahu chrámu jak přimrazena.

Doktor Jiruš, odbyv si včera povinnou zpověď v kapli u sakristie, vstupoval do neznámého čermenského kostela po prvé. Před ním rozevřel se tajemný šerý prostor, ovládaný jediným, v záři ranního slunce planoucím zjevem, Magdalenou. Vztyčovala se jak v hrůze náhlého poznání Jiruše, její žhoucí, zděšením rozšířené oči vysílaly naň palčivé střeľy žalob a zaklínání, její ruka zvedala se hrozebně i prosebně proti němu, a chrámem nesl se z luzných, bolestí zkřivených úst proni-

kavý, Jirušovu duši rozrývající výkřik zoufající Karly.

Jen okamžik trvalo zmámení a ztrnutí ženicha na prahu. Vzmůživ se a upřev své zraky trnoucím násilím strachu na Irenu, ubíral se automaticky vpřed. Neviděl ničeho kolem sebe. Jen bílá postava Irenina vedla ho mráкотným temnem vnitřní bouře, nad níž vznášel se přízrak Karly, metající do jeho útrob blesky horoucích proseb a proklínání.

Trojan ho postavil vedle Ireny, páter Dufek jej pozval blíže k oltáři, velel mu pokleknouti, předepsané sliby složit, a právník činil vše mechanicky, zaklínaje úzkostlivě strašnou vidinu nad sebou a zarýváje omžené zraky do koberce na stupních oltáře. Marně zavíral oči, tulil se k Ireně a svolával všechny dobré duchy na pomoc. Nic nebylo před ním, než Karla živá, děsivá, ohromná. Zdálo se mu, že cítí na svém ledovém čele sálavý dech a slyší v hukotu uší divý vzlyk opuštěné dívky, jejíž strhané oči a křečovitě napražená ruka bránily zoufalým protestem Jirušovu sňatku s Irenou.

„Podívejte se, podívejte!“ šuškáno v oratoři. „Jindy omdlévá nevěsta, dnes padne do mdlob ženich. Je bledý jak smrt, sotva se na kolenou drží, krve by se v něm nedořežal —“

Neučinil milovnícím rozčilujících výjevů vděk. Nepozbyl vědomí. Vystoupil z čarokruhu Karly a opustil kostel s hlubokým oddechnutím stísněných, jak rozdrčených prsou. Venku, v jasnu a šumu skutečnosti vzpomatoval se dosti záhy, aby se soucitným tazatelům mohl omluviti citli-

vostí svých nervů. Nevěsta se bez ohav a s obvyklým svým klidem spokojila, a paní Šíповá vzkázala pro sklenici vína. Toliko v bedlivé myslí Trojanově svítalo tušení.

Novomanželé zdrželi se přes neděli a odjeli v pondělí do Prahy, provázeni paní Šíповou. Malíř rozloučil se s nimi na stanici a vrátil se, aby vyčkal, zdali již Rejnburkovi se přestěhují na Čermnou, nebo zůstanou ještě v Újezdě.

Krásná pohoda pozdního léta v roce 1887 zdržovala však vrchnost na Újezdě. Zpraven o tom, vyjel si Trojan po sv. Václavě na vzdálený hrádek újezdský, aby se smluvil s velmožem o některé malby v sále čermenského zámku a v hrobce Rejnburků na Újezdě.

„Škoda, že jste nepřišel o dva dny dříve,“ lítovala slečna Žofie, setkavši se sama s malířem. „Byl tu váš model a především nám ukázal paty.“

„Karla?“ žasl Trojan.

„Ano, Karla. Propadla se jak do země. První ošetřovatelka se neosvědčila. Psala jsem o jinou a to hazardně přímo o Karlu. Myslíla jsem: Eh bien, dáš pozor a přistihneš-li holku při nějakém opravdovém nemravu, vyženeš ji. Přijela dnes týden. Byla jak svatá! Minulou sobotu napadlo mne způsobiti jí radost. Nevěděla z domova ani zbla. I oznámila jsem jí, že právě v tu chvíli vdává se její sestra Irena a koho si bere. Do děvčete jako by hrom uhodil. Zesínala, zkameněla. Šnad žalem nad zmrhanými svými nadějemi nebo lítostivou závistí — suď bůh. Obrátila jsem se, abych jí ukázala návštěji — poslal jste mi je žer-

tem na důkaz, že váš přítel se nezamiloval pouze do volné kordulky a krátkých sukýnek Ireniných. Ona se podívala na list, — na ty oči nezapomenu, co živa budu — uklonila se a odešla. Ráno měla uplakané tváře a rozkousané rty. Ale nic víc. Nešpetla, konala vzorně své povinnosti, ač v ní patrně cosi vřelo. Ptala jsem se jí, usmála se jen podivně a předešvícem ráno byla ta tam. Telegrafovali jsme do Vídně. Před vaším příjezdem přišla odpověď: Po Karle ani stopy. Co tomu říkáte? Divous! Nešťastná povaha!”

Trojan pokrčil rameny, taje své leknutí. Z Prahy nedocházelo mu nijakých zpráv. Ale malíři nebyla tato zamlklost přítelova s podivem. Věděl, že novomanželé jsou nenapravitelní egoisté, kteří svého štěstí užívají se žárlivou výlučností nejráději jen ve dvou, střehouce se bedlivě všeho, co by nevítané rušitele mohlo přivábiti.

Paní Šipová se vrátila z Prahy krom nadání již za týden. Stýskala si, že by ji lomož, čoud a stísněnost velkého města zbavily rozumu a zdraví. Zastesklo se jí po tiché samotě v bažantnici, a jakkoli loučila se s dcerou, až oběma srdce usedala, vrátila se nerada i ráda ke své drůbeži. Slibovala, že později, až bude zkušené ruky mateřské u Jiruse více potřebí, zase do Prahy zajede.

Zatím i bez ní žili novomanželé jak andělé v ráji.

Totéž vypravovalo jinými slovy psaní, s nímž si Jiruš po čtyřech nedělích na přítele v Čermné vzpomněl. Na konci byla pak douška, s rychlostí, jako s nechutí a po vnitřním boji do psaní ještě přiložená:

„Karla je zde. Tropí ostudu. Mám z ní strach. Potkávám ji — jako bych měl od ní učarováno! Chodí jak hraběnka, jezdívá ve fiakru, ale chová se ještě s taktem. A přec — její oči nevěstí mi nic dobrého.“

Malíř zabral se do své práce a protahoval ji do pozdní doby, až listopadové mlhy a krátké pošmurné dni ho z Čermné vypudily.

Mistr Houžvička uvítal ho s dětinským potěšením jako vázané k svým jmeninám, jež slavil v den sv. Řehoře. Než se Trojan zbavil povídavého krejčíka a složil si jakž takž vaky, šaty a převlékl se, byl večer.

„Šest hodin. Teď as utíká Ladislav z kanceláře ke své zínce,“ uvažoval, chystaje se k odchodu z domu. „Zastanu je doma, pozvu se na večeri — Abych jel? Bydlí kraj světa, v Eliščině třídě, — e — projdu se, mám jízdy po krk —“

Došed loudavě na roh Příkopů a Havířské ulice, trhl sebou a zahrnul s určitým ženským zjevem před očima na Staré město.

Pojednou chytil ho kdosi za rámě, škubl jím a: „Napoličkoval bych ti za takové přihlášení!“ syčelo mu do uší.

„Jiruš! Pominul jsi se rozumem?“ trnul umělec, poznáv v útočníkovi svého přítele.

„Ty snad! Vždyť stíháš mou ženu jako nějakou —“

„Jak že? Já zočil Karlu, mám pro ni vzkaz, spěchám za ní —“

„Irenu, mou Irenu stíháš. Ťas vzal Karlu!“ sopl právník.

„Hm! Ten nápadný šat — a to poodhalené lýtko, — ani není bláto, jen po mlze zvlhlo —“ omlouval se malíř, spěchaje s přítelem do Železné ulice, kamž byla sledovaná dáma zahrula.

„Zvyk z brouzdání v bažantnici,“ hučel Jiruš. „Hezké nožky, ráda je vidí, lidé se obdivují. — Však se odnaučí. A proč by se nešatila pěkně a po své chuti? Těší ji to. Jen kdyby ji Karla nechala s pokojem. V té ženštině vězí ďábel! Víš, co mi vyvádí? Šatí se po Ireně! A to, cos ty před chvílkou tropil, přihodí se mé ženě každý den. Jsou si podobny; teď i v obleku. — Irena má už třetí podzimní toaletu na sobě. A jen ji nosí dva dny, objeví se Karla v téměř obleku na chodníku. Pro spřež hejsků kmitají se pak po ulici Karly dvě! Toť strašné!“

„Ale proč vychází tvoje paní pod večer sama?“

„Doma je jí smutno. Pláče mi tam. Ký div —! Zvyklá na maminku, na mne —! Chodívá mi naproti, vyráží se prohlížením nevidaných krámů. — Dnes mne v kanceláři šéf zdržel, a prve jsme se s Irenou minuli — Však tu je, bohudík. A — tisíc láter — zas takový obejda za ní v patách!“

Trojan zabránil možnému nemilemu výstupu, vsunuv se mezi přítele a dlažbošlapa, ježž jako nejapným spěchem s chodníku do ulice smetl.

Irena přivítala muže s nevrlou výčitkou v očích a steskem na dlouhé čekání. Přijala na sebe vlídnější tvářnost teprve zočivši malíře, jenž se pozdržel ochotou poskytnouti odhozenému hejskovi všechno možné vysvětlení.

Úplně roztála však teprve v restauraci, kamž ubírali se na večeri. Bylo tam lidí jak nadlážděno,

kouře, že by jej mohl krájet a ohlušující vojenská hudba. Irena milovala hudbu nade vše, obzvláště taneční. Ujišťovala Trojana, že se již nemůže dočkatí masopustu, v kterém ji Ladislav zajiště provede všemi onačejšími bály, na nichž musí se přec jinak tančit nežli v Čermné. Kdyby nebylo pobožné maminky, neodolala prý by ani v adventě pokušení choditi na taneční zábavy, jakých bývá v hříšné Praze i po čas adventní plno. A v rozkošnickém okoušení příštích plesových slasti přizvukovala paní Jirušová valčíku, jehož zvuky právě sálem vířily, pokyvovala hlavou a houpala nožkou, přimhuřujíc oči a zapomínajíc v blouznění na muže i jeho přítele.

Umělec šetřil diskretně tohoto vytržení mladé paní a použiv chvílky, obrátil se ku příteli, aby mu pověděl tlumeným hlasem lhostejnou na oko věc. Irena nemohla slyšeti nic; byloť za hluku hudby a shromážděného lidstva nutno křičeti přes stůl, kde Jirušova choť seděla.

„Trvám, že lidé u okolních stolů nebyli nikdy v nějaké Čermné,“ prohodil malíř. „Dávají komicky na jevo, že nevědí, jak v Čermné ze všeobecné známosti a upřímnosti vyvinuly se nenucenější způsoby.“

„To se podá, to se podá,“ šeptal právník, ohlédnuv se plaše na sousedy, kteří se po Ireně s úsměvným úžasem nebo podezíravým interesem obraceli. „Nemohu na ženušku zhurta; vždyť je pouhé dítě, a kdykoli jí šetrně k tomu či onomu přizpůsobení zdejšími zvykům radím, lekne se jako ptáče, odsouzené k nezvyklé dresuře, vycítí z mého napomenutí domnělý ostent nelibosti, slzí a touží

po Černné. Jen zvolnal! Však si již mnohé osvojila —“

Valčík dozněl, a Irena jak ze sna procitajíc, ohlédla se s povzdechem po skoupé hudbě. Znamenala, že si ji sousedé všimají a sáhla si ručkou po účesu a po nákrčníku a zatoulala se zrakem do protějšího zrcadla, aby si zjistila, jak hezky vyhlíží a všem se líbí.

Několik židovských příručích a cestujících u nejbližšího stolu zevlovalo po mladé paní obzvláště vytrvale. A nyní dokonce počali rozvazovati vykládáním pikantních anekdot, klepů a pokynů. Malíř zakýval na vrchního sklepníka a tiskna mu do ruky vydatné zpropitné, ukázal k vzdálenému stolu ve výklenku, jenž se právě uprázdnil.

„Bude nám tam volněji a blíže kapele,“ pravil, vzchopiv se s posunkem kategorické vůle, již nelze odporovati. Právník porozuměl i poprosil Irenu, aby si přesedla blíže k hudbě, což jí bylo vítáno. Zdržovala muže a teprve, když po sehrání posledního kousku hudebníky z orchestru litujícím zrakem vyprovodila, souhlasila, aby pomýšleno bylo na návrat domů. Trojan vyprovodil mladé manžely a vracel se zamyšlen na Hradčany. Pozdě po půlnoci vešel do své ložnice a dlouho se převaloval na posteli, než mohl usnouti.

Byl na zítří pozván na oběd k Jirušovým.

„Takovými obědy navábila by si milostivá paní mnoho labužníků, kteří by ji vyjedli,“ poznamenal malíř, vida stůl hojně obsazený vybranými krměmi. „Nebo jídáte tak dobře sami?“

„Ach ne,“ odpovídal právník.

„Ne vždycky,“ vpadla Irena muži do řeči, „ale obvykle. Nač by naše služka uměla výborně vařit? Vyhledala jsem si ji schválně, čtyři neděle již nemohu kuchyni ani cítit —“

Umělec byl by se jindy bezděčně s čtveráckým porozuměním usmál. Leč dnes učinil tak nuceně a teprve po příkladu Jirušově. V pause mezi dvěma misami odskočil právník, aby vyhledal ve svém pokoji fotografii Ireny v selském kostymu, na nějž se byl hovor svezl.

„Pakli tam něco najde,“ smála se za chotěm mladá paní. „Má tam čistý pořádek!“

„Nemrav mužů, přeházeti všecko páté přes deváté a žalovati potom na zmatek!“

„Ach ne proto. Ladislav si udělal ze svého pokoje magacin. Všecko, co jsem tu nestrpěla, odklidil tam, a já mu přidala naše peřiny na šest postelí. Viděl jste, co nám toho maminka naložila! Neměli jsme místa a mimo to — takové starodávne harampáti! V Černné ušlo, ale zde! Mužiček uvedl mne k svému šéfovi, ke kolegovi, sem tam, a tu jsem otevřela oči. Ne, tak jsme nemohli zůstat zařízení, ačkoli muž tvrdil, že nám nic nechybí. On tomu nerozumí. Vyhlíželo to u nás jako ve špitále, jak u výměnkáře. A jen maminka odjela, zavolala jsem žida. „Co za to všecko staré dříví dáte?“

„Je-li možná! Milostivá paní, vy jste —“

„Ale prosím, co pak jsem se mohla dát vidět s takovými plesnivými truhlami —?“

„Truhly? Snad ty pěkné prádelníky a jarmary s intarsiemi a půvabným rokokovým kováním?“

„Ty, ty staré rachoty! Nebo střípky po zdích —“

„Krásná benátská zrcadla!“

„Mám za ně panské trumeau, podívejte se jen,“
pochlubila se Irena, již poněkud popuzená. „A
snad i staré židle jak do čeledníku —“

„Zachovalé barokové židle s povlaky z lisované
kůže! To vše odvěkl vetešník?“

„Všecko ne. Vždyť povídám, že mi Ladislav něco
vydral. On je také takový blázníček! Ale většinu
jsem přece udala a koupila za to nové, slušné
měble. Nejsou sice pořád ještě po mé chuti, ale
prozatím aspoň se nemusím za svůj byt stydět.
Co mu říkáte? Ani jste jej posud nepochválil.“

„Nu moderní, moderní.“

Jiruš vrátil se ke stolu a rozhovor k selským
krojům. Po obědě nechala Irena pány samotny
u černé kávy a doutníků. Odskočila ustrojit se
na vycházku, aby mohla vyprovodit mužíčka do
kanceláře.

„Tvůj byt se nějak zvětšil. Vypravoval jsi mi,
žeš najal dva pokoje, což úplně stačí, pokud
nejdou — děti.“ Trojan zaměnil včas děti za
příjmy.

„Bylo nám v tom těsno a vysoko. Třetí pa-
tro! Ani stísněnosti ani výšce není moje žínka
zvyklá. Vzal jsem čtyři pokoje o patro níže. A ná-
bytek by se nám byl nevešel —“

„Vždyť jej nemáš.“

„Nepotřebné haraburdí. Něco jsem vybral, a za
ostatek dal žid osmdesát zlatých.“

„A cos platil ty za nové zařízení? Je dost ne-
vkusné.“

„Za málo peněz málo muziky. Něco přes osm
set.“

„Hotových?“

„Hotových! Nabírej mne, chudáka. Vždyť jsi
mne zakládal na svatbu. Víš tedy, co v mé kase
jest. Dal jsem hotových padesát a ostatek splácím.
Bude to trvat něco přes čtyři roky, ale po pat-
nácti zlatých měsíčně to člověk neucítí.“

„Jak velký jest tvůj plat? Zapomněl jsem již,“
tázal se malíř, mna si čelo jako v rozpomínání.

„Sto a šedesát zlatých měsíčně.“

„Ne. Sto dvacet, pamatuji se určitě. A s tím
mohou dva samotní lidé ve dvou pokojích, bez
kuchařky a bez dluhů docela slušně vyjít.“

„Nemohou,“ popíral Jiruš, zapýřiv se prve,
když mu Trojan cifru opravil. „Také jsem tak
počítal. Leč theorie a praxe, jak známo, jsou dvojí.
A proto, že jsem dospěl k tomuto poznání, zvýšil
jsem si příjmy na sto šedesát a více. Nelhu. Zá-
leží na tom, co udělám. Vzal jsem si vedlejší
právníckou práci domů —“

„A kdy pracuješ? Vždyť býváte bezmála každý
večer tu v divadle, tam v besedě a zas na tak
zvaném koncertě v restauraci, jak jsem včera
s podivením slyšel. Tak se, můj drahý, ani muž
ani žena nenaučí domácnosti si vážit. Nač platíš
si čtyři pokoje, když jsou prázdný? Kdo v nich
bývá? Nikdo. Tys v kanceláři, paní na procházce,
do noci oba po zábavách —“

„Mlč, mlč, brachu. Musím Ireně Prahu okázati.
Je jí nová, zajímá ji, ráda by poznala město se
všech stran. Však ona se nabaží —“

„Nebo navnadí.“

„Trojane! —“

„Tedy nabaží. Dej bůh. Ale kdy pracuješ doma?“

„V noci. Když mi žínka usne, vykradu se od ní. Je to zvláštní blaživý pocit, takhle ji šiditi. A ráno než vstane, dám se vzbuditi a pracuji zas, pokud mne nezavolá.“

„Tak! A jak dlouho si troufáš takovou samovražednou štvanicí vydržeti?“

„Věčně,“ horoval právník. „Mé síly jsou ztrojnásobeny, pracuji s chutí a vervou nebývalou, cítím, že bych pro Irenu —“

„Hory přenášel, ovšem. Ví tvoje paní o tvém namáhání?“

„Nu — ví.“

„A co tomu říká?“

„Nic. Totiž — bývá mrzuta. Jsem přece někdy unaven. Lituje potom, jak živobytí ve velkém městě je drahé. Mám ji co těšiti a těším rád, vždyť pro mne jest vše hračkou.“

Umělec postavil nedopitý koflík kávy prudce na tácek, div se porculán nerozstříkl, a položiv se do kouta pohovky, upřel na Jiruše dlouhý, smutný pohled.

„Tys — pokud se pamatuji — měl úmysl Irenu si vychováti. Jak se osvědčuje tvé vychovatelství?“

„Dobře. Arciť bez románových zázraků. Irena je citlivá —“

„A ty na ni prudký?“

„Uchovej —! I nejšetnější upozornění zdá se mi býti surovostí.“

„Snad by něco mírné, hladké energie prospělo.“

„Energie?!? Na Irenu! Dovol, abych ti oznámil, že jsme o tomto předmětu spolu domluvili.“

„Pardon. Jsem divný brouk, pravda? Nebudeme tedy rázní, ani v laskavé formě, která ženám

na konec přece vždy imponuje. Očekávejme všecko v něžnosti od lásky.“

„Tak jest. Láska ji učiní přístupnou —“

„Posud neučinila?“ vpadl malíř rychle.

Jiruš mávl káravě rukou a neodpověděl.

„Hm. Karla je také nepoddajná,“ uvažoval umělec, jako pro sebe. „Dvojčata! Ale Karla si dá říci, a rozumné slovo, s kterým její bystrý vtip rád souhlasí, obzvláště však láskyplné slovo zapálí ji a obrátí jako zázrakem k —“

„Nemluv o ní — o té —“ zahučel zamračený Jiruš, do skel okna, u něhož stál.

„Promiň. Domníval jsem se, že v tomto pokoji bývá častěji předmětem rozmluvy.“

„Bohužel. Irena se jí dávno již odřekla a teď ji nenávidí, povrhne, rozšlápla by ji —“

„Ty též?“

Doktor Jiruš se obrátil zrudlý hněvem.

„Zajisté!“ odsekl.

Ve dveřích zašustilo hedvábí a zalesklo se zlato. Irena vešla, okázale na vycházku vystrojená.

„Jako hraběnka,“ chválil malíř. „Jako hraběnka, když se někdy vzdá libušky elegantních dam šatiti se s úhlednou prostotou.“

„Ach což, hraběnkám není třeba ukazovati, že jsou dámy,“ odpovídala Irena, tušíc smysl slov umělcových, jež doktor Jiruš za ironický obdiv ženiny toalety zlostným pohledem pokáral.

Trojanův návrat do Prahy oslavili manželé Jirušovi mimo jiné projevem naděje, že ho budou často vídati u sebe a často ho navštíví. Ale po prvním obědě zůstalo při slibu. Malíř zván skoupě a kdykoli přišel sám, aby na přátelské

besedě ztrávil večer, zvoníval obyčejně marně u zavřených dveří. Ani služka nebývala doma, nebo krátila si dlouhou chvíli v nepřítomnosti pánů s pozvanými družkami, které zaváněly někdy parfümem vojanského řemení.

Kdykoli se malíř s právníkem setkal, nalezl jej v rozčilení pro úklady Karlíny. Proměňovala se úbořem stále v Irenu, kteráž pokořována i urážena bez přestání nástrahami dotěrných lelkářů a četných obdivovatelů i přeletavých milovníků pověstné Natalie. Toto jméno přijala Karla opět za své, když vrátila se k zaměstnání, z něhož jí byl doktor Jiruš k nemalé žalosti hojných ctitelů Karliných na čas vytrhl.

Ba došlo i k veřejnému skandálu. Irena nedolala přece pokušení znesvětit advent požíváním rozkoše taneční. Jiruš dovedl ji ochotně na ples, kdež o tlustou jakous paní pokoušela se mrtvice, když Irenu zočila. Paní ta žádala hlučně, aby Irena jakožto ženština nejhorší pověsti ihned s hanbou byla vyvedena ze sálu. Teprve opozdění vysvětlení upokojilo tlustou paničku, nezmírnilo však vlny skandálu, které z taneční síně v širší kruhy se rozptýlily.

Tenkrátě došla Jirušovi trpělivost. Rozběhl se rovnou cestou na úřady. Ale úřady nevěděly ničeho proti Karle Šípové, nazvané Natalii. Chovalat se v svých mezích korektně, a ze žádného paragrafu nedal se odvoditi rozkaz, jak se má či nemá šatiti. Zbývalo jen uhoditi na Karlu přímo. Leč k tomu nedostávalo se právníkovi odvahy.

Trojan uvázal se z vlastního popudu v tento úkol. Dopídiv se snadno Karlíny adresy, vešel

do jejího skvělého, útulného, se vzácným vkusem zařízeného bytu. Služka donesla malířovu visitku své velitelce, kteráž nechala hosta chvíli čekati. Potom ho přijala jako pyšná dáma, odměřeně, rezervovaně.

„Nepřekážím?“ optal se umělec po něm, bezvýznamně úkloně.

„Ne. Vidám ráda své známé.“

„Lichotíte mi.“

„Nikterak. Nejsem nevďěčna. Učinil jste mne jedenkrátě podílnicí svého vznešeného díla. Jsem na to hřda. A pověděla bych vám něco o své úctě k vašemu umění, kdybyste nebyl podjat myšlenkou, že z mých úst mohou vycházeti pouze fráze, na které hejly lapám. Nechme toho. Přicházíte si pro svůj model?“

„Kdybych se směl časem nadíti —? Vy jste krásnější a zajímavější než kdy dříve.“

Malíř nelhal. Spočívaloť jeho oko s uměleckým obdivem na lepé, s okouzující úpravností oděné postavě dívky, na jejím oslňujícím, ruměncem bujné krve a jiskřivými zraky zářícím obličejí.

„Posloužím vám od srdce ráda,“ pověděla Karla, šlehnuvši po Trojanovi vějířem a zakazujíc mu tak všecko pochlebnictví. „Lacino. Právě tak lacino, jako kterýkoli jiný prostřední řemeslný model. Vy dovolíte, abych tímto způsobem učinila také něco pro umění. Ba, propůjčila bych se vám k sěancím bez odměny, ano vděčně. Ale vy almužny nepřijímáte. Já rovněž tak, žádné, ani v slovech, ani jinak. — Pravíte, že svým časem si na model vzpomenete. Dnes tedy o něm jednati nebudeme. Čeho jiného si přejete?“

Trojan měl několik zbraní pod pláštěm svého vyzvídavého, zdvořilého vstoupení. A zanechal britkých a pádných, vida, že by s touto ženou po zlém nic nesvedl.

Vyložil nejšetrunějšími slovy svou žádost, dotýká se pořádku srdce Karlina, její sesterské lásky k Ireně a její někdejší přízně k Jirušovi. Karla vyslechla ho mlčky, zírajíc mu pevně svým žhoucím zrakem do tváře. Ani špet z jejích sevřených rtů neozval se. Pouze měnivý třpyt jejího zraku a občasné vzdušné náder naznačovalo, že v ní vše mocně klokotá.

„Domluvil jste?“ ozvala se ostře, zvučně, když malíř skončil. „Ano. A přece jste nepověděl vše. Jste zase neupřímný, jako každý, kdo se ke mně přiblíží. Byl byste si snad vyhověl správněji, kdybyste se byl vrhl na mne jako kat, mne ztýral, za vlasy po zemi smýkal a mne zašlápl jak jedovatou ještěrkou. Všecko v spravedlivém hněvu nad bídáctvím, nad dábelskou mstou, jaké se dopouštím. A vy zatím přicházíte jako vyslanec — nezapírejte — jako prosebník ctnostných lidí. Oni prosí mne o slitování! Mne, ropuchu, kterou jedenkrát, několikrát vytáhli z louže, aby jí nabalamutili, že je zbloudilým andělem, aby ji dovedli k víře v spasení, pobláznili láskou a podvedli naději a potom ji ošálenou, zneužitou, pohaněnou odkopli, zahodili zas do bláta. Lháři! Pokrytci! Ručky jim nepodám, poněvadž jsem vždy upřímná, v lásce i v nenávisti, v úctě i v pohrdání.“ Karla, kteráž se byla za řeči stoupajícím rozhorlením vzchopila, usedla opět.

„Pan doktor Jiruš,“ pokračovala mírněji, oddechuvši si, „nechápe, tuším, že urazil můj sesterský cit, když pohanil Irenu svou přízní, která svědčila mně, když se opovážil vzít si cudnou sestru své bývalé maitresky za ženu. Což neví, jak potupil mne, jak nesnesitelně mne pokoril tím, že mne obětoval mé sestře, že za mne si vzal tuto hloupou husu, která nemá ani srdce ani hlavu, kterou dostane na vějičku každý šprýmař a tintísek? Ladislav podvedl rovněž mou sestru. On si jí ani nevzal. On si vzal mne! Mne — v její podobě. Vy jste mi porozuměl, pane Vaše oči mi přisvědčují. A kdyby nesisvědčily, — jsem si jista. Ladislav je můj. Irena mi ho nevydere. Ba, ona mi ho vrátí! Poněvadž ho nemiluje. A za to ji nenávidím, že bych jí uškrtila. Že jsem nešla za vámi do Černé! Bála jsem se o matku. Aby nebyla pohoršena, hanbou dcery znectěna, snad i z chleba vyhnána, jak jí jedenkrát hodní lidé vyhrožovali, kdybych se opovážila hledati u matky útulek, lásku a polepšení. Vím, jak se všecko sběhlo. Ale dopídila jsem se pravdy pozdě. Hlupák Chodima mi ji pověděl. — Pan doktor Jiruš ošálil Irenu na své útraty a pro svůj trest sebeklamem, leč ona přísahala mu křivě s jasným vědomím ve vši ledově, sobecké střízlivosti svého prázdného srdce, v kterém nesídlí nic než slepý egoism, nízká marnivost a snad, — tím vyzbrojen je každý tvor — vulgární instinkty. Ona ho nemůže milovat, proto že není s to, aby pochopila a ocenila muže jemného jádra, vnitřní, neokázalé ušlechtilosti a něžného citu. Ladislavovi svědčí silná žena. Irena je silná jako já, ale jen fysicky

a v neústupné urputnosti triviálních žádostí a banálních obvyklostí, jakým propadla. Pro ni je Ladislav nahodilý, lhostejný muž, kterého si nevolila, kterému se z ničeho nic zadala na potkání. Jaká podlost a nízkost! Ani z hladu se jí nikdy nedopustím. I já si vybírám! A napraví snad Irena svůj hřích? Ne, toho není schopna. Ona moří Ladislava svým nevděkem, svou nevážností, neláskou, ona ho beze všeho svědomí vyssaje a zahubí a snad i v marnivé hlouposti svou nevěrou otráví.“ Karla vyskočila třesouc se rozlícením a svírajíc pěsti. „Za toto bídáctví Irenino se mstím. Za vše, čím ublíženo mně a čím se provinuje Irena na Ladislavovi. Chci mít svou satisfakci. Jsem ukrutná, jsem! Leč — já nemohu jinak! Dábel mstivosti mne posedl a zkazí nepochybně i mne. Ach, co na tom! Jen kdybych Irenu, tu opici, toho nečamoura mohla zardousit!!“

Trojan ustoupil bezděky před zuřící ženou, ač umělecká duše v něm zase trnula obdivem před krásnou furií.

„Odejděte, pane!“ žádala Karla prudce. „Nespravíte nic se mnou, ani kdybyste mne umučil — já nebojím se, —, ani kdybyste mi přinesl spasení; já o ně nestojím, o tuto pestrou, dutou bublinu pokrytců, o tento lesklý střípek, který dáváte žebrákům místo skyvy chleba. Ladislav ať přijde sám a učiní ze mne, co se mu zlíbí. Jemu uvěřím.“

Umělec ovšem nevyřídil vzkázání Karlino. Za to radil příteli, aby si vyhledal zaměstnání mimo Prahu, ušel tak mstivosti Karly a vyhověl tužbě své choti.

„Tužbě Ireny?“ usmál se právník. „Už se Ireně z Prahy nechce!“

„Z Prahy, jakou jí ukazuješ.“

„Dost, dost, karateli. Abych ti mohl zacpatí ústa, zvu tě i jménem své ženy na Štědrý večer.“

Pod vánočním stromkem nalezl Jiruš vyšíváné střevíce; zlíbal za ně své žínce vroucím díkem pilné, umělé prstíčky. Irena obdařena množstvím darů, svědčících o tom, jak se právník snažil snést vše, co jí na očích viděl, co z jejích přání hádal. Přijala dary se svým obyčejným klidem jako kněžna povinný tribut, s dětskou nevážností, kteráž Trojanovi znovu připomínala věštbu Karlínu.

Vzdálil se záhy rozhořčen. A nešel již k Jirušovům. Ani o Nový rok. Poslal svou visitku. Snaže se utratiti své malomocné rozladění v práci, byl krom nadání jednoho dne překvapen návštěvou svého přítele.

„Víš-li pak, že jsi u mne po prvé od našeho odjezdu do Čermné?“ vítal umělec Jiruše pod portírou své pracovny. „Slíbili jste pocítiti mne, ale jednou bylo vám daleko, po druhé mokro, po třetí pozdě, po čtvrté brzy, po páté jste neměli kdy, a po desáté jsem již ani nedutl. Tvoje paní?“

„Přijde snad za mnou. Ač pochybuji. Nechal jsem ji na Malé straně u ženy kolegovy, baví se dobře, a já mohu zatím s tebou důležité slůvko promluvit.“

„Bojím se napřed,“ pravil umělec, hledě znepokojen na Jirušovu tvář, když právník do plného světla atelieru vkročil. „Sběhlo se něco osudného?“

„Ne, ne. Běžím si jen pro tvou přátelskou pomoc. Jsem ti dlužen již tři sta, tvou zálohu z Čermné a na mou svatbu; a nevím, kdy je splatím. Ale musíš mi půjčit zas. Jinak — suď bůh, jak se vyvleku. Visím již u lichváře, a teď prší na mne účty jak příval. O některých vím, ač mne celkovou cifrou překvapují, o jiných jsem neměl potuchy. Irenu těší kupovat, kdož by jí to zazlil, a já ji neobmezují. Ona nezná cenu peněz, neví co potu a času lpí na každém zlatníku, a já jí rád vyhovím, já zaplatím vše — jen — jen —“

„Nu což jen?“ utrl se na právníka zamračený malíř.

„Potřebuji sedm set.“

„Nemám!“

„Trojane! Ustrň se!“

„Nemám. — Jen dvě. Za pět ti dám žiro. Ale s podmínkou. Ty obrátíš. Já tě srovnám s každým. S Irenou nemohu. Mezi manžely není soudice, krom boha, který sídlí v jejich srdci a jejich svědomí. Vyzpovídej se své ženě z hříchů své nestatečnosti, své slabosti, svého samovraždného hovění všem jejím pošetilým choutkám. Domníváš se, nebo jsi jist, že tě miluje. Promine ti tedy, ulekne se, a pomůže ti snadným zříkáním a posilní tě svou láskou.“

Doktor Jiruš slíbil. Dohodnuv se s přítelem o způsobu půjčky, za niž chtěl malíř ručiti, nabyt opět klidu, ano přeskočil ze záchvatu zoufalství do rozpustilého veselí sanguinické vděčnosti za dosaženou záchranu.

Zářícího a zrůžovělého touto radostí, v smíchu a rejdní po atelieru umělcově, zastala ho Irena.

Vešla chladnější než kdy, mrzutá, zaražená. Chotě pozdravila zlým, malíře nedůvěřivým pohledem.

„Zlatoušku, co ti udělali? Jsi zde dříve, než jsem se nadál.“

„Šla jsem hned za tebou. A nelituji toho. Dověděla jsem se něco pěkného!“

Ale nepověděla co. Zůstala upiata v nevrlosti, nejevíc nijaký zájem a žádné porozumění pro malby v umělcově atelieru, jímž Trojan ženu svého přítele provázel. Nebavilo jí to. Nudila se. Zívajíc po včerejší tříkrálové zábavě, uspišila odchod Jiruše, jenž byl zase pln starostí a obav o zdraví a rozmar své ženušky.

Malíř vyprovodil hosty až z domu. Vrátiv se, zavadil ve své pracovně nohou o papír na koberci vedle pohovky. Zdvíhl jej maní a poznal jeden z četných účtů Jirušových, jimiž byl právník zoufale šermoval.

Byl to účet obuvníkův. Samé střevíčky a botičky pro milostivou paní. Až na konec 24. prosince: „Vyšývané střevíce pro mylostpana: Wišívání koupeno za 7 fl., od práce obuwňycke 2 fl. 50 kr.“

„Vyšila ti tedy střevíce k Ježíšku, ubohý bloude,“ zasteskl si malíř. „A když se ti kapsa odpáře, musíš s ní ke krejčímu, a kdybys čtrnáct dní chodil v kabátě s oškubanými knoflíky, zůstane Irena slepa a vzdechne si mrzutě, pakli ji na to upozorníš. Tvoje zlatá žínka, které jsi den ode dne ke dni protivnější svou sladkou něhou a povolnou láskou! Karla se v ní nemýlí.“

Od toho dne býval malíř u Jirušů častěji večer hostem. Nic mu nevadily ani hojné migrény a

stálá nepřívětivost paní Jirušové, ani její hněvivý stud před prostotou večerí, ani právníkovo rozechvění, v němž se pořáde o dobrou vůli Ireninu trásl. A dobré vůle mladé paní bylo poskrovnu. Chodívala zamlklá, morousovitá jako mračno, jež leželo dusně na domácnosti právníkově. Věstilo bouři. Rodila se v Ireně, zvolna jako všecka rozhodnost, skrytě, jako všecky její vrtochy, které si dlouho pro sebe reservovala, až se s nimi vytasila. Doktor Jiruš marně rozháněl tyto zlozvěstné chmury. Čelo a zrak jeho ženy rozjasnily se jenom odleskem světél v hlučných místnostech, v zábavách, na něž ji muž přece častěji vodíval, jakkoli jinak s bolestí mnohé nebývalé obmezení jí ukládal.

Trojanovi naskytla se častěji příležitost býti nepozorovaným svědkem pouličních útoků na Irenu. Tu pronásledoval ji hejsek, dva, tři, celý zástup, nadbíhali jí, dívali se jí drze do očí, pozdravovali ji urážlivě, shrnuli se za ní do průjezdu, kam se z plískanice uchýlila. Ve vozech tramwaye přisedlí k ní, nabízelí jí nežádané služby s potupnou ochotou, skočili za ní z vozu, oslovili ji. Malíř nedovedl porozuměti, proč Irena všechno to nebezpečí pohany tvrdošíjně sama vyhledává, blýskajíc se pořáde vyfintěna po ulicích, neznajíc jiné procházky než po hlavních třídách, jež jsou rejdištěm řemeslných koket, vdávaček, zevlounů, darmochlebů a floutků, všech nezaměstnaných lidí, kteří mají dosti vůle, pokdy a peněz, aby si dopřáli každé vyrazení.

„Vyspal jsem se na to,“ bručel malíř do sebe, ubíraje se jednoho dne koncem masopustu o po-

lednách k Jirušovům. „Jinak by se byl strhl hrozný poprask. Ký div! Gutta cavat lapidem, učili nás na gymnasiu. Tak jest. Bylo by podivno, aby Irena nezvykla. A nebyla by ženská, kdyby jí toto stíhání přes všechno rozhořčení přece nelichotilo. Je to pokořující, hanebný hold její sličnosti. Ale přece hold. Pravda, odbývá je, všecku tu chášku laxů a větroplachů. Setřese jich sto. Ale za tím stým a prvním se přece ohlédne. Je tak hezký, vystrojený, choval se rytířsky! A konečně — vždyť se jen zmýlil v adrese svých dvorností. Počíná porovnávat, vybírat a včera, ano včera nehodila tomu švihákovi do tváře kytičku, kterou na její rukavičce v krámě zapomněl. Vzala ji. Ohlédla se ovšem rozpačitě —“

Služka otvírající umělci tvářila se jaksi vyjeveně. Přisvědčila k Trojanově otázce, jsou-li páni doma, zdrželivě, jako by napovídala, že host nepřichází vhod.

Ubledlá tvář doktora Jiruše, zamračená Irenina a zvlhlé řasy jejich okouzlujících očí vysvětlily mu zdráhavost služby.

Paní Jirušová drtila a žmolila v ruce tuhý, velký list se zlacenou ořízkou. „Nějaký protivný cár papíru“, poznamenal malíř, jehož pozdrav Irenou jedva vrácen.

„Ba že protivný“, odvětila v jízlivé trpkosti. „Připomíná mi mé sny, mé tužby a mládí. Jsou roztrhány jako ten lístek. Co na tom!? Pozvání do plesu, jaká hloupost! Byla jsem dvakrát. Není toho dost? Není!? Zeptejte se mého muže. On vám řekne. Nejsem dětina? A hleďte, ani tomu dětinství se nevyhoví. Ne a ne! A kdybych se na

hlavu postavila. Co pak užiju? Jakou mám zábavu? Čím je moje vůle? Jsem to paní? Co? Paní doktorka! V Černé se každý domýšlí, bůh ví jaké štěstí mne potkalo. Blázní. Kdyby věděli, že se paní doktorová sotva nají, že má z nouze, co by oblékla, že dřepí doma jako jeptiška, jako posluhovačka, jako ohyzda, s kterou je hanba vyjít, že se jí počítá každé sousto do úst, že je pořád jako nezvedený capart napomínána, že nesmí ani do plesu! Nač jsem se vdávala, když nic neužiju? Nač!?"

Rozvaděná, všechny hráze slušného tónu trahající žena nepustila ani muže ani Trojana k slovu.

„Neobtěžujte se,“ odbývala malíře vášnivě. „Jste beztoho na polovic všeho mého souzení původem. Vy se bavíte, vy si zatančíte —“

„Ale, milostivá paní,“ přerušil malíř přece hlučným smíchem divý tok slov Irenin. „Vždyť víte, že jsem bláhovostem dávno odrostl. Netančím vůbec a jdu-li za uherský měsíc jednou z donucení na ples, bývám zpravidla velice líný a lhostejný společník. Což nebývám večer zpravidla u vás?“

„Mne nebalamutte! Mně ovšem nepovíte, co vše potají tropíte a k čemu nepochybně i Jiruš svádíte. Já vám nevěřím.“

Prve než mohl umělec mírně odpovědět, vyložila se Irena do okna, a poděšený Jiruš vtáhl malíře do sousedního pokoje.

„Vidíš, musíme dnes večer na ples,“ ujišťoval chvějícím se hlasem přítele. „Byl bych už povolil, ale nemám groše. Irena to považuje za lež. Ne-

mohu jí odříci. Jsem ti již tolik dlužen! Půjč mi padesát —“

„A co ještě? Cyankali, revolver nebo provaz?“

„Není času na úsměšky. Půjč mi. Vždyť trnu strachem o Irenu —. Podívej se, podívej!“ Právnick vlekl druhá k oknu za krajkovou záclonu.

„To je on! Ten hejsek! Jak jsem ti vyprávěl, že jsem ho chytil za Irenou a chtěl ho spolíčkovat. Strhla mi ruku, zlobila se, abych netropil skandály. Utekl. A teď je tu, pod mými okny, pokukuje vzhůru, pozdravuje, usmívá se, pozdravuje zas — Co to? Aby Irena —?“

Jiruš se obrátil a zasklenými dveřmi padl jeho zrak do trumeau, v němž svítivé okno vroubilo silhouettu kývajících, děkujících hlavinky Ireniny.

Jiruš zesínal. Uniknuv zdržujícímu příteli, vešel k Ireně.

„Pro slušnou ženu se nehodí zůstat v okně, když drzý člověk po ní se točí,“ vydechl jedva srozumitelně skrze zuby, odtahuje ženu třesoucí se rukou od okna.

Irena se zapálila; leč v okamžiku šlehl zase z jejího oka zlý pohled, jenž právníka poslední dobou častěji děsival.

„Naposledy mi nebude ani dovoleno, abych se líbila! Proč sis mne bral?!“ vyhrklo z Ireny hrubě.

Malíř vracel se do pokoje.

„Víte-li pak, jaký je Ladislav bloudek? Vyvaďte se s ním za to!“ hovořil k Ireně, tváře se, jako by ničeho neznamenal. „Je v úzkých, zadlužen. A půjčuje si ode mne na ples, aby vám mohl vyhovět.“

„Na oko. Ty partyky prohlédnu. Umluvili jste se na mne. Že ne? Ó já vím o vás pěknější věci.“

„Jaké?“

„Nepovím. Styděla bych se za vás, protože vy se nestydíte.“

„Milostivá paní je dnes v nepěkném rozmaru,“ odtušil umělec, chopiv se klobouku. „Trvám, že by se už ani nehodilo, abyste ve svém stavu ještě chodila na plesy.“

„A potom teprv ne, až budu chovat, pleny prát a kašičky varit, až budu utahaná, ošklivá —“

Umělec uklonil se mlčky a odešel. V průjezdu zůstal chvíli v kvapném přecházení, jednak, aby vyčkal, až se v něm ztiší hněv, hyzdicí i jeho tvář, jednak aby si povšiml hrozivě hejska, který posud na protějším chodníku přešlapoval.

Za chvíli ozvaly se na schodech těžké, nejisté kroky.

Malíř obrátiv se, poznal vrávorajícího Jiruše. Poskočiv mu vstříc, zachytil ho.

„Kam chceš?“ ptal se polekán. „Do postele tě položit —“

„Pro lékaře. Toť záchvat šílenství,“ zajíkal se právník. „Jsem poslán za tebou, abych si šel ke své kuběně, ke Karle, abych se s ní a s tebou vysmál Ireně za její slepou lásku a věrnost —“

„Ke Karle?“

„Ano. Houžvička se ti nezmínil?“

„Ne, ani dut!“

„Bál se. Víš, tehdy po Novém roce —, já se toho strachoval, proto jsme k tobě nešli, ale tenkrát v úzkosti o peníze jsem nevzpomněl. Irena přišla za mnou, Houžvička ji pozdravil jako Karlu,

slovo dalo slovo, Houžvička poznal svůj omyl, ale bylo již pozdě — Teď rozumím jedovatým pohledům, kterými mne žena bičuje a trýzní. Jak mohla tajiti a chystati v sobě tak dlouho hnusné podezření, aby je z nenadání na mne vychrlila! Toť nemoc, šílenství. Běžím pro lékaře!“

„Ano, běž. Lékař ji upokojí. A poshov jí, slev jí nyní všechno. Snad neví, co mluví. Její stav vysvětluje mnohé. A teď z Prahy pryč!“

„Kam? Jsem určen na exposituru naší kanceláře do Čermné, kde se místní jednání o vyvazovací práce množí. Ale kdož ví kdy —“

„Hned. O to se postarám. V Čermné bude Irena ve svém živlu a nalezne maminku. Je to slabá sice a obmezená, leč hodná žena —“

Než minulo čtrnáct dní, přestěhovali se Jirušovi do Čermné.

Ale osud doktora Jiruše splňoval se s neúprosnou důsledností.

Žena nevrážila naň z nelásky a nevážnosti urputněji a urputněji. A když blížil se její čas, odstěhovala se od muže k mamince do bažantnice.

Nastal opět slavný den, zasvěcený svatě Máři Magdalské. Do čermenského kostela nesli z rána ke křtu novorozeně, první dítě manželů Jirušových. S ním vešel do kostela otec. A zas tajil se v něm dech a zas vážla mu noha na prahu, když zaskvěla se před ním v oslňující záři kající, láskou k spasení povolaná Magdalena. A blesky, sálající z jejích očí, osvitily nitro nešťastného muže. Porozuměl všemu.

Klesnuv na stupně oltáře vyznal, že miloval vždycky, vždycky jen Karlu — —

Dítě nesmířilo manželů Jirušových. Matka od-
pírala je otcí a poskytovala ubohému robátku
svou přízeň nevrle, vidouc v něm překážku zábav
a stálou, křiklavou, neodbytnou připomínku ne-
milovaného muže.

A do bažantnice počal docházeti zase Chodima.
Doma se jen rval se svárliovou, panovačnou, skou-
pou ženou, dcerou Zalužského mlynáře. Co domal?
Irena ho viděla zase ráda. Podobalo se jí líně a
klidně, že tento muž by se k ní přece lépe hodil
nežli Jiruš —

Dne 27. října 1888 vyskytly se v pražských
denních listech dvě zajímavé zprávy, na něž snad
laskaví čtenáři již zapomněli. Proto je uvádím
zde do slova:

Š t ě d r á o d m ě n a. Přísluví, že stáří lásce
nebrání, osvědčilo se na novo způsobem velmi
okázalým. Starý pán, šedesátník, boháč, oblíben
si před nedávnem, jako mnozí jiní, dívku vyni-
kající více neobyčejnou krásou a rozmanitými
talenty nežli ctností. Je to známá po Praze Karla
Š., známější z ulice jménem „ohnivá Natalie“.
Pojednou namáhali se vzdálení příbuzní řečeného
starého pána, lační po dědictví, aby starému pá-
novi byl dán opatrovník, poněvadž prý dal si
vylouditi Karlou Š. plných sto tisíc zlatých. Vče-
ra prohlásil starý pán sám, jsa čilý a zdravý,
náležitým a legálně bezúhonným způsobem, že
Karle Š. daroval z dobré vůle a odměnou za její
roztomilost plně jedno sto tisíc zlatých. Jest po
sporu, jenž zasvěcené osobnosti nemálo zajímal.“

„N á b o ž e n s k á b l o u z n i v o s t? Píše se
nám z Čermné: Pravým skvostem, nádhernou a

všeobecně obdivovanou okrasou zdejšího kostela
byl do včírka znamenitý oltářní obraz sv. Máří
Magdaleny, patronky zdejší. Před nedávnem roz-
neslo se, že mistrovi tohoto vzácného uměleckého
díla posloužila za model k postavě světice ženská
kráska nechvalné pověsti. Tento podřízený detail
není zajisté ani neobyčejný, ani závadný. Zdejší
svíčkové báby a pobožnístkáři však se bouřili a
žádali odstranění obrazu i získali na svou stranu
faráře, jenž proto s kaplanem se rozešel.

Patron farnosti, baron J. z Rejnburka, trval
na zachování uměleckého pokladu, farář a ostatní
žádali jeho odstranění. Spor vznesen na vyšší
příslušné instance. Nežli však rozhodnut, zničen
obraz hrozným způsobem, jenž včera celý náš
městys poděsil. Několik měsíců již mešká zde
za účelem vyvazovacích prací koncipient ad-
vokátní JUDr. L. Jiruš z Prahy, muž vyso-
ce vzdělaný a pro svou mírnou povahu obecně
oblíbený. Sklíčen však zámčivostí, utíkal se
často do kostela, kdež celé hodiny v rozjímání před
hlavním oltářem trávil a prý i plakal. Včera vkradl
se doktor Jiruš v patrném záchvatu pomatení
mysli do kostela, vystoupil na oltář a rozsápal
nožem na cáry drahocenný obraz sv. Magdaleny,
chloubu našeho kostela. V zuřivosti své však nebyl
dosti opatrným, spadl a nabodl se na hroty svíců
kostelních. Strašně zraněný a v páteři přeražený
ubožák odnesen v krutých bolestech do svého bytu.
Žije posud, ač není naděje, že by vyvázl životem.
Svíčkové báby křičí: Trest boží! O příčině děsného
činu dra Jiruše kolují rozmanité pověsti. Jedni
tvrdí, že model naší světice zasáhl kdysi neblaze

v osudy nebohého muže a vysvětlují jeho čin vzplnutím hněvu. Jiní vypravují, že byl nadšený ctitel obrazu, jež raději vlastní rukou zničil, než by dopustil, aby umělecké dílo to rouhavýma rukama surových obrazoborců do bláta bylo strženo.

Téhož dne, kdy zpráva tato upoutala pražské čtenáře ranních časopisů na chvíli, přijela do Čermné Karla. Bryčka od nádraží přiletla s ní jak splašená k domu, v němž dr. Jiruš sám a sám, ženou opuštěný, cizími lidmi obsluhovaný, v hrozných bolestech se svíjel.

Karla vrhla se u jeho lože s výkřikem šíleného žalu na kolena.

Její polibky a její ruce mírnily dnem i nocí v zimničné péči muka, jimž doktor Jiruš za týden podlehl. Vydechl svou duši v jejích loktech, usmívaje se na ni, zavrženou a znovu nalezenou.

Irena přichvátala pozdě s dítětem, jež otec v poslední své hodině marně volal. Přes mrtvolu podávala sestře ruku. Karla váhala. Než se rozhodla, propukla Irena ve vzlyk teprve pomyšlením: „Co si teď počnu?“ Karla nepodala sestře ruky. Povržená vyprovázela poslední v pohřebním průvodu Jiruš. A poslední odvěkla se pozdě večer ze hřbitova. Ztratila se ve tmách. V Čermné jí lidské oko více nespatrilo.

Do kanceláře jednoho z pražských notářů vešla den po pohřbu Jirušově černě zastřená, na smrt bleďá krasavice. Vykázavši se jménem Karla Šípová, činila v mládí poslední pořízení o svém majetku. Řádnými postupnými listinami darovala padesát tisíc sirotku po doktoru Jirušovi v Čermné, vymínujíc si, aby malíř Felix „Trojan byl dítěti

spoluporučníkem. Padesát tisíc věnovala spolku pro záchranu kleslých děvčat na zakoupení asylu. Své šperky, nábytek, hotovost a všechny cenné věci určila pro zapravení dluhů po doktoru Jirušovi sumou okrouhlých tří tisíc; za zbytek budíž mu pořízen slušný náhrobek.

Karla ztratila se z Prahy. A v daleké Vidni, v ústavě polo světské, polo duchovní kongregace ošetřovatelek nemocných, objevila se jak hrob smutná a tichá, jak anděl krásná a dobrá služebná sestra Magdalena.

